

Psykisk helse i skolen

Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant lærere, skoleledere og skoleeiere

Solveig Holen
Erica Waagene

Rapport 9/2014

NIFU

Psykisk helse i skolen

Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant
lærere, skoleledere og skoleeiere

Solveig Holen
Erica Waagene

Rapport 9/2014

Rapport 9/2014

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Oppdragsgiver Utdanningsdirektoratet
Adresse Postboks 9359 Grønland, NO-0135 Oslo

Trykk Link Grafisk

ISBN 978-82-7218-989-0
ISSN 1892-2597 (online)

www.nifu.no

Forord

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) har en fireårig rammeavtale med Utdanningsdirektoratet om å gjennomføre halvårlige spørreundersøkelser rettet mot skoler og skoleeiere. Undersøkelsen er kjent som Utdanningsdirektoratets spørringer. Temaene for de enkelte undersøkelsene avtales fra gang til gang og skal dekke Utdanningsdirektoratets kunnskapsbehov til enhver tid. Resultatene fra undersøkelsene skal offentliggjøres i NIFUs ordinære rapportserie og foreligge nedlastbare i PDF-format på Utdanningsdirektoratets og NIFUs hjemmesider.

I spørringen som ble gjennomført høsten 2013 inngår fire respondentgrupper som blant annet er spurt om psykisk helse i skolen. De andre temaene som inngår i spørringene er beskrevet i en egen rapport kalt «Spørsmål til Skole-Norge 2013». Denne rapporten presenterer kun resultater fra spørsmålene som omhandler psykisk helse i skolen. Første del av denne rapporten er i første rekke en tabellrapport, som gir en oversikt over responsene på de ulike spørsmålene. Andre halvdel av rapporten inneholder mer inngående analyser, blant annet av ulike sammenhenger.

Prosjektleder for Utdanningsdirektoratets spørringer er Nils Vibe. Erica Waagene har bearbeidet spørsmålene som er mottatt fra Utdanningsdirektoratet og laget den elektroniske versjonen av spørreskjemaet. Hun har også ansvaret for kapittel 4, mens Nils Vibe har beskrevet lærerutvalget i kapittel 2.2. Solveig Holen har hovedansvaret for de øvrige kapitlene, mens oppsummering og diskusjon er skrevet i samarbeid med Erica Waagene. Kyrre Lekve og Vibeke Opheim har kvalitetssikret rapporten.

Vi takker 1989 lærere, 544 skoleledere, 16 fylkeskommuner og 90 kommuner, som har brukt tid på å besvare undersøkelsen, i konkurranse med mange andre viktige gjøremål.

Oslo, 31.03.2014

Kyrre Lekve
assisterende direktør

Vibeke Opheim
forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	11
1.1 Innholdet i rapporten.....	12
2 Beskrivelse av utvalgene og gjennomføring	13
2.1 Beskrivelse av utvalgene.....	13
2.1.1 Kommuneutvalget: Bare 60,4 prosent godkjente svar og skjevheter i nettutvalget.....	13
2.1.2 Grunnskoleutvalget: Bare 46,6 prosent godkjente svar, men små skjevheter i nettutvalget.....	14
2.1.3 Videregående skole: 74,5 prosent godkjente svar og god representativitet.....	14
2.2 Utvalget for lærerundersøkelsen.....	14
2.2.1 Nettutvalget.....	15
2.2.2 Veiing av nettutvalget.....	15
3 Teori og tidligere forskning – en kort oppsummering	19
3.1 Psykisk helse og frafall i videregående.....	20
3.2 Skole, læring og psykisk helse.....	20
3.3 Veien videre.....	21
4 Svarfordelinger, psykisk helse i skolen	23
4.1 Lærerne.....	23
4.1.1 Lærernes oppfatning av skolens psykososiale miljø.....	23
4.1.2 Lærernes kjennskap til psykiske vansker hos barn og unge.....	24
4.1.3 Lærernes kjennskap til hjelpeinstanser.....	28
4.1.4 Lærernes erfaringer med ulike hjelpetjenester.....	30
4.1.5 Hva gjør lærerne ved mistanke om at en av elevene kan ha psykiske vansker?.....	31
4.1.6 Hva gjør lærerne i og utenfor undervisningssituasjonen dersom de har elever med psykiske vansker i klassen?.....	33
4.1.7 Hvordan skolen har tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker.....	35
4.1.8 Hvordan lærerne mener at skolen bør tilrettelegge for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker.....	37
4.1.9 Hva synes lærerne er skolens oppgaver?.....	38
4.2 Skoleledere.....	39
4.2.1 Skoleleders syn på hva som er skolens oppgaver.....	39
4.2.2 Skoleleders synspunkter på hvordan skolen har tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker.....	40
4.2.3 Eventuelle iverksatte skoleprogram.....	42
4.2.4 Hvordan skolelederne mener at skolene bør tilrettelegge for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker.....	43
4.2.5 I hvilken grad informere andre skoler om elever med psykiske vansker ved overgang mellom skoler.....	44
4.2.6 Hvordan skoleleder mener at skoleeier har tilrettelagt for skolens arbeid med elever som har psykiske vansker.....	45
4.2.7 Omfang av relevant personale ved skolen som innehar annen formell kompetanse enn pedagogisk utdanning og lærerutdanning.....	46
4.3 Skoleeiere.....	47
4.3.1 Hva tilbyr skoleeier skolene i dag?.....	48
4.3.2 Hvordan mener skoleeier at kommunen bør tilrettelegge for skolens arbeid med elever som har psykiske vansker?.....	49
4.3.3 Rutiner og retningslinjer kommunene har utarbeidet for samarbeid mellom utdannings- og helsesiden.....	50
4.3.4 Hvordan skoleeier vurderer samarbeidet mellom skolene og ulike hjelpetilbud i kommunen.....	51
4.4 Oppsummering.....	53
4.4.1 Lærere.....	53
4.4.2 Skoleledere.....	54
4.4.3 Skoleeiere.....	55
5 Psykisk helse i skolen – hva har betydning for skolens innsats?	57
5.1 Lærere.....	57
5.1.1 Sammenheng mellom svar fra lærerne.....	57
5.1.2 Faktoranalyser.....	62
5.1.3 Hva har størst betydning for lærernes arbeid med psykisk helse i skolen?.....	63
5.2 Skoleledere.....	73
5.2.1 Sammenhenger mellom svar fra skolelederne.....	73
5.2.2 Faktoranalyser.....	79
5.2.3 Hva har størst betydning for skoleledernes arbeid med psykisk helse i skolen?.....	79
5.3 Lærersvar sammenliknet med svar fra skoleledere.....	82
5.4 Oppsummering.....	82

5.4.1	Sammenhenger mellom svar fra lærere og skoleledere	82
5.4.2	Hva har størst betydning for arbeid med psykisk helse i skolen?	84
6	Oppsummering og diskusjon.....	87
	Referanser	93
	Tabelloversikt	95
	Figuroversikt.....	97
	Vedlegg.....	98
	Vedlegg 1. Tabeller og figurer med oversikt over fordelinger	98
	Vedlegg 2. Oversikt over stikkord og påstander, lærere	146
	Vedlegg 3. Oversikt over stikkord og påstander, skoleledere.....	148
	Vedlegg 4. Sammenhenger, tabeller	150
	Vedlegg 5. Lærere vs. skoleledere, tabeller.....	151

Sammendrag

Tema for denne rapporten er psykisk helse i skolen. Rapporten inneholder analyser av svar fra lærere, skoleledere og skoleeiere på spørsmål om hvordan skolen forholder seg til temaet psykisk helse, både med hensyn på forebyggende arbeid og skolens møte med elever som har psykiske vansker. Første del av rapporten er en gjennomgang av svarfordelingene på de ulike temaene, før vi ser nærmere på mulige sammenhenger mellom svarene og hva som har størst betydning for skolens arbeid. I dette sammendraget oppsummeres kort de viktigste resultatene fra analysene i kapittel 4 og kapittel 5. En mer omfattende oppsummering og drøfting av resultatene i lys av tidligere forskning er presentert i kapittel 6.

Oppsummert ønsker et stort flertall av lærerne at skolen skal arbeide systematisk, både for å forebygge psykiske vansker og for å fremme god psykisk helse hos elevene. Likevel er det bare et mindretall av lærerne som oppgir at skolen faktisk gjør dette. Videre indikerer undersøkelsen at lærere gjør en aktiv innsats for å tilrettelegge både i og utenfor undervisningen for elever med psykiske vansker. Samtidig uttrykker lærere at de har behov for – og ønsker mer kompetanse, ressurser og bedre tilrettelegging fra skoleleder og skoleeier.

Lærere

Lærerne har god kjennskap til hva som har betydning for elevers psykiske helse, og hva som kan indikere at en elev har psykiske vansker. De har også relativt god kjennskap til de ulike hjelpetilbudene ved skolen og i kommunen, og svært få lærere har opplevd at hjelpetjenesten har manglet kapasitet eller ikke ønsket samarbeid når de har tatt kontakt. Videre ser lærere ut til å ha hatt særlig god hjelp av Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT), skolehelsetjenesten og sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer.

På spørsmål om lærerne i løpet av de siste tre årene har opplevd å ha elever med psykiske vansker som de mente trengte hjelp, har nesten 80 prosent opplevd dette. Av de som svarte bekreftende, oppgir lærere på grunnskolen at de i gjennomsnitt har hatt 4 elever med psykiske vansker, mens antallet for lærere fra de videregående skolene er 8 elever. Lærere følger også i stor grad opp og tilrettelegger spesielt for elever med psykiske vansker, både i og utenfor undervisningen. Samtidig er det interessant å merke seg at nesten én av to lærere ikke synes at de har tilstrekkelig kompetanse til å gjøre dette, og omtrent én av tre opplever at de mangler tid og ressurser.

Stort sett er lærere nokså samstemte om hva som er skolens oppgaver. De fleste mener at skolen spiller en viktig rolle når det gjelder å forebygge psykiske vansker hos barn og unge, i tillegg til å hjelpe dem som sliter. Lærerne mener også at dette arbeidet vil kunne ha en positiv effekt på

læring. Til tross for at de aller fleste er positive til at skolen bør arbeide for å fremme god psykisk helse og hjelpe barn og unge som strever, finner vi også en uro blant mange lærere med hensyn på at dette arbeidet vil kunne ta fokus fra skolefag.

Samlet finner vi at det er lærernes holdninger, kompetanse og tid som har størst betydning for lærernes tilrettelegging for - og støtte til unge med psykiske vansker, både i undervisningen og utenfor klassen. Lærernes holdninger nøytraliserer helt eller delvis betydningen av skolens tilrettelegging, opplæring og tverrfaglige samarbeid. Dette kan skyldes flere ting, på den ene siden kan det tenkes at skolen i dag i liten grad har psykisk helse som tema, og at de derfor i liten grad bidrar med kompetanseoppbygging og støttesystemer. Dermed blir det opp til den enkelte lærer og «ildsjel» hvordan elever med psykiske vansker blir møtt. På den annen side kan det tenkes at skolene tilbyr kompetanseoppbygging og arbeider aktivt med ulike tiltak for elever med psykiske vansker, men at det likevel til syvende og sist er lærerens holdning som har betydning for hva som skjer i klasserommet.

Skoleledere

Som lærerne, er skolelederne også i stor grad enige i at skolen bør ha en aktiv rolle for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker, i tillegg til at skolen også bør arbeide systematisk og forebyggende.

Ifølge ledere fra grunnskolen er det et aktivt skole-hjem samarbeid som har størst betydning for skolens arbeid med å fremme god psykisk helse hos elevene. Skoleledere på videregående skole anser ikke dette som like viktig, men skoleledere fra begge skoleslagene er imidlertid enige om at gode retningslinjer for individuell ivaretagelse har stor betydning for systematisk og forebyggende arbeid. I tillegg er det viktig med et tilbud om en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid, å kunne tilby et universelt forebyggende skoleprogram, samt at det er lagt til rette for lærersamarbeid.

Vi undersøkte også om lærere og skoleledere er enige i hva som er skolens rolle, og hva skolen faktisk gjør for barn og unge med psykiske vansker. På flere av påstandene er det ingen tydelig forskjell mellom svarene fra lærere og skoleledere. Der hvor vi finner en forskjell, er skoleledere gjennomgående mer positive både til hvordan skolene arbeider og bidrar for å hjelpe unge med psykiske vansker, i tillegg til skolens betydning i dette arbeidet. Dette er tilfelle både for grunnskolen og for videregående skole.

På spørsmål om hvordan skoleleder opplever at skoleeier har lagt til rette for skolens innsats for barn og unge med psykiske problemer, er skoleledere fra grunnskolen mest enige i at skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid, og at dette tilbudet er til god hjelp. For skoleledere ved videregående skole er det imidlertid en tilgjengelig sosialpedagogisk rådgiver som oftest blir nevnt. Dette er som forventet, da sosialpedagogisk rådgiver er vanligst på videregående nivå.

Skoleeiere

På spørsmål om hva skoleeiere faktisk tilbyr skolene i form av ressurser og tjenester knyttet til barn og unges psykiske helse, svarer de i stor grad at de har et bredt tilbud, blant annet kompetente tverrfaglige team og en lett tilgjengelig skolehelsetjeneste. Skoleeierne er også positive til at de i stor grad bør tilrettelegge for skolens arbeid med elever som har psykiske vansker gjennom å tilby flere ulike tiltak, som blant annet tverrfaglige støttefunksjoner samt ulike typer veiledning og kurs til skolene.

Ifølge skoleeiere er det utarbeidet retningslinjer og etablert rutiner for at skolepersonell kan kontakte kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker. På spørsmål om hvordan skoleeier vurderer samarbeidet mellom skolene og de ulike hjelpetilbudene i

kommunen, er det særlig PPT som trekkes frem som viktig. Det er imidlertid store forskjeller i svarmønstrene mellom kommunene og fylkeskommunene; en stor andel «*vet ikke*»-svar fra fylkeskommunale skoleeiere tyder på at det kan være vanskelig for dem å ha oversikt over kommunale hjelpetjenester.

1 Innledning

Tema for denne rapporten er psykisk helse i skolen. Nyere forskning tyder på at det er en sammenheng mellom psykisk helse og læring, og at psykiske vansker er en viktig årsak til frafallet i videregående opplæring. Vi vet imidlertid lite om hvordan skolen jobber forebyggende, og hvorfor ikke mer gjøres. Det meste av forskningen på innsatsen for barn og unges psykiske helse er studier av befolkningen eller av helsevesenet – ikke skolen. Psykiske vansker kan i varierende grad forebygges, men tidlig innsats har vist seg å være viktig. Barn og unge tilbringer mye tid på skolen, og skolen anses derfor av mange som en viktig forebyggende arena.

Rapporten presenterer resultater fra en kartlegging av hvordan lærere opplever arbeidet med psykisk helse i skolen og hvilke behov lærere opplever i skolehverdagen. I tillegg har skoleledere og skoleeiere fått spørsmål om temaet psykisk helse i skolen. Bakgrunnen for kartleggingen er behovet for mer informasjon og kunnskap på dette feltet, for å kunne bidra til å identifisere gode tiltak i skolen. Det er også behov for mer kunnskap om hva eventuelt mangelfullt arbeid med forebygging i skolen kan skyldes. Dette kan handle om både manglende vilje, kompetanse og/eller ressurser.

NIFU har siden 2009 gjennomført halvårlige spørreundersøkelser om ulike temaer blant skoler og skoleeiere på vegne av Utdanningsdirektoratet. Kartleggingen er gjennomført som en del av denne undersøkelsen. Til nå er i alt ni slike undersøkelser gjennomført, og hver undersøkelse er dokumentert med en egen rapport med tittelen «Spørsmål til Skole-Norge». Feltarbeidsperioden for undersøkelsen som danner grunnlag for denne rapporten var høsten 2013; fra 7. oktober til 24. november. Undersøkelsen har fire målgrupper, nemlig grunnskoler, videregående skoler, kommuner og fylkeskommuner. Spørsmålene i undersøkelsen deles inn i flere temaer, hvorav denne rapporten er spesielt rettet mot temaet psykisk helse i skolen. De resterende seks temaene som ble undersøkt i 2013 (utdanningsspeilet, utdanningsdirektoratets statistikknotater, nasjonale prøver, skoleledelse og skoleleders kompetanse, manifest mot mobbing og rådgivning i grunnopplæringen) har fått hvert sitt kapittel i rapporten Spørsmål til Skole-Norge høsten 2013 (Vibe 2013).

Med «psykisk lidelse» menes som regel alvorlige psykiske tilstander, ofte med en diagnose som krever behandling av det profesjonelle hjelpeapparatet. Det kan imidlertid være glidende overganger mellom når en elev har problemer som kan karakteriseres som en psykisk lidelse og når det beskrives som en psykisk vanske. I denne rapporten har vi derfor valgt å bruke uttrykkene «psykiske problemer» eller «psykiske vansker» som fellesbetegnelser for begge. Med dette menes tilstander som er plagsomme for den enkelte og som i ulik grad går utover normal fungering og læring. Der hvor vi har omtalt alvorlige, diagnostiserbare problemer spesielt, har vi imidlertid brukt betegnelsen psykisk lidelse. I beskrivelsen av tidligere forskning på feltet har vi benyttet samme betegnelsen som i de refererte artiklene.

1.1 Innholdet i rapporten

I denne rapporten gir vi først en kort beskrivelse av skole- og skoleeier utvalgene, før vi beskriver lærerutvalget mer inngående. Deretter følger en kort oppsummering av teori og nyere forskning om temaet psykisk helse og skole.

Resultatene fra undersøkelsen presenteres i to hoveddeler, kapittel 4 og 5. Kapittel 4 inneholder en oversikt over hva lærere, skoleledere og skoleeiere har svart på de ulike spørsmålene om psykisk helse i skolen. Svarene er fordelt etter skoletype, skolestørrelse og landsdel. Majoriteten av disse fordelingene presenteres som figurer for at de skal bli enklere å lese. Detaljene rundt svarfordelingene finnes i tabeller i vedlegg 1.

Kapittel 5 undersøker mulige sammenhenger mellom svarene samt hva som har betydning for arbeidet med psykisk helse i skolen ifølge lærere og skoleledere. Først analyseres mulige sammenhenger mellom hvor mye hjelp/støtte lærerne får, deres holdninger til eget og skolens ansvar, kunnskap om psykiske lidelser samt atferd overfor elever med psykiske vansker.

Deretter ser vi på skolens psykososiale miljø og hva som påvirker dette, før vi tar vi for oss læreres holdninger og tilrettelegging og hvordan dette påvirkes av andre faktorer ved skolen. Til slutt undersøker vi om det er samsvar mellom lærere og skolelederens svar.

Alle analysene i denne delen av rapporten er gjennomført separat for grunnskolen og videregående skole. I tillegg er det undersøkt om det er forskjell mellom skolenivåene 1.-4. trinn, 5.-7. trinn og 8.-10. trinn på grunnskolen. Der vi finner signifikante forskjeller er dette rapportert.

Siste kapittel i rapporten er en oppsummering og drøfting av resultatene, sett i lys av tidligere forskning og teori.

2 Beskrivelse av utvalgene og gjennomføring

I dette kapitlet beskrives datagrunnlaget og gjennomføringen av undersøkelsen. Det er lagt hovedvekt på å beskrive utvalget for lærerundersøkelsen. Detaljerte beskrivelser av skoleleder- og skoleeierutvalgene finnes i rapporten Spørsmål til Skole-Norge høsten 2013 (Vibe, 2013). Vi har kort gjengitt oppsummeringen av utvalg og svarprosent fra denne rapporten i avsnitt 2.1 nedenfor. Deretter gir vi en mer utførlig beskrivelse av lærerutvalget.

2.1 Beskrivelse av utvalgene

Utdanningsdirektoratets 'spøringer' er halvårlege, og det er laget tre sammenliknbare utvalg slik at skoler og skoleeiere ikke skal kontaktes oftere enn hvert halvannet år. Unntaket fra dette er *fylkeskommunene* og ti større kommuner, der alle skoleeiere er med i alle spøringer. 16 av 19 fylkeskommuner har besvart undersøkelsen høsten 2013. Østfold, Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag har ikke gjennomført undersøkelsen.

De videregående skolene er fordelt på tre utvalg med ca. en tredjedel av skolene fra hvert fylke i hvert av utvalgene. 139 videregående skoler var med i bruttoutvalget høsten 2013. Det er laget tre sammenliknbare *kommuneutvalg*, og de 429 kommunene¹ er fordelt på disse utvalgene.

Grunnskoleutvalgene er laget på tilsvarende måte, slik at grunnskolene i hvert enkelt utvalg kommer fra kommunene i det samme utvalget. For 10 større kommuner² har vi imidlertid gjort et unntak. Disse er, i likhet med fylkeskommunene, med i alle tre utvalg, mens grunnskolene i disse kommunene er fordelt på de tre utvalgene med en tredjedel i hvert utvalg.

Kommunene og de videregående skolene er i utgangspunktet ikke trukket tilfeldig, men fordelt på utvalgene innenfor fylkene etter kriterier som størrelse, geografi, kommunetype og skoletype. Der det har vært mulig å velge mellom flere kommuner eller videregående skoler som tilfredsstillte de samme kriteriene, er det trukket tilfeldig. I praksis har slik tilfeldig trekking bare vært aktuelt i fylker med særlig mange små kommuner eller mange videregående skoler. I de ti større kommunene som er med hver gang, men der bare en tredjedel av grunnskolene er med, er utvalget av skoler trukket tilfeldig.

2.1.1 *Kommuneutvalget: Bare 60,4 prosent godkjente svar og skjevheter i nettoutvalget*

Den samlede svarprosenten ble 60,4 prosent, eller 90 av de 149 kommunene i utvalget. Åtte kommuner nektet aktivt, det vil si at det ble gitt beskjed om at de ikke ønsket å være med. Dette er

¹ Svalbard regnes som egen kommune og regnes å tilhøre Troms fylke

² Arendal, Bergen, Bærum, Fredrikstad, Kristiansand, Oslo, Sandnes, Stavanger, Tromsø og Trondheim.

flere enn vanlig, noe som kan skyldes at vi ga beskjed i invitasjonen og påminnelsene om at det ville bli sendt påminnelser dersom vi ikke fikk noen tilbakemelding. 23 kommuner svarte ikke på henvendelsen og åpnet heller ikke undersøkelsen, selv etter fem påminnelser. Vi har valgt å kalle det for «passiv nekt», et fenomen som synes å være ganske utbredt innenfor denne sektoren. Omfanget er omtrent som vanlig. I alt 118 kommuner åpnet undersøkelsen, men hele 28 av besvarelsene var så mangelfulle at de ikke kan brukes i analysene.

2.1.2 Grunnskoleutvalget: Bare 46,6 prosent godkjente svar, men små skjevheter i nettoutvalget

Grunnskoleutvalget for høsten 2013 ble trukket fra en populasjon på i alt 2865 ordinære grunnskoler, som er registrert i Grunnskolenes informasjonssystem (GSI) for skoleåret 2012-2013. Utvalget bestod av 948 skoler. Av disse ble tre skoler tatt ut av utvalget fordi de viste seg at de var lagt ned i løpet av skoleåret. Svarprosenten beregnes derfor på basis av 945 skoler.

Antallet som aktivt nektet å være med i undersøkelsen er 31 skoler, eller 3,3 prosent. 341 skoler, eller 36,1 prosent, hører til kategorien «passiv nekt», ved at de verken besvarte våre i alt seks henvendelser eller åpnet undersøkelsen. 573 grunnskoler åpnet undersøkelsen, mens bare 440 besvarelser kan godkjennes. Dermed kunne besvarelsene til 46,6 prosent av bruttoutvalget brukes i analysene.

2.1.3 Videregående skole: 74,5 prosent godkjente svar og god representativitet

Utvalget av videregående skoler er hentet fra populasjonen på 413 skoler. Kilden er her dels Nasjonalt skoleregister og dels datafiler over søker- og elevinformasjon som NIFU har fått tilgang til i forbindelse med evalueringen av Kunnskapsløftet. Det ble opprinnelig laget tre sammenliknbare utvalg med 144 videregående skoler i hvert. En del skoler er imidlertid tatt ut fordi de ikke lenger er registrert som egne enheter. I bruttoutvalget for høsten 2012 er det 141 skoler, hvorav fem ble tatt ut av utvalget fordi de var lagt ned, slått sammen eller ikke lenger ble regnet som egne enheter. I alt kunne besvarelser fra 112 skoler, eller 79,4 prosent av skolene, godkjennes for analyseformål.

2.2 Utvalget for lærerundersøkelsen

Målsetningen for lærerundersøkelsen var å rekruttere lærere fra omtrent 100 skoler, hvorav en tredel videregående skoler og to tredeler grunnskoler. Ut fra GSI (Grunnskolenes informasjonssystem) og det vi vet om læretallet i videregående skoler (SSB 2013; OECD 2013; KS 2013), kunne vi da forvente å få et bruttoutvalg på mellom 3600 og 3700 lærere. Dette er basert på et gjennomsnittlig lærertall på 22,5 ved grunnskolene og 65 ved de videregående skolene. I alt 250 grunnskoler og 119 videregående skoler ble varslet med en epost. Av disse ble i alt 70 grunnskoler og 35 videregående skoler rekruttert til undersøkelsen.

Av grunnskolene var 43 barneskoler, 18 1-10 skoler og 9 ungdomsskoler. 1-10 skolene var dermed noe overrepresentert på bekostning av ungdomsskolene. Ved grunnskolene var det 1615 lærere og ved de videregående 2323. Det gir et gjennomsnittlig lærertall på henholdsvis 23 og 66, og dermed svært nær det som er gjennomsnittet for norske skoler. Utvalget av skoler viste også relativt god geografisk representativitet, selv om et fylke (Vestfold) var uten videregående skole i utvalget. Grunnen til dette kan ha vært at det nylig var gjennomført en tilsvarende undersøkelse om samme tema i Vestfold. Buskerud og Aust-Agder hadde bare en av hver type skole i utvalget.

Svarprosenten fra lærerne ble bare 49,8 prosent, langt lavere enn vi hadde forhåpninger om. Svarprosenten var 53,3 ved grunnskolene og 47,4 ved de videregående skolene. Dette tilsvarer 858 grunnskolelærere og 1131 fra de videregående skolene, i alt 1989 lærere. Ved to av grunnskolene var det ingen lærere som deltok. En undersøkelse med samme design som ble gjennomført høsten 2012 ga en svarprosent på 72 (Seland m.fl. 2013). Den skuffende lave svarprosenten kan delvis skyldes at Utdanningsforbundet samtidig igangsatte sin aksjon «La lærere være lærere», der det nettopp ble

fokusert på oppgaver som ikke hadde med lærergjeringen å gjøre. Vi fikk også tilbakemelding om tekniske problemer ved enkelte skoler, spesielt i Oslo. Dette ble forklart med begrensninger som læringsplattformen Classfrontier kan gi. Vi har også en, riktignok ikke bekreftet, mistanke om at invitasjonseposter til lærerne med lenke til undersøkelsen kan ha havnet i spamfiltre og brannmurer i servere og lokalt på skolene.

Svarprosenten varierte mye fra skole til skole, mellom 12 og 90 prosent ved grunnskolene og 14 og 80 prosent ved de videregående skolene. Antallet svar varierte mellom to og 33 ved grunnskolene og fire og 86 ved de videregående skolene.

2.2.1 Nettutvalget

Vi visste på forhånd at utvalget ville bli skjevt med hensyn til nivå, ved at de videregående skolene nødvendigvis måtte bli overrepresentert dersom svarprosenten var noenlunde lik ved begge skoleslag. Dette henger sammen med at vi ønsket et minsteantall videregående skoler i utvalget. Dersom vi skulle hatt et skoleutvalg som var representativt med hensyn til skoletype, måtte vi ha sju ganger så mange grunnskoler som videregående. Det ville ha gitt 13 videregående skoler av våre 105 skoler og omtrent 850 lærere i videregående skoler av totalt drøyt 2900. Et utvalg basert på så få videregående skoler ville ha vært svært sårbart for tilfeldige skjevheter.

Vårt nettutvalg, fordelt på kjønn og skoletype, gjengis i tabellen nedenfor. 42,6 prosent er grunnskolelærere og to av tre er kvinner. Ved grunnskolene er kvinneandelen 78,1 prosent, mens den er 57,8 prosent ved de videregående skolene. I følge GSI for skoleåret 2013-2014 skal kvinneandelen ved grunnskolene være 74,1 prosent, mens OECD opererer med en kvinneandel på 50 prosent i videregående skole. Opplysninger fra Kommunenes landsforbund viser omtrent det samme, 52 prosent. Vi kan dermed fastslå at kvinnene er noe overrepresentert i begge skoleslag. Vi mangler informasjon om kjønn for snaut en prosent av utvalget.

Tabell 2.1. Nettutvalget i lærerundersøkelsen fordelt etter skoleslag og kjønn

Kjønn		Grunnskole	Videregående	Alle
Ubesvart	Antall	11	6	17
	Prosent	1,3 %	0,5 %	0,9 %
Kvinne	Antall	670	654	1324
	Prosent	78,1 %	57,8 %	66,6 %
Mann	Antall	177	471	648
	Prosent	20,6 %	41,6 %	32,6 %
Sum	Sum antall	858	1131	1989
	Sum prosent	100,0 %	100,0 %	100,0 %
	Prosent	43,1 %	56,9 %	100,0 %

2.2.2 Veiting av nettutvalget

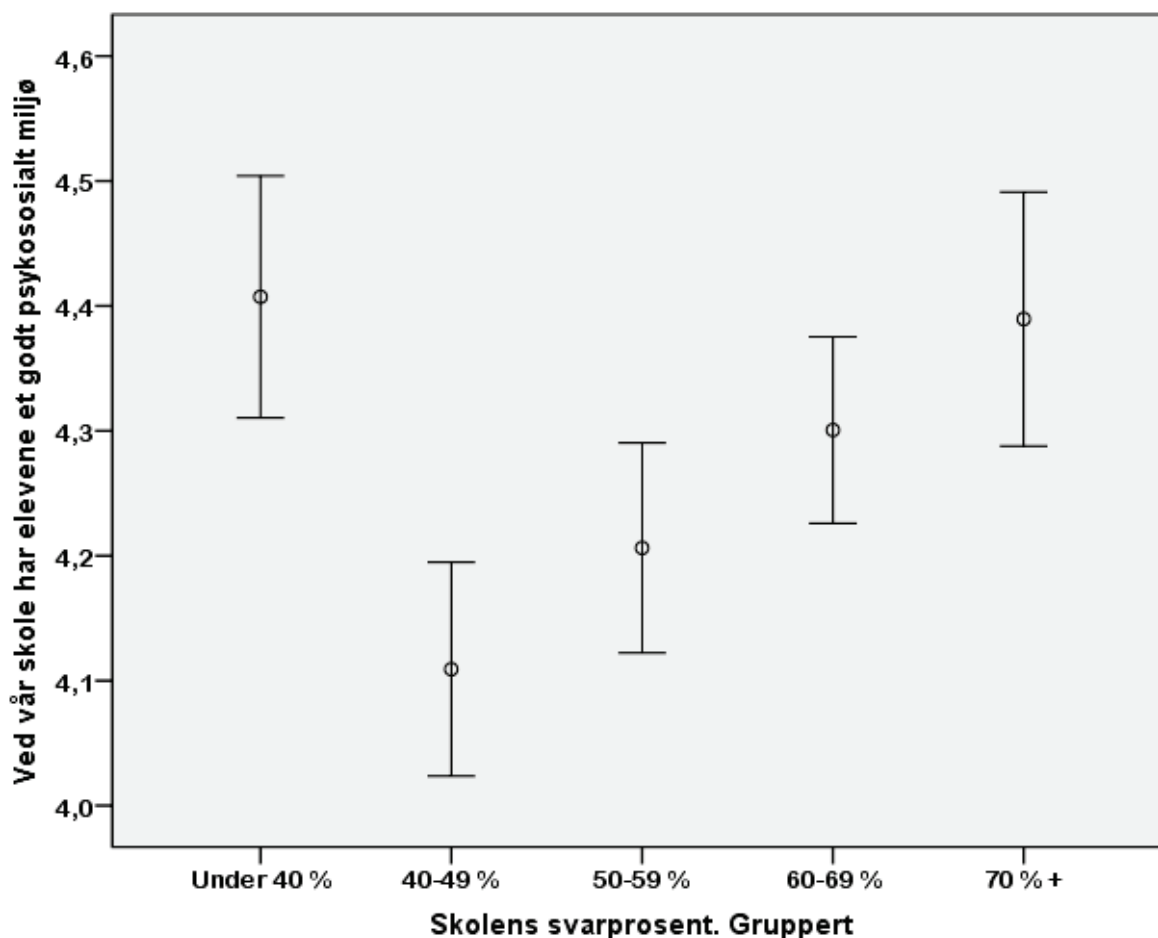
Vi kan fastslå at nettutvalget er skjevt og det er derfor aktuelt å veie det for disse skjevhetene. Dersom det er forskjell i svarmønsteret for kvinner og menn og for lærere ved grunnskoler og videregående skoler, vil dette kunne påvirke svarfordelingen for hele utvalget sett under ett.

Tabell 2.2. Forskjeller i svarmønstre etter kjønn og skoletype.

Ved vår skole har elevene et godt psykososialt miljø mot Kjønn og Skoletype		Ubesvart	Kvinne	Mann	Alle
Grunnskole	Helt uenig	0,0 %	1,5 %	1,7 %	1,5 %
	Litt uenig	0,0 %	5,5 %	1,7 %	4,7 %
	Verken enig eller uenig	9,1 %	7,0 %	10,2 %	7,7 %
	Litt enig	63,6 %	43,0 %	35,2 %	41,7 %
	Helt enig	27,3 %	42,9 %	51,1 %	44,4 %
	Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
	Antall (N=)	11	667	176	854
Videregående	Helt uenig	16,7 %	2,0 %	2,4 %	2,2 %
	Litt uenig	16,7 %	2,6 %	1,7 %	2,3 %
	Verken enig eller uenig	0,0 %	8,5 %	11,6 %	9,7 %
	Litt enig	16,7 %	40,8 %	31,3 %	36,7 %
	Helt enig	50,0 %	46,2 %	53,0 %	49,0 %
	Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
	Antall (N=)	6	650	466	1122
Alle	Helt uenig	5,9 %	1,7 %	2,2 %	1,9 %
	Litt uenig	5,9 %	4,1 %	1,7 %	3,3 %
	Verken enig eller uenig	5,9 %	7,7 %	11,2 %	8,9 %
	Litt enig	47,1 %	41,9 %	32,4 %	38,9 %
	Helt enig	35,3 %	44,5 %	52,5 %	47,0 %
	Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
	Antall (N=)	17	1317	642	1976
Kji-kvadrattest		Kji-kvadrat	Signifikans		
Mellom skoletyper		16,846	0,002		
Mellom kjønn		32,276	0,000		
Mellom kjønn grunnskole		13,166	0,106		
Mellom kjønn videregående		25,270	0,001		

Tabell 2.2 viser at det er forskjeller mellom hvordan kvinnelige og mannlige lærere svarer på spørsmålet om det psykososiale miljøet ved skolen. Det er også forskjeller mellom lærere ved grunnskoler og videregående skoler. Mannlige lærere har en klart mer positiv oppfatning av det psykososiale enn kvinnelige lærere, mens lærere på videregående skoler er noe mer positive enn grunnskolelærerne. Det er også en signifikant forskjellen mellom kvinnelige og mannlige lærere i videregående skoler, mens forskjellen ikke er signifikant ved grunnskolene. Det siste skyldes at det er for få mannlige grunnskolelærere til at den observerte kjønnsforskjellen er signifikant. Ut fra de forskjellene vi observerer, finner vi det forsvarlig å bruke vektorer som utlikner skjevhetene i nettoutvalgets sammensetning etter kjønn og skoletype.

Vi kan også påvise en betydelig forskjell i svarprosent mellom skolene. Hvis det viser seg at det er en forskjell i svarfordelingen mellom skoler med høy og lav svarprosent, vurderer vi å ta hensyn til også dette i veiemodellen.

Figur 2.1. Gjennomsnittsverdi på en skala fra 1 til 5 for spørsmålet om elevenes psykososiale miljø etter skolens svarprosent

Figur 2.1 viser at oppfatningen av det psykososiale miljøet ved skolen synes å være økende positiv etter hvor stor andel av skolens lærere som har deltatt i undersøkelsen. Unntaket er de skolene som har lavest svarprosent. Vi vet ikke hvor representative svarene innenfor hver gruppe av skoler er, men det er rimelig å anta at skolene med høyest svarprosent har det mest representative utvalget, mens faren for frafallsskjevhet er størst ved skoler med lav svarprosent. Vi har imidlertid ingen holdepunkter for å si at frafallsskjevheten i vårt utvalg varierer med svarprosenten. Når vi ser bort fra de skolene som har lavest svarprosent, kan det være like rimelig å anta at det er en sammenheng mellom vurdering av skolens psykososiale miljø og svarprosent blant lærerne, som at lærere som har en negativ vurdering av det psykososiale miljøet er overrepresentert i nettutvalget ved skoler med lav svarprosent. For skolene med lavest svarprosent kan det kanskje være slik at de lærerne som har den mest positive vurderingen av det psykososiale miljøet er overrepresentert i nettutvalget. Vi velger imidlertid å se på svarene som representative for skolene og vil derfor la svarprosenten inngå som en del av grunnlaget for veiingen. Dette gir en vekt som varierer fra 0,26 til 4,80. De som veies mest ned teller dermed en fjerdedel av gjennomsnittet mens de som veies mest opp teller nesten fem ganger mer enn gjennomsnittet. Hvilken effekt har dette på svarfordelingen for hele nettutvalget?

Tabell 2.3. Svarfordeling med og uten bruk av vekt

Ved vår skole har elevene et godt psykososialt miljø		
	Uten vekt	Med vekt
Helt uenig	1,9 %	1,8 %
Litt uenig	3,3 %	4,4 %
Verken enig eller uenig	8,9 %	8,5 %
Litt enig	38,9 %	40,1 %
Helt enig	47,0 %	45,2 %
Sum	100,0 %	100,0 %
Gjennomsnitt	4,26	4,22
Standardavvik	0,894	0,910
Antall (N=)	1976	1976

Tabell 2.3 viser små endringer i svarfordelingen når vi veier materialet. Andelen som er helt enig i utsagnet reduseres med 1,8 prosentpoeng, mens andelen som er litt enig øker med 1,2 prosentpoeng. Dessuten øker andelen som er litt uenig med 1,1 prosentpoeng. Gjennomsnittverdien på dette spørsmålet reduseres fra 4,26 til 4,22, mens standardavviket øker med 0,016. Ingen av disse endringene er statistisk signifikante og vi finner heller ingen effekt av veiingen på andre spørsmål vi har undersøkt. Vi velger likevel å bruke vektene fordi vi kjenner oss tryggere på å presentere tall basert på et utvalg der fordelingen på kjønn og skoletype samsvarer bedre med fordelingen i populasjonen. At veiingen ikke påvirker svarfordelingen i nevneverdig grad er snarere en styrke enn en svakhet og kan tyde på at vi, til tross for den lave svarprosenten, har med et robust materiale å gjøre der skjevheter etter kjønn og skoletype og varierende svarprosent ikke ser ut til å ha særlig betydning. Hvis veiingen hadde endret svarfordelingen i vesentlig grad, hadde grunnen til å mistenke frafallsskjevheter vært større.

3 Teori og tidligere forskning – en kort oppsummering

Verdens Helseorganisasjon (WHO, 2014) definerer psykisk helse som «en tilstand av velvære der individet realiserer sine muligheter, kan håndtere livets normale stress, kan arbeide på en fruktbar og produktiv måte og har mulighet til å bidra for samfunnet». Når ens psykiske tilstand står i veien for, eller hindrer disse livsutfoldelsene, har man psykisk uhelse.

I Norge benytter en ofte betegnelsene psykiske vansker eller psykiske lidelser for psykisk uhelse. Felles for alle psykiske vansker og lidelser er at de påvirker våre tanker, følelser, atferd, væremåte og omgang med andre. Psykiske vansker tilfredsstillende ikke nødvendigvis kravene til en medisinsk diagnose. Psykiske lidelser eller sykdommer er definert ved at problemene er såpass alvorlige at de kvalifiserer for en diagnose etter internasjonale klassifikasjonssystemer (ICD-10 fra WHO/Statens helsetilsyn eller DSM-IV og DSM-5 fra den amerikanske psykiatriforeningen).

I perioden 1999-2008 hadde vi en opptrappingsplan for psykisk helse til 30 milliarder kroner. Denne planen prioriterte de som allerede var blitt syke, de alvorligst syke blant disse og særlig barn og unge. Undersøkelser viste at forekomsten av psykiske lidelser i landet har holdt seg konstant (Mykletun m.fl. 2009). Blant barn og unge i Norge finner vi at omtrent åtte prosent har en diagnostiserbar psykisk lidelse. Samtidig har i gjennomsnitt 15-20 prosent av barn og unge psykiske vansker som er så alvorlige at de går ut over trivsel, læring, daglige gjøremål og samvær med andre. Videre har andelen barn og unge med psykiske vansker en tendens til å øke i såkalte sensitive perioder, som puberteten.

Det er også interessant å merke seg at kjønnsforskjellene i psykiske lidelser endres i puberteten (Mykletun m.fl. 2009). Før puberteten er det flere gutter enn jenter som har psykiske lidelser, oftest atferdsvansker, og som behandles for dette. Etter puberteten dominerer imidlertid jentene, og da øker de emosjonelle problemene. Bildet endres med andre ord også. Før puberteten forekommer atferdsforstyrrelser og utviklingsforstyrrelser omtrent like hyppig som emosjonelle problemer. Etter puberteten dobles forekomsten av emosjonelle problemer, mens atferdsforstyrrelser faktisk reduseres. Selv om dette skiftet i mønster er dokumentert, er det likevel lite forskning som spesifikt har studert pubertetens betydning for psykiske lidelser.

Psykiske lidelser er en av Norges største helseutfordringer målt ved en rekke faktorer som belastning på barn, sykefraværskostnader, diverse trygdekostnader, sykdomsbyrde og dødelighet. Mest belastende for samfunnet er de vanligste psykiske lidelsene som depresjon, angst og alkoholmisbruk (Holte 2012). Økt dødelighet, sykemeldinger og uførepensjon er noen av de viktigste følgene av psykiske sykdommer (Skogen m.fl., 2013). I tillegg er det en utfordring at disse lidelsene hindrer utdanning og deltakelse arbeidsmarkedet.

Forskning viser at flere faktorer kan være psykisk helsefremmende, som trygghet, tilhørighet, mestring og mening (Holte 2012). Dette finner vi på andre arenaer enn i helsevesenet, både arbeidsplassen, familien, barnehagen, skolen og ulike fritidsaktiviteter vil kunne bidra til å fremme dette. Psykiske vansker kan i varierende grad forebygges, men i tillegg til de helsefremmende faktorene, har tidlig innsats har vist seg å være viktig (Major m.fl. 2011). Barn og unge tilbringer mye tid på skolen, og skolen er derfor viktig som en av flere arenaer for dette arbeidet.

3.1 Psykisk helse og frafall i videregående

Frafall i videregående opplæring er en stor utfordring, både nasjonalt og internasjonalt. Mangel på utdanning kan ha livslange, negative konsekvenser, som for eksempel dårlig helse og økt bruk av sosiale velferdsordninger og stønader (Rumberger, 2011). Frafall i videregående kan skyldes flere ulike faktorer, både knyttet til egenskaper og erfaringer hos elevene selv, inkludert helse, atferd og prestasjoner, samt egenskaper ved deres omgivelser, som for eksempel familie og venner, skole og lokalsamfunn (Sagatun m.fl., 2014). En bedre og mer nyansert forståelse av hvorfor elever dropper ut av skolen er en nøkkel til å iverksette en effektiv innsats som kan redusere frafall i videregående.

I den senere tid har det vært et økt fokus på psykiske vansker, og i hvilken grad dette påvirker frafall. Selv om det fremdeles er lite forskning den kausale sammenhengen, tyder forskning på at ulike psykiske problemer i varierende grad fører til større risiko for frafall. Psykiske problemer, forstått som både følelsesmessige, atferdsmessige og venne-relaterte problemer, er utbredt blant ungdom og kan forstyrre hvordan de fungerer i hverdagen (Costello m.fl., 2005; Patel m.fl., 2007). En rekke internasjonale, populasjonsbaserte studier har funnet at både hyperaktivitet og atferdsproblemer (Currie & Stabile, 2006; Fletcher & Wolfe, 2008) og depresjoner (Fletcher, 2010; Jonsson m.fl., 2010) har en negativ sammenheng med utdanningsnivå. I flere befolkningsbaserte studier fra USA og New Zealand har forskere analysert hvilken utdanning ungdom med ulike former for psykiske vansker har oppnådd, og finner at spesielt utagerende problemer har en negativ betydning for de unges utdanningsnivå (Masten m.fl. 2005, Breslau m.fl. 2011, Miech m.fl. 1999).

I en norsk undersøkelse fant man at over 42,2 prosent de som sluttet på videregående skole, oppga et forhold utenfor skolen som hovedårsaken til at de sluttet. Den største gruppen blant disse, vel 1 av 5, forklarte sluttingen med at de var psykisk syke eller hadde psykososiale problemer (Markussen og Seland 2012).

Psykiske vansker kan også påvirke elevenes prestasjoner negativt. Skoleprestasjoner er en viktig prediktor for frafall, og psykiske vansker kan derfor også indirekte føre til skolefrafall (Rumberger, 2011). Dette bekreftes av en ny, norsk longitudinell studie, som indikerer at dersom en klarer å redusere eksternaliserte vansker hos unge med 10 prosent, vil dette kunne føre til at 4-5 prosent flere klarer å gjennomføre videregående skole. Omtrent 75 prosent av denne effekten var indirekte, det vil si at bedring i psykisk helse reduserte frafall i videregående gjennom bedre karakterer (Sagatun m.fl. 2014). Svakere, men tilsvarende direkte og indirekte sammenhenger fant de også for jenter med internaliserte vansker.

3.2 Skole, læring og psykisk helse

I skolesammenheng vil ulike psykiske vansker kunne innebære at eleven ikke er i læringsposisjon og derfor ikke greier å utføre de oppgaver som skolen forventer. Eksempler på dette er når eleven ikke kan konsentrere seg, og er impulsiv og urolig slik at det går ut over læreevne og trivsel. Et annet eksempel kan være at eleven er depressiv, har angst eller på annen måte plages av internaliserte vansker som påvirker læreevne og læringskapasitet. Selv om det finnes unntak vil elever som er bekymrede, ensomme, redde eller frustrerte, sinte og oppgitte som regel lære dårlig.

En NOVA-rapport fra 2013 viser at til tross for at de fleste unge trives godt både hjemme og på skolen, er det en god del unge som sliter med psykiske helseplager. Dette gjelder først og fremst for typiske symptomer på stress, som det «å tenke at alt er et slit» eller «å bekymre seg for mye om ting». Det er særlig mange jenter som sliter med å få hverdagen til å fungere godt (NOVA 2013).

I tillegg til at psykiske vansker kan føre til problemer med læring, har vi også en motsatt sammenheng, nemlig at også lærevansker kan føre til psykiske plager. En større, systematisk kunnskapsoppsummering som ble publisert i 2010 indikerer at tidlige vansker i skolefagene, og særlig lese- og skrivevansker, kan føre til internaliserte og utagerende psykiske helseproblemer (Gustafsson m.fl., 2010). Vansker i skolen og psykiske problemer har en tendens til å være stabile over tid i grunnskolen, samtidig som skolerelaterte helseproblemer har en tendens til å avta når elevene begynner i videregående skole og får tilgang til nye aktivitetsområder, roller og valgmuligheter. Store faglige anstrengelser som ikke fører til resultater er forbundet med utvikling av depresjon, i tillegg til at problemer med skoleresultater og prestasjoner fører til internaliserte symptomer, spesielt for jenter i tenårene.

Tidligere forskning viser at sammenhengen mellom ulike typer psykiske vansker og problemer på skolen er sammensatte og komplekse (Gustafsson m.fl., 2010). Internaliserte og utagerende problemer har negative effekter på skoleprestasjoner gjennom mekanismer som er delvis alders- og kjønns-spesifikke. Kompetanse og prestasjoner på skolen er relatert til psykisk helse, og gode skoleresultater har en positiv effekt på elevens selvoppfatning. Samtidig bidrar ikke en god selvoppfatning direkte til bedre resultater, men påvirker andre relaterte faktorer som motivasjon samt indre og ytre kontroll, som igjen påvirker læring og resultater. I tillegg vil elever med sosiale og psykiske vansker oftere være i konflikt med både lærere og medelever, og dermed kunne oppleve seg ekskludert (Drugli m.fl. 2011). Positive relasjoner og støtte fra både lærer og medelever er svært viktig for sårbare grupper, og kan motvirke mobbing i tillegg til å ha positiv betydning for barn og unges psykiske helse, trivsel og motivasjon for læring (Nordahl m.fl. 2013).

3.3 Veien videre

Det er relativt mye forskning som viser at begynnende symptomer på psykiske lidelser ofte kommer tidlig, allerede i barne- og ungdomsalder (de Graf m.fl., 2011; Kessler m.fl., 2011, Beesdo m.fl., 2010, 2009). Videre forsvinner sjelden psykiske lidelser av seg selv, tvert imot kan de føre til en betydelig økt risiko for flere, andre lidelser senere i livet. I tillegg til å være en stor, personlig belastning for de personene dette berører, er dette også samfunnsmessig kostbart.

Symptomnivået til dem som er rammet av psykiske vansker eller lidelser kan reduseres gjennom behandlingsapparatet. Men det er kun gjennom forebyggende arbeid at vi har mulighet til å redusere mulig framtidig forekomst av psykiske problemer. Gjennom å fokusere på helsefremmende faktorer på de arenaene der barn og unge er, vil man kunne bidra til å forebygge mulige psykiske lidelser senere i livet.

Holte (2012) beskriver syv psykisk helsefremmende faktorer:

1. Identitet og selvspekt: følelse av å være noe, noe verdt
2. Mening i livet: følelse av å være del av noe større enn en selv, at det er noen som trenger en
3. Mestring: følelse av at man duger til noe
4. Tilhørighet: følelse av å høre til noen og høre hjemme et sted
5. Trygghet: kunne føle, tenke og utfolde seg uten å være redd
6. Sosial støtte: noen som kjenner en, bryr seg om en, vil passe på en om det trengs
7. Sosialt nettverk: noen å dele tanker og følelser med, være del av et fellesskap

Disse psykisk helsefremmende faktorene finner vi på barn og unges egne arenaer som hos familien, på skolen og i fritidsaktiviteter, men ikke i like stor grad i behandlingsapparatet. For å arbeide forebyggende bør derfor blant annet skolen som arena prioriteres.

Skolene opplever til dels ganske stort press fra flere hold når det gjelder hva de skal ta ansvar for og hva de skal håndtere. Dette kan være en barriere for det psykiske helsearbeidet i skolen. Lærere kan oppleve at å arbeide med disse utfordringene er for komplisert i forhold til utdanningen de har, og fjernt fra den pedagogiske praksisen de er vant med. Noen vil også hevde at psykisk helsearbeid i skolen tar oppmerksomhet og ressurser bort fra kjerneoppgavene, som er undervisning og læring.

Det har vært lite fokus på de mer skolerelevante resultatene av psykisk helsefremmende arbeid i forskningen, i tillegg til at de som arbeider med psykisk helse i skolen kan ha manglende forståelse for skolens kontekstuelle rammebetingelser. Videre har det vært lite fokus på støtte fra skoleledelsen og personalet, samt opplæring, veiledning og støtte til lærere som skal drive psykisk helsearbeid i skolen.

Det er mulig at skolen best ivaretar sitt helse- og kompetansefremmende arbeid ved å fremme elevenes læring og utvikling gjennom skoleorganisasjon, læringsmiljø og pedagogisk praksis. Men dette kan også ivaretas gjennom å starte tidlig med helsefremmende, kompetanseutviklende og forebyggende arbeid for alle elever og lærere. Det finnes i dag en del ulike tiltak som har dette formålet, både universelle og indikerte. Noen av disse er tilbudt gjennom Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratets satsing, som er kalt: «Psykisk helse i skolen» (psykiskhelseiskolen.no). Formålet med denne satsingen har vært å forebygge psykiske vansker hos barn og ungdom gjennom blant annet opplæring av elever og lærere. Andre stikkord som har vist seg å være helsefremmende, og som er tema i flere av tiltakene, er blant annet sensitiv og positiv lærerstøtte, arbeid med å utvikle vennskap og sosiale ferdigheter, fremme elevenes mestringsferdigheter og selvfølelse samt godt samarbeide og allianser med foreldre og foresatte.

4 Svarfordelinger, psykisk helse i skolen

I dette kapitlet presenterer vi en oversikt over svarfordelinger på spørsmålene som ble stilt til lærerne, skolelederne og skoleeierne. Svarfordelingene presenteres som gjennomsnittsskårer eller krysstabeller. Der hvor det presenteres gjennomsnittsskårer, vil man finne tilhørende krysstabell i Vedlegg 1. Det er viktig å være oppmerksom på retningen på påstander og svaralternativ. Dette gjelder særlig i figurene som viser gjennomsnitt. Alle enighetsspørsmål er kodet fra minst til størst, hvor graden av enighet øker. Det vil si at helt uenig har verdien 1, mens helt enig har verdien 5. Med andre ord, desto høyere gjennomsnittsskår, desto mer enighet.

4.1 Lærerne

I det følgende presenteres lærernes svar. Vi viser i hovedsak svarfordelinger etter skolenivå, samt kommenterer eventuelle signifikante forskjeller mellom skolene etter skolestørrelse. I tillegg er det gjennomført analyser som undersøker om det er forskjeller etter hvilke trinn lærere underviser på i grunnskolen, hhv. Småskoletrinnet (1.-4. trinn), mellomtrinnet (5. – 7. trinn) og ungdomstrinnet (8.-10. trinn) det er kun signifikante forskjeller som blir kommentert. Tabellene og figurene til de sistnevnte analysene gjenfinnes i vedlegget. Vi gjør oppmerksom på at en del av forskjellene vi finner er statistisk signifikante, men ikke nødvendigvis spesielt store. Dette kommer vi også inn på i kommentarene til de ulike analysene og resultatene.

4.1.1 Lærernes oppfatning av skolens psykososiale miljø

Først ble lærerne bedt om å ta stilling til en rekke utsagn om det psykososiale miljøet på skolen der de jobber. Figur 4.1 viser at på de fleste påstandene er det signifikante forskjeller mellom svarene fra lærerne i grunnskolene, sammenliknet med svarene fra lærerne i videregående. Den prosentvise svarfordelingen for hvert av utsagnene etter skolenivå finnes i vedlegg 1, tabell 1. Lærerne i grunnskolene er gjennomgående noe mer enig i utsagnene enn lærerne i videregående skole. Høyest skåre, for både de videregående skolene (4,35) og grunnskolene (4,58), finner vi knyttet til påstanden «Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg kommer over konkrete tilfeller av mobbing eller andre krenkelser av elever». På denne påstanden har 93 prosent av grunnskolelærerne og 87 prosent av lærerne i videregående oppgitt at de er litt eller helt enig (vedlegg 1; tabell 1).

Den største forskjellen mellom skolenivåene finner vi på påstanden «Ved vår skole har vi skriftlige prosedyrer for å ivareta det psykososiale miljøet». Her har de videregående skolene en gjennomsnittsskåre på 3,85, mens grunnskolene har gjennomsnittsskåre på 4,12. Mens 76 prosent av grunnskolelærerne svarer at de er litt enig eller helt enig i dette utsagnet, svarer 65 prosent av lærerne i videregående skole det samme (vedlegg 1; tabell 1).

Figur 4.1. Enighet i utsagn om det psykososiale miljøet ved skolen, etter skolenivå. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

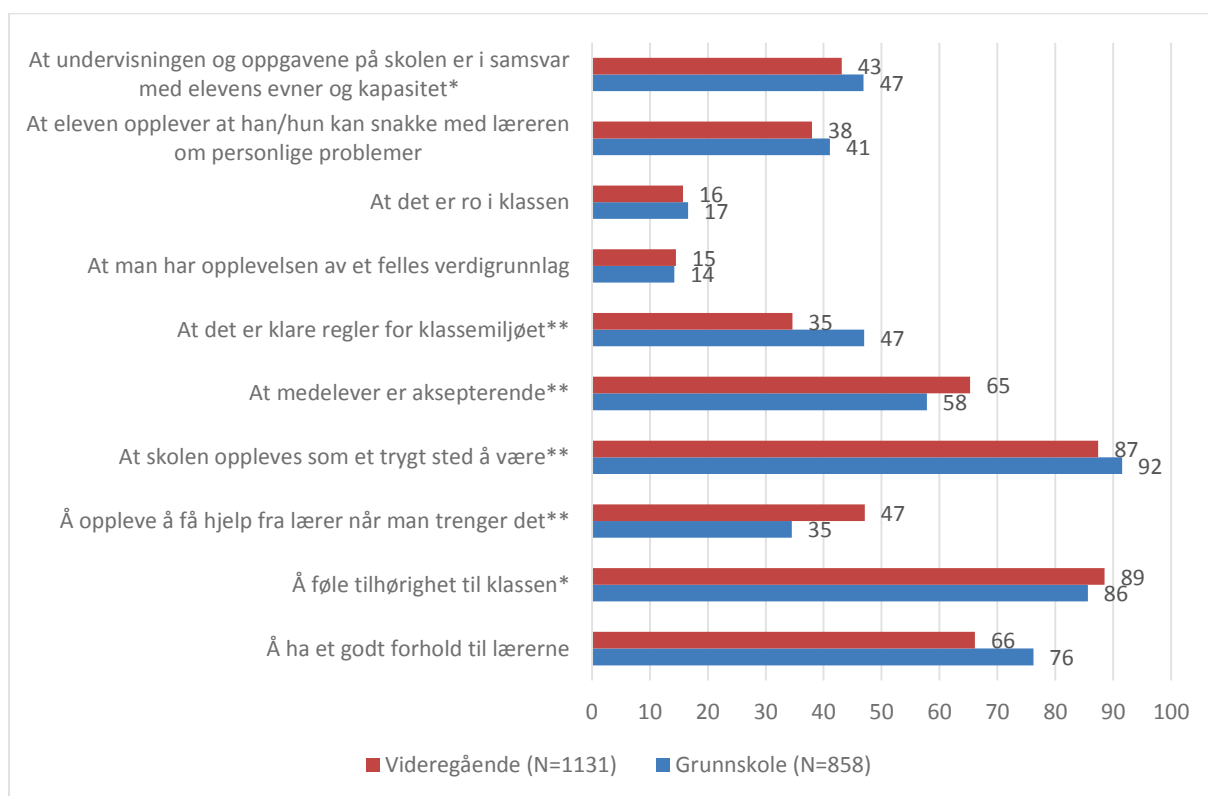
* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

Ser vi på gjennomsnittene etter skolestørrelse (antall lærere)³, finner vi enkelte signifikante forskjeller mellom de små, de mellomstore og de store skolene på dette spørsmålsbatteriet (vedlegg 1; figur 1). Den største forskjellen finner vi på påstanden «Ved vår skole har elevene et godt psykososialt miljø». Her har de små skolene (4,41) en høyere gjennomsnittsskåre enn de mellomstore skolene (4,22) og de store skolene (4,08). Mens hele 91 prosent av lærerne ved de små skolene svarer at de er enige i dette, svarer 78 prosent av lærerne ved de store skolene og 87 prosent av lærerne ved de mellomstore skolene det samme (vedlegg 1; tabell 2). De små skolene skårer også høyere enn de mellomstore og de store skolene på påstandene «Ved vår skole har vi en godt innarbeidet praksis for å ivareta det psykososiale miljøet» og «Ved vår skole inntar skoleledelsen en aktiv rolle i arbeidet for å ivareta det psykososiale miljøet».

4.1.2 Lærernes kjennskap til psykiske vansker hos barn og unge

Lærerne ble spurt om sin kjennskap til psykiske vansker hos barn og unge, og om hvilke hjelpeinstanser lærerne kjenner til. Figur 4.2 viser hvordan lærerne har svart på spørsmålet: «Nedenfor finner du en liste over forhold som kan ha en positiv betydning for elevenes psykiske helse. Sett et kryss ved inntil fem forhold som du mener er særlig viktige». Nesten alle, uavhengig av skolenivå, har krysset av for «At skolen oppleves som et trygt sted å være» og «Å føle tilhørighet til klassen», henholdsvis 87 og 89 prosent av lærerne i videregående skole og 92 og 86 prosent av lærerne i grunnskolene. Få, innenfor begge skolenivåer, har derimot krysset av for «At man har opplevelsen av et felles verdigrunnlag» og «At det er ro i klassen» som ett av de fem viktigste momentene, henholdsvis 15 og 16 prosent av lærerne i videregående skole, og 14 og 17 prosent av lærerne i grunnskolene.

³ Liten=inntil 20 lærere ved grunnskolene og inntil 70 lærere ved de videregående skolene. Mellomstor=20 til 35 lærere ved grunnskolene og 70 til 100 lærere ved de videregående skolene. Stor=mer enn 35 lærere ved grunnskolene og over 100 lærere ved de videregående skolene.

Figur 4.2. Andel lærere som mener at følgende forhold kan ha positiv betydning for elevenes psykiske helse, etter skolenivå. Prosent.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

Vi finner signifikante forskjeller i svarmønstrene mellom lærere i videregående skole og lærere ved grunnskolen på flere av alternativene (Figur 4.2). En større andel av lærere i videregående skole (47 prosent) har krysset av på «Å oppleve å få hjelp fra lærer når man trenger det», sammenliknet med lærere fra grunnskolene (35 prosent). Lærere i videregående skole (65 prosent) krysser også noe oftere av på «At medelever er aksepterende» enn lærerne i grunnskolene (58 prosent), samt alternativet «Å føle tilhørighet til klassen» (89 prosent av lærerne i videregående skole og 86 prosent av lærerne i grunnskolene).

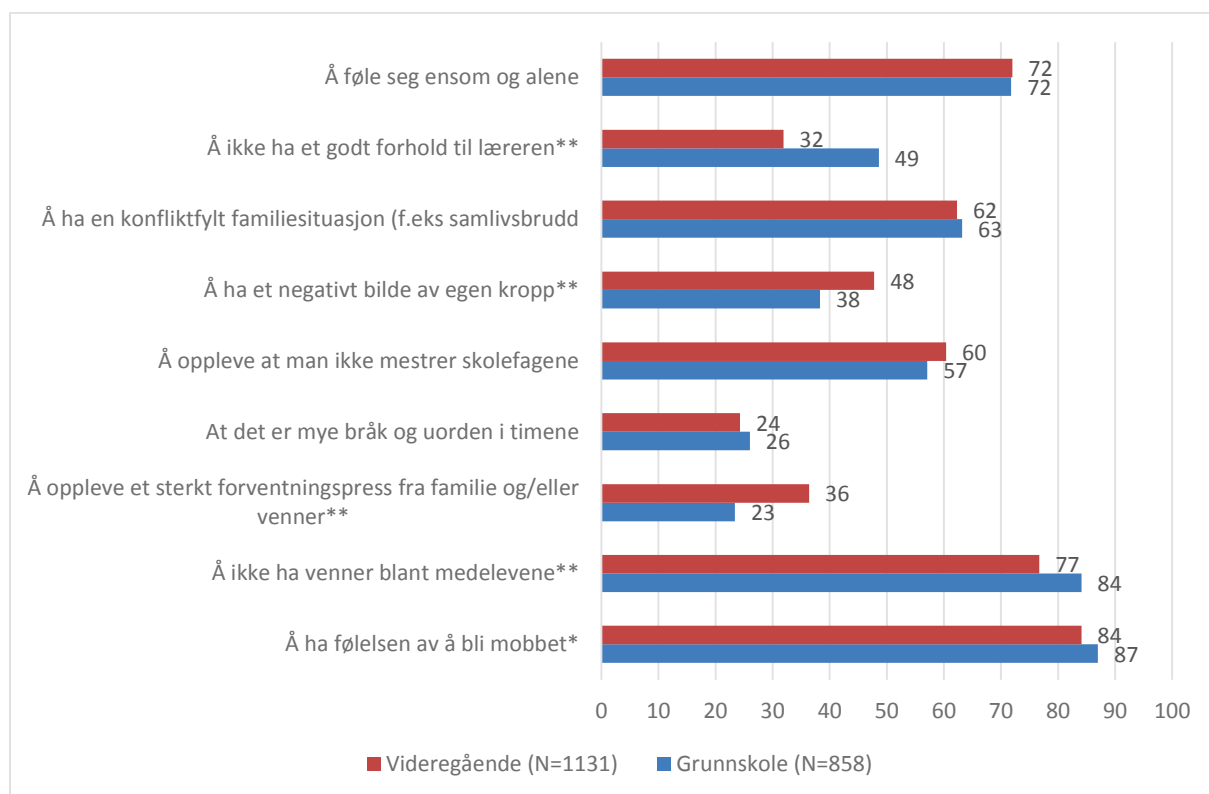
Motsatt finner vi at flere lærere i grunnskolen (47 prosent) enn lærere ved de videregående skole (35 prosent) prioriterer «At det er klare regler for klassemiljøet» som ett av de fem viktigste forholdene som kan ha betydning for elevenes psykiske helse. Noen flere av lærerne ved grunnskolene (76 prosent), i forhold til ved de videregående (66 prosent), prioriterer det «Å ha et godt forhold til lærerne» som særlig viktig, samt «At undervisningen og oppgavene på skolen er i samsvar med elevenes evner og kapasitet» (47 prosent av lærerne i grunnskolene og 43 prosent av lærerne i videregående).

Tilleggsanalyser hvor vi ser på om det er forskjeller i svarmønstrene avhengig av skolestørrelse (vedlegg 1; figur 2), viser at lærerne på de ulike nivåene er nokså samstemte når det gjelder hva som er viktigst. Den største forskjellen finner vi på alternativet «At det er klare regler for klassemiljøet». Dette prioriterer noen flere lærere ved de mellomstore skolene (49 prosent), sammenliknet med særlig de små (38 prosent), men også de store (43 prosent).

Når vi undersøker eventuelle forskjeller mellom lærere som underviser på ulike trinn i grunnskolen⁴, finner vi at en noe større andel av lærerne som underviser på 8. – 10. trinn har krysset av for «At medelever er aksepterende». Andelen her samsvarer med den vi finner for lærerne i videregående (65 prosent). Lærerne på 8. – 10. trinn skiller seg også signifikant fra lærerne på mellomtrinnet i grunnskolen ved at signifikant færre lærere prioriterer «At det er klare regler for klasse miljøet».

Videre ble lærerne bedt å om å krysse av for inntil fem alternativer som de tenker kan ha negativ betydning for elevenes psykiske helse. Figur 4.3 viser andelen lærere ved henholdsvis grunnskoler og videregående skoler som har krysset av for hvert av alternativene listet opp i dette spørsmålet. Lærerne i både grunnskolene og i videregående mener at mobbing og tilhørighet blant medelever er særlig viktig; «Å ha følelsen av å bli mobbet», «Å ikke ha venner blant medelevene» og «Å føle seg ensom og alene», men en noe større andel av lærerne i grunnskolene enn lærerne i videregående har krysset av for «Å ikke ha venner blant medelevene» og «Å ha følelsen av å bli mobbet».

Vi finner også signifikante forskjeller mellom de to gruppene (Figur 4.3) med hensyn på hvor mange som har prioritert alternativene «Å oppleve et sterkt forventningspress fra familie og/eller venner», «Å ha et negativt bilde av egen kropp» og «Å ikke ha et godt forhold til læreren». Når det gjelder andelen som har krysset av for at det å ikke ha et godt forhold til læreren kan ha negativ betydning for elevers psykiske helse, er den høyere for grunnskolene (49 prosent) enn for de videregående (32 prosent). Motsatt er det flere lærere i videregående skole (48 prosent) enn i grunnskolen (38 prosent) som svarer at det å ha et negativt bilde av egen kropp kan ha negativ betydning for elevers psykiske helse, samt at det er negativt «Å oppleve et sterkt forventningspress fra familie og/eller venner».

Figur 4.3. Andel lærere som mener at følgende forhold kan ha negativ betydning for elevenes psykiske helse, etter skolenivå. Prosent.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

⁴ Delt inn i tre nivåer: «1. – 4. trinn» vil si at de *kun* underviser på 1. – 4. trinn. «5. – 7. trinn» vil si at de *kun* underviser på 5. – 7. trinn. «8. – 10. trinn» vil si at de *kun* underviser på 8. – 10. trinn. Lærere som underviser på flere nivåer (altså på tvers av disse tre gruppene) er holdt utenfor analysene.

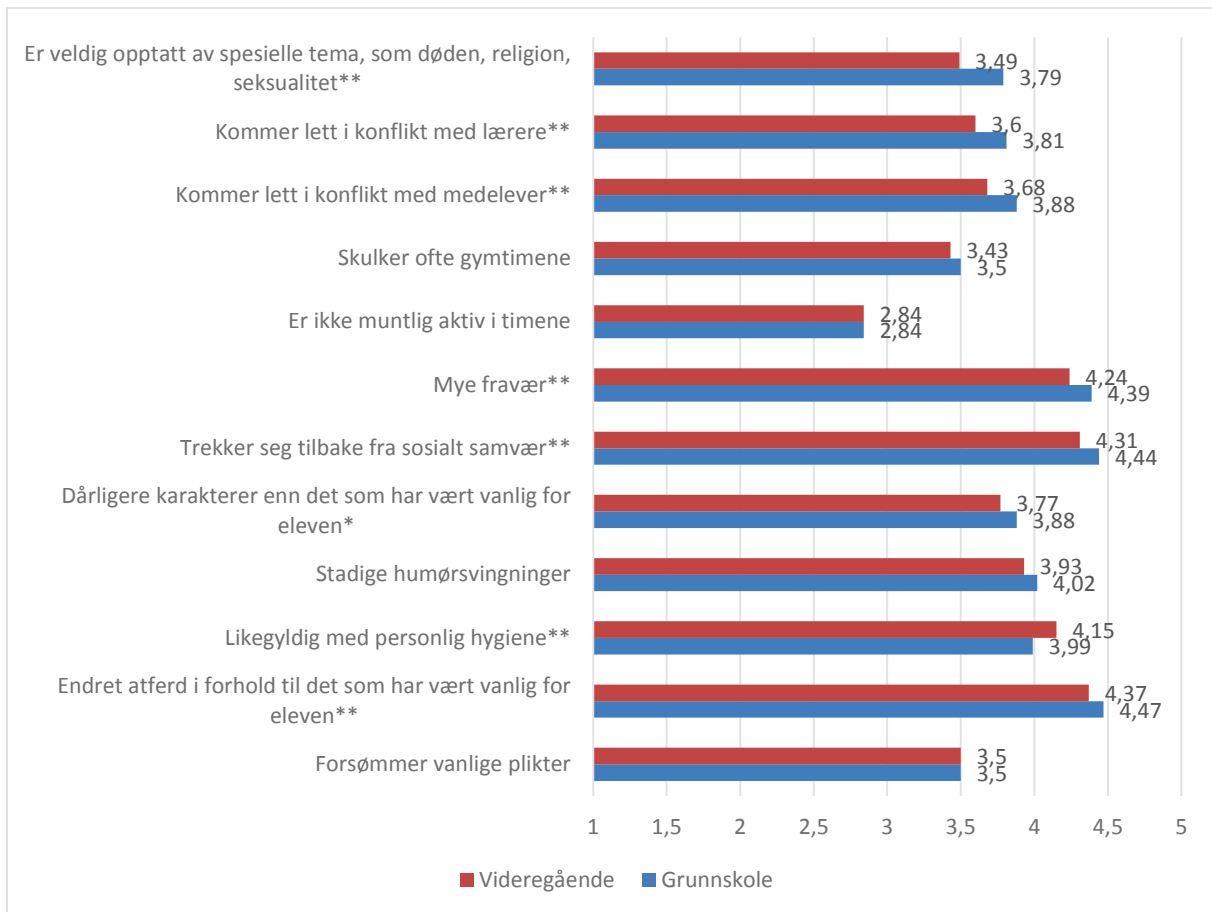
Analyser av hva lærerne har svart etter skolestørrelse (vedlegg 1; figur 3), viser at det er enkelte signifikante forskjeller på noen få prosentpoeng mellom gruppene. En noe større andel av lærere ved de små skolene (48 prosent) enn ved de mellomstore (41 prosent) og de store (44 prosent) skolene har krysset av for «Å ikke ha et godt forhold til læreren» som et viktig forhold som kan ha en negativ betydning for elevens psykiske helse. Lærere ved de små skolene (23 prosent) skiller seg også ut ved at noen færre lærere enn ved de mellomstore (28 prosent) og de store (29 prosent) skolene har prioritert «Å oppleve et sterkt forventningspress fra familie og/eller venner» som viktig.

De store skolene (44 prosent) er i noe større grad enn de mellomstore (40 prosent) og de små (39 prosent) skolene enig i at «Å ha et negativt bilde av egen kropp» kan ha en negativ betydning for elevens psykiske helse.

Tilleggsanalyser etter trinn lærerne underviser på i grunnskolen, viser at en signifikant lavere andel av lærerne på 8. – 10. trinn har prioritert «Å ha følelsen av å bli mobbet» og «Å ikke ha venner blant medelevene», sammenliknet med lærerne på lavere trinn. Motsatt er det en signifikant høyere andel som har valgt «Å ha et negativt bilde av egen kropp», sammenliknet med lærerne på lavere trinn. Lærerne som underviser på 5. – 7. trinn har en signifikant lavere andel som har krysset av for «Å oppleve et sterkt forventningspress fra familie og/eller venner». Vi finner videre at andelen lærere som synes alternativet «Å oppleve at man ikke mestrer skolefagene» er viktigst på det laveste trinnet, for deretter å bli mindre viktig jo høyere opp i grunnskolen lærere underviser. Mens 64 prosent av lærerne på 1. – 4. trinn har krysset av for dette som ett av de fem viktigste forholdene som kan ha negativ innvirkning på elevenes psykiske helse, har bare 51 prosent av lærerne på 8. – 10. trinn gjort det samme. Den samme tendensen finner vi for «Å ikke ha et godt forhold til læreren», noe som anses som viktigst på laveste trinn.

Lærerne ble også bedt om å vurdere i hvilken grad de mente ulike typer atferd hos elevene kunne være en indikator på psykiske vansker. Figur 4.4 viser at det er signifikante forskjeller mellom skoleslagene på en rekke av påstandene. Grunnskolelærerne er i større grad enn lærerne i videregående enig i at «Er veldig opptatt av spesielle tema, som døden, religion, seksualitet», «Kommer lett i konflikt med lærere», «Kommer lett i konflikt med medelever», «Mye fravær», «Trekker seg tilbake fra sosialt samvær» og «Endret atferd i forhold til det som har vært vanlig for eleven» kan være indikasjoner på at en elev har psykiske vansker. Lærerne i videregående har på den andre siden høyere gjennomsnittlig skåre på påstanden «Likegyldig med personlig hygiene», sammenliknet med lærerne i grunnskolen, noe som kan skyldes at eventuelt manglende personlig hygiene blir mer synlig etter hvert som barn og unge blir eldre. Dette er også noe som unge overtar mer og mer ansvar for selv etter hvert som de blir eldre.

Høyest gjennomsnitt, både for grunnskolelærere (4,47) og lærere i videregående skole (4,37), finner vi på påstanden «Endret atferd i forhold til det som har vært vanlig for eleven». Her har 95 prosent av lærerne ved grunnskolene og 91 prosent av lærerne ved de videregående skolene sagt at de er litt eller helt enige (vedlegg 1; tabell 3) i at dette kan være en indikasjon på at elever har psykiske vansker. Mangle lærere er også enige i utsagnet «Trekker seg tilbake fra sosialt samvær», henholdsvis 94 prosent av grunnskolelærerne og 89 prosent av lærerne i videregående (vedlegg 1; tabell 3).

Figur 4.4. Lærernes enighet i utsagn om indikasjoner på psykiske vaker, etter skolenivå. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

Fordelt etter skolestørrelse, finner vi at lærere er nokså enige i hva som kan være indikasjoner på psykiske vansker hos elever. Det er imidlertid små, men signifikante forskjeller mellom de tre gruppene på gjennomsnittsskårene på påstandene «Kommer lett i konflikt med medelever» og «Stadige humørsvingninger». Lærere ved de små skolene var i noe større grad enige (høyere gjennomsnittsskåre) enn lærere ved de mellomstore og de store skolene på disse påstandene (vedlegg 1; figur 4).

Analyser etter hvilket trinn lærerne underviser på i grunnskolen, viser flere signifikante forskjeller mellom gruppene på dette spørsmålet. De som kun underviser på 1.-4. trinn er noe mindre enige enn lærere som underviser på mellomtrinnet og ungdomstrinnet på påstanden «Forsømmer vanlige plikter», samtidig som de er mer enige i påstanden «Stadige humørsvingninger». De som underviser på 5. – 7. trinn, er noe mindre enige i at «Mye fravær» kan være et faresignal, mens de som underviser på 8. – 10. trinn skiller seg fra de andre ved å svare at «Er ikke muntlig aktiv i timene» og «Er veldig opptatt av spesielle tema som døden, religion, seksualitet» er mindre viktig. Til slutt finner vi også signifikante forskjeller mellom lærere ved de tre skolenivåene når det gjelder betydningen av at eleven «Kommer lett i konflikt med medelever». Her ser vi at dette er minst viktig på småskoletrinnet, og blir viktigere jo høyere en kommer opp i grunnskolen.

4.1.3 Lærernes kjennskap til hjelpeinstanser

Lærerne skulle også oppgi hvor god kjennskap de hadde til ulike hjelpetilbud på skolen og i kommunen (Tabell 4.1). Når det gjelder lærernes kjennskap til ulike hjelpetilbud er det en del forskjeller mellom grunnskolene og de videregående skolene.

Av Tabell 4.1 kan man se at særlig når det gjelder «9. Oppfølgingstjenesten (OT)» er det store forskjeller mellom de to skoleslagene. Lærerne i videregående skole har langt større kjennskap til denne tjenesten sammenliknet med grunnskolelærerne, noe som kan være naturlig siden denne tjenesten først og fremst er aktuell for elever som er ferdig med grunnskolen. Også når det gjelder kjennskap til «8. Tverrfaglig team på skole og/eller kommunenivå» er det en del forskjeller. Mens for eksempel bare fem prosent av lærerne ved grunnskolene har svart at dette finnes, og at de har god kjennskap til det, har 29 prosent av lærerne i videregående svart det samme. Den sistnevnte gruppen lærere har også en større andel som har svart at det finnes, og at de har noe kjennskap til det.

Tabell 4.1. Lærernes kjennskap til ulike hjelpetilbud, etter skolenivå.

		Tilbudet finnes ikke	Tilbudet finnes, men jeg kjenner det ikke	Tilbudet finnes og jeg har noe kjennskap	Tilbudet finnes og jeg har god kjennskap	Uveid N (=100 %)
GS	1. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	0 %	4 %	50 %	46 %	852
	2. Psykiatrisk Ungdomsteam (PUT)	30 %	46 %	19 %	5 %	784
	3. Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)	0 %	1 %	24 %	75 %	852
	4. Helsestasjon for ungdom	8 %	26 %	37 %	29 %	832
	5. Kommunal psykisk helsetjeneste for barn og unge	21 %	42 %	27 %	11 %	790
	6. Skolehelsetjenesten	1 %	6 %	31 %	63 %	842
	7. Selvmordsforebyggende team	61 %	32 %	6 %	1 %	755
	8. Tverrfaglig team på skole og/eller kommunenivå	16 %	23 %	32 %	29 %	803
	9. Oppfølgingstjenesten (OT)	37 %	40 %	16 %	7 %	755
	10. Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer	17 %	8 %	19 %	56 %	822
VGS	1. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	1 %	11 %	53 %	35 %	1117
	2. Psykiatrisk Ungdomsteam (PUT)	24 %	42 %	27 %	8 %	1031
	3. Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)	0 %	5 %	39 %	56 %	1113
	4. Helsestasjon for ungdom	4 %	16 %	39 %	41 %	1096
	5. Kommunal psykisk helsetjeneste for barn og unge	10 %	41 %	34 %	15 %	1036
	6. Skolehelsetjenesten	2 %	7 %	35 %	57 %	1091
	7. Selvmordsforebyggende team	47 %	41 %	10 %	3 %	988
	8. Tverrfaglig team på skole og/eller kommunenivå	22 %	34 %	28 %	16 %	1030
	9. Oppfølgingstjenesten (OT)	6 %	23 %	38 %	34 %	1072
	10. Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer	10 %	10 %	26 %	54 %	1083

Når vi ser på skolestørrelse (vedlegg 1; tabell 5), finner vi at det er små forskjeller mellom de tre grupperingene på dette spørsmålet. Den største forskjellen finner vi på kjennskap til «10. Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer». Her har lærerne ved de små skolene i større grad svart at de har kjennskap til tilbudet, sammenliknet med de store skolene.

Tilleggsanalyser etter hvilket nivå lærerne underviser på i grunnskolen, viser at de som underviser på 8. – 10. trinn skiller seg ut fra mellomtrinnet og småskoletrinnet ved at de (naturlig nok) i større grad kjenner til og benytter «Helsestasjon for ungdom» og «Oppfølgingstjenesten (OT)». De kjenner også i større grad til «Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer».

4.1.4 Lærernes erfaringer med ulike hjelpetjenester

Lærerne ble også spurt om sine erfaringer knyttet til ulike hjelpetjenester. Dagens hjelpetjenester har ulik kapasitet og en streng taushetsplikt. Dette kan være en medvirkende årsak til at kommunene i ulik grad samarbeider med skoler om enkeltelever som de har til behandling.

Svært få, innenfor begge skoleslagene, har oppgitt at de har ønsket et samarbeid uten at de fikk tilbud om det, eller at tjenesten ikke har hatt kapasitet (Tabell 4.2). For de fleste hjelpeinstansene svarer bare mellom null og fem prosent av lærerne at de ikke har fått tilbud eller at tjenesten ikke har hatt kapasitet, mens for Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) ligger svarprosentene noe høyere enn dette (10 – 11 prosent). For grunnskolen sin del, har BUP også en noe større andel lærere enn de andre hjelpetjenestene som svarer «Har ønsket samarbeid, men det var ikke til hjelp» (14 prosent).

Tabell 4.2. Lærernes erfaringer med ulike hjelpetilbud, etter skolenivå.

		Har ønsket samarbeid, men stoppes av taushetsplikten	Har ønsket samarbeid, men tjenesten har ikke kapasitet	Har samarbeidet, men det var ikke til hjelp	Har samarbeidet og det var til god hjelp	Ikke aktuelt	Uveid N (=100 %)
GS	1. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	5 %	6 %	14 %	54 %	21 %	821
	2. Psykiatrisk Ungdomsteam (PUT)	1 %	2 %	0 %	3 %	95 %	792
	3. Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)	0 %	5 %	11 %	74 %	10 %	826
	4. Helsestasjon for ungdom	1 %	1 %	2 %	15 %	82 %	799
	5. Kommunal psykisk helsetjeneste for barn og unge	1 %	1 %	1 %	9 %	88 %	776
	6. Skolehelsetjenesten	1 %	3 %	7 %	66 %	23 %	812
	7. Selvmordsforebyggende team	0 %	0 %	0 %	0 %	99 %	785
	8. Tverrfaglig team på skole og/eller kommunenivå	1 %	2 %	7 %	38 %	53 %	801
	9. Oppfølgingstjenesten (OT)	0 %	1 %	1 %	4 %	94 %	782
	10. Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer	0 %	1 %	3 %	58 %	38 %	802
VGS	1. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	5 %	5 %	7 %	39 %	44 %	1021
	2. Psykiatrisk Ungdomsteam (PUT)	2 %	2 %	2 %	6 %	88 %	953
	3. Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)	2 %	3 %	8 %	58 %	29 %	1036
	4. Helsestasjon for ungdom	2 %	2 %	2 %	28 %	66 %	985
	5. Kommunal psykisk helsetjeneste for barn og unge	1 %	2 %	2 %	9 %	86 %	948
	6. Skolehelsetjenesten	2 %	1 %	3 %	62 %	32 %	1017
	7. Selvmordsforebyggende team	1 %	2 %	1 %	4 %	93 %	954
	8. Tverrfaglig team på skole og/eller kommunenivå	1 %	2 %	3 %	26 %	69 %	972
	9. Oppfølgingstjenesten (OT)	1 %	2 %	5 %	38 %	55 %	999
	10. Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer	1 %	1 %	4 %	65 %	30 %	1013

For de fleste hjelpetjenestene har skolene enten vært involvert i et samarbeid, som lærerne oppfatter at har vært til god hjelp, eller så har ikke hjelpetjenesten vært aktuell å kontakte. For grunnskolelærerne sin del kan Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT) trekkes frem som et tilbud lærerne har brukt mye, og som har vært til god hjelp. Grunnskolelærerne ser også ut til å ha hatt særlig god hjelp av Skolehelsetjenesten (66 prosent) og sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer (58 prosent). Lærerne i de videregående skolene ser også ut til å ha hatt god hjelp av disse to tilbudene, og henholdsvis 62 prosent og 65 prosent svarer at de har samarbeidet med dem og at det var til god hjelp. Også PPT (58 prosent) kan trekkes frem som positive og nyttige samarbeidspartnere for de videregående skolene sin del.

Dersom vi ser på lærernes svar fordelt etter skolestørrelse (vedlegg 1; tabell 6), finner vi få forskjeller mellom de tre gruppene på dette spørsmålet. Ett unntak knytter seg til sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer. Flere lærere, 71 prosent, ved de store skolene svarer at de har samarbeidet med rådgiver eller sosiallærer og at det har vært til god hjelp. Ved de små og de mellomstore skolene har henholdsvis 48 prosent og 58 prosent svart det samme. De små og de mellomstore skolene har tilsvarende større andeler som har svart at tilbudet ikke har vært aktuelt.

4.1.5 Hva gjør lærerne ved mistanke om at en av elevene kan ha psykiske vansker?

På spørsmål om lærerne i løpet av de siste tre årene har opplevd å ha elever med psykiske vansker som de mener trengte hjelp, har 79 prosent svart at de har opplevd dette. Analyser viser at en noe større andel av lærerne i videregående (83 prosent), sammenliknet med lærerne i grunnskolene (77 prosent) har svart bekreftende på dette. Analyser etter skolestørrelse, viser derimot ingen forskjell mellom gruppene på dette spørsmålet.

De som hadde opplevd å ha elever med psykiske vansker som trengte hjelp skulle også oppgi hvor mange elever dette var snakk om. Tabell 4.3 viser at gjennomsnittlig antall elever totalt som den enkelte lærer har oppgitt, uavhengig av skolenivå, er 4,82. Tabellen viser også at det er signifikante forskjeller mellom grunnskolene og de videregående skolene. Mens gjennomsnittlig antall elever med psykiske vansker i løpet av de siste tre årene på grunnskolen er 3,59, er tilsvarende antall elever på videregående skole 7,81. Den enkelte lærer i videregående skole har altså oppgitt langt flere tilfeller av elever som de mente hadde psykiske vansker og trengte hjelp, enn den enkelte lærer i grunnskolene. Da psykiske vansker ofte øker i puberteten, speiler dette funnet trolig til en viss grad virkeligheten. Samtidig ser lærere noe færre elever enn det som sannsynligvis er reelt dersom vi legger tidligere forskning til grunn.

Analyser etter skolestørrelse viser ingen signifikante forskjeller i gjennomsnittlig antall elever lærerne har oppgitt som de mente hadde psykiske vansker og trengte hjelp, men analyser etter klassetrinn lærerne i grunnskolene underviser på viser at gjennomsnittlig antall elever dette er snakk om stiger med klassetrinn. De som underviser på ungdomstrinnet oppgir altså i gjennomsnitt flere elever enn de som underviser på lavere trinn, noe som er naturlig med tanke på sammenhengen mellom psykiske vansker og pubertet.

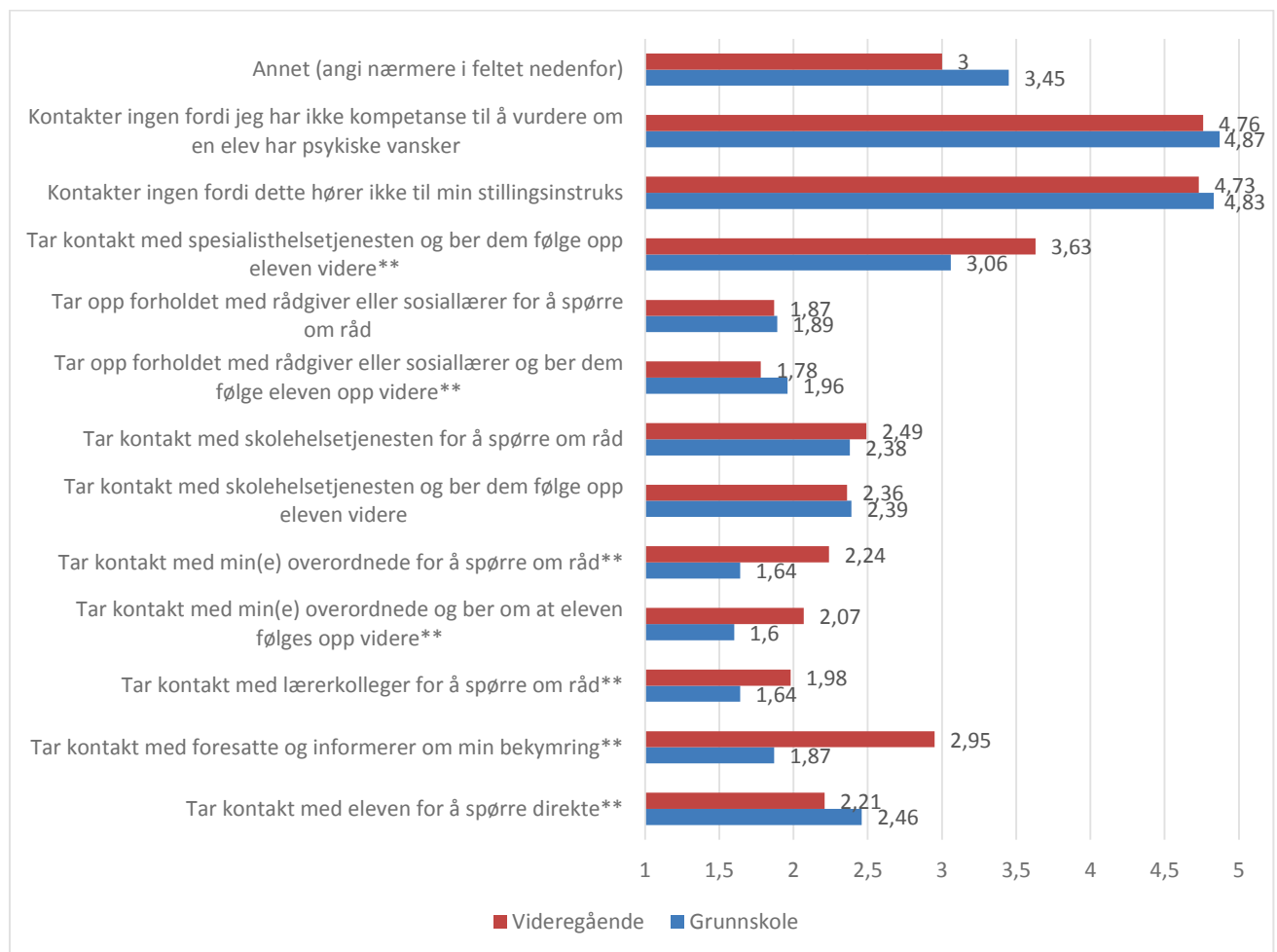
Tabell 4.3. Gjennomsnittlig antall elever som lærerne mente hadde psykiske vansker og trengte hjelp i løpet av de siste tre årene, etter skolenivå.

	Gj. Antall
Grunnskole	3,59
Videregående	7,81
Total	4,82

Videre ble lærerne spurt om hvem de vanligvis kontakter når de har mistanke om at en av elevene deres har psykiske vansker. Det er viktig å merke seg at svaralternativene til dette spørsmålet går motsatt vei av svaralternativene til de foregående spørsmålene. Det betyr at desto lavere skåre, desto oftere har lærerne gjennomsnittlig tatt kontakt. Figur 4.5 viser at svært få, uavhengig av skolenivå, har svart de ikke tar kontakt fordi det ikke hører til deres stillingsinstruks, eller fordi de ikke har kompetanse til å vurdere om en elev har psykiske vansker.

Ellers finner vi forskjeller mellom skoleslagene på flere av påstandene. Lærerne i grunnskolen har svart at de oftere enn lærerne på videregående skole «Tar kontakt med spesialisthelsetjenesten og ber dem følge opp eleven videre», «Tar kontakt med min(e) overordnede for å spørre om råd» «Tar kontakt med min(e) overordnede og ber om at eleven følges opp videre», «Tar kontakt med lærerkolleger for å spørre om råd» og «Tar kontakt med foresatte og informerer om min bekymring».

Lærerne i videregående, den annen side, har svart at de oftere enn grunnskolelærerne «Tar opp forholdet med rådgiver eller sosiallærer og ber dem følge eleven opp videre» og «Tar kontakt med eleven for å spørre direkte».

Figur 4.5. Hvem lærerne kontakter vanligvis dersom de mistenker at en av deres elever kan ha psykiske vansker, etter skolenivå. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er alltid og 5 er aldri.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

Når vi ser på skolestørrelse finner vi også forskjeller mellom enkelte av påstandene (vedlegg 1; figur 5). Lærere ved de store skolene tar litt sjeldnere kontakt med spesialisthelsetjenesten og ber dem følge opp eleven videre, sammenliknet med de mellomstore og de store skolene. Lærere ved de mellomstore skolene tar på sin side litt oftere kontakt med skolehelsetjenesten for å spørre om råd eller be om hjelp til å følge opp eleven videre, og tar oftere kontakt med foresatte og informerer om sin bekymring enn de store og små skolene.

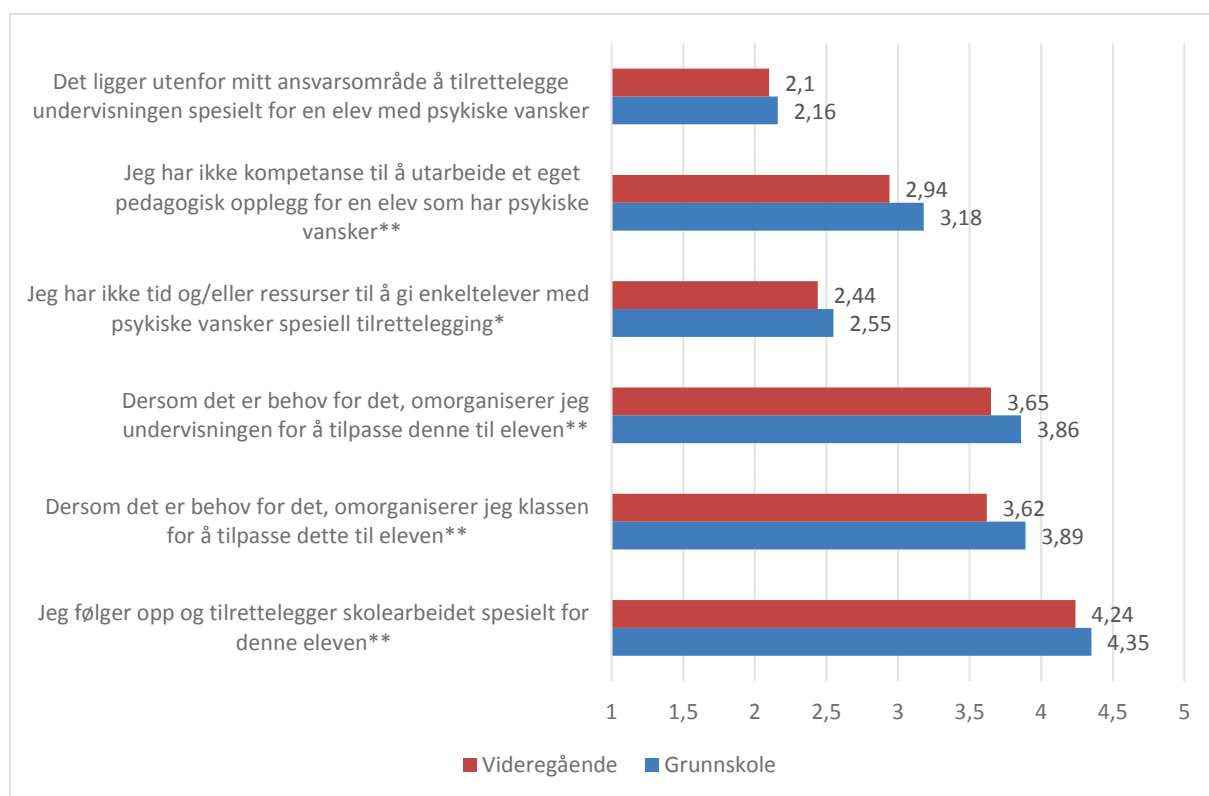
Analyser etter trinn lærerne underviser på viser at hvor ofte lærerne tar kontakt med ulike hjelpetjenester varierer på enkelte av påstandene. Omfanget av kontakt stiger med trinn (alder) på påstanden «Tar kontakt med eleven for å spørre direkte», mens den synker med trinn (alder) når det gjelder påstanden «Tar kontakt med foresatte og informerer om min bekymring». I tillegg ser vi at lærere i større grad tar kontakt med rådgiver eller sosiallærer for å spørre om råd eller be dem følge eleven opp videre på høyere trinn. Antagelig er rådgiver og sosiallærer mer utbredt på ungdomstrinnet enn på lavere trinn.

4.1.6 Hva gjør lærerne i og utenfor undervisningssituasjonen dersom de har elever med psykiske vansker i klassen?

Lærere ble også bedt om å ta stilling til en del utsagn om hva de gjorde i undervisningssituasjonen dersom de har elever med psykiske vansker i klassen. I figurene som følger representerer 1 helt uenig og 5 helt enig, med andre ord jo lenger søylen er, jo mer positive er lærerne.

De aller fleste, uavhengig av skolenivå, har svart at de er litt enig eller helt enig i at de følger opp og tilrettelegger skolearbeidet spesielt for denne eleven. Bare 16 prosent av lærerne i videregående skole og 18 prosent av lærerne i grunnskolen har svart at de er litt eller helt enig i at det ligger utenfor deres ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker (vedlegg 1; tabell 9).

Av Figur 4.6 ser man at grunnskolelærerne er noe mer enige i det fleste utsagnene enn lærerne i videregående skole. Den største differansen mellom gjennomsnittet til lærerne i grunnskolene (3,89) og videregående (3,62) finner vi på utsagnet «Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg klassen for å tilpasse dette til eleven».

Figur 4.6. Hva lærerne gjør i en undervisningssituasjon dersom de har elever med psykiske vansker i klassen, etter skolenivå. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

Til tross for at en god del lærere i begge skoleslagene har svart at de er enig eller litt enig i at de «ikke har kompetanse til å utarbeide et eget pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske vansker», har flere lærere i grunnskolen svart dette enn lærere i videregående skole (vedlegg 1; tabell 9).

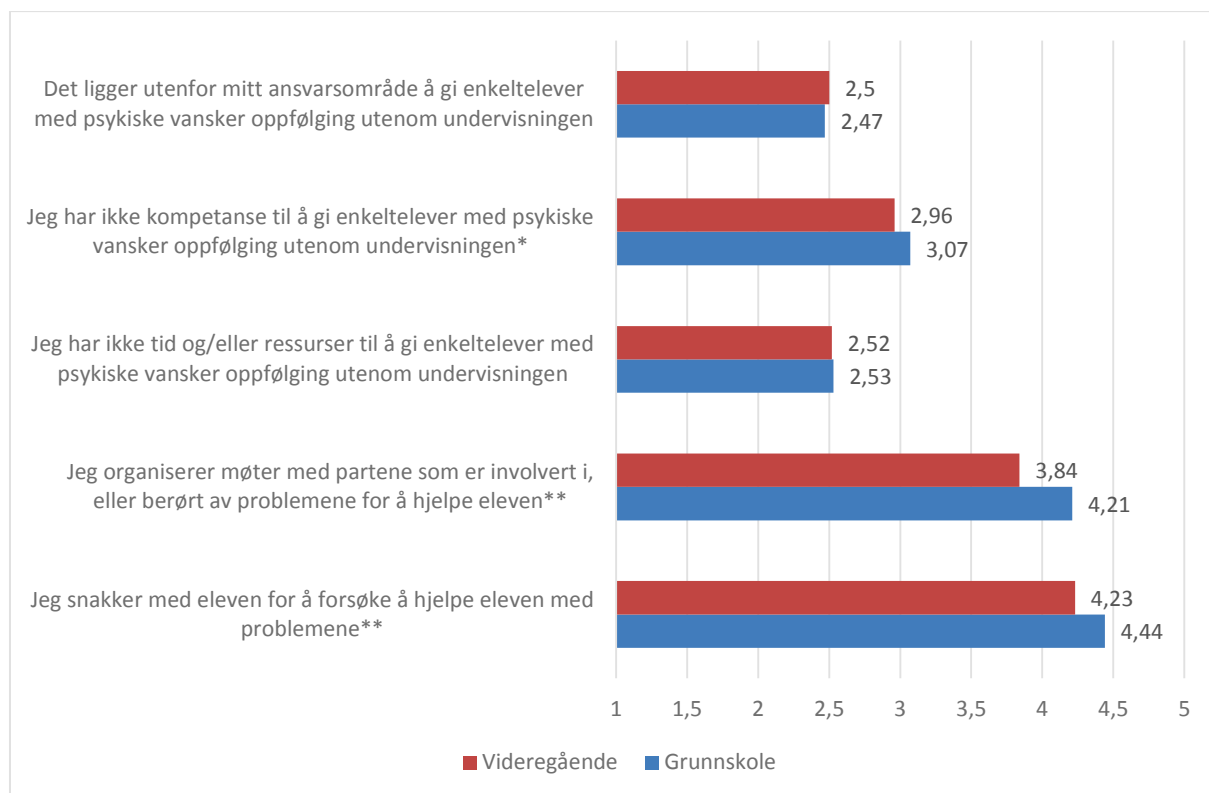
Da vi så på skolestørrelse (vedlegg 1; figur 6), fant vi enkelte forskjeller i lærernes holdninger til de ulike påstandene avhengig av skolestørrelse. Det er særlig de mellomstore skolene som skiller seg ut fra de to andre gruppene. Ved de mellomstore skolene er lærerne i større grad enige i at «Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker», «Jeg har ikke kompetanse til å utarbeide et eget pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske

vansker» og «Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker spesiell tilrettelegging» enn ved de store og de små skolene.

Analyser etter hvilke trinn lærerne underviser på i grunnskolen, viser at det er signifikante forskjeller mellom gruppene på flere av påstandene. De som underviser på mellomtrinnet er i noe større grad enig i påstanden «Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg klassen for å tilpasse dette til eleven». De som underviser på ungdomstrinnet, derimot, er i noe mindre grad enn de andre enig i påstanden «Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg undervisningen for å tilpasse denne til eleven». I tillegg ser vi at graden av enighet synker med klassetrinn (alder) når det gjelder påstandene «Jeg har ikke kompetanse til å utarbeide et eget pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske vansker» og «Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker». Med andre ord, jo lavere trinn lærerne underviser på jo tryggere er de på egen kompetanse og jo sterkere opplever de at særskilt tilrettelegging er deres ansvar.

På spørsmål om hva lærerne gjør utenfor undervisningssituasjonen dersom de har elever med psykiske vansker i klassen finner vi at de fleste, uavhengig av skolenivå, er litt enige eller helt enige i at de snakker med eleven for å forsøke å hjelpe eleven med problemene (vedlegg 1; tabell 11).

Figur 4.7 viser imidlertid at lærerne i grunnskolene i noe større grad er enig enn lærerne i videregående skole i utsagnene «Jeg snakker med eleven for å forsøke å hjelpe eleven med problemene» og «Jeg organiserer møter med partene som er involvert i, eller berørt av problemene for å hjelpe eleven». Lærerne i grunnskolene (3,07) har også litt høyere gjennomsnitt enn lærerne i videregående (2,96) på påstanden «Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen».

Figur 4.7. Hva lærerne gjør utenfor en undervisningssituasjon dersom de har elever med psykiske vansker i klassen, etter skolenivå. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

Omtrent én fjerdedel innenfor begge skoleslagene har svart at de er litt enig eller helt enig i at det ligger utenfor deres ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen (vedlegg 1; tabell 11), og det er dermed dette utsagnet færrest lærere er enige i.

Ser vi på skolestørrelse (vedlegg 1; figur 7), finner vi generelt små forskjeller mellom de ulike gruppene på dette spørsmålet, men de store skolene (2,32) har et noe lavere gjennomsnitt enn de mellomstore skolene (2,62) og de små skolene (2,49) på påstanden «Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen». De mellomstore og de små skolene er altså gjennomsnittlig noe mer enig i denne påstanden enn de store skolene.

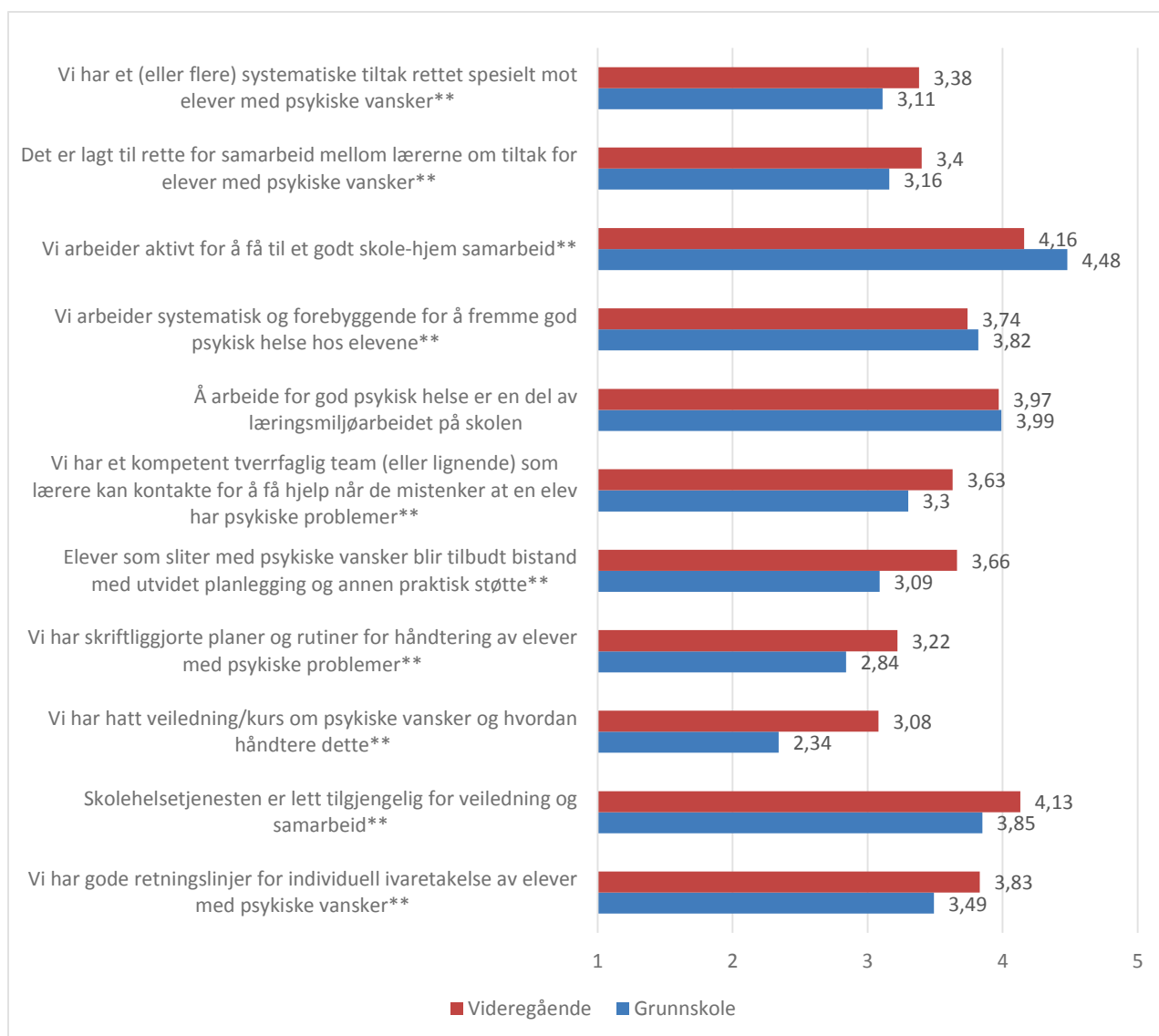
Analyser etter klassetrinn som lærerne underviser på i grunnskolen viser at graden av enighet synker desto høyere klassetrinn man underviser på når det gjelder to av påstandene; «Jeg har ikke kompetanse til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen» og «Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen». Lærere som underviser på de laveste trinnene er med andre ord mer enig i disse påstandene enn lærere som underviser på ungdomstrinnet.

4.1.7 Hvordan skolen har tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker

Videre ville vi vite noe om hvordan skolen har tilrettelagt for arbeidet med å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker, og lærerne skulle ta stilling til en liste med påstander om skolens bidrag. De fleste lærerne, det vil si 90 prosent av grunnskolelærerne og 80 prosent av lærerne i videregående, har svart at de er litt eller helt enige i at de *arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid* (vedlegg 1; tabell 13). Det er dermed på dette punktet lærerne er mest enige når det gjelder hvordan skolen har tilrettelagt for arbeidet for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker. Mange, 79 prosent av lærerne ved de videregående skolene og 70 prosent ved grunnskolene, har dessuten svart at de er litt eller helt enige i at *skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid*, og 73 prosent av lærerne ved grunnskolene og 71 prosent ved de videregående skolene har dessuten svart at de er litt eller helt enige i at *det å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen* (vedlegg 1; tabell 13).

Ellers ser vi (Figur 4.8) at det er forskjeller i svarmønstrene mellom de to skolenivåene på nesten samtlige av påstandene om dette temaet. Lærerne i videregående er noe mer enige enn lærerne i grunnskolene når det gjelder de fleste utsagnene.

Figur 4.8 viser også at det kun er på to påstander lærerne i grunnskolene er noe mer enige enn lærerne i videregående: «Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid» og «Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene».

Figur 4.8. Lærernes syn på hvordan skolen har tilrettelagt for arbeidet for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker, etter skolenivå. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

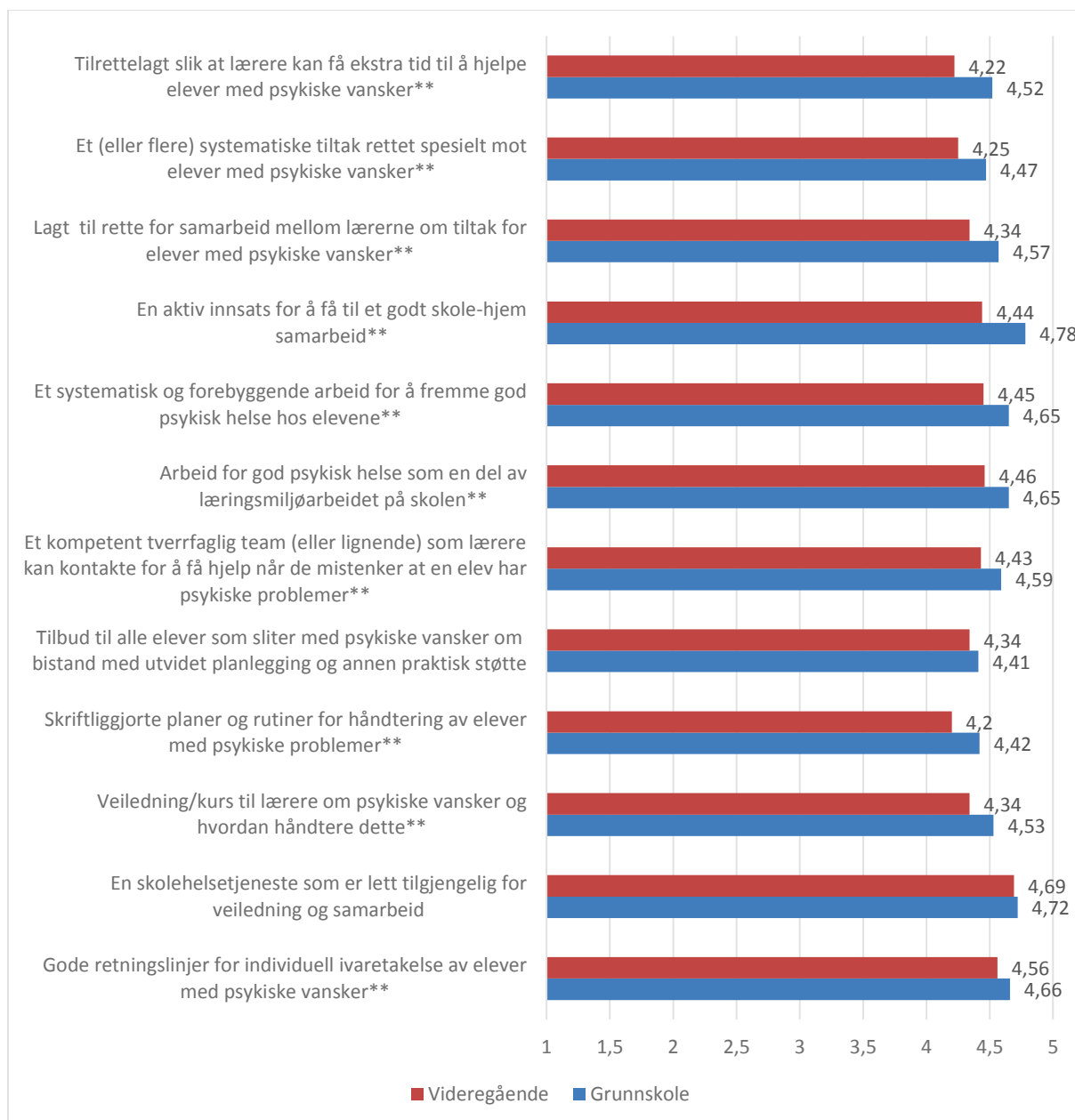
Analyser etter skolestørrelse (vedlegg 1; figur 8), viser at lærerne ved de små skolene i noe større grad er enige i tre av påstandene sammenliknet med de mellomstore og de store skolene: «Vi har et (eller flere) systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker», «Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker» og «Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene».

De mellomstore skolene skiller seg derimot ut ved å være noe mindre enige i at de har: «skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer» og «hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette», sammenliknet med de små og de store skolene (vedlegg 1; figur 8).

Analyser etter trinn lærere ved grunnskolen underviser på, viser at de som underviser på 8. – 10. trinn i noe større grad er enig i at de har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette enn de som underviser på lavere trinn i grunnskolen.

4.1.8 Hvordan lærerne mener at skolen bør tilrettelegge for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker

Lærerne ble også bedt om å vurdere hvorvidt de var enig eller uenig i en del påstander som handlet om hvordan de mener skolen bør tilrettelegge for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker. Satt på spissen, mener lærerne ved både grunnskolen og ved videregående skole at det er viktig at skolen tilrettelegger for «alt». Nesten ingen er *uenig* i noen av påstandene, men generelt er lærerne i grunnskolene noe mer enige enn lærerne i videregående (Figur 4.9). «Tilbud til alle elever som sliter med psykiske vansker om bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte» er det eneste utsagnet/tiltaket hvor vi ikke finner signifikante forskjeller mellom lærerne i videregående og lærerne i grunnskolene.

Figur 4.9. Hvordan lærerne mener at skolen bør tilrettelegge for arbeidet for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker, etter skolenivå. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

Når vi ser på skolestørrelse, finner vi tilnærmet ingen forskjeller mellom gruppene i svarmønstrene på dette spørsmålsbatteriet. Det samme gjelder for klassetrinn lærerne i grunnskolen underviser på.

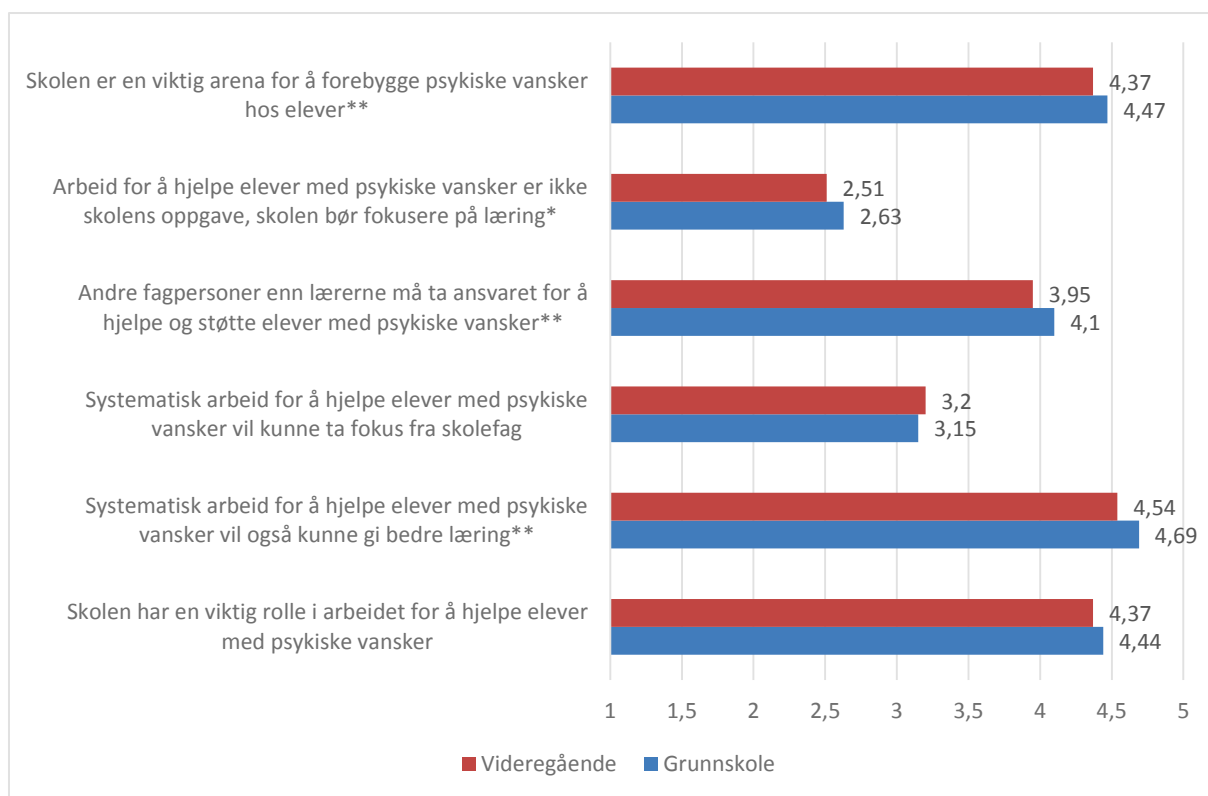
4.1.9 Hva synes lærerne er skolens oppgaver?

Det aller siste temaet i lærerundersøkelsen handler om oppfatninger om hva som er skolens rolle og oppgaver. Barn og unge tilbringer mye tid på skolen, og skolen er derfor definert som en viktig forebyggende arena. Samtidig kan det være et dilemma at arbeid som ikke har direkte med elevenes læring å gjøre tar fokus fra skolens rolle som læringsarena. Lærerne ble bedt om å svare i hvilken grad de var enige eller uenige i en rekke påstander om skolens oppgaver.

Stort sett er lærerne nokså samstemte om hva som er, og hva som ikke er, skolens oppgaver. De fleste mener at skolen spiller en viktig rolle når det gjelder å forebygge psykiske vansker hos barn og unge, og i å hjelpe dem som sliter. De mener at dette arbeidet også vil ha en positiv effekt på læring. For eksempel har 96 prosent av lærerne i grunnskolene og 91 prosent av lærerne i videregående svart at de er litt eller helt enige i at «Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring», 91 prosent av lærerne i grunnskolene og 87 prosent av lærerne i videregående har svart at «Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever» og 91 prosent av lærerne i grunnskolene og 90 prosent av lærerne i videregående har svart at «Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker» (vedlegg 1; tabell 16).

Til tross for at de aller fleste er positive til at man må forebygge og hjelpe, finner vi at nesten halvparten av lærerne, 47 prosent av lærerne i videregående og 46 prosent av lærerne i grunnskolene, har svart at de er enige i at «Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag». Tett oppunder 30 prosent av lærerne i begge grupper har også svart at de er litt eller helt enig i at «Arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker er ikke skolens oppgave, skolen bør fokusere på læring» (vedlegg 1; tabell 16).

Vi finner enkelte forskjeller i svarmønstrene mellom lærerne i videregående og lærerne i grunnskolene (Figur 4.10). Lærerne i grunnskolene ser ut til å ha noe sterkere meninger enn lærerne i videregående. De er noe mer enige enn lærerne i videregående i påstandene «Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever» og «Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring». Samtidig har grunnskolelærerne også høyere gjennomsnitt enn lærerne i videregående når det gjelder påstandene «Arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker er ikke skolens oppgave, skolen bør fokusere på læring» og «Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker».

Figur 4.10. Lærernes enighet i påstander om skolens oppgaver, etter skolenivå. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

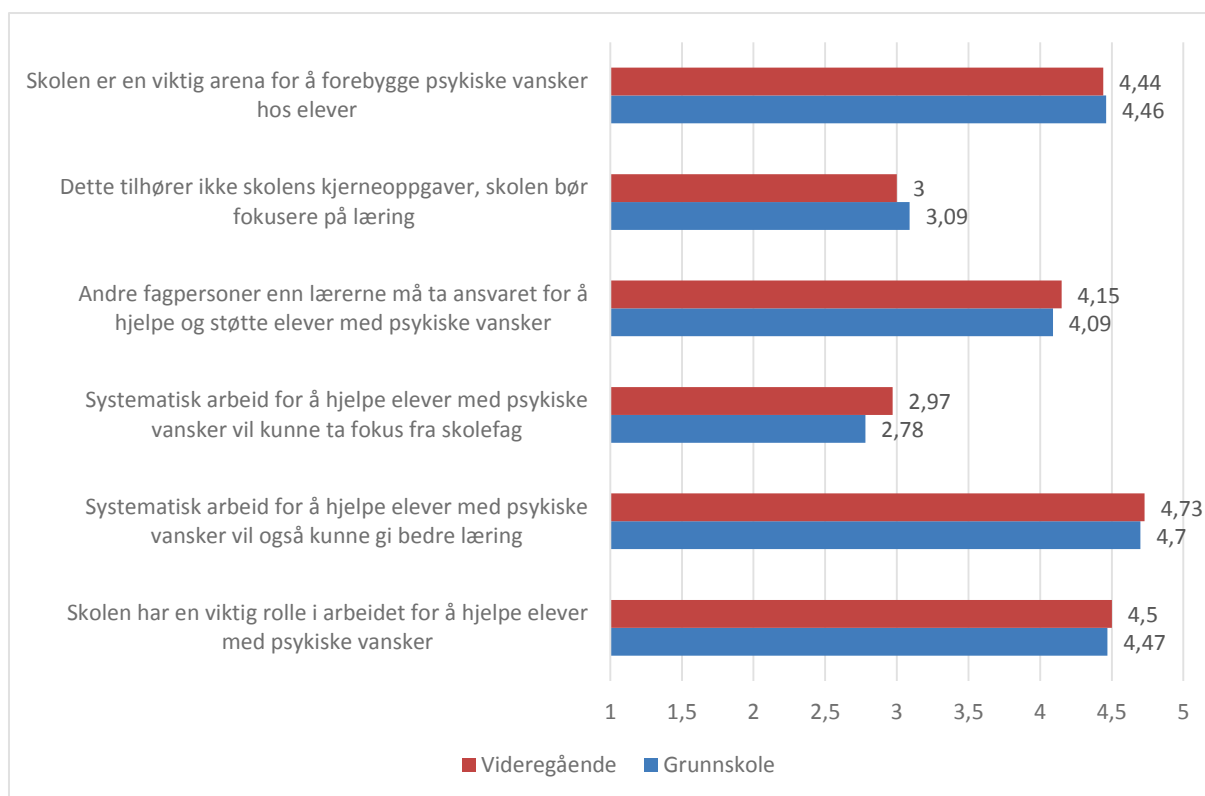
Når vi ser på skolestørrelse, finner vi tilnærmet ingen forskjeller mellom de tre gruppene på dette spørsmålet. Det samme gjelder for klassetrinn lærerne i grunnskolen underviser på.

4.2 Skoleledere

Denne delen av oversiktskapittelet omhandler svarene fra skolelederne, og deres syn på skolens ansvar som forebyggingsarena for elever med psykiske vansker. Vi sammenlikner i all hovedsak etter skolenivå (grunnskoler i forhold til videregående), men vi har også analysert svarene etter skolestørrelse. Resultatene av de sistnevnte analyser kommenteres her, men man finner tilhørende tabeller og figurer i vedlegget.

4.2.1 Skoleleders syn på hva som er skolens oppgaver

Først ble skolelederne, i likhet med lærerne, bedt om å ta stilling til en del påstander om hva som er skolens rolle for å hjelpe elever med psykiske vansker. Generelt er skolelederne også i stor grad enige i at skolen bør ha en aktiv rolle for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker, og vi finner ingen signifikante forskjeller mellom skolelederne på de to skolenivåene på dette spørsmålet (Figur 4.11). Skoleledernes positive syn på skolens rolle i denne sammenhengen samsvarer med svarene fra lærerne (jf. Figur 4.10)

Figur 4.11. Skoleleders enighet i påstander om skolens oppgaver, etter skolenivå. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

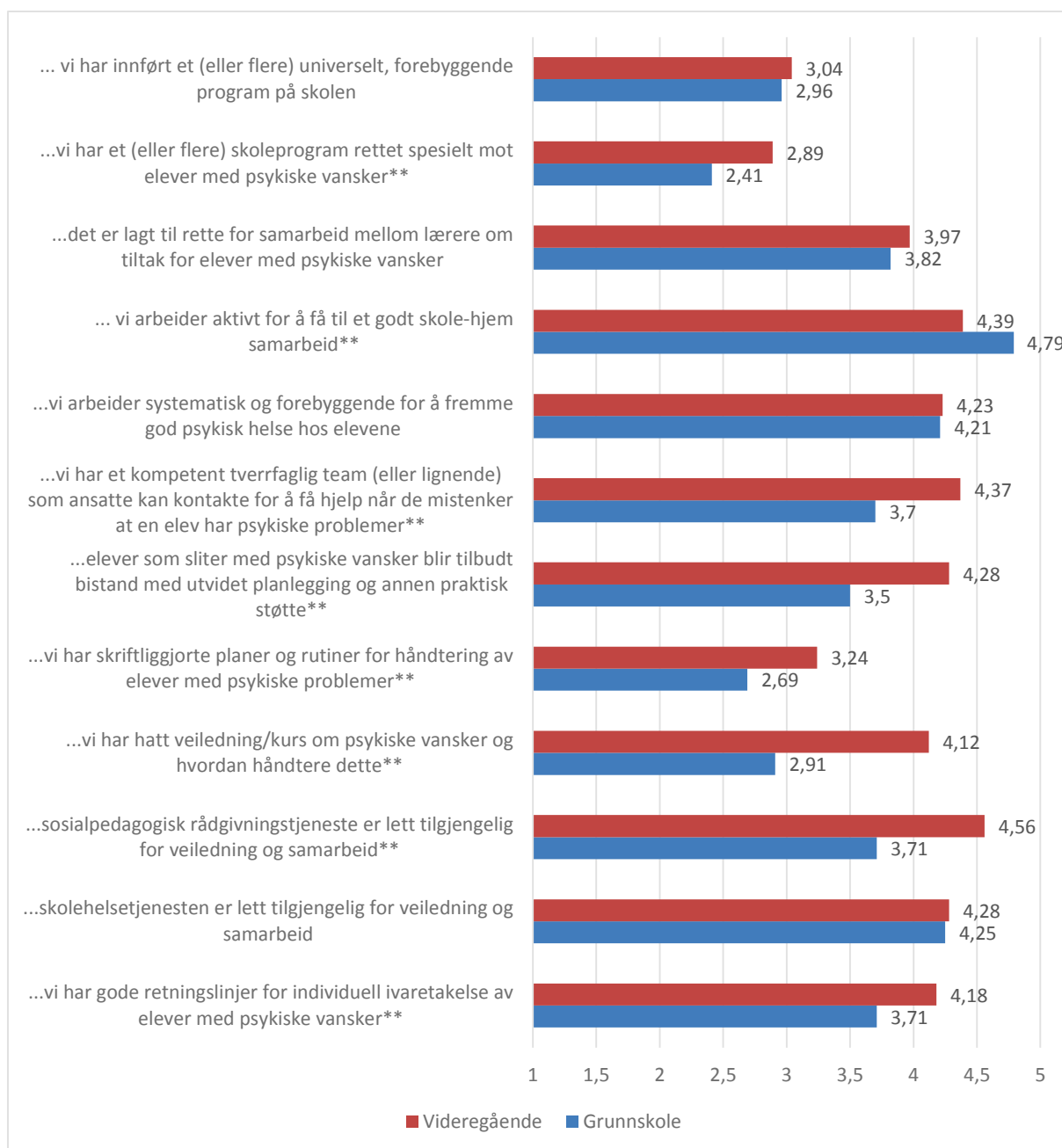
Ser vi på skolestørrelse (vedlegg 1; figur 9), finner vi at skolelederne ved de minste skolene (3,07) er noe mer enige enn lederne ved de mellomstore (2,7) og de største skolene (2,69) i påstanden «Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag». Mens 36 prosent av lederne ved de små skolene er *litt* eller *helt uenig* i dette, er andelen for de mellomstore og de store skolene henholdsvis 51 prosent og 46 prosent.

4.2.2 Skoleleders synspunkter på hvordan skolen har tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker

Skolelederne fikk også spørsmål om hva skolen har gjort for å tilrettelegge arbeidet for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker. På dette punktet finner vi nokså store forskjeller i svarmønstrene mellom de to skolenivåene (Figur 4.12).

Lederne i grunnskolene (4,79) er i sterkere grad enig i at de arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid enn lederne i videregående (4,39). Bortsett fra for dette ene utsagnet, er lederne i videregående skole i større grad enn lederne i grunnskolen enige i utsagnene de skulle ta stilling til her. Særlige forskjeller i svarmønstre mellom lederne i grunnskolene og videregående finner vi i forbindelse med utsagnene «Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette» og «Sosialpedagogisk rådgivningstjeneste er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid».

Skolelederne på videregående skole er i større grad enig (2,89) sammenlignet med skolelederne i grunnskolene (2,41) i påstanden «Vi har et (eller flere) skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker». Dette er imidlertid den påstanden skoleledere fra begge skoleslagene er minst enige i.

Figur 4.12. Ledernes syn på hvordan skolen har tilrettelagt for arbeidet for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker, etter skolenivå. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

Et nærmere blikk på skolestørrelse (vedlegg 1; figur 10), viser også en del forskjeller mellom skoleledere fra store og små skoler. Skoleledere ved de store skolene skiller seg ut ved å være mer enige i de fleste påstandene; eksempelvis, har 86 prosent av skolelederne ved de store skolene svart at de er litt eller helt enig i påstanden «*Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer*», sammenliknet med 70 prosent av lederne ved de mellomstore skolene og 58 prosent av lederne ved de små skolene (vedlegg 1; tabell 20).

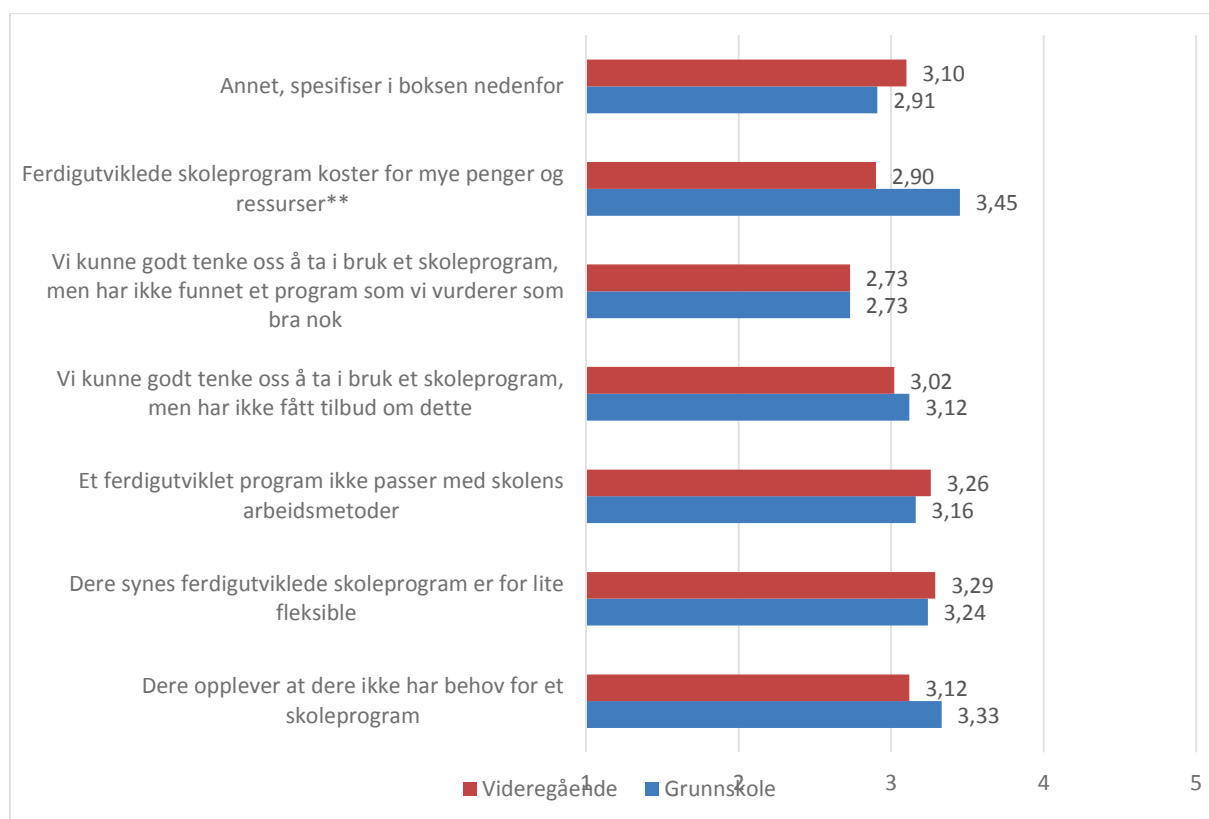
Det eneste unntaket er at de mellomstore skolene (4,42) skiller seg ut ved i større grad å være enig i utsagnet «*Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid*», sammenliknet med de store skolene (4,21) og de små skolene (4,06) (vedlegg 1; figur 10).

4.2.3 Eventuelle iverksatte skoleprogram

Skolelederne ble spurt om de hadde innført ett eller flere skoleprogram, enten rettet mot elever med psykiske vansker eller forebyggende program. Dersom skolen ikke hadde innført noe program, fikk de spørsmål om hvorfor dette ikke var innført. Ca. halvparten av skolene i undersøkelsen har ikke innført noen program, og har derfor svart på spørsmålet om hvorfor de ikke har innført det.

Figur 4.13 viser gjennomsnittlige skårer på en skala der 1 representerer helt uenig og 5 representerer helt enig på spørsmål om årsaker til at skolene ikke hadde tatt i bruk skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker eller universelle, forebyggende program. Som vi ser av svarene er gjennomsnittsskåren rett over verdien 3, som representerer «hverken enig eller uenig». Det kan derfor synes som om skoleledere ikke har noen sterke meninger om hvorfor de ikke har tatt i bruk forebyggende eller indikerte skoletiltak eller program. Tabell 21 i vedlegg 1 bekrefter dette bildet og viser at majoriteten av skolelederne har valgt svaralternativet «hverken enig eller uenig». Hvis vi skal legge gjennomsnittsskårene til grunn, kan det se ut som den viktigste årsaken til at skolen ikke har tatt i bruk et systematisk tiltak eller program for skoleledere i grunnskolen er at ferdigutviklede skoleprogram koster for mye penger og ressurser (3,45). For skoleledere på videregående skole er det ingen av alternativene som skiller seg spesielt ut (Figur 1.13).

Den største og eneste signifikante forskjellen mellom skolenivåene på dette spørsmålet finner vi knyttet til utsagnet «Vi kunne godt tenke oss å ta i bruk et skoleprogram, men har ikke fått tilbud om dette». Gjennomsnittet for videregående er her 3,45, mens det for grunnskolene er 2,90. Tilleggsanalyser viser at mens 39 prosent av lederne i grunnskolene har svart at de er litt eller helt enig i dette som en forklaring på hvorfor de ikke har innført slike tiltak, har 30 prosent av skolelederne i videregående svart det samme (vedlegg 1; tabell 21).

Figur 4.13. Årsaker til at skolene ikke hadde tatt i bruk skoleprogram, etter skolenivå. Gjennomsnittsskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

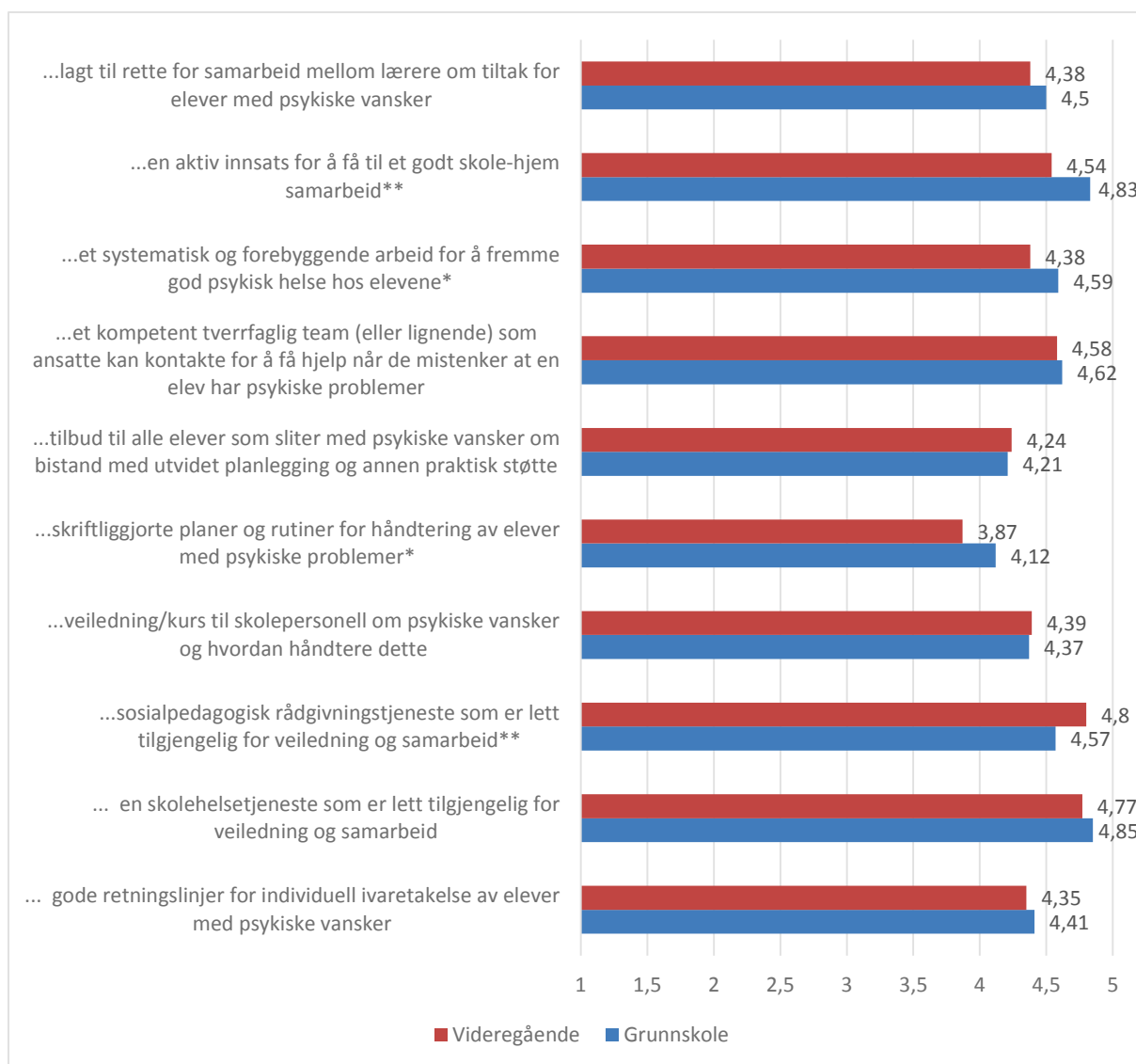
* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

Analyser etter skolestørrelse (vedlegg 1; figur 11), viser at den eneste signifikante forskjellen på dette spørsmålet knytter seg til påstanden «Ferdigutviklede skoleprogram koster for mye penger og ressurser». Skoleledere ved de store skolene er i hovedsak nøytrale til denne påstanden (3,1), mens skoleledere fra de mellomstore og de små er noe mer enige (henholdsvis 3,57 og 3,39). Ved de mindre skolene er det en større variasjon i svarene fra skoleledere. Mens de store skolene har en andel på 20 prosent som har svart at de er litt eller helt *enige* i dette, har de mellomstore og de små skolene andeler på henholdsvis 45 prosent og 37 prosent (vedlegg 1; tabell 22).

4.2.4 Hvordan skolelederne mener at skolene bør tilrettelegge for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker

I likhet med lærerne, ble også skolelederne bedt om å ta stilling til en rekke påstander om hvordan skolen bør tilrettelegge for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker. Her er det svært stor enighet mellom lærerne og lederne, og også skolelederne mener det bør tilrettelegges for det meste (Figur 4.14). Det som ser ut til å være minst viktig, særlig for lederne i videregående (3,87), men også for grunnskolelederne (4,12), er «skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer».

Vi finner også ulikheter i hvor enige skoleledere fra videregående skole og skoleledere fra grunnskolen er knyttet til påstandene om «en aktiv innsats for å få til et godt skole-hjem samarbeid» og «et systematisk og forebyggende arbeid for å fremme god psykisk helse hos elevene», hvor skolelederne i grunnskolene er mest enig, og «sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid», hvor skolelederne i videregående er mest enig (Figur 4.14).

Figur 4.14. Hvordan skolelederne mener at skolen bør tilrettelegge for arbeidet med å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker, etter skolenivå. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

Analysen etter skolestørrelse, viser at lederne ved de små skolene (82 prosent) i noe mindre grad enn ved de mellomstore (95 prosent) og store skolene (96 prosent) er litt eller helt enig i at det er viktig med «et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer» (vedlegg 1; tabell 24). Vi finner også signifikante forskjeller mellom skolelederne ved de små, mellomstore og store skolene når det gjelder enighet i utsagnene «sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid» og «en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid» som viktige tiltak skolene bør tilrettelegge for (vedlegg 1; tabell 24/figur 12). I begge tilfeller har lederne ved de små skolene i noe mindre grad svart at de er enige, sammenliknet med ledere ved de mellomstore og de store skolene.

4.2.5 I hvilken grad informere andre skoler om elever med psykiske vansker ved overgang mellom skoler

Skolelederne skulle oppgi i hvilken grad skolene kommuniserte med andre skoler om elevers psykiske problemer ved overgang mellom skoler. En forholdsvis stor andel av lederne har svart at det stemmer

at det utveksles slik informasjon (Tabell 4.4). Den største forskjellen mellom grunnskolene og de videregående finner vi i svarfordelingen på påstanden «Denne typen informasjon er for sensitiv, og vi informerer derfor bare om dette dersom de foresatte aktivt ber om det». Her har en større andel av lederne ved grunnskolene (53 prosent) enn ved de videregående skolene (40 prosent) svart at dette *ikke* stemmer.

Tabell 4.4. I hvilken grad skolene informerer andre skoler om elever med psykiske vansker ved overgang mellom skoler, etter skolenivå.

		Stemmer ikke	Stemmer som regel	Stemmer helt	Ikke relevant	Uveid N (=100 %)
GS ⁵	1. Vi mottar relevant og nyttig informasjon fra skolen en elev kommer fra dersom eleven har psykiske vansker	14 %	57 %	17 %	12 %	387
	2. Vi har rutiner for å gi relevant informasjon til andre skoler dersom en elev med psykiske vansker skal flytte fra vår skole til en annen	6 %	41 %	47 %	7 %	387
	3. Denne typen informasjon er for sensitiv, og vi informerer derfor bare om dette dersom de foresatte aktivt ber om det	53 %	19 %	18 %	11 %	384
VGS	1. Vi mottar relevant og nyttig informasjon fra skolen en elev kommer fra dersom eleven har psykiske vansker	21 %	65 %	11 %	3 %	96
	2. Vi har rutiner for å gi relevant informasjon til andre skoler dersom en elev med psykiske vansker skal flytte fra vår skole til en annen	16 %	58 %	22 %	3 %	93
	3. Denne typen informasjon er for sensitiv, og vi informerer derfor bare om dette dersom de foresatte aktivt ber om det	40 %	32 %	19 %	10 %	93

Sammenlikner vi på bakgrunn av skolestørrelse (vedlegg 1; tabell 25), finner vi at de små skolene (42 prosent), i noe mindre grad enn de mellomstore (57 prosent) og de store (51 prosent), har svart at «Denne typen informasjon er for sensitiv, og vi informerer derfor bare om dette dersom de foresatte aktivt ber om det».

4.2.6 Hvordan skoleleder mener at skoleeier har tilrettelagt for skolens arbeid med elever som har psykiske vansker

Til slutt fikk skoleledere spørsmål om hvordan de oppfattet at skoleeier støtter skolens innsats for barn og unge med psykiske problemer, og hvor fornøyde de er med dette arbeidet.

Tabell 4.5 viser at for skolelederne i grunnskolene sin del, er tilbudet *om en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid* det som flest er enige i at det er tilrettelagt for, og at tilbudet er til god hjelp. 62 prosent av grunnskolelederne har svart at det stemmer at det er tilrettelagt for dette, og at tilbudet er til god hjelp. Tilsvarende andel finner vi for lederne i de videregående skolene (63 prosent). Lederne i videregående er derimot mer enige i at *de har en sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid*. Her har 80 prosent av lederne i videregående svart at dette stemmer, og at tilbudet er til god hjelp. Tilsvarende andel for grunnskolelederne sin del er 46 prosent, og det er på denne påstanden vi finner den største forskjellen mellom skolenivåene.

⁵ GS = grunnskole
VGS = videregående skole

Tabell 4.5. Skoleledernes syn på hvordan skoleeier har tilrettelagt for skolens arbeid med elever med psykiske vansker, etter skolenivå.

		Stemmer ikke	Stemmer, men tilbudet er ikke godt nok	Stemmer, men vi har ikke benyttet tilbudet	Stemmer, og tilbudet er til god hjelp	Uveid N (=100 %)
GS	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	6 %	28 %	4 %	62 %	382
	2. Vi har en sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	27 %	22 %	6 %	46 %	367
	3. Skoleeier legger til rette for et godt samarbeid med de ulike hjelpetjenestene	14 %	34 %	8 %	43 %	377
	4. Skoleeier arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	49 %	23 %	10 %	18 %	376
	5. Kommunen har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	21 %	24 %	11 %	45 %	378
	6. Skoleeier tilbyr skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	75 %	9 %	9 %	8 %	374
	7. Skoleeier tilbyr universelle forebyggende program til skolen	67 %	9 %	8 %	17 %	373
	8. Skoleeier tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	73 %	13 %	4 %	10 %	377
	9. Kommunen har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	56 %	17 %	6 %	22 %	375
VGS	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	7 %	27 %	3 %	63 %	94
	2. Vi har en sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	5 %	15 %	1 %	80 %	95
	3. Skoleeier legger til rette for et godt samarbeid med de ulike hjelpetjenestene	14 %	30 %	8 %	48 %	91
	4. Skoleeier arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	24 %	31 %	10 %	35 %	92
	5. Kommunen har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	27 %	21 %	14 %	39 %	88
	6. Skoleeier tilbyr skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	65 %	11 %	7 %	17 %	91
	7. Skoleeier tilbyr universelle forebyggende program til skolen	71 %	8 %	6 %	14 %	89
	8. Skoleeier tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	65 %	12 %	5 %	19 %	90
	9. Kommunen har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	70 %	10 %	2 %	18 %	88

Sammenlikner vi skoler etter størrelse (vedlegg 1; tabell 27), finner vi en del forskjeller, men den største knytter seg til påstanden «Vi har en sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid». Her er det de små skolene (34 prosent) som skiller seg ut fra de mellomstore (24 prosent) og de store (15 prosent) ved å ha en *høyere* andel som har svart at dette *ikke* stemmer. De små skolene har også en mindre andel som har svart at det stemmer at de har tilbudet, men at det ikke fungerer godt nok.

4.2.7 Omfang av relevant personale ved skolen som innehar annen formell kompetanse enn pedagogisk utdanning og lærerutdanning

Skolelederne ble til slutt spurt om omfanget av relevant personale på skolen som har en annen formell kompetanse enn pedagogisk utdanning eller lærerutdanning. Svarene på dette spørsmålet vitner om at mange har misoppfattet spørsmålet, eller lest spørsmålsformuleringen feil. Det ble spurt etter antall *årsverk*, men det kan se ut til at enkelte har oppgitt antall timer eller stillingsprosent, eller rett og slett en kommafeil. Dette er det vanskelig å tolke. En skole har eksempelvis svart at de har 445 årsverk med barne- og ungdomsarbeider. I analysene har vi utelatt skoler som har angitt tallet 20 eller høyere i antall årsverk. Tallene (gjennomsnittene) blir imidlertid svært usikre, og må tolkes med forsiktighet. Vi har derfor valgt å utelate signifikanstester på forskjeller mellom skoletyper og skolestørrelse.

Av Tabell 4.6 ser man at den største gruppen totalt er barne- og ungdomsarbeidere (1,55 årsverk), etterfulgt av de uten noen annen formell kompetanse (1,14 årsverk). Gjennomsnittet for de videregående skolene er noe lavere enn for grunnskolene på for begge disse gruppene. Når det gjelder de øvrige utdanningsgruppene ser vi at snittet generelt er høyere for de videregående skolene enn for grunnskolene. Dette gjelder helsesøster, sykepleier, psykolog, personer med bachelor/cand.mag grad eller master/hovedfag i skolefag uten pedagogikk og yrkesfaglærere uten pedagogikk, samt personer med «annen» kompetanse.

Tabell 4.6. Gjennomsnittlig antall årsverk som ivaretas av personale som har en annen formell kompetanse enn pedagogisk utdanning eller lærerutdanning, etter skolenivå. Standardavvik i parentes.

	Grunnskole	Videregående	Total
Ingen utdanning/videregående	1,21	0,70	1,14
	(2,17)	(2,17)	(2,11)
Barne- og ungdomsarbeider	1,60	1,23	1,55
	(2,19)	(2,40)	(2,22)
Helsesøster	0,26	0,49	0,29
	(0,93)	(0,54)	(0,90)
Sykepleier	0,04	0,35	0,08
	(0,22)	(1,29)	(0,51)
Sosionom	0,05	0,07	0,05
	(0,23)	(0,25)	(0,23)
Psykolog	0,01	0,12	0,02
	(0,09)	(0,33)	(0,15)
Vernepleier	0,18	0,19	0,18
	(0,51)	(0,52)	(0,51)
Diakon	0,00	0,00	0,00
	(0,05)	(0,00)	(0,05)
Barnevernspedagog	0,13	0,13	0,13
	(0,41)	(0,37)	(0,41)
Bachelor/cand.mag grad i skolefag, uten pedagogikk	0,15	0,47	0,19
	(0,92)	(1,59)	(1,04)
Master/hovedfag i skolefag, uten pedagogikk	0,05	0,38	0,09
	(0,31)	(1,68)	(0,67)
Yrkesfaglærere uten pedagogikk	0,02	0,53	0,08
	(0,12)	(1,35)	(0,52)
Annet	0,11	0,45	0,16
	0,51	(1,05)	(0,61)

4.3 Skoleeiere

Gjennom spørreskjemaet til skoleeierne ønsket vi blant annet å få vite noe om hvordan skoleeier vurderer ressursbruk, rutiner og tilrettelegging for samarbeid omkring psykisk helse i skolen. Nærmere bestemt hvordan, og i hvilken grad, skoleeier bør tilrettelegge for skolens innsats overfor barn og unge med psykiske problemer, og skolens forebyggende arbeid.

I denne delen av oversiktskapittelet skiller vi først og fremst etter om skoleeier er kommune eller fylkeskommune. Resultatene av disse analysene presenteres i tabeller og figurer i dette kapittelet.

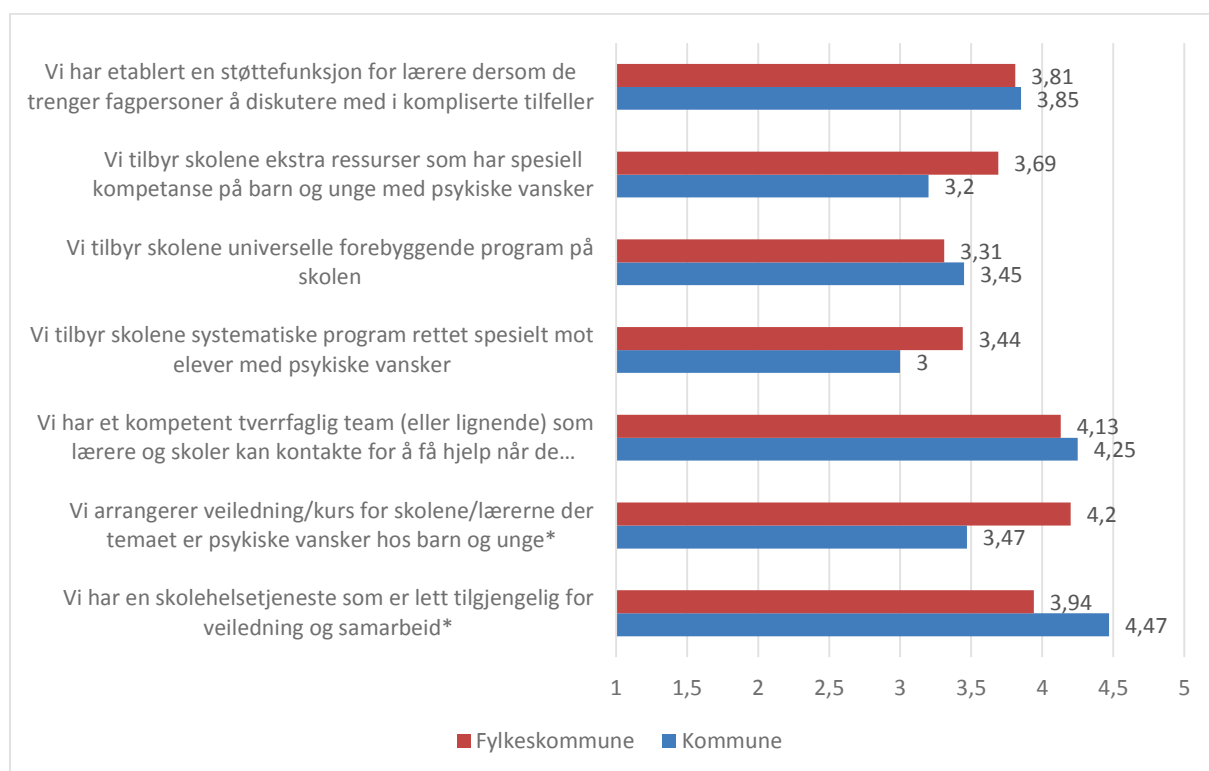
Tilleggsanalyser etter innbyggertall og landsdel kommenteres i kapitlet, mens de grafiske fremstillingene av disse resultatene er å finne i vedlegget.

4.3.1 Hva tilbyr skoleeier skolene i dag?

Først ble skoleeier bedt om å svare på et spørsmål som omhandlet hva de faktisk tilbyr skolene i form av ressurser og tjenester knyttet til barn og unges psykiske helse. Skoleeier ble bedt om å ta stilling til hvor enig eller uenig de var på en skala fra 1 til 5 i en rekke utsagn omkring dette temaet.

Både kommuner og fylkeskommuner har i stor grad svart at de er litt eller helt enig i at den aktuelle ressurs eller tjeneste tilbys. For skoleeier i fylkeskommunene er det flest som er litt eller helt enige i utsagnet «Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker» (82 prosent), mens skoleeier i kommunene har høyest andel som er litt eller helt enige i utsagnet «Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid» (92 prosent) (vedlegg 1; tabell 26).

Figur 4.15 viser gjennomsnittsskårene for kommunene og fylkeskommunene på dette spørsmålet. Vi ser blant annet at det er noe forskjell mellom skoleeier i kommuner og fylkeskommuner når det gjelder svarene på utsagnet «Vi arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge». Skoleeier i fylkeskommunene er vesentlig mer enige (4,2) enn skoleeier i kommunene (3,47). Den andre signifikante forskjellen mellom skoleeier i kommuner og fylkeskommuner finner vi på påstanden «Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid». Her er skoleeier i kommunene (4,47) i større grad enige enn skoleeier i fylkeskommunene (3,94).

Figur 4.15. Hvordan skoleeier har tilrettelagt for skolene i deres arbeid med elever med psykiske vansker, etter kommune og fylkeskommune. Gjennomsnittsskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

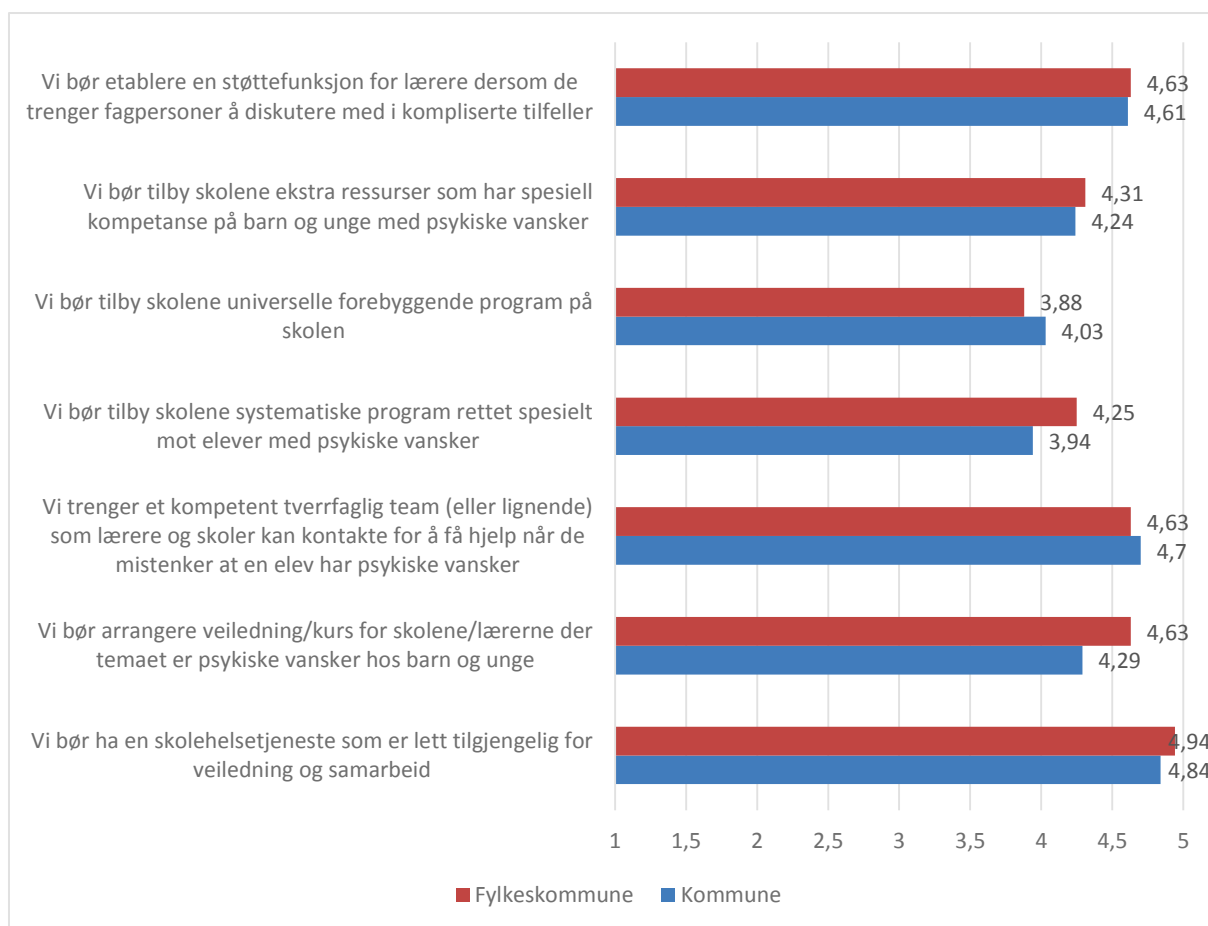
Ser vi på kommunestørrelse (vedlegg 1; figur 11), det vil si antall innbyggere i kommunen, finner vi også at det er signifikante forskjeller i svarmønstrene på utsagnet «Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid». Skoleeiere i de største kommunene (4,09) er mindre enige enn de mellomstore (4,5) og de små kommunene (4,79). 81 prosent av skoleeiere i de største kommunene har svart at de er litt eller helt enige i dette, mens tilsvarende andeler blant de små og de mellomstore er henholdsvis 100 prosent og 94 prosent (vedlegg 1; tabell 29).

Analysen viser at det ikke er signifikante forskjeller mellom landsdeler på dette spørsmålet.

4.3.2 Hvordan mener skoleeier at kommunen bør tilrettelegge for skolens arbeid med elever som har psykiske vansker?

Skoleeier ble deretter spurt om hvordan de mener kommunen eller fylkeskommunen *bør* tilrettelegge for skolens arbeid med elever med psykiske vansker.

Figur 4.16 viser at skoleeiere i både kommunene og fylkeskommunene i stor grad er enige i at de bør tilby skolene det meste av dette. Særlig det å ha en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid anses som viktig. Skoleeiere ved alle fylkeskommunene og 98 prosent av kommunene har svart at de er litt eller helt enig i at skoleeier bør tilby en lett tilgjengelig skolehelsetjeneste (vedlegg 1; tabell 30). Også «Vi bør etablere en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller» og «Vi trenger et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker» anses som særlig relevante for begge gruppene. Det minst viktige ser ut til å være å «tilby skolene universelle forebyggende program på skolen». På dette utsagnet har 67 prosent av skoleeiere i kommunene og 56 prosent av skoleeiere i fylkeskommunene svart at de er litt eller helt enige (vedlegg 1; tabell 30).

Figur 4.16. Hva skoleeierne mener de bør tilby skolene i deres arbeid med elever med psykiske vansker, etter kommune og fylkeskommune. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

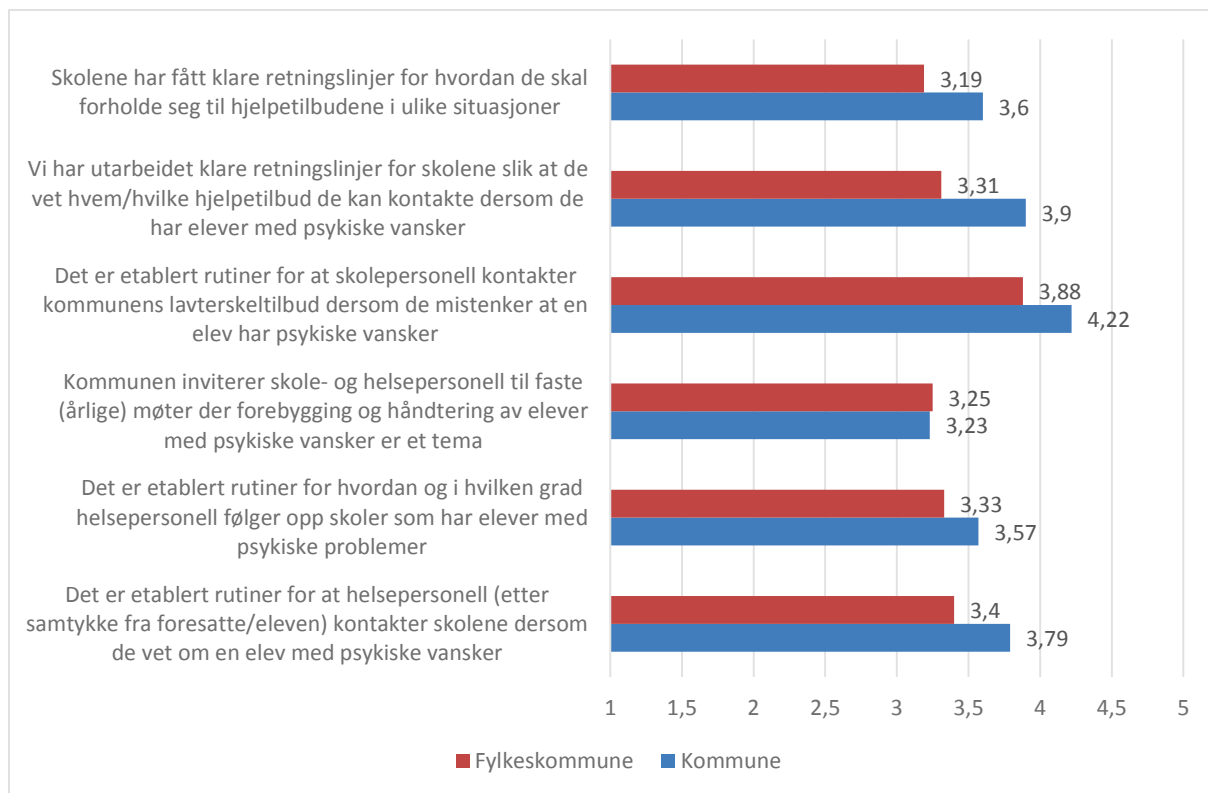
Bryter vi kommunene og fylkeskommunene skoleeierne representerer ned etter innbyggertall (vedlegg 1; figur 12), finner vi at det er få signifikante forskjeller mellom gruppene når det gjelder hva de mener de bør tilby skolene. Unntaket er påstanden «Vi bør tilby skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker». Her er de mellomstore kommunene (3000-9999 innbyggere) i mindre grad enige enn de minste og de største kommunene.

Analysen der vi analyserte svarmønstrene etter landsdel viser ingen signifikante forskjeller på disse spørsmålene.

4.3.3 Rutiner og retningslinjer kommunene har utarbeidet for samarbeid mellom utdannings- og helsesiden

Skoleeier ble også bedt om å svare på spørsmål om hvilke rutiner eller retningslinjer de har utarbeidet for samarbeid mellom utdannings- og helsesektoren.

Skoleeiere i både kommunene (78 prosent) og fylkeskommunene (69 prosent) var mest enige i påstanden «Det er etablert rutiner for at skolepersonell kontakter kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker» (vedlegg 1; tabell 33). Lavest grad av enighet for begge grupper finner vi på påstanden «Kommunen inviterer skole- og helsepersonell til faste (årlige) møter der forebygging og håndtering av elever med psykiske vansker er et tema» (Figur 4.17). Her har 50 prosent av kommunene og 38 prosent av fylkeskommunene svart at de er litt eller helt enig (vedlegg 1; tabell 33).

Figur 4.17. Hvilke rutiner eller retningslinjer kommunen har utarbeidet for samarbeid mellom utdannings- og helsesiden, etter kommune og fylkeskommune. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$

Deler vi skoleeierne inn etter innbyggertall (vedlegg 1; figur 13), finner vi signifikante forskjeller i svarmønstrene på kun én av påstandene; «Det er etablert rutiner for at skolepersonell kontakter kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker». Her er de minste kommunene (4,56) mer enige enn de mellomstore (4,23), og særlig de største (3,77) kommunene.

4.3.4 Hvordan skoleeier vurderer samarbeidet mellom skolene og ulike hjelpetilbud i kommunen

Til slutt ble skoleeierne spurt om hvordan de vurderer samarbeidet mellom skolene og en rekke hjelpetilbud i kommunene. På dette spørsmålet finner vi en god del forskjeller i svarmønstrene mellom skoleeiere i kommuner og fylkeskommuner.

Tabell 4.7 viser at skoleeiere ved alle kommunene har svart at skolene samarbeider noe eller samarbeider godt med PPT. Tilsvarende andel for fylkeskommunen er 88 prosent. Dersom man ikke inkluderer de som har svart vet ikke, blir denne andelen 100 prosent også for fylkeskommunene. Vi ser generelt at det er en til dels stor andel av fylkeskommunene som har svart *vet ikke* på mange av spørsmålene om samarbeid, og det er tydelig at dette er det vanskelig for en del fylkeskommunale skoleeiere å ha oversikt over.

Vi finner signifikante forskjeller i andelene som har svart at skolene samarbeider noe eller samarbeider godt med hjelpetjenestene psykiatrisk Ungdomsteam (PUT), Oppfølgingstjenesten (OT) og tverrfaglig team på kommunenivå (Tabell 4.7). De to første hjelpetjenestene mener skoleeiere ved fylkeskommunene i større grad enn skoleeiere i kommunene at skolene samarbeider noe eller godt med. Tverrfaglig team derimot, mener skoleeiere i kommunene i større grad enn fylkeskommunene at skolene samarbeider noe eller godt med.

Tabell 4.7. Hvordan skoleeier vurderer samarbeidet mellom skolene og følgende hjelpetilbud i kommunen, etter kommune fylkeskommune.

		Ikke aktuelt	Samarbeider ikke	Samarbeider i liten grad	Samarbeider noe	Samarbeider godt	Vet ikke	Uveid N (=100 %)
Kommune	1. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	1 %	0 %	12 %	55 %	31 %	1 %	89
	2. Psykiatrisk Ungdomsteam (PUT)	25 %	3 %	20 %	14 %	10 %	28 %	89
	3. Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)	0 %	0 %	0 %	5 %	95 %	0 %	89
	4. Helsestasjon for ungdom	8 %	0 %	7 %	28 %	46 %	10 %	89
	5. Kommunal psykisk helsetjeneste for barn og unge	12 %	0 %	5 %	26 %	37 %	19 %	88
	6. Skolehelsetjenesten	2 %	1 %	1 %	14 %	80 %	2 %	89
	7. Selvmordsforebyggende team	45 %	7 %	14 %	5 %	1 %	28 %	88
	8. Tverrfaglig team på kommunenivå	6 %	0 %	0 %	28 %	54 %	13 %	89
	9. Oppfølgingstjenesten (OT)	25 %	2 %	12 %	24 %	23 %	14 %	89
Fylkeskommune	1. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	0 %	0 %	6 %	56 %	31 %	6 %	16
	2. Psykiatrisk Ungdomsteam (PUT)	0 %	0 %	0 %	69 %	6 %	25 %	16
	3. Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)	0 %	0 %	0 %	0 %	88 %	13 %	16
	4. Helsestasjon for ungdom	0 %	0 %	0 %	63 %	25 %	13 %	16
	5. Kommunal psykisk helsetjeneste for barn og unge	0 %	0 %	6 %	44 %	6 %	44 %	16
	6. Skolehelsetjenesten	0 %	0 %	6 %	19 %	69 %	6 %	16
	7. Selvmordsforebyggende team	13 %	6 %	13 %	0 %	6 %	63 %	16
	8. Tverrfaglig team på kommunenivå	0 %	0 %	0 %	25 %	19 %	56 %	16
	9. Oppfølgingstjenesten (OT)	0 %	0 %	0 %	6 %	75 %	19 %	16

Bryter vi materialet ned på landsdel og innbyggertall, blir gruppene for små på dette spørsmålet til at resultatene kan sies å være statistisk solide.

4.4 Oppsummering

4.4.1 Lærere

Skolens psykososiale miljø og lærernes kjennskap til psykiske vansker hos barn og unge

Lærerne, uavhengig av skolenivå, mener i svært stor grad at det er et godt psykososialt miljø på skolen de arbeider ved, og mange vet hva de skal gjøre dersom de oppdager forhold som kan skade det psykososiale miljøet eller dersom de kommer over tilfeller av mobbing eller krenkelser. Mange, særlig blant lærerne i grunnskolen, har svart at skolen har gode skriftlige rutiner og en godt innarbeidet praksis for å ivareta det psykososiale miljøet, i tillegg til at ledelsen har en aktiv rolle.

Lærerne har generelt nokså god kunnskap om hvilke faktorer som kan ha en positiv og hvilke faktorer som kan ha en negativ betydning for elevenes psykiske helse, og hvilke typer atferd hos elevene som kan være en indikator på psykiske vansker. De viktigste forholdene som kan ha en positiv betydning for elevers psykiske helse er «At skolen oppleves som et trygt sted å være» og «Å føle tilhørighet til klassen». Når det gjelder hvilke negative faktorer som kan tenkes å ha betydning, har særlig mange krysset av for alternativene som knytter seg til mobbing og tilhørighet/eksklusjon blant medelever; «Å ha følelsen av å bli mobbet», «Å ikke ha venner blant medelevene» og «Å føle seg ensom og alene». På spørsmål om hvilke typer atferd som kan tenkes å være en indikator på at en elev sliter med psykiske problemer, anser læreres spesielt «Endret atferd i forhold til det som har vært vanlig for eleven» for å være et viktig kjennetegn. Mange er også enige i at elever som trekker seg tilbake fra sosialt samvær, eller som har mye fravær, kan være i faresonen.

Læreres kjennskap til og erfaring med hjelpeinstanser

Lærernes kjennskap til de ulike hjelpetilbudene ved skolen og i kommunen varierer. Mange har relativt god kjennskap til Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP), Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT), Skolehelsetjenesten og sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer. Lærerne i videregående (og til dels også de som underviser på ungdomsskoletrinnet) har også god kjennskap til «Helsestasjon for ungdom», «Oppfølgingstjenesten (OT)» og «Tverrfaglig team på skole og/eller kommunenivå». At lærerne i grunnskolen har mindre kjennskap til disse er naturlig siden dette er et tilbud som stort sett berører elever etter at grunnskolen er gjennomført.

Svært få lærere oppgir at de har ønsket samarbeid med ulike hjelpetjenester uten at de har fått mulighet til det, eller at tjenesten ikke har hatt kapasitet. Dette omfatter lærere fra begge skoleslag. Videre ser lærere ut til å ha hatt særlig god hjelp av «Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)», «Skolehelsetjenesten» og «Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer».

Hva gjør lærere ved mistanke om at en av sine elever kan ha psykiske vansker?

På spørsmål om lærerne i løpet av de siste tre årene har opplevd å ha elever med psykiske vansker som de mente trengte hjelp, har nesten 80 prosent opplevd dette. En noe større andel av lærerne i videregående enn lærerne i grunnskolen har svart bekræftende på dette. Når det gjelder hvor mange elever dette i så fall var snakk om, stiger antallet med alder på elevene (klassetrinn). Lærere på grunnskolen hadde i gjennomsnitt hatt nærmere 4 elever med psykiske vansker, mens antallet for de videregående skolene sin del var nærmere 8 elever.

Videre ble lærerne spurt om hvem de vanligvis kontakter når de har mistanke om at en av elevene deres har psykiske vansker. Svært få har svart at de *ikke* tar kontakt fordi det ikke hører til deres stillingsinstruks, eller fordi de ikke har kompetanse til å vurdere om en elev har psykiske vansker. De aller fleste gjør *noe*.

Lærerne svarer i stor grad at de følger opp og tilrettelegger skolearbeidet spesielt for elever med psykiske vansker. Få er enige i at det ligger utenfor deres ansvarsområde å legge til rette for slike tilpasninger. Samtidig er det interessant å merke seg at litt over halvparten av lærerne på grunnskolen og 40 prosent av lærerne på videregående ikke synes at de har tilstrekkelig kompetanse til å utarbeide et eget pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske vansker.

På spørsmål om hva lærerne gjør *utenfor* undervisningssituasjonen dersom de har elever med psykiske vansker i klassen, finner vi at de fleste er enige i at de snakker med elevene for å forsøke å hjelpe eleven med problemene, i tillegg til at de organiserer møter med berørte parter ved behov. Majoriteten (mer enn tre av fire) mener det er en del av deres ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging også utenom undervisningen. Samtidig svarer mer enn 40 prosent at de mangler kompetanse på dette, og omtrent én av tre opplever at de mangler tid og ressurser.

Lærernes synspunkter på hvordan skolen tilrettelegger for arbeidet med å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker

De fleste lærerne har svart at skolen arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid. Mange er også enig i at skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid, og at det å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.

På spørsmål om hvordan skolen *bør* tilrettelegge for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker, mener lærerne at det er viktig at skolen tilrettelegger for det meste. De anser blant annet det å arbeide aktivt med skole-hjem samarbeid som svært viktig, og å ha en skolehelsetjeneste og et tverrfaglig tilbud som er tilgjengelig for veiledning og samarbeid. I tillegg svarer lærerne at det er betydningsfullt at skolen har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker, at skolen arbeider systematisk og helsefremmende og at skolen har skriftliggjorte planer og rutiner. Nesten ingen er uenige i noen av påstandene om hva det bør tilrettelegges for, men generelt ønsker lærere i grunnskolen noe mer tilrettelegging enn lærere i videregående skole.

Lærernes syn på hva som er skolens oppgaver

Stort sett er lærere nokså samstemte om hva som er, og hva som ikke er, skolens oppgaver. De fleste mener at skolen spiller en viktig rolle når det gjelder å forebygge psykiske vansker hos barn og unge, og i å hjelpe dem som sliter. De mener at dette arbeidet også vil ha en positiv effekt på læring.

Til tross for at de aller fleste er positive til at man må forebygge og hjelpe, finner vi at nesten halvparten av lærerne er enige i at «Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag». Tett oppunder 30 prosent av lærerne har dessuten svart at de er enig i at «Arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker er ikke skolens oppgave, skolen bør fokusere på læring».

4.4.2 Skoleledere

Skoleleders syn på hva som er skolens rolle, hvordan de mener at skolen og kommunen har tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker

Generelt er skolelederne også i stor grad enige i at skolen bør ha en aktiv rolle for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker. Skoleledernes positive syn på skolens rolle i denne sammenhengen samsvarer med svarene fra lærerne.

På spørsmål om hvordan skolene har tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker, er lederne *minst* enige i utsagnet «vi har et (eller flere) skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker». Et eksempel på et utsagn som skolelederne derimot stort sett er enige i er «vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid».

Ellers finner vi særlige forskjeller i svarmønstre mellom ledere i grunnskolene og ledere i videregående skole på utsagnene «vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette» og

«sosialpedagogisk rådgivningstjeneste er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid». Skolelederne i videregående synes disse utsagnene stemmer bedre enn skoleledere i grunnskolen.

Ser vi på skolelederens svar etter skolestørrelse, er det særlig de store skolene som skiller seg ut ved at disse skolelederne i større grad er enige enn skoleledere fra de mellomstore og de små skolene i mange av utsagnene; både at de har et kompetent tverrfaglig team, skriftliggjorte planer og rutiner, veiledning og kurs, sosialpedagogisk rådgivning og gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker.

I likhet med lærerne, ble også skolelederne bedt om å ta stilling til en rekke påstander om hvordan skolen *bør* tilrettelegge for å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker. Det er svært stor enighet mellom lærerne og lederne på dette området, og også skoleledere mener det *bør* tilrettelegges for «det meste». For å trekke frem noe som lederne mener er spesielt viktig, kan det blant annet nevnes at det *bør* tilrettelegges for en aktiv innsats for å få til et godt skole-hjem samarbeid, og for sosialpedagogisk veiledning samt en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelige for veiledning og samarbeid. Det som ser ut til å være *minst* viktig, særlig for ledere i videregående skole, er skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer.

Skolelederne ble også spurt om de hadde innført noe skoleprogram, enten rettet mot elever med psykiske vansker eller et universelt, forebyggende program. Omtrent halvparten av skolene i undersøkelsen har ikke innført slike tiltak eller program. Skoleledere svarer oftest at de hverken er enig eller uenig i begrunnelsene for ikke å velge dette. Av de skolelederne som har en formening, begrunner leder fra grunnskolen dette oftest med at ferdigutviklede skoleprogram koster for mye penger og ressurser, at de opplever at de ikke har behov for et skoleprogram eller at ferdigutviklede skoleprogram er for lite fleksible. De to sistnevnte påstandene er også noe lederne fra videregående skole trekker frem. I tillegg svarer noen ledere i de videregående skolene at et ferdigutviklet program ikke passer med skolens arbeidsmetoder.

Til slutt fikk skoleledere spørsmål om hvordan de oppfattet at skoleeier støtter skolens innsats for barn og unge med psykiske problemer, og hvor fornøyde de er med dette arbeidet. Skolelederne i grunnskolene er mest enig i at skoleeier har tilrettelagt for tilbud om en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid, og at dette tilbudet har vært til god hjelp. Lederne i videregående er derimot mer enige i at det har blitt tilrettelagt for en sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid, og at dette tilbudet har vært til god hjelp.

4.4.3 Skoleeiere

Skoleeierens synspunkter på hvordan de tilrettelegger for skolens arbeid med elever som har psykiske vansker

Skoleeier fikk først spørsmål om hva de faktisk tilbyr skolene i form av ressurser og tjenester knyttet til barn og unges psykiske helse, og svarer i stor grad at de tilbyr alle ressursene og tjenestene som er presentert i undersøkelsen. Eksempelvis har mange svart at de er enige i påstandene «Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker» og «Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid».

På videre spørsmål om hvordan skoleeier *bør* tilrettelegge for arbeidet med elever som har psykiske vansker, er skoleeierne selv generelt positive til at de i stor grad *bør* tilrettelegge for skolens arbeid med elever som har psykiske vansker gjennom en rekke konkrete tiltak. Særlig det å ha en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid kan trekkes frem som særlig viktig ifølge skoleeiere, men også å ha et kompetent tverrfaglig team tilgjengelig som lærerne kan kontakte, andre støttefunksjoner, samt ulike typer veiledning/kurs er det enighet om at det *bør* tilrettelegges for.

Skoleeier skulle ta stilling til en rekke utsagn om retningslinjer for samarbeid mellom utdannings- og helsesiden. Påstanden om at det er etablert rutiner for at skolepersonell kontakter kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker, er den de fleste skoleeierne har svart at de er enige i.

Hvordan skoleeier vurderer samarbeidet mellom skolene og ulike hjelpetilbud i kommunen

På spørsmål om hvordan skoleeier vurderer samarbeidet mellom skolene og en rekke hjelpetilbud i kommunen, har særlig mange svart at de er enige i at skolene i deres kommune/fylkeskommune samarbeider noe eller godt med Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT). Ellers er det en god del forskjeller i svarmønstrene mellom kommunene og fylkeskommunene. Generelt har en til dels stor andel av fylkeskommunene svart *vet ikke* på mange av forslagene til samarbeidspartnere, og det er tydelig at dette er vanskelig for en del fylkeskommunale skoleledere å ha oversikt over.

5 Psykisk helse i skolen – hva har betydning for skolens innsats?

I dette kapitlet undersøker vi nærmere hvordan læreres og skolelederes svar på spørsmålene om psykisk helse samvarierer. Dette analyserer vi ved hjelp av to ulike tilnærminger: Først ser vi på enkle sammenhenger ved hjelp av korrelasjonsmatriser, før vi analyserer hva som har størst betydning for noen utvalgte utfall gjennom regresjonsmodeller.

Mens korrelasjoner bare forteller oss hvorvidt og i hvilken grad vi har en sammenheng mellom to variabler, vil regresjonsanalysen i tillegg kunne gi oss predikerte verdier for hver enkelt enhet. Et konkret eksempel: Mens korrelasjonsanalyser forteller oss at høye mennesker veier mer enn korte, vil regresjonsanalysen fortelle oss hvor mye mennesker med ulik høyde vanligvis veier. I denne sammenheng vil en regresjonsmodell for eksempel kunne fortelle oss hva lærere på skoler med et godt psykososialt miljø vanligvis gjør, hvilke holdninger de har og hvordan skolen tilrettelegger for arbeidet. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på at siden denne datainnsamlingen bare er gjennomført en gang, er det ikke mulig å konkludere med om sammenhengene vi finner gjennom regresjonsmodellene er kausale. Vi vet med andre ord ikke hvilken hendelse som kom først og forårsaket den andre. Vi kan bare konstatere at enkelte fenomener har en positiv eller negativ betydning eller påvirkning på et annet fenomen. Basert på resultatene fra disse analysene sammenholdt med tidligere forskning vil vi imidlertid kunne gi noen indikasjoner på hvordan resultatene kan tolkes, noe som drøftes nærmere i kapittel 6.

I analysene nedenfor har vi fokusert på både holdninger og tilrettelegging, rapportert av både lærere og skoleledere. Først presenteres resultatene basert på lærernes svar og deretter analysene av skoleledernes svar. For begge informantgruppene presenterer vi svarene fra de som representerer grunnskolen og de som representerer videregående skole separat. Etter at sammenhengene er beskrevet gjennomgår vi de ulike regresjonsmodellene og presenterer resultatene fra disse. Til slutt undersøker vi om det er forskjell på skolelederes og læreres svar ved de skolene der begge informantgruppene har besvart undersøkelsen.

5.1 Lærere

5.1.1 *Sammenheng mellom svar fra lærerne*

For at tabellene ikke skal bli for store eller uoversiktlige er en del av påstandene forkortet til stikkord. I vedlegg 2 finnes en oversikt over hvilke påstander som representerer de ulike stikkordene.

Alle spørsmålene til lærerne ble besvart ved hjelp av en fem-punkts skala, der 1 representerte *helt uenig* og 5 representerte *helt enig*. I dette avsnittet vil det presenteres en del tabeller som inneholder korrelasjonskoeffisienter (Pearsons R) mellom to og to utsagn. Denne kan variere mellom +1 og -1, og angir i hvor sterk grad to utsagn samvarierer. Jo høyere tallverdi, jo sterkere sammenheng. Dersom fortegnet foran korrelasjonskoeffisienten er negativt, betyr det at vi har en negativ samvariasjon. Med det menes at jo mer enig informantene er i det ene utsagnet, jo mer uenig er de i det andre.

For lettere å kunne sammenligne svarene fra lærere i grunnskolen med svarene fra lærere ved videregående skole, er disse tabellene presentert rett etter hverandre.

Lærerne fikk først spørsmål om det psykososiale miljøet ved skolen og hvordan de og skolen arbeidet med dette (se vedlegg 4). Som tabellene i vedlegg 4 viser er det sterke, positive sammenhenger mellom læreres vurdering av skolens psykososiale miljø, en aktiv skoleledelse og lærere som vet hvordan de skal håndtere både mobbing og andre problemer som kan oppstå på skolen. Alle sammenhengene er også signifikante. Tabellene indikerer i tillegg at disse sammenhengene er omtrent like for lærere på grunnskolen og lærere på videregående skole, ved at korrelasjonskoeffisientene (Pearsons r) er omtrent like store for begge skoleslagene.

Lærerne ble også spurt om hva de gjør, både i undervisningssituasjonen og utenfor for å tilrettelegge for elever med psykiske vansker i klassen (se tabell 5.1 – 5.4).

Tabell 5.1. Sammenhenger mellom svar fra lærere i grunnskolen på spørsmålet: Hva gjør du i undervisningssituasjonen dersom du har elever med psykiske vansker i klassen?

	Følger opp og tilrettelegger	Omorganiserer klassen	Omorganiserer undervisning	Ikke tid/ressurser	Ikke kompetanse
Omorganiserer klassen	,403				
Omorganiserer undervisningen	,421	,580			
Ikke tid/ressurser	-,177	-,105	-,165		
Ikke kompetanse	-,155	-,116	-,198	,511	
Utenfor ansvarsområde	-,145	-,126	-,133	,325	,425

Note. N = 1322-1345; Alle: p <,01; Pearsons R; Korrelasjonsmatrise

Tabell 5.2. Sammenhenger mellom svar fra lærere i videregående skole på spørsmålet: Hva gjør du i undervisningssituasjonen dersom du har elever med psykiske vansker i klassen?

	Følger opp og tilrettelegger	Omorganiserer klassen	Omorganiserer undervisning	Ikke tid/ressurser	Ikke kompetanse
Omorganiserer klassen	,418				
Omorganiserer undervisningen	,410	,641			
Ikke tid/ressurser	-,244	-,135	-,194		
Ikke kompetanse	-,216	-,140	-,184	,526	
Utenfor ansvarsområde	-,316	-,233	-,280	,465	,486

Note. N = 511-521; Alle: p <,01; Pearsons R; Korrelasjonsmatrise

På spørsmål om hva lærere og gjør i undervisningssituasjonen dersom de har elever med psykiske vansker i klassen finner vi samme mønster i svarene fra lærer i grunnskolen og fra lærere i videregående skole. Tabell 5.1 og 5.2 viser at det er en sterk positiv sammenheng mellom å følge opp og tilrettelegge for eleven, å omorganisere klassen og å omorganisere undervisningen for å tilpasse til

eleven. Sammenhengene er svakere, men likevel signifikante og i tillegg negative mellom lærere som opplever at de ikke hadde tid, kompetanse eller ansvar for elever med psykiske vansker og hvorvidt de tilrettelegger i undervisningssituasjonen. Med andre ord; lærere som opplever at de mangler tid eller kompetanse, tilrettelegger også mindre for elever med psykiske vansker. Det samme er tilfelle for lærere som mener at denne typen tilrettelegging er utenfor deres ansvarsområde. Det er også interessant å merke seg at det er en sterk positiv sammenheng mellom lærernes svar på manglende tid og kompetanse, og at denne typen arbeid er utenfor deres ansvarsområde. Dette kan tyde på at lærere som opplever at de mangler tid/ressurser og kompetanse, heller ikke mener at denne typen tilrettelegging av undervisningen er en del av deres oppgaver.

Tabell 5.3. Sammenhenger mellom svar fra lærere i grunnskolen på spørsmålet: Hva gjør du utenfor undervisningssituasjonen dersom du har elever med psykiske vansker i klassen?

	Snakker med eleven	Organiserer møter	Har ikke tid og/eller ressurser	Har ikke kompetanse
Organiserer møter	,574			
Har ikke tid og/eller ressurser	-,228	-,290		
Har ikke kompetanse	-,192	-,242	,566	
Utenfor mitt ansvarsområde	-,242	-,315	,538	,531

Note. N = 1322-1345; Alle: $p < ,01$; Pearsons R; Korrelasjonsmatrise

Tabell 5.4. Sammenhenger mellom svar fra lærere i videregående skole på spørsmålet: Hva gjør du utenfor undervisningssituasjonen dersom du har elever med psykiske vansker i klassen?

	Snakker med eleven	Organiserer møter	Har ikke tid og/ eller ressurser	Har ikke kompetanse
Organiserer møter	,477			
Har ikke tid og/eller ressurser	-,190	-,280		
Har ikke kompetanse	-,168	-,194	,624	
Utenfor mitt ansvarsområde	-,209	-,260	,612	,635

Note. N = 509-516; Alle: $p < ,01$; Pearsons R; Korrelasjonsmatrise

På spørsmål om hva lærerne gjør utenfor undervisningssituasjonen dersom de har elever med psykiske vansker i klassen, finner vi en sterk sammenheng mellom å organisere møter med berørte parter og å snakke med eleven om problemene. Denne sammenhengen finner vi både i svarene til lærere fra grunnskolen og lærere fra videregående skole. Også på dette spørsmålet finner vi at lærere som opplever at de ikke har tid eller kompetanse til å hjelpe elever utenfor undervisningssituasjonen, heller ikke mener at denne typen arbeid er en del av deres ansvar. Videre finner vi at lærere som snakker med elevene og organiserer møter i mindre grad svarer at de mangler tid eller ressurser eller at denne typen arbeid er utenfor deres ansvarsområde.

På spørsmål om hva som var skolens oppgaver, finner vi også en klar todeling av svarene (se tabell 5.5 og 5.6). De som synes at skolen har en viktig rolle i arbeidet med å hjelpe elever med psykiske vansker, har også en tendens til å mene at systematisk arbeid for å hjelpe disse elevene vil gi bedre læring, samt at skolen er en viktig arena for forebygging av psykiske vansker (se tabell 5.5 og 5.6). Selv om disse sammenhengene er signifikante både for lærere fra grunnskolen og fra videregående skole, kan det se ut som om svarene fra lærere på videregående skole i noe sterkere grad samvarierer.

Tabell 5.5. Sammenhenger mellom svar fra lærere i grunnskolen på spørsmålet: I hvilken grad er du enig i påstandene nedenfor om skolens oppgaver?

	Viktig rolle for å hjelpe	Systematisk arbeid vil gi bedre læring	Systematisk arbeid vil ta fokus fra skolefag	Andre fagpersoner må ta ansvaret	Skolen bør fokusere på læring
Systematisk arbeid vil gi bedre læring	,556**				
Systematisk arbeid vil ta fokus fra skolefag	-,075**	-,016			
Andre fagpersoner må ta ansvaret	-,173**	-,050	,291**		
Skolen bør fokusere på læring	-,389**	-,225**	,199**	,390**	
Viktig arena for forebygging	,395**	,383**	,049	,010	-,202**

Note. N = 1286-1307, ** p < ,01; * p < ,05; Pearsons R; Korrelasjonsmatrise

Tabell 5.6. Sammenhenger mellom svar fra lærere i videregående skole på spørsmålet: I hvilken grad er du enig i påstandene nedenfor om skolens oppgaver?

	Viktig rolle for å hjelpe	Systematisk arbeid vil gi bedre læring	Systematisk arbeid vil ta fokus fra skolefag	Andre fagpersoner må ta ansvaret	Skolen bør fokusere på læring
Systematisk arbeid vil gi bedre læring	,633**				
Systematisk arbeid vil ta fokus fra skolefag	-,055	-,070			
Andre fagpersoner må ta ansvaret	-,122**	-,027	,282**		
Skolen bør fokusere på læring	-,352**	-,281**	,307**	,391**	
Viktig arena for forebygging	,552**	,534**	-,061	-,103*	-,267**

Note. N = 485-489, ** p < ,01; * p < ,05; Pearsons R; Korrelasjonsmatrise

Lærere som mener at andre fagpersoner må ta ansvaret for elever med psykiske vansker, svarer ofte også at skolen bør fokusere på læring og at systematisk arbeid i skolen for å hjelpe disse elevene vil kunne ta fokus vekk fra skolefagene. Det kan synes som om lærersvarene deler seg i to hovedgrupper; de som opplever at å hjelpe elever med psykiske vansker er en del av skolens oppgave og samtidig mener at dette vil bidra til bedre læring, og de som opplever at dette ikke er skolens oppgave og samtidig vil ta fokus fra læring.

Lærerne ble også spurt om hvordan skolen har tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker. Det er signifikante, positive sammenhenger mellom alle påstandene, både fra lærere i grunnskolen og fra lærere i videregående (se tabell 5.7 og tabell 5.8). Dette indikerer eksempelvis at en lærer som svarer at de på deres skole arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene også har større tendens til å svare at de arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid. Lærerne ble også spurt om hvordan de mener skolen bør tilrettelegge for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker. Påstandene var de samme som for tabell 5.7. Vi finner enda sterkere positive sammenhenger mellom alle svarene, enn vi finner på spørsmålet om hva skolen gjør. Korrelasjonskoeffisientene varierer mellom ,474 og ,873 for lærere i grunnskolen og ,417 og ,824 for lærere på videregående skole. Disse tabellene har vi valgt å ikke presentere i detalj, men vi kan konkludere med at lærere ønsker at skolen skal tilrettelegge bredt for å sikre en best mulig skolehverdag for elever som har psykiske problemer.

Tabell 5.7. Sammenhenger mellom svar fra lærere i grunnskolen på spørsmålet: Hvordan har din skole tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever har psykiske vansker?

	Retnings- linjer	Skolehelse- tjeneste	Veiledning- kurs	Skriftlige planer-rutiner	Utvidet planlegging- støtte elev	Tverrfaglig team	Lærings- miljø	Systematisk- forebyggende	Hjem- samarb	Lærer- samarb
Skolehelsetjeneste	,369									
Veiledning- kurs	,341	,227								
Skriftlige planer/ rutiner	,565	,281	,507							
Utvidet planlegging-støtte elev	,499	,243	,395	,522						
Tverrfaglig team	,367	,296	,301	,317	,436					
Læringsmiljø	,361	,285	,290	,357	,358	,381				
Systematisk- forebyggende	,458	,265	,309	,417	,366	,335	,690			
Hjem-samarb	,284	,234	,118	,192	,181	,208	,439	,520		
Lærer-samarb	,459	,226	,387	,408	,420	,357	,374	,453	,273	
Systematiske tiltak	,431	,193	,393	,471	,526	,391	,368	,401	,228	,538

Note. N = 1289-1300; Alle: p < ,01. Pearsons R; Korrelasjonsmatrise

Tabell 5.8. Sammenhenger mellom svar fra lærere i videregående skole på spørsmålet: Hvordan har din skole tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever har psykiske vansker?

	Retnings- linjer	Skolehelse- tjeneste	Veiledning- kurs	Skriftlige planer-rutiner	Utvidet planlegging- støtte elev	Tverrfaglig team	Lærings- miljø	Systematisk- forebyggende	Hjem- samarb	Lærer- samarb
Skolehelse-tjeneste	,441									
Veiledning-kurs	,393	,328								
Skriftlige planer/ rutiner	,552	,324	,577							
Utvidet planlegging-støtte elev	,565	,341	,426	,555						
Tverrfaglig team	,473	,336	,323	,400	,480					
Læringsmiljø	,479	,257	,364	,393	,432	,461				
Systematisk- forebyggende	,544	,311	,401	,477	,459	,420	,664			
Hjem-samarb	,348	,278	,230	,299	,334	,286	,462	,560		
Lærer-samarb	,465	,241	,353	,449	,478	,464	,434	,538	,435	
Systematiske tiltak	,478	,281	,437	,509	,540	,489	,425	,520	,350	,639

Note. N = 479-490; Alle: p <,01. Pearsons R; Korrelasjonsmatrise

R

5.1.2 Faktoranalyser

Analysene av sammenhenger i forrige avsnitt viser at flere av utsagnene korrelerer signifikant. Dette kan indikere at de samlet er uttrykk for ett felles fenomen. For å undersøke dette, og samtidig redusere antall variabler ble det gjennomført faktoranalyser. I tillegg til å ta utgangspunkt i korrelasjonsmatrisene når vi skulle vurdere hvilke påstander det var naturlig at hørte sammen, vurderte vi også nytten av å slå sammen disse før vi gjennomførte faktoranalysene. Enkelte påstander var det interessant å analysere separat, selv om korrelasjonskoeffisienten indikerte en sammenheng.

Tabellene nedenfor inneholder påstandene som danner en faktor eller et underliggende fenomen og faktorladningene til disse. Faktorladninger som er større enn ,4 indikerer en sterk sammenheng. Videre er faktorens Cronbach Alpha (CA) presentert. CA er et mål på indre konsistens, dvs. hvor sterk sammenheng det er mellom alle indikatorene eller påstandene, og dermed hvor stor sannsynlighet det er for at de samlet beskriver et felles fenomen (Skog 2004). Dersom verdien på CA er ,7 eller høyere, er denne sammenhengen meget sterk og vi kan si at det er stor sannsynlighet for at indikatorene samlet måler et bakenforliggende fenomen eller faktor.

Faktoranalysene er gjennomført for både grunnskolen og videregående skole samlet. For å kontrollere at faktorstrukturen vi kom fram til var relevant for begge skoleslagene, beregnet vi i tillegg CA for grunnskolen og videregående skole separat. Disse verdiene vises i notatlinjen til hver enkelt tabell.

De første fem spørsmålene i lærerskjemaet omhandler to ulike fenomener: Hva skolen og skoleledelsen gjør for å tilrettelegge for et godt psykososialt miljø, og deretter om lærerne vet hvordan de skulle gå fram dersom de oppdager mobbing eller andre problemer på skolen. Vi valgte derfor å fordele disse indikatorene på to faktorer:

1. Skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til godt psykososialt miljø
2. Lærer vet hvordan håndtere problemer som kan skade psykososialt miljø

Faktorladningene og Cronbach Alpha verdiene som vises i tabell 5.9 og 5.10 indikerer at disse representerer to felles faktorer eller fenomener.

Tabell 5.9. Skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til godt psykososialt miljø

Påstander:	CA: ,869
Ved vår skole har vi en godt innarbeidet praksis for å ivareta det psykososiale miljøet	,908
Ved vår skole inntar skoleledelsen en aktiv rolle i arbeidet for å ivareta det psykososiale miljøet	,892
Ved vår skole har vi skriftlige prosedyrer for å ivareta det psykososiale miljøet	,870

Note. N = 198, Cronbach Alpha (CA) grunnskolen = ,879; CA videregående skole = ,840

Tabell 5.10. Lærer vet hvordan håndtere problemer som kan skade psykososialt miljø

Påstander:	CA: ,845
Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg kommer over konkrete tilfeller av mobbing eller andre krenkelser av elever.	,932
Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg oppdager forhold ved skolen som kan skade det psykososiale miljøet	,932

Note. N = 1977, Cronbach Alpha (CA) grunnskolen = ,848; CA videregående skolen = ,838

Det var også tydelige sammenhenger mellom svarene på påstandene som handlet om hva læreren gjør i og utenfor undervisningen dersom han eller hun har elever med psykiske vansker.

Faktoranalyser bekrefter dette bildet (se tabell 5.11 og 5.12), og indikerer to fenomener som vi kalte:

1. Lærer tilrettelegger undervisningen spesielt for elever med psykiske vansker
2. Lærer tilrettelegger utenom undervisningen for å hjelpe elever med psykiske vansker

Tabell 5.11. Lærer tilrettelegger undervisningen spesielt for elever med psykiske vansker;

Påstander:	CA: ,734
Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg klassen for å tilpasse dette til eleven	,853
Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg undervisningen for å tilpasse denne til eleven	,838
Jeg følger opp og tilrettelegger skolearbeidet spesielt for denne eleven	,703

Note. N = 1883, Cronbach Alpha (CA) grunnskolen = ,724; CA videregående skole = ,745

Tabell 5.12. Lærer tilrettelegger utenom undervisningen for å hjelpe elever med psykiske vansker

Påstander:	CA: ,702
Jeg snakker med eleven for å forsøke å hjelpe eleven med problemene	,879
Jeg organiserer møter med partene som er involvert i, eller berørt av problemene for å hjelpe eleven	,853

Note. N = 1879, Cronbach Alpha (CA) grunnskolen = ,725; CA videregående skole = ,635

Lærerne ble også spurt om hvilken rolle de mener skolen bør ha med hensyn på elever med psykiske vansker. Svarene grupperer seg i to ulike faktorer: De som mener at skolen er viktig i dette arbeidet, og de som opplever at andre fagmiljøer må ta ansvaret for å hjelpe disse elevene samt at skolen bør fokusere på læring. Som tabell 5.13 viser er faktorladningene til disse to faktorene sterke, men Cronbachs Alpha for faktoren *Andrehjelp* er noe svak (.544). Det er spesielt for grunnskolen at CA trekker ned (.528). Vi har likevel valgt å benytte denne faktoren i de videre analysene, da både innholdet i påstandene og faktorladningene indikerer at disse likevel har noe felles.

Tabell 5.13. Læreres holdninger

Påstander:	Skolenviktig	Andrehjelp
	CA: ,731	CA: ,544
Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring	,821	
Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker	,820	
Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever	,759	
Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker		,799
Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag		,696
Arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker er ikke skolens oppgave, skolen bør fokusere på læring		,663

Note. N = 1804, Cronbach Alpha (CA) grunnskolen = ,694 og ,528; CA videregående = ,798 og ,635

Skolenviktig: Skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker

Andrehjelp: Dette er ikke skolens primære oppgave, andre fagmiljøer må ta ansvaret for å hjelpe unge med psykiske vansker

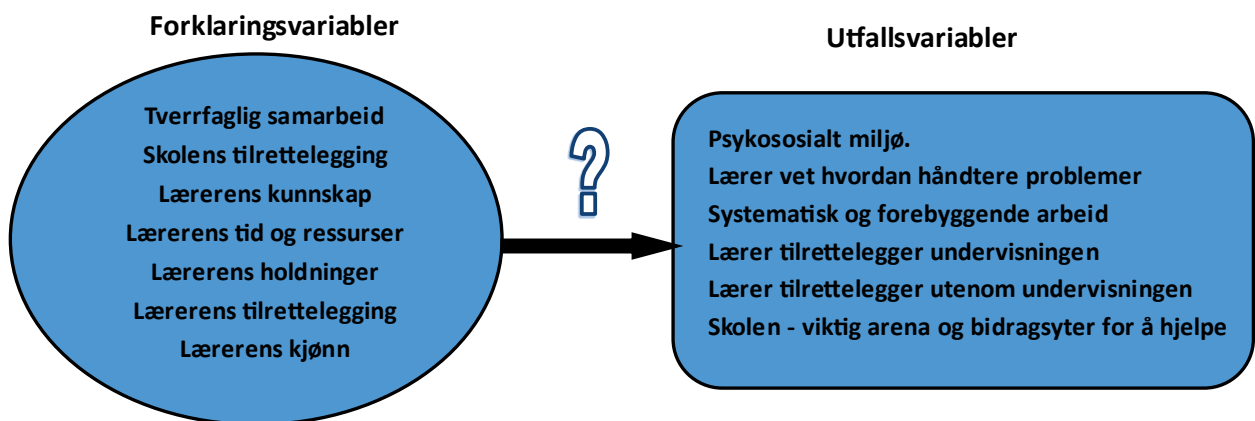
5.1.3 Hva har størst betydning for lærernes arbeid med psykisk helse i skolen?

I dette avsnittet undersøker vi hva som har størst betydning for læreres håndtering av det psykososiale miljøet samt hvordan de møter elever med psykiske vansker ved hjelp av multiple regresjonsmodeller. Vi er interessert i å vite noe mer om hva som har størst betydning for at lærere vurderer det psykososiale miljøet som godt, og om de vet hvordan de kan håndtere problemer på skolen. I tillegg vet vi fra tidligere forskning at det er viktig å arbeide systematisk og forebyggende, og at lærere på ulike måter tar hensyn til elever som har psykiske vansker. Unge tilbringer mye tid på skolen, og forskning indikerer også at skolen kan være en viktig arena både for forebyggende arbeid samt å støtte unge med psykiske vansker. Vi valgte derfor også å undersøke hva som påvirker læreres holdninger til skolen som arena og bidragsyter for elever med psykiske vansker.

Seks modeller ble analysert, en for hver utfallsvariabel. En utfallsvariabel er den variabelen vi ønsker å undersøke nærmere, det vil si å undersøke hva som kan påvirke denne variabelen eller dette fenomenet. Der hvor utfallsvariabelen er representert med en faktor, er dette indikert med navnet på faktoren i kursiv:

1. Ved vår skole har elevene et godt psykososialt miljø.
2. Lærer vet hvordan håndtere problemer som kan skade psykososialt miljø
3. Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene
4. Lærer tilrettelegger undervisningen spesielt for elever med psykiske vansker
5. Lærer tilrettelegger utenom undervisningen for å hjelpe elever med psykiske vansker
6. Skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker

Alle regresjonsmodellene inkluderer de samme forklaringsvariablene (minus utfallsvariabelen). Dette er påstander og begreper vi antar kan ha betydning for læreres handlinger og holdninger. Vi har delt forklaringsvariablene inn i flere grupper: Tverrfaglig samarbeid, skolens tilrettelegging, lærerens kunnskap, lærerens tid og ressurser, lærerens holdninger og lærerens tilrettelegging (se tabell 5.14 og figuren nedenfor). I tillegg kontrollerer vi for mulige kjønnsforskjeller i alle modellene.

Tabell 5.14. Oversikt over forklaringsvariabler

Gruppe	Forklaringsvariabler
Tverrfaglig samarbeid	Skolehelsestjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid
	Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer
Skolens tilrettelegging	Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker
	Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette
	Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer
	Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte
	Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.
	Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene
	Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid
	Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker
	Vi har et (eller flere) systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker
	Skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til godt psykososialt miljø
Lærerens kunnskap	Jeg har ikke kompetanse til å utarbeide et eget pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske vansker.
	Jeg har ikke kompetanse til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen
	Lærer vet hvordan håndtere problemer som kan skade psykososialt miljø
Lærerens tid og ressurser	Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker spesiell tilrettelegging
	Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen
Lærerens holdninger	Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker
	Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen
	Skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker
	Dette er ikke skolens oppgave, andre fagmiljøer må ta ansvaret for å hjelpe unge med psykiske vansker
Lærerens tilrettelegging	Lærer tilrettelegger undervisningen spesielt for elever med psykiske vansker
	Lærer tilrettelegger utenom undervisningen for å hjelpe elever med psykiske vansker
	Kjønn

5.1.3.1 Beskrivelse av noen statistiske begreper og forkortelser i multiple regresjonsanalyser

I regresjonsanalyser opereres det med en del forkortelser og begreper som ikke er intuitive, men som det kan være nyttig å vite litt om for å tolke resultatene. Vi har derfor valgt å forklare disse kort i dette avsnittet.

Verdien på R^2 , også kalt forklart varians, er et mål på hvor god modellen er, eller hvor godt summen av forklaringsvariablene forklarer variasjonen i utfallsvariabelen (Skog 2004). Verdien kan variere mellom 0 og 1, og modellene er bedre desto høyere R^2 er. Vi kan imidlertid ikke gi noe klart svar på hva som er en dårlig eller bra R^2 -verdi. Dette vil avhenge av hva man analyserer. Holdningsvariabler (slik som i dette tilfellet) er vanskeligere å forklare enn for eksempel variasjoner i inntekt. Eksempelvis ser vi fra tabell 5.15, at $R^2 = ,490$. Dette betyr at forklaringsvariablene forklarer 49 prosent av variasjonen i svarene på påstanden *Ved vår skole har elevene et godt psykososialt miljø i grunnskolen*. Dette vil si at nesten 50 prosent forklares av utfallsvariablene, og kan vurderes som relativt bra i denne typen modeller.

B representerer den ustandardiserte regresjonskoeffisienten, og viser gjennomsnittlig endring i utfallsvariabelen når verdien til forklaringsvariabelen øker med én enhet og de andre

forklaringsvariabler i modellen holdes konstante. Fortegnet sier noe om utfallsvariabelen øker eller minker. Eksempelvis ser vi ut fra tabell 5.15 at det psykososiale miljøet oppleves som bedre av menn enn av kvinner – alt annet likt.

I regresjonstabellene vises også en konstant. Dette er verdien man får når alle forklaringsvariablene settes til 0. I praksis kan denne være vanskelig å tolke når det er mange forklaringsvariabler inkludert i modellen samtidig.

Regresjonsmodellene vi analyserer inneholder mange forklaringsvariabler. Et potensielt statistisk problem som kan forstyrre analysene, spesielt i modeller med mange forklaringsvariabler, kalles multikollinearitet (Skog 2004). Det vil si at det er så sterke sammenhenger mellom forklaringsvariablene at det blir vanskelig å skille variablenes effekter fra hverandre. Signifikansverdiene blir dessuten upålitelige. Dersom noen av korrelasjonskoeffisientene er større enn ,7, kan dette være et potensielt problem. Analyser viste at selv om flere av forklaringsvariablene i modellene korrelerte signifikant, var det ingen som hadde så sterke sammenhenger.

I resultatene nedenfor vises bare de forklaringsvariablene som har en signifikant betydning i modellen. Analysene indikerer til dels betydelig ulike mønstre mellom videregående skole og grunnskolen. Resultatene fra analysene for disse skoleslagene presenteres derfor separat.

5.1.3.2 Psykososialt miljø

Først analyserte vi hva som påvirket skolens psykososiale miljø ifølge lærere på henholdsvis grunnskolen og på videregående skole (se tabell 5.15 og 5.16).

Tabellene viser at lærere på grunnskolen og lærere på videregående er forholdsvis enige om hva som har størst betydning for et godt psykososialt miljø. Lærere fra begge skoleslagene mener at skolens støttesystem og rutiner, samt at lærerne vet hvordan de skal håndtere eventuelle problemer som dukker opp, har størst betydning for et godt psykososialt miljø. Det er med andre ord skolens tilrettelegging og lærerens kunnskap som betyr mest.

Vi fant likevel noen forskjeller mellom lærer på grunnskolen og videregående skole. For lærer på grunnskolen blir systematisk og forebyggende arbeid sett på som viktig for et godt psykososialt miljø. Mannlige lærere på grunnskolen er også mer positive til det psykososiale miljøet enn kvinner. For lærere ved videregående skole er det positivt for det psykososiale miljøet å arbeide med psykisk helse innenfor læringsmiljøarbeidet, mens dette har en negativ sammenheng med psykososialt miljø ifølge grunnskolelærerne.

Vi fant flere sammenhenger som går i motsatt retning av det man kunne forvente, selv om disse er forholdsvis svake. Det å arbeide med psykisk helse som en del av læringsmiljøarbeidet, og å ha et tverrfaglig kompetent team som lærere kan kontakte ved behov, hadde en negativ sammenheng med det psykososiale miljøet ifølge lærere i grunnskolen. Likeledes har det å ha skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer, samt å ha et kompetent tverrfaglig team en svak men signifikant negativ betydning for det psykososiale miljøet ifølge lærere ved videregående skole. Hva disse sammenhengene kan skyldes kan det være vanskelig å forklare. Det kan tenkes at det er skoler som i utgangspunktet har utfordringer med det psykososiale miljøet, som også har satt i gang flere tiltak som skriftliggjorte planer eller tverrfaglige team på skolen.

Hovedkonklusjonen er imidlertid at lærere opplever at det er viktig for skolens psykososiale miljø å ha gode støttesystem og rutiner samt at lærere er trygge på hva de kan gjøre dersom det oppstår problemer relatert til dette.

Tabell 5.15. Hva har betydning for et godt psykososialt miljø? Lineær regresjonsmodell, lærere i grunnskolen.

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	1,175	,148	,000
Skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til godt psykososialt miljø	,487	,039	,000
Lærer vet hvordan håndtere problemer som kan skade psykososialt miljø	,251	,042	,000
Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	-,056	,020	,004
Kjønn (ref. kvinne)	,154	,059	,009
Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	,131	,034	,000
Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	-,109	,032	,001

Note. R2 = ,490.

Tabell 5.16. Hva har betydning for et godt psykososialt miljø? Lineær regresjonsmodell, lærere i videregående skole.

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	1,588	,128	,000
Skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til godt psykososialt miljø	,485	,035	,000
Lærer vet hvordan håndtere problemer som kan skade psykososialt miljø	,224	,034	,000
Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	-,084	,022	,000
Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	,069	,026	,008
Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	-,046	,021	,030

Note. R2 = ,409.

Sett i lys av at lærerens kjennskap til hvordan han eller hun kan forholde seg til mobbing og andre problemer har stor betydning for det psykososiale miljøet på skolen, undersøkte vi hva som påvirker lærernes kompetanse på dette. Igjen ser vi at den forklaringsvariabelen som har størst betydning er felles for lærere på grunnskolen og for lærere på videregående skole (se tabell 5.17 og 5.18).

Tabell 5.17. Hva har betydning for at lærer vet hvordan håndtere problemer som kan skade psykososialt miljø? Lineær regresjonsmodell, lærere i grunnskolen.

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	1,351	,203	,000
Skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til godt psykososialt miljø	,640	,026	,000
Vi har et (eller flere) systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	-,058	,020	,004
Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	,077	,023	,001
Skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker	,115	,041	,005
Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	-,055	,025	,029

Note. R2 = ,521.

Tabell 5.18. Hva har betydning for at lærer vet hvordan håndtere problemer som kan skade psykososialt miljø? Lineær regresjonsmodell, lærere i videregående skole.

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	1,836	,137	,000
Skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til godt psykososialt miljø	,541	,028	,000
Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker spesiell tilrettelegging	-,072	,018	,000
Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	,085	,027	,002
Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	,046	,017	,007

Note. R2 = ,422.

Igjen er det viktigst for lærere ved begge skoleslagene at skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til et godt psykososialt miljø. Resten av forklaringsvariablene som er inkludert i tabellene er signifikante, men relativt svake. Lærere ved grunnskolen mener at gjennom å arbeide med psykisk helse som en integrert del av læringsmiljøarbeid, vil dette også påvirke lærerens kompetanse positivt med hensyn på hvordan han eller hun kan håndtere problemer som oppstår. For lærere i grunnskolen er også læreres kompetanse påvirket av lærernes holdninger, nærmere bestemt hvorvidt skolen oppleves som en viktig arena for å hjelpe unge med psykiske vansker. Lærere ved videregående skole opplever at manglende tid og ressurser har negativ betydning for deres kompetanse

For grunnskolelærere fant vi igjen noen sammenhenger som gikk i motsatt retning av det man kunne forvente; både systematiske tiltak og gode retningslinjer hadde en negativ sammenheng med lærernes kompetanse på hvordan han eller hun kan håndtere problemer som oppstår. Her kan man igjen spekulere i om dette kan skyldes at ved skoler der lærerne opplever at de ikke vet hvordan de skal håndtere problemer som oppstår, også har satt i gang tiltak eller utarbeidet retningslinjer for å håndtere dette.

Modellene viser at det er en del svake sammenhenger, og mange forklaringsvariabler har ingen signifikant betydning for psykososialt miljø eller lærernes kunnskap om hvordan de kan håndtere problemer. En mulig forklaring på dette kan være at en del lærere har skilt mellom hva som påvirker psykososialt miljø og arbeid i forbindelse med dette, og arbeid med elever som har psykiske vansker. Vi testet dette ved å bare inkludere variablene som var rettet spesifikt mot skolemiljøet: *Skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til godt psykososialt miljø og Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen*. Denne reduserte modellen forklarte omtrent like mye av variasjonen i utfallsvariabelen som de mer omfattende modellene over; nesten 50 prosent for grunnskolen (R2 = ,496) og 42 prosent for videregående skole (R2 = ,417). Dette indikerer at det er disse to variablene som i sterkeste grad påvirker læreres kompetanse og trygghet med hensyn på kunnskap om hva de kan gjøre med utfordringer som kan være negative for skolens psykososiale miljø.

5.1.3.3 Læreres innsats for elever med psykiske vansker

De neste modellene omhandler psykisk helse mer spesifikt. Først tar vi for oss hva som er viktigst for at lærere skal oppleve at de kan arbeide systematisk og forebyggende med å fremme god psykisk helse hos elevene. De to viktigste forklaringsvariablene er de samme for begge skoleslagene, og vi finner også at modellene forklarer en relativt stor andel av variasjonen i utfallsvariabelen for begge – nærmere 60 prosent (se tabell 5.20 og 5.21).

Tabell 5.19. Hva har betydning for at vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene? Lineær regresjonsmodell, lærere i grunnskolen.

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	-,650	,171	,000
Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	,416	,029	,000
Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	,297	,038	,000
Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker	,117	,025	,000
Skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til godt psykososialt miljø	,156	,030	,000
Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	,071	,025	,005
Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	,081	,032	,010

Note. R2 = ,587.

Tabell 5.20. Hva har betydning for at vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene? Lineær regresjonsmodell, lærere i videregående skole.

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	-,491	,124	,000
Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	,345	,026	,000
Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	,257	,029	,000
Vi har et (eller flere) systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	,096	,028	,001
Skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til godt psykososialt miljø	,162	,030	,000
Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	,100	,028	,000
Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker	,085	,027	,002
Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	,052	,024	,031

Note. R2 = ,611.

For lærere ved både grunnskolen og videregående skole har arbeid med psykisk helse som en del av læringsmiljøarbeidet, størst positiv betydning for skolens systematiske og forebyggende arbeid. Videre er det viktig med et aktivt skole-hjem samarbeid, at skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til psykososialt miljø og at det er tilrettelagt for lærersamarbeid. Begge opplever også at gode retningslinjer ved skolen for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker og skriftliggjorte planer og rutiner er viktig for at lærere skal kunne arbeide systematisk og forebyggende. Lærere på videregående skole svarer også at et eller flere systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker har positiv betydning. At dette bare har signifikant betydning for videregående skole kan muligens forklare med at programmer spesielt rettet mot psykiske vansker er vanligst på videregående skole, mens mer atferdsorienterte programmer er mest vanlig i grunnskolen.

Hvorvidt lærere tar hensyn til og tilrettelegger for elever med psykiske vansker, viser studier at kan oppleves positivt og hjelpe unge som strever. Tabell 5.23 og 5.24 viser hva som har størst betydning for at lærere ved hhv. Grunnskolen og videregående skole tilrettelegger for elever med psykiske vansker.

Tabell 5.21. Hva har betydning for at lærer tilrettelegger undervisningen spesielt for elever med psykiske vansker? Lineær regresjonsmodell, lærere i grunnskolen.

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	2,950	,252	,000
Skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker	,238	,050	,000
Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker spesiell tilrettelegging	-,059	,023	,012
Lærer tilrettelegger utenom undervisningen for å hjelpe elever med psykiske vansker	,080	,032	,013
Jeg har ikke kompetanse til å utarbeide et eget pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske vansker.	-,055	,024	,025

Note. R2 = ,093.

Tabell 5.22. Hva har betydning for at lærer tilrettelegger undervisningen spesielt for elever med psykiske vansker? Lineær regresjonsmodell, lærere i videregående skole.

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	2,769	,229	,000
Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker	-,136	,023	,000
Lærer tilrettelegger utenom undervisningen for å hjelpe elever med psykiske vansker	,198	,028	,000
Skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker	,124	,041	,003
Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker spesiell tilrettelegging	-,059	,023	,009
Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	,082	,026	,001
Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	-,046	,020	,021

R2 = ,201.

Som vi ser av forklart varians (R2) under hver tabell, forklarer de signifikante påstandene samlet relativt lite av læreres tilrettelegging av undervisningen for elever med psykiske vansker. Spesielt svak forklaringskraft er det for grunnskolen, der påstandene samlet bare forklarer litt under 10 prosent. Dette kan tyde på at det er underliggende fenomener som vi ikke har klart å måle, som kan ha stor betydning for læreres tilrettelegging.

Disse modellene indikerer til dels betydelige forskjeller mellom hva som påvirker læreres tilrettelegging for lærere i grunnskolen og lærere på videregående skole. For lærere på grunnskolen er det i hovedsak holdninger, det vil si å vurdere skolen som en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker som har størst betydning. Videre er opplevelsen av manglende tid og kompetanse utslagsgivende for hvorvidt lærere ved grunnskolen legger til rette spesielt for elever med psykiske vansker. For videregående skole har lærerens opplevelse av om denne typen arbeid ligger utenfor hans eller hennes ansvarsområde er det som har størst betydning for om de tilrettelegger undervisningen. At de opplever skolen som en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker påvirker også hva de gjør i undervisningen. Opplevelsen av at de mangler tid og ressurser påvirker lærernes tilrettelegging negativt. For begge skoleslagene er det i stor grad de samme lærerne som tilrettelegger i undervisningssituasjonen som også tilrettelegger for elever utenom undervisningen.

Vi fant i tillegg at for lærere på videregående skole er det negativt å ha gjennomgått veiledning eller kurs om psykiske vansker med hensyn på om de tilrettelegger spesielt for elever. Denne sammenhengen er signifikant, men svak, og kan derfor ikke sies å ha stor betydning i modellen.

Det er interessant å merke seg at når man inkluderer lærers holdninger i modellen, forsvinner nesten all forklaringskraft til påstander som handler om hvordan skolene bidrar, som foreldresamarbeid, tverrfaglig samarbeid, opplæring etc. Det kan synes som om læreres individuelle holdninger har størst

betydning. Det kan være derfor interessant å se på hva som påvirker disse holdningene, noe vi undersøker nærmere i siste avsnitt i dette kapittelet.

På spørsmål om lærer hjelper og bistår elever med psykiske vansker utenom undervisningssituasjonen, ser vi igjen at det er lærers holdning til skolen som en viktig arena for å hjelpe unge med psykiske vansker som har størst betydning (se tabell 5.23 og 5.24). Det kan tenkes at disse funnene representerer «ildsjelene» på skolen; lærere som bidrar på mange områder for å hjelpe elever som har behov for det. Det er en diskusjon i feltet om det å hjelpe elever med psykiske vansker skal være en del av lærernes oppgave, noe som gjenspeiler seg i modellen. De som opplever at dette er utenfor deres ansvarsområde eller at de mangler tid eller ressurser til oppfølging utenom undervisningen, tilrettelegger også i mindre grad.

Tabell 5.23. Hva har betydning for at lærer tilrettelegger utenom undervisningen for å hjelpe elever med psykiske vansker? Lineær regresjonsmodell, lærere i grunnskolen

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	2,327	,334	,000
Skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker	,397	,054	,000
Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	-,149	,027	,000
Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	-,144	,028	,000
Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker spesiell tilrettelegging	,082	,025	,001
Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	,119	,040	,003
Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker	,065	,028	,020
Skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til godt psykososialt miljø	-,069	,032	,029
Lærer tilrettelegger undervisningen spesielt for elever med psykiske vansker	,084	,040	,037

Note. R2 = ,234.

Tabell 5.24. Hva har betydning for at lærer tilrettelegger utenom undervisningssituasjonen for å hjelpe elever med psykiske vansker? Lineær regresjonsmodell, lærere i videregående skole.

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	2,295	,285	,000
Lærer tilrettelegger undervisningen spesielt for elever med psykiske vansker	,253	,037	,000
Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	-,091	,027	,001
Skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker	,204	,047	,000
Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	-,103	,028	,000
Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	,124	,035	,000
Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker	-,067	,028	,015
Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker	,066	,028	,019
Kjønn, ref. kvinne	-,122	,057	,035

Note. R2 = ,195.

En annen faktor som er viktig for læreres bidrag utenom undervisningssituasjonen er aktivt arbeid med skole-hjem samarbeidet. Spesielt for lærere ved videregående skoler ser vi at de som tilrettelegger utenfor undervisningssituasjonen også tilrettelegger undervisningen for elever med psykiske vansker. Det var kun blant lærere på videregående skole at vi fant kjønnsforskjeller, i det menn i mindre grad enn kvinner tilrettelegger for elever utenom undervisningen. Også for tilrettelegging utenfor undervisningssituasjonen forklarer alle indikatorene en relativt liten prosentandel av utfallsvariabelen,

hvh. 23,4 prosent for grunnskolen og 19,5 prosent for videregående. Dette kan tyde på at andre fenomener som vi ikke har målt i denne undersøkelsen vil kunne påvirke lærernes arbeid og tilrettelegging for elever med psykiske vansker.

Samlet finner vi at det er lærernes holdninger, kompetanse og tid som har størst betydning for lærernes tilrettelegging for og støtte til unge med psykiske vansker, både i undervisningen og utenfor klassen. Dette er tilfelle både for videregående skole og grunnskolen. Lærernes individuelle holdninger nøytraliserer helt eller delvis betydningen av skolens tilrettelegging, opplæring og tverrfaglig samarbeid. Dette kan skyldes flere ting, på den ene siden kan det tenkes at skolen i dag i liten grad har psykisk helse som tema, og at de derfor i liten grad bidrar med kompetanseoppbygging og støttesystemer. Dermed blir det opp til den enkelte lærer og «ildsjel» hvordan elever med psykiske vansker blir møtt. På den annen side kan det tenkes at skolene tilbyr kompetanseoppbygging og arbeider aktivt med ulike tiltak for elever med psykiske vansker, men at det likevel til syvende og sist er lærerens holdning som har betydning for hva som skjer i klasserommet.

5.1.3.4 Holdninger

Analyser av hva som påvirker lærernes holdninger til skolen som en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker bekrefter at læreres individuelle arbeid også har størst betydning for deres holdninger (se tabell 5.25 og 5.26). Skolens tilrettelegging og støtte synes å ha mindre betydning.

Tabell 5.25. Hva har betydning for at skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker? Lineær regresjonsmodell, lærere i grunnskolen

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	3,294	,178	,000
Lærer tilrettelegger utenom undervisningen for å hjelpe elever med psykiske vansker	,174	,023	,000
Lærer tilrettelegger undervisningen spesielt for elever med psykiske vansker	,115	,026	,000
Dette er ikke skolens oppgave, andre fagmiljøer må ta ansvaret for å hjelpe unge med psykiske vansker	-,087	,022	,000
Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	,057	,019	,003
Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker	-,066	,018	,000
Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	,042	,017	,017
Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	,037	,017	,029

Note. R2 = ,209.

Tabell 5.26. Hva har betydning for at skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker. Lineær regresjonsmodell, lærere i videregående skole.

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	3,510	,172	,000
Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker	-,077	,018	,000
Lærer tilrettelegger utenom undervisningen for å hjelpe elever med psykiske vansker	,112	,023	,000
Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	,100	,020	,000
Dette er ikke skolens oppgave, andre fagmiljøer må ta ansvaret for å hjelpe unge med psykiske vansker	-,119	,023	,000
Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	,071	,020	,000
Lærer tilrettelegger undervisningen spesielt for elever med psykiske vansker	,081	,026	,002

Note. R2 = ,211.

Av de indikatorene som sier noe om skolens tilrettelegging er det bare en tilgjengelig skolehelsetjeneste som har positiv betydning for hvorvidt lærere på videregående skole og grunnskolen oppfatter skolen som en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske

vansker. Ifølge lærere på grunnskolen er også gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av unge med psykiske vansker viktig for lærernes holdninger til skolens rolle, mens lærere på videregående skole svarer at psykisk helse som tema i læringsmiljøarbeidet har betydning.

Igjen finner vi at forklaringsvariablene kun forklarer en liten prosentandel av variasjonen i lærernes oppfatning av skolen som en viktig arena, bare 20,9 prosent for grunnskolen og 21,1 prosent for videregående skole.

5.2 Skoleledere

Skoleledere ble spurt om en del av de samme spørsmålene som lærere, både relatert til hvordan skolen tilrettelegger og hva som er skolelederes holdninger. I dette avsnittet har vi først sett på sammenhengene mellom de ulike påstandene fordelt etter grunnskole og videregående skole, før vi har gjennomført tilsvarende faktoranalyser som for lærere. Deretter har vi gjennom multiple regresjonsanalyser undersøkt hva som har størst betydning for skolelederes tilrettelegging og holdninger.

5.2.1 Sammenhenger mellom svar fra skolelederne

I tabellene nedenfor har vi forkortet påstandene for å gjøre tabellene mer oversiktlige. Påstandene som ligger bak hver forkortelse finnes i vedlegg 3. Svaralternativene for skoleledere var det samme som for lærere, det vil si at 1 representerer helt uenig mens 5 representerer helt enig.

Først analyserer vi sammenhengene mellom påstandene som handler om skolens oppgave ved hjelp av enkle korrelasjoner. Korrelasjonskoeffisientene som er signifikante har vi markert med fet skrift.

På spørsmål om hva skoleledere tenker er skolens rolle og oppgaver når det gjelder elever med psykiske vansker, finner vi en tilsvarende todeling av svarene fra skoleledere som vi finner i lærersvarene (se tabell 5.27 og 5.28).

Tabell 5.27. Sammenhenger mellom svar fra skoleledere i grunnskolen på spørsmålet: I hvilken grad er du enig i påstandene nedenfor om skolens oppgaver?

	Viktig rolle hjelpe	Systematisk arbeid – bedre læring	Systematisk arbeid – fokus fra skolefag	Andre fagpersoner må ta ansvaret	Ikke skolens kjerneoppgave, fokus på læring
Systematisk arbeid - bedre læring	,602**				
Systematisk arbeid - fokus fra skolefag	-,155**	-,114*			
Andre fagpersoner må ta ansvaret	-,131**	,042	,278**		
Ikke skolens kjerneoppgaver, fokus på læring	-,289**	-,090	,315**	,359**	
Viktig arena - forebygge	,401**	,366**	-,163**	-,061	-,164**

Note. N = 401-404; ** = P < 0.01; * = P < 0.05; Pearsons R; Korrelasjonsmatrise.

Tabell 5.28. Sammenhenger mellom svar fra skoleledere i videregående skole på spørsmålet: I hvilken grad er du enig i påstandene nedenfor om skolens oppgaver?

	Viktig rolle hjelpe	Systematisk arbeid – bedre læring	Systematisk arbeid – fokus fra skolefag	Andre fagpersoner må ta ansvaret	Ikke skolens kjerneoppgaver, fokus på læring
Systematisk arbeid - bedre læring	,672**				
Systematisk arbeid - fokus fra skolefag	-,258*	-,118			
Andre fagpersoner må ta ansvaret	-,178	-,061	,421**		
Ikke skolens kjerneoppgaver, fokus på læring	-,468**	-,359**	,291*	,331**	
Viktig arena - forebygge	,235*	,186	-,095	-,071	-,057

Note. N = 96; ** = P < 0.01; * = P < 0.05; Pearsons R; Korrelasjonsmatrise.

Skoleledere som mener at skolen har en viktig rolle i arbeidet med å hjelpe og støtte unge med psykiske vansker, mener også at systematisk arbeid for å hjelpe disse elevene vil bidra til bedre læring. På grunnskolen er det en tendens til at skolelederne som mener at skolen har en viktig rolle for å hjelpe elever med psykiske vansker, også svarer at skolen er en viktig arena for forebygging. Denne sammenhengen er også signifikant blant skoleledere på videregående skole, men ikke like sterk (se tabell 5.27 og 5.28). Dette kan skyldes at antall skoleledere fra videregående skole er forholdsvis lavt, kun 96 skoleledere er inkludert i analysene. Om en sammenheng blir signifikant er avhengig av flere faktorer, blant annet effektstørrelse og antall respondenter. Flere respondenter vil lettere gi signifikante sammenhenger.

Skoleledere som opplever at skolen bør ha fokus på læring og at å hjelpe elever med psykiske vansker ikke tilhører skolens kjerneoppgaver, svarer også i større grad at denne typen arbeid tar fokus bort fra læring og at andre fagpersoner må ta ansvar. Dette er tilfelle for skoleledere fra både grunnskolen og videregående skole.

På spørsmål om hvordan skolene tilrettelegger for arbeidet med barn og unge med psykiske problemer, var det ikke like mange og sterke sammenhenger i svarene fra skolelederne som i svarene fra lærerne (se tabell 5.29 og 5.30 sammenliknet med tabell 5.7 og 5.8 - lærersvar).

Tabell 5.29. Sammenhenger mellom svar fra skoleledere i grunnskolen på spørsmålet: Hvordan har skolen tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever har psykiske vansker?

	Gode retningslinjer	Skolehelsetjeneste	Sosped. rådgivning	Kurs-veiledning	Skriftlige planer-rutiner	Utvidet støtte-planlegging elev	Tverrfaglig team	Arbeider systematisk-forebyggende	Skole-hjem samarbeid	Lærer-samarbeid	Indikert program
Skolehelse-tjeneste	,204**										
Sosped. rådgivning	,371**	,230**									
Kurs-veiledning	,356**	,046	,313**								
Skriftlige planer-rutiner	,511**	,111*	,317**	,466**							
Utvidet støtte – planlegging elev	,369**	,148**	,469**	,329**	,393**						
Tverrfaglig team	,378**	,242**	,485**	,295**	,299**	,419**					
Arbeider systematisk - forebyggende	,360**	,170**	,218**	,203**	,284**	,305**	,338**				
Skole-hjem samarbeid	,092	,128**	,029	,071	,084	,086	,120*	,309**			
Lærer-samarbeid	,287**	,165**	,305**	,338**	,353**	,390**	,309**	,372**	,146**		
Indikert program	,276**	,043	,223**	,397**	,351**	,227**	,235**	,208**	,061	,308**	
Universelt, forebyggende program	,141**	,055	,081	,207**	,172**	,085	,216**	,228**	,104*	,154**	,505**

Note. N = 371-395; ** = P < 0.01; * = P < 0.05. Pearsons R; Korrelasjonsmatrise

Tabell 5.30. Sammenhenger mellom svar fra skoleledere i videregående skole på spørsmålet: Hvordan har skolen tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever har psykiske vansker?

	Gode retningslinjer	Skolehelse-tjeneste	Sosped. rådgivning	Kurs-veiledning	Skriftlige planer-rutiner	Utvidet støtte-planlegging elev	Tverrfaglig team	Arbeider systematisk - forebyggende	Skole-hjem samarbeid	Lærer-samarbeid	Indikert program
Skolehelse-tjeneste	,134										
Sosped. rådgivning	,215	,425**									
Kurs-veiledning	,357**	,255*	,183								
Skriftlige planer-rutiner	,386**	,030	,091	,402**							
Utvidet støtte – planlegging elev	,313*	,311*	,072	,302*	,221						
Tverrfaglig team	,469**	,305*	,299*	,234	,294*	,416**					
Arbeider systematisk-forebyggende	,512**	,214	,224	,310*	,278*	,387**	,429**				
Skole-hjem samarbeid	,004	,177	,056	-,054	-,004	,125	,005	,227			
Lærer-samarbeid	,295*	,167	,098	,284*	,349**	,289*	,269*	,381**	,218		
Indikert program	,132	,090	,118	,285*	,316*	,108	,047	,157	,179	,177	
Universelt, forebyggende program	,188	,075	,114	,203	,215	,109	,076	,360**	,259*	,075	,496**

Note. N = 95 - 97; ** = P < 0.01; * = P < 0.05. Pearsons R; Korrelasjonsmatrise

Det er flere signifikante sammenhenger mellom skolenes ulike tiltak for å tilrettelegge for arbeidet med å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker i svarene fra skoleledere på grunnskolen enn fra skoleledere på videregående skole. På grunnskolen finner vi at skoler som har sosialpedagogisk rådgivning lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid, også har tverrfaglige team tilgjengelig på skolen og skriftliggjorte rutiner for å hjelpe elever med psykiske vansker. Videre er det en sterk sammenheng mellom skriftliggjorte planer og rutiner og opplæring av lærere om temaet, samt at skolen tilbyr et program for elever med psykiske vansker. Det er også betydelige sammenhenger mellom systematisk og forebyggende arbeid ved skolen, lærersamarbeid og tverrfaglig team. Aktivt arbeid for å bedre skole – hjem samarbeidet er den aktiviteten som er svakest assosiert med resten av skolens arbeid, idet den kun er tydelig assosiert med systematisk og forebyggende arbeid for å fremme god psykisk helse hos elevene ifølge skoleledere ved grunnskolen. Ifølge skoleledere ved videregående skole er det ingen signifikante sammenhenger mellom skolens arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker og aktivt skole-hjem samarbeid. På videregående er det imidlertid en sterk sammenheng mellom gode retningslinjer for å hjelpe elever med psykiske vansker og tilbud om kurs og veiledning, skriftlige planer og rutiner, utvidet støtte til elever som strever, tverrfaglige team ved skolen samt systematisk og forebyggende arbeid.

Samlet tyder analysene på at skoler som arbeider med å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker har mange og varierte tilnærminger til problemstillingene.

Vi analyserte også om det var sammenheng mellom skolelederens svar på spørsmål om hvordan skoleeier tilrettelegger for skolens arbeid med elever som har psykiske vansker (se tabell 5.31 og 5.32). Svaralternativene var litt forskjellige fra de andre spørsmålene i undersøkelsen. Respondentene kunne velge mellom fire alternativ, der 1 representerte *stemmer ikke*; 2 representerte *stemmer, men tilbudet er ikke godt nok*; 3 betød *stemmer, men vi har ikke benyttet tilbudet* og 4 representerte *stemmer, og tilbudet er til god hjelp*.

Tabell 5.31 viser at det er signifikante sammenhenger mellom nesten alle påstandene ifølge svarene fra skoleledere i grunnskolen. De eneste påstandene som ikke samvarierer er hvorvidt skolen er tilbudt universelle programmer og at det blir tilrettelagt for samarbeid med skolehelsetjenesten. Samlet indikerer dette at der hvor skoleeier legger til rette for skolens arbeid med unge som har psykiske vansker på grunnskolen, gjør de det ved hjelp av ulike tilnærminger og på flere arenaer. Vi finner også signifikante assosiasjoner mellom å få tilgang til en sosialpedagogisk rådgivningstjeneste og samarbeid med ulike hjelpetjenester. Tilsvarende er tilbud om kompetent tverrfaglig team på skolene assosiert med at lærere blir tilbudt støttefunksjoner. Det kan tenkes at disse indikatorene måler noe av det samme, nemlig at skoleeier legger til rette for samarbeid mellom skolen og hjelpetjenestene og dermed også tilbyr tverrfaglig støtte til lærere. En annen tydelig sammenheng vi finner er at de skolene som blir tilbudt et indikert skoleprogram spesielt rettet mot elever med psykiske vansker, også blir tilbudt universelle, forebyggende skoleprogram. Dette kan skyldes at kommuner som er positive til systematiske skoleprogram gjerne legger til rette for at skolene kan velge mellom flere ulike tiltak avhengig av opplevd behov.

Bildet er litt annerledes for videregående skole. Det er ikke like tydelige sammenhenger mellom påstandene, noe som delvis kan skyldes at vi har færre respondenter og assosiasjonene derfor må ha større verdi før de blir signifikante. Tabell 5.32 viser imidlertid også at korrelasjonskoeffisientene er svakere, noe som kan tyde på at skoleeier ikke tilbyr like mange støttefunksjoner til videregående skole som til grunnskolen. Vi finner likevel sterke sammenhenger mellom tilbud om skoleprogram og opplæringstilbud for lærere, noe som er naturlig da det å innføre skoleprogram også ofte innebærer opplæring. Eksempelvis er skoleprogrammet «Hva er det med Monica?» et opplæringsprogram for lærere på videregående skole. Klare sammenhenger er det også mellom tilbud om sosialpedagogisk rådgivning og veiledning fra skolehelsetjenesten. Støttefunksjoner for lærere og ekstra ressurser er også assosiert med indikerte skoleprogram spesielt rettet mot elever som strever psykisk. De skolene som får veiledning og kurs, har også i sterkere grad samarbeid med hjelpetjenestene.

Tabell 5.31 Sammenhenger mellom svar fra skoleledere i grunnskolen på spørsmålet: Hvordan tilrettelegger skoleeier for skolens arbeid med elever som har psykiske vansker?

	Skolehelse-tjeneste	Sosialpedagogisk rådgivning	Samarbeid hjelpetjenestene	Veiledning/kurs for skolene	Kompetent tverrfaglig team	Indikerte program	Universelle program	Ekstra ressurser
Sosialpedagogisk rådgivning	,337**							
Samarbeid hjelpetjenestene	,319**	,416**						
Veiledning/kurs for skolene	,162**	,244**	,380**					
Kompetent tverrfaglig team	,330**	,412**	,450**	,273**				
Indikerte program	,151**	,259**	,216**	,364**	,289**			
Universelle program	,053	,204**	,181**	,267**	,161**	,563**		
Ekstra ressurser	,114*	,308**	,217**	,308**	,254**	,341**	,278**	
Støttefunksjon for lærere	,203**	,310**	,318**	,364**	,424**	,369**	,280**	,370**

Note. N = 385-404; ** = P < ,01; * = P < ,05; Pearsons R; Korrelasjonsmatrise.

Tabell 5.32 Sammenhenger mellom svar fra skoleledere i videregående skole på spørsmålet: Hvordan tilrettelegger skoleeier for skolens arbeid med elever som har psykiske vansker?

	Skolehelse-tjeneste	Sosialpedagogisk rådgivning	Samarbeid hjelpetjenestene	Veiledning/kurs for skolene	Kompetent tverrfaglig team	Indikerte program	Universelle program	Ekstra ressurser
Sosialpedagogisk rådgivning	,459**							
Samarbeid hjelpetjenestene	,388**	,242						
Veiledning/kurs for skolene	,302*	,370**	,471**					
Kompetent tverrfaglig team	,326*	,184	,232	,248				
Indikerte program	,287*	,208	,364**	,561**	,253			
Universelle program	,028	,093	,157	,380**	,024	,496**		
Ekstra ressurser	,201	,256*	,284*	,397**	,069	,487**	,246	
Støttefunksjon for lærere	,263*	,168	,105	,297*	,177	,402**	,202	,589**

Note. N = 57-61; ** = P < ,01; * = P < ,05; Pearsons R; Korrelasjonsmatrise.

5.2.2 Faktoranalyser

Analysene av sammenhenger viser at flere av utsagnene korrelerer signifikant. Dette kan indikere at de samlet er uttrykk for ett eller flere felles fenomener eller faktorer. For å undersøke dette, og samtidig redusere antall variabler ble det også for skoleledere gjennomført faktoranalyser. Det var imidlertid kun spørsmålene om skolelederens holdninger som ga relativt tydelige faktorer (se tabell 5.33)

Tabell 5.33. Skolelederens holdninger

Påstand	Skolenviktig CA = ,698	Andrehjelp CA = ,570
Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker	,829	
Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring	,855	
Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag		,682
Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker		,784
Dette tilhører ikke skolens kjerneoppgaver, skolen bør fokusere på læring		,727
Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever	,663	

Note. N = 503, Cronbach Alpha (CA) grunnskolen = ,712 og ,588; CA videregående = ,577 og ,569

Skolenviktig: Skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker

Andrehjelp: Dette er ikke skolens primære oppgave, andre fagmiljøer må ta ansvaret for å hjelpe unge med psykiske vansker

Disse faktorene tilsvarer de vi fant for lærersvarene (se tabell 5.15). På spørsmål om hvilken rolle skolelederne mente skolen skulle ha med hensyn på elever med psykiske vansker, grupperer svarene seg i to ulike faktorer: De som mener at skolen er en viktig bidragsyter i dette arbeidet og at dette arbeidet vil gi bedre læring, samt de som opplever at andre fagmiljøer må ta ansvaret for å hjelpe disse elevene og at skolen bør fokusere på læring.

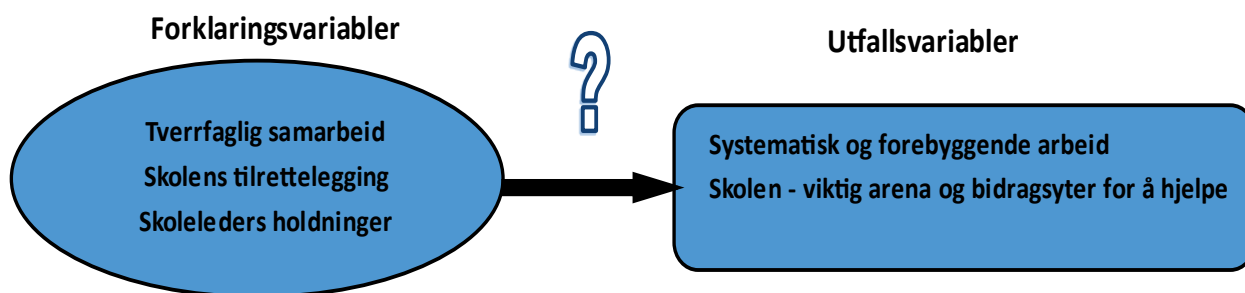
5.2.3 Hva har størst betydning for skoleledernes arbeid med psykisk helse i skolen?

Også for skoleledere undersøkte vi hva som hadde størst betydning for deres holdninger og skolens tilrettelegging for arbeidet med å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker. Skolelederens holdning og innsats for å tilrettelegge for lærerne i deres arbeid kan ha stor betydning for hvordan lærere møter elever som strever.

To modeller ble analysert, en for hver utfallsvariabel:

1. Skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker
2. Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene

Begge modellene inkluderte de samme forklaringsvariablene (unntatt utfallsvariabelen). Dette var påstander og begreper vi antok kunne ha betydning for skolelederens handlinger og holdninger. Det ga ikke mening å inkludere påstander som omhandlet hva skoleeier gjør, da svaralternativene på disse påstandene hadde dobbel betydning, både hva skoleeier gjør, og hvor fornøyde skoleledere er. Påstandene som ble inkludert i begge modellene omhandler skolelederens holdninger, hvordan skolen tilrettelegger for lærernes arbeid og tverrfaglig samarbeid (se tabell 5.34 og figuren nedenfor).

Tabell 5.34 Oversikt over forklaringsvariabler

Gruppe	Forklaringsvariabler
Skolelederes holdninger	Skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker
	Dette er ikke skolens oppgave, andre fagmiljøer må ta ansvaret for å hjelpe unge med psykiske vansker
Skolens tilrettelegging	Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette
	Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker
	Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer
	Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte
	Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene
	Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid
	Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærere
	Vi har et (eller flere) skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker
	Vi har innført et (eller flere) universelt, forebyggende program på skolen
Tverrfaglig samarbeid	Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid
	Sosialpedagogisk rådgivningstjeneste er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid
	Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer

Svarene fra skoleledere ved videregående skole og grunnskolen ble analysert separat. Det er imidlertid verdt å merke seg at det var relativt få respondenter på videregående skole, bare mellom 80 og 90.

Resultatene for skoleledere fra grunnskolen og fra videregående skole presenteres fortløpende og separat. Først ser vi på hva som har størst betydning for skolelederes holdninger, det vil si om de opplever skolen som en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker, og deretter hva som har størst betydning for at skolen skal arbeide systematisk og forebyggende.

Først analyserte vi hva som hadde betydning for skolelederes holdning til skolen som arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker. Tabell 5.35 viser signifikante forklaringsvariabler for grunnskolen, mens tabell 5.36 viser tilsvarende for videregående skole. Tabellene er basert på identiske modeller.

Tabell 5.35. Hva har størst betydning for at skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker? Lineær regresjonsmodell, skoleledere i grunnskolen

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	4,339	,181	,000
Dette er ikke skolens primære oppgave, andre fagmiljøer må ta ansvaret for å hjelpe unge med psykiske vansker	-,107	,033	,001
Vi har innført et (eller flere) universelt, forebyggende program på skolen	,066	,019	,001
Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	,098	,031	,002

Note. R2 = ,106.

Tabell 5.36. Hva har størst betydning for at skolen er en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker? Lineær regresjonsmodell, skoleledere i videregående skole.

Forklaringsvariabler	B	Std. feil	p
Konstant	4,337	,353	,000
Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	,195	,065	,003
Dette er ikke skolens primære oppgave, andre fagmiljøer må ta ansvaret for å hjelpe unge med psykiske vansker	-,182	,057	,002

Note. R2 = ,191.

Begge modellene forklarer relativt lite av variasjonen i skolelederes holdninger, bare 10,6 prosent for grunnskolen og 19,1 prosent for videregående skole. Dette indikerer at det er fenomener som påvirker skolelederes holdninger som vi ikke har fanget. For begge skoleslagene finner vi at skoleledere som opplever at andre fagmiljøer i sterkere grad må ta ansvar for å hjelpe unge med psykiske vansker, i mindre grad synes skolen er en arena og bidragsyter for å hjelpe. Innføring av et universelt forebyggende skoleprogram og gode retningslinjer for individuell ivaretagelse har en positiv betydning for skolelederes holdninger på grunnskolen. På videregående er det kun det at skolen arbeider systematisk og forebyggende som påvirker skolelederes holdninger positivt. Samtidig er det også sannsynlig at sammenhengene går i motsatt retning, det vil si at skoleledere som er positive til at skolen er en arena og bidragsyter, også i større grad arbeider med temaet på ulike måter.

Vi analyserte også hva som skulle til for at skolen skulle arbeide systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene (tabell 5.37 og 5.38). For grunnskolen er det igjen gode retningslinjer og et godt skole-hjem samarbeid som har størst betydning (tabell 5.37). I tillegg har det betydning å legge til rette for lærersamarbeid, å innføre universelle, forebyggende tiltak og å tilby elever som sliter praktisk støtte.

Tabell 5.37. Hva har størst betydning for at skolen arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene? Lineær regresjonsmodell, skoleledere i grunnskolen

Påstand	B	Std. feil	p
Konstant	,276	,378	,466
Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	,199	,043	,000
Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	,423	,076	,000
Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærere om tiltak for elever med psykiske vansker	,151	,042	,000
Vi har innført et (eller flere) universelt, forebyggende program på skolen	,091	,025	,000
Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	,086	,034	,013

Note. R2= ,317.

Tabell 5.38. Hva har størst betydning for at skolen arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene? Lineær regresjonsmodell, skoleledere i videregående skole

Påstand	B	Std. Feil	p
Konstant	,797	,442	,075
Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	,359	,092	,000
Vi har innført et (eller flere) universelt, forebyggende program på skolen	,125	,042	,004
Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	,194	,086	,026
Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærere om tiltak for elever med psykiske vansker	,179	,066	,008

Note. R2 = ,441.

For skoleledere på videregående skole er det noe færre forklaringsvariabler som påvirker skolens arbeid, men til gjengjeld forklarer disse mer av variasjonen i utfallsvariabelen (44,1 prosent for

videregående mot 31,7 prosent for grunnskolen). Svarene fra skoleledere fra begge skoleslagene indikerer at gode retningslinjer for individuell ivaretagelse har stor betydning for systematisk og forebyggende arbeid. Likeså er det av betydning å kunne tilby et universelt forebyggende skoleprogram samt at det er lagt til rette for lærersamarbeid og individuell ivaretagelse av elever som strever. Ifølge skoleledere fra grunnskolen har et aktivt skole-hjem samarbeid størst betydning for skolens arbeid med å fremme god psykisk helse hos elevene. Denne sammenhengen finner vi ikke i modellen som inkluderer svarene fra skoleledere ved videregående skole.

5.3 Lærersvar sammenliknet med svar fra skoleledere

For å undersøke om lærere og skoleledere svarer det samme på spørsmål om skolens rolle og hva skolen gjør for barn og unge med psykiske vansker, koblet vi sammen lærersvar og skoleledersvar på identiske spørsmål. Det er kun skoler der begge informantgruppene har svart som er inkludert i analysene. Spesielt for videregående skole blir da antallet skoler lite, kun ved 14 skoler svarte både skoleledere og lærere på spørsmål om psykisk helse. Resultatene for videregående skole er derfor usikre. Antall skoler er noe bedre for grunnskolen, der svarte både skoleledere og lærere ved 66 skoler. Tabellene som viser resultatene finnes i vedlegg 5.

På flere av påstandene var det ingen betydelig forskjell mellom svarene fra lærere og skoleledere (se tabellene i vedlegg 5. Der hvor vi finner en forskjell, er skoleledere gjennomgående mer positive både til hvordan skolene arbeider og bidrar for å hjelpe unge med psykiske vansker, i tillegg til skolens betydning i dette arbeidet. Dette er tilfelle både for grunnskolen og for videregående skole.

På grunnskolen finner vi at skoleledere er mer positive enn lærer både på spørsmål om skolens rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker, og hvorvidt systematisk arbeid for å hjelpe disse elevene vil bidra til bedre læring. Videre er skolelederne også mer positive til skolens innsats, både når det gjelder planer og rutiner, systematisk og forebyggende arbeid, tverrfaglig samarbeid og bistand samt skole-hjem samarbeid.

På videregående skole mener skoleledere i større grad at systematisk arbeid for å hjelpe unge med psykiske vansker ville gi bedre læring enn lærere. Gode retningslinjer, veiledning og kompetansehevingstilbud mener også skoleledere at de tilbød i større grad enn det lærerne gir tilbakemelding om. Samarbeid mellom lærere og andre fagmiljøer samt systematisk arbeid forekommer også i større grad ifølge skoleledere enn ifølge lærere.

5.4 Oppsummering

5.4.1 Sammenhenger mellom svar fra lærere og skoleledere

Lærere

Det første temaet lærerne ble spurt om omhandlet skolens psykososiale miljø, både hvordan de vurderte dette, hvordan skoleleder la til rette for arbeid med miljøet samt om de visste hvordan de skulle håndtere mobbing og andre problemer som kan oppstå. Vi fant sterke, positive sammenhenger mellom alle disse påstandene, både for lærere fra grunnskolen og fra videregående skole, noe som indikerer at de skolene med godt psykososialt miljø også har en aktiv skoleledelse og lærere som har kompetanse på hvordan de kan håndtere problemer som oppstår.

På spørsmål om hva lærere gjør i undervisningssituasjonen dersom de har elever med psykiske vansker i klassen finner vi samme mønster i svarene fra lærere i grunnskolen og fra lærere i videregående. Det er en sterk signifikant sammenheng mellom å følge opp og tilrettelegge for eleven, å omorganisere klassen og å omorganisere undervisningen for å tilpasse til eleven. For lærere som opplever at de mangler tid, ressurser eller kompetanse finner vi at de i mindre grad legger til rette for elever med psykiske vansker i tillegg til at de heller ikke mener at dette er deres ansvarsområde.

På spørsmål om hva lærerne gjør utenfor undervisningssituasjonen dersom de har elever med psykiske vansker i klassen, finner vi en positiv sammenheng mellom å organisere møter med berørte parter og å snakke med eleven om problemene. Denne sammenhengen finner vi både i svarene til lærere fra grunnskolen og lærere fra videregående skole. Også på dette spørsmålet finner vi at lærere som opplever at de ikke har tid eller kompetanse til å hjelpe elever utenfor undervisningssituasjonen, heller ikke mener at denne typen arbeid er en del av deres ansvar.

Det kan synes som om lærersvarene deler seg i to hovedgrupper på spørsmål om hva som er skolens rolle og ansvarsområde; de som opplever at å hjelpe elever med psykiske vansker er en del av skolens oppgave og samtidig mener at dette vil bidra til bedre læring, og de som opplever at dette ikke er skolens oppgave og samtidig vil ta fokus fra læring. De som synes at skolen har en viktig rolle med å hjelpe elever med psykiske vansker, har også en tendens til å mene at systematisk arbeid for å hjelpe disse elevene vil gi bedre læring, samt at skolen er en viktig arena for forebygging av psykiske vansker.

Lærerne ble også spurt om hvordan skolen har tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker. Vi finner signifikante, positive sammenhenger mellom alle påstandene, både fra lærere i grunnskolen og fra lærere i videregående. Dette tyder på at ved de skolene der det foregår systematisk og forebyggende arbeid for å fremme god psykisk helse hos elevene, tilbyr skolen flere støttefunksjoner for å hjelpe lærere i dette arbeidet. Eksempelvis er det en større tendens til at en skole som arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid, også har gode retningslinjer, tverrfaglige team og systematiske tiltak.

Lærerne ble også spurt om hvordan de mener skolen bør tilrettelegge for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker. Vi finner enda sterkere positive sammenhenger mellom alle svarene på dette spørsmålet, enn de vi finner på spørsmålet om hva skolen faktisk gjør. Dette indikerer at lærere ønsker at skolen skal tilrettelegge bredt for å sikre en best mulig skolehverdag for elever som har psykiske problemer, både med hensyn på tverrfaglig samarbeid, tilrettelegging for lærersamarbeid, foreldresamarbeid, skoling, skoletiltak og gode rutiner.

Skoleledere

På spørsmål om hva skoleledere tenker er skolens rolle og oppgaver når det gjelder elever med psykiske vansker, finner vi en tilsvarende todeling av svarene som for lærerne. Dette er tilfelle for skoleledere fra både grunnskolen og videregående skole. Skoleledere som mener at skolen har en viktig rolle i arbeidet med å hjelpe og støtte unge med psykiske vansker, har også en tendens til å svare at systematisk arbeid for å hjelpe disse elevene vil bidra til bedre læring. Skoleledere som svarer at skolen bør ha fokus på læring og at å hjelpe elever med psykiske vansker ikke tilhører skolens kjerneoppgaver, svarer også i større grad at denne typen arbeid tar fokus bort fra læring og at andre fagpersoner må ta ansvar.

På spørsmål om hvordan skolene tilrettelegger for arbeidet med barn og unge med psykiske problemer, var det ikke like mange og sterke sammenhenger i svarene fra skolelederne som i svarene fra lærerne. Færrest signifikante sammenhenger fant vi fra skoleledere på videregående skole. På grunnskolen finner vi at skoler som har sosialpedagogisk rådgivning lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid, også har tilbud om tverrfaglige team, skriftliggjorte rutiner, opplæring av lærere om temaet, samt at skolen tilbyr et program for elever med psykiske vansker. Det er også betydelige sammenhenger mellom systematisk og forebyggende arbeid ved skolen, lærersamarbeid og tverrfaglige team. Aktivt arbeid for å bedre skole – hjem samarbeidet er den aktiviteten som er svakest assosiert med resten av skolens arbeid. På videregående skole er det en sterk sammenheng mellom skolelederens svar med hensyn på gode retningslinjer for å hjelpe elever med psykiske vansker, tilbud om kurs og veiledning, skriftlige planer og rutiner, utvidet støtte til elever som strever, tverrfaglige team ved skolen samt systematisk og forebyggende arbeid.

Samlet tyder analysene på at skoler som arbeider med å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker har mange og varierte tilnærminger til problemstillingene.

Vi undersøkte også om det var sammenheng mellom skolelederens svar på spørsmål om hvordan skoleeier tilrettelegger for skolens arbeid med elever som har psykiske vansker. Igjen fant vi signifikante sammenhenger mellom nesten alle påstandene. For grunnskolen er det kun påstandene om hvorvidt skolen er tilbudt universelle programmer og om det blir tilrettelagt for samarbeid med skolehelsetjenesten som ikke samvarierer. Samlet indikerer dette at der hvor skoleeier legger til rette for skolens arbeid med unge som har psykiske vansker på grunnskolen, gjør de det på flere arenaer og med ulike tilnærminger.

Bildet er litt annerledes for videregående skole. Det er ikke like tydelige sammenhenger mellom påstandene, noe som kan tyde på at skoleeier ikke tilbyr like mange og varierte støttefunksjoner til videregående skole som til grunnskolen. Vi finner likevel sterke sammenhenger mellom tilbud om skoleprogram og opplæringstilbud for lærere, noe som er naturlig da det å innføre skoleprogram også ofte innebærer opplæring. De videregående skolene som får tilbud om veiledning og kurs, har også i sterkere grad samarbeid med hjelpetjenestene. Tydelige sammenhenger er det også mellom tilbud om sosialpedagogisk rådgivning og veiledning fra skolehelsetjenesten.

5.4.2 Hva har størst betydning for arbeid med psykisk helse i skolen?

Selv om de foregående analysene viser mange og tydelige sammenhenger, kan vi ikke ut fra disse si noe om hva som har størst betydning for læreres og skolens arbeid med psykisk helse i skolen. For å undersøke dette analyserte vi større modeller der alle påstandene vi tenkte kunne ha betydning var inkludert i samme modell (regresjonsmodell). Vi analyserte flere regresjonsmodeller for å undersøke hva som ifølge lærere og skoleledere var viktigst. For lærere undersøkte vi hvilken betydning tverrfaglig samarbeid, skolens tilrettelegging, lærerens kunnskap, tid og ressurser samt lærerens holdninger og tilrettelegging hadde for lærernes innsats og arbeid. For skoleledere analyserte vi betydningen av skolelederens holdninger, skolens tilrettelegging og tverrfaglig samarbeid.

Lærere

Først undersøkte vi hva som hadde størst betydning for skolens psykososiale miljø. Lærere på grunnskolen og lærere på videregående er forholdsvis enige om hva er viktigst; nemlig skolens støttesystem og rutiner, samt at lærerne vet hvordan de skal håndtere eventuelle problemer som dukker opp. Det er med andre ord skolens tilrettelegging og lærerens kunnskap som betyr mest.

Vi fant likevel noen forskjeller mellom lærere på grunnskolen og videregående skole på noen av forklaringsvariablene som hadde mindre, men likevel signifikant betydning. For lærer på grunnskolen blir systematisk og forebyggende arbeid sett på som viktig for et godt psykososialt miljø. Mannlige lærere på grunnskolen er også mer positive til det psykososiale miljøet enn kvinner. For lærere ved videregående skole er det positivt for det psykososiale miljøet å arbeide med psykisk helse innenfor læringsmiljøarbeidet.

Sett i lys av at lærerens kjennskap til hvordan han eller hun kan forholde seg til mobbing og andre problemer har stor betydning for det psykososiale miljøet på skolen, undersøkte vi hva som sterkest påvirket lærernes kompetanse på dette. Det viktigste ifølge lærere ved begge skoleslagene er at skolen har støttesystem og rutiner som bidrar til et godt psykososialt miljø. Resten av forklaringsvariablene som er signifikante, har relativt liten selvstendig forklaringskraft.

De neste spørsmålene omhandlet psykisk helse mer spesifikt. Først undersøkte vi hva som har størst betydning for at lærere skal kunne arbeide systematisk og forebyggende med å fremme god psykisk helse hos elevene. For lærere ved både grunnskolen og videregående skole har det å ha temaet psykisk helse som en del av læringsmiljøarbeidet, størst positiv betydning for skolens systematiske og forebyggende arbeid. Videre er det viktig med et aktivt skole-hjem samarbeid, at skolen har

støttesystem og rutiner som bidrar til et godt psykososialt miljø og at det er tilrettelagt for lærersamarbeid. Lærere fra begge skoleslagene opplever også at gode retningslinjer ved skolen for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker og skriftliggjorte planer og rutiner er viktig for at lærere skal kunne arbeide systematisk og forebyggende. Lærere på videregående skole svarer i tillegg at et eller flere systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker har positiv betydning.

Videre undersøkte vi hva som hadde størst betydning for lærernes tilrettelegging av undervisningen spesielt for elever som har psykiske vansker. Resultatene indikerer at det er noe forskjell mellom lærere i grunnskolen og lærere ved videregående skole. For lærere i grunnskolen er det i hovedsak hans eller hennes holdninger, det vil si å vurdere skolen som en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker, som har størst betydning. Videre er opplevelsen av manglende tid, ressurser og kompetanse utslagsgivende for hvorvidt lærere ved grunnskolen legger til rette spesielt for elever med psykiske vansker. For videregående skole er det lærerens opplevelse av om denne typen arbeid ligger utenfor hans eller hennes ansvarsområde som har størst betydning for om de tilrettelegger undervisningen. At de opplever skolen som en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker påvirker også lærerne på videregående skole. Opplevelsen av at de mangler tid påvirker i tillegg lærernes tilrettelegging negativt. For begge skoleslagene er det i stor grad de samme lærerne som tilrettelegger i undervisningssituasjonen som også tilrettelegger for elever utenom undervisningen.

På spørsmål om lærer hjelper og bistår elever med psykiske vansker utenom undervisningssituasjonen, ser vi igjen at det er lærers holdning til skolen som en viktig arena for å hjelpe unge med psykiske vansker som har størst betydning. Dette er tilfelle for begge skoleslagene. Det kan tenkes at disse funnene representerer «ildsjelene» på skolen; lærere som bidrar på mange områder for å hjelpe elever som har behov for det. De som opplever at dette er utenfor deres ansvarsområde eller at de mangler tid eller ressurser til oppfølging utenom undervisningen, tilrettelegger også i mindre grad. En annen faktor som er viktig for læreres bidrag utenom undervisningssituasjonen er at skolen arbeider aktivt for å få et godt skole-hjem samarbeid. Det var kun blant lærere på videregående skole at vi fant kjønnsforskjeller, i det menn i mindre grad enn kvinner tilrettelegger for elever utenom undervisningen.

Samlet finner vi at det er lærernes holdninger, kompetanse og tid som har størst betydning for lærernes tilrettelegging for - og støtte til unge med psykiske vansker, både i undervisningen og utenfor klassen. Dette er tilfelle både for videregående skole og grunnskolen. Lærernes holdninger nøytraliserer helt eller delvis betydningen av skolens tilrettelegging, opplæring og tverrfaglig samarbeid. Dette kan skyldes flere ting, på den ene siden kan det tenkes at skolen i dag i liten grad har psykisk helse som tema, og at de derfor i liten grad bidrar med kompetanseoppbygging og støttesystemer. Dermed blir det opp til den enkelte lærer og «ildsjel» hvordan elever med psykiske vansker blir møtt. På den annen side kan det tenkes at skolene tilbyr kompetanseoppbygging og arbeider aktivt med ulike tiltak for elever med psykiske vansker, men at det likevel til syvende og sist er lærerens holdning som har betydning for hva som skjer i klasserommet.

Siden lærernes holdninger har stor betydning for hva de faktisk gjør, undersøkte vi også hva som i sterkeste grad påvirker deres holdninger. Av de indikatorene som sier noe om skolens tilrettelegging er det bare en tilgjengelig skolehelsetjeneste som har positiv betydning for hvorvidt lærere på videregående skole og grunnskolen oppfatter skolen som en viktig arena og bidragsyter for å hjelpe unge med psykiske vansker. Ifølge lærere på grunnskolen er også gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av unge med psykiske vansker viktig for lærernes holdninger til skolens rolle, mens lærere på videregående skole svarer at psykisk helse som tema i læringsmiljøarbeidet har betydning.

Skoleledere

Vi undersøkte hva som hadde størst betydning for skolens systematiske og forebyggende arbeid for å fremme god psykisk helse hos elevene ifølge skoleledere. Ifølge ledere fra grunnskolen er det et aktivt skole-hjem samarbeid som har størst betydning for skolens arbeid med å fremme god psykisk helse hos elevene. Denne sammenhengen finner vi ikke i svarene fra skoleledere på videregående skole. Svarene fra skoleledere fra begge skoleslagene indikerer at gode retningslinjer for individuell ivaretagelse har stor betydning for systematisk og forebyggende arbeid. Likeså er det av betydning å kunne tilby et universelt forebyggende skoleprogram samt at det er lagt til rette for lærersamarbeid og individuell ivaretagelse av elever som strever.

På spørsmål om skolelederens holdning til skolens rolle i arbeidet med elevenes psykiske helse, finner vi en felles forklaringsvariabel for begge skoleslagene: Det å mene at andre fagmiljøer i sterkere grad må ta ansvar for å hjelpe unge med psykiske vansker har en negativ betydning for skolelederens holdning til skolen som en arena og bidragsyter for å hjelpe. For skoleledere på grunnskolen har innføring av et universelt forebyggende skoleprogram og gode retningslinjer for individuell ivaretagelse en positiv betydning for deres holdning til skolens rolle. På videregående er det kun det at skolen arbeider systematisk og forebyggende som påvirker skolelederens holdninger positivt. Samtidig er det også sannsynlig at sammenhengene går i motsatt retning, det vil si at skoleledere som er positive til at skolen er en arena og bidragsyter, også i større grad arbeider med temaet på ulike måter.

Vi undersøkte også om lærere og skoleledere svarer det samme på spørsmål om skolens rolle og hva skolen gjør for barn og unge med psykiske vansker. Det er kun skoler der begge informantgruppene har svart som er inkludert i analysene. Spesielt for videregående skole blir da antallet skoler lite, kun ved 14 skoler svarte både skoleledere og lærere på spørsmål om psykisk helse.

På flere av påstandene var det ingen tydelig forskjell mellom svarene fra lærere og skoleledere. Der hvor vi finner en forskjell, er skoleledere gjennomgående mer positive både til hvordan skolene arbeider og bidrar for å hjelpe unge med psykiske vansker, i tillegg til skolens betydning i dette arbeidet. Dette er tilfelle både for grunnskolen og for videregående skole.

6 Oppsummering og diskusjon

Forskning viser at antallet barn og unge med ulike psykiske vansker er relativt høyt i Norge i dag. Omtrent åtte prosent av barn og unge har en diagnostiserbar psykisk lidelse, mens omtrent 15-20 prosent har psykiske vansker som er så alvorlige at de går ut over trivsel, læring, daglige gjøremål og samvær med andre. Undersøkelser viser også at forekomsten av psykiske vansker og psykiske lidelser i Norge har holdt seg konstant de siste årene (Mykletun m.fl. 2009). Psykiske vansker og psykiske lidelser påvirker barn og unges gjøremål og hverdag, og vil også kunne påvirke skolehverdagen både med hensyn på sosial fungering og læring (Drugli m.fl. 2011; Gustafsson m.fl., 2010). Som en følge av dette vil psykiske vansker på sikt kunne føre til frafall i videregående skole (Sagatun m.fl. 2014).

I opplæringsloven kapittel 9a-4 heter det at: '*Skolen skal aktivt drive eit kontinuerleg og systematisk arbeid for å fremje helse, miljøet og tryggleiken til elevane...*'. Helse omfatter her både fysisk og psykisk helse. Vi vet imidlertid lite om hvordan skolen og lærere arbeider for å forebygge og redusere psykiske vansker hos elever. For å få mer kunnskap om hva som faktisk skjer i skolen av både forebyggende arbeid og innsats for å tilrettelegge for elever med psykiske vansker, i tillegg til hva som kan hemme eller fremme dette arbeidet, har Kunnskapsdepartementet skissert flere ulike problemstillinger som denne undersøkelsen har kartlagt nærmere. Aktuelle spørsmål har vært å få vite mer om hvordan lærere vurderer situasjonen for elever med psykiske vansker i skolen, og hvilke behov lærere opplever i skolehverdagen. Det er også behov for mer kunnskap om hva eventuelt mangelfullt arbeid med forebygging og tilrettelegging i skolen kan skyldes. Dette kan man tenke seg at kan handle om både manglende vilje, kompetanse og/eller ressurser. Eksempelvis kan en spørre seg om holdninger står i veien for at skolen skal fungere bedre som forebyggende arena? Eller er det slik at skolen har behov for mer kunnskap eller kompetanse? Et tredje alternativ kan være at skolene mangler ressurser, eller at de rett og slett ikke oppdager elevene som strever psykisk.

Basert på svar fra lærere, skoleledere og skoleeiere belyser vi i denne oppsummeringen følgende problemstillinger:

- I hvilken grad arbeider skolen og lærere systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene, og hva har betydning for dette arbeidet?
- Vet lærere hva de skal se etter for å oppdage elever som har psykiske vansker, og ser lærerne disse elevene?
- Hva slags kjennskap og erfaring har lærerne med ulike hjelpetjenester?
- Hvordan tilrettelegger lærerne for elever med psykiske vansker?
- Hva kan hemme eller fremme lærernes arbeidet med å tilrettelegge for elever med psykiske vansker?

Arbeider skolen forebyggende og helsefremmende?

Det er et stadig større fokus på skolens viktige rolle som en helsefremmende arena for elevene, også med hensyn på å fremme god psykisk helse og forebygge psykiske vansker (Holthe 2012). Fra flere hold hevdes det også at skolen i liten grad arbeider systematisk og forebyggende, noe som delvis bekreftes av lærerne. På spørsmål om skolen arbeider systematisk og forebyggende for å fremme psykisk helse hos eleven, svarer litt færre enn én av tre lærere i grunnskolen at de er helt enige i dette, mens hele tre av fire lærere er helt enige i at skolen bør arbeide systematisk og forebyggende. Tilsvarende andeler for lærere på videregående skole er hhv. én av fire og nesten to av tre. Vi finner med andre ord et ganske stort misforhold mellom hva skolen faktisk gjør og hva lærere ønsker at den skal gjøre. Skolelederne er mer positive, hele 40 prosent ved begge skoleslagene er helt enige i at skolen arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene. Forskjellene mellom hva lærerne svarer og skoleledernes svar er interessant, og kan muligens indikere at ikke all forebyggende innsats i skolen er godt nok forankret i lærerkollegiet.

For lærere ved begge skolenivåene har arbeid med psykisk helse som en del av læringsmiljøarbeidet størst positiv betydning for deres systematiske og forebyggende arbeid. Videre påpeker de at det å arbeide aktivt med skole-hjem samarbeid har stor betydning, i tillegg til at skolen tilbyr støttesystem og rutiner som bidrar til psykososialt miljø og tilrettelegging for lærersamarbeid. Gode retningslinjer ved skolen for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker samt skriftliggjorte planer og rutiner, er også viktig for at lærere skal kunne arbeide systematisk og forebyggende.

Oppdager lærerne elever med psykiske vansker?

Ulike psykiske vansker og psykiske lidelser vil kunne manifesteres seg på ulikt vis i skolen, og ofte vil ulike lidelser kunne gi liknende symptomer. Eksempelvis vil lidelser som angst og depresjon kunne være vanskelig å skille for en lærer, som ikke har spesialistutdannelse i psykologi. Selvskading i form av at unge kutter seg vil imidlertid kunne være lettere å oppdage, dersom læreren vet hva han eller hun skal se etter. Ofte er det også glidende overganger mellom når et psykisk problem blir en psykisk lidelse, i tillegg til at flere kan opptre sammen, også kalt komorbide lidelser. Eksempelvis kan et barn eller en ungdom som har angst også ha depresjon samtidig, mens en som skader seg selv vil også kunne være deprimert. Det kan være vanskelig, ofte nesten umulig for en lærer å ha så grundig og oppdatert kunnskap om de ulike psykiske lidelsene at de kan identifisere hvilken lidelse det handler om. Dette er det andre profesjoner som har god kompetanse på, som psykologer og psykiatere. Likevel vil det kunne være av stor betydning at lærere vet nok om psykiske lidelser og vansker til at de vet noe om hva de kan se etter – for å kunne støtte en elev som strever og eventuelt kunne henvise eleven videre. Dessverre er det også noen ganger slik at den som får psykiske problemer ikke alltid søker hjelp selv. De holder seg for seg selv og unngår andre. Derfor er det viktig at venner, familie og lærere vet hva de skal se etter, slik at de kan hjelpe. Jo tidligere hjelpen settes inn, desto større er sjansen for å bli bedre. En lærer som ser elevene daglig, vil være i god posisjon til å oppdage faresignalene og dermed være i posisjon til å tilrettelegge eller henvise videre til ulike hjelpetiltak.

Noe av det viktigste signalet som kan indikere at en elev har psykiske vansker er en plutselig endring i atferden. Et barn eller en ungdom kan for eksempel gå fra å være sjenert og litt innadvendt, til plutselig å bli utagerende, eller motsatt – trekke seg inn i seg selv og stenge andre ute. Mye og økende fravær er også viktige faresignaler. I tillegg vil plutselig fall i karakterer hos elever på ungdomsskolen og på videregående skole være noe en lærer bør være oppmerksom på.

Svarene lærerne gir på hvilken atferd hos elevene som indikerer at de kan ha psykiske vansker viser at lærere, både på grunnskolen og på videregående nivå, har god kjennskap til hva de bør være oppmerksomme på. De tre påstandene om atferd som rangeres som viktigst er: *Endret atferd i forhold til det som er vanlig for eleven, eleven trekker seg tilbake fra sosialt samvær* og *eleven har mye fravær*. Alle disse forholdene kan være faresignaler, som lærere er i posisjon til å ha god oversikt over.

På spørsmål om hva som er de viktigste forholdene som kan ha en positiv betydning for elevers psykiske helse prioriterte lærerne: *At skolen oppleves som et trygt sted å være og å føle tilhørighet til klassen*. Det å føle at skolen er et trygt sted innebærer også at elever ikke opplever å bli mobbet eller krenket, noe som forskning viser at er viktig for elevers velvære og psykiske helse (Vatn m.fl. 2007). På tredje plass kommer det å ha et godt forhold til lærerne, noe som også bekreftes av forskning. Gode lærer – elev relasjoner har stor betydning både for læring og psykisk helse (Drugli m. fl. 2011). Gode elev-elev relasjoner er også viktig for at skolen skal være en helsefremmende arena, noe som også lærerne setter høyt og som bekreftes av tidligere forskning (Nordal m. fl. 2013).

Hvis man legger tall fra tidligere forskning til grunn, er det til enhver tid omtrent 15-20 prosent av norske barn og unge som har psykiske vansker som påvirker deres dagligliv og fungering på skolen (Mykletun m.fl. 2009). Litt mer enn fire av fem lærere fra videregående skole og tre av fire lærere fra grunnskolen svarer at de i løpet av de siste tre årene hadde hatt elever i klassen som hadde psykiske vansker og som trengte hjelp. Det betyr at omtrent 20 prosent av lærere på videregående og 25 prosent av lærere på grunnskolen svarer at de ikke har hatt elever med psykiske vansker de siste tre årene. Hvis vi legger tidligere forskning til grunn tyder dette på at disse lærerne ikke har sett elevene som strever, heller enn at de ikke har hatt elever med psykiske vansker.

Av de som hadde svart at de hadde hatt elever med psykiske vansker, oppga lærerne på grunnskolen i snitt at de hadde hatt nesten fire elever i løpet av de siste tre årene, mens lærere på videregående i snitt hadde hatt nesten åtte elever. Da vi ikke vet hvor mange elever en lærer underviser, er det ikke mulig å konkludere med om dette antallet er i overenstemmelse med det antall forskningen indikerer (15-20 prosent), men antall elever som rapporteres av lærere kan synes noe lavt. Spesielt på videregående skole vil en lærer gjerne undervise i flere klasser. Psykiske vansker vil ofte kunne manifestere seg tydeligere i puberteten, som for eksempel plutselige fall i karakterene, og dette kan være en av årsakene til at lærere på videregående oppgir flere elever. Det vi imidlertid kan konkludere med er at majoriteten av lærerne på alle skolenivåer har sett at de har hatt flere elever som har psykiske vansker i løpet av de siste tre årene.

Kjennskap og erfaringer med hjelpetjenester

Lærerne har stort sett god kjennskap til de ulike hjelpetjenestene, spesielt til de som har sterk tilknytning til skolen som pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT), skolehelsetjenesten og sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer. Disse hjelpetjenestene har også lærerne hatt særlig god hjelp av. Lærere fra videregående skole har bedre kjennskap til oppfølgingstjenesten (OT), og har også i større grad tverrfaglige team på skole og/eller kommunenivå, enn lærere fra grunnskolen. OT-tjenesten er i hovedsak for elever som har avsluttet grunnskolen, og det er derfor naturlig at lærere fra videregående skole har best kjennskap til dette tilbudet. Det samme er imidlertid ikke tilfelle for tverrfaglige team, som man kunne forvente var like utbredt i grunnskolen som i videregående skole. Men de fleste lærere som ber om hjelp opplever at de får det; svært få lærere oppgir at de har ønsket samarbeid med ulike hjelpetjenester uten at de har fått mulighet til det, eller at tjenesten ikke har hatt kapasitet.

De fleste lærerne svarer også at de kontakter ulike hjelpeinstanser dersom de opplever at elever har behov for det; dette er ikke noe som de opplever at er utenfor deres ansvarsområde. Omtrent tre av fire kontakter også enten andre lærere eller skoleledelsen for å spørre om råd eller be om hjelp til videre oppfølging.

Hvordan tilrettelegger lærerne for elever med psykiske vansker?

De aller fleste, uavhengig av skolenivå, er enige i at de *følger opp og tilrettelegger skolearbeidet spesielt for denne eleven* dersom de har en elev med psykiske vansker. Få er enige i at det ligger utenfor deres ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker. Samtidig er det interessant å merke seg at litt over halvparten av lærerne på grunnskolen og 40 prosent av lærerne på videregående ikke synes at de har kompetanse til å utarbeide et eget

pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske vansker. Likevel svarer nesten ni av ti lærere at de følger opp og tilrettelegger undervisningen spesielt for disse elevene. Dette tyder på at selv om lærere opplever at de mangler kompetanse på hva de skal gjøre, forsøker de å tilrettelegge for de elevene som trenger det.

På spørsmål om hva lærerne gjør *utenfor* undervisningssituasjonen dersom de har elever med psykiske vansker i klassen, finner vi at de fleste er enige i at de snakker med elevene for å forsøke å hjelpe eleven med problemene, i tillegg til at de organiserer møter med berørte parter ved behov. Majoriteten (mer enn tre av fire) mener det er en del av deres ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging også utenom undervisningen. Samtidig svarer mer enn 40 prosent at de mangler kompetanse på dette og omtrent en av tre opplever at de mangler tid og ressurser.

Det er interessant å merke seg at de fleste lærere tilrettelegger for elever som strever, både i undervisningen og utenfor, samtidig som mange synes de mangler kunnskap om hvordan de kan gjøre dette på en best mulig måte. Majoriteten er også positive til at dette er en del av deres ansvarsområde. Det kan derfor synes som om mangel på kompetanse og til dels også mangel på ressurser er den største utfordringen for lærerne, ikke negative holdninger til hvorvidt dette er en del av deres ansvarsområde. På tross av dette gjør majoriteten av lærerne en innsats for elevene, både i og utenfor undervisningen.

Hva fremmer og hva hemmer lærernes arbeid?

Både lærere og skoleledere ønsker at det tilrettelegges bredt på skolene for å hjelpe og støtte elever som har psykiske vansker, samt for å arbeide helsefremmende og forebyggende. De ønsker både ekstra tid, mer ressurser, systematiske forebyggende tiltak, tilbud om tiltak og program spesielt rettet mot elever med psykiske vansker, opplæring og kurs, bedre skole-hjem samarbeid og mer samarbeid, både internt og tverrfaglig. Det viktigste for alle lærere og skoleledere er imidlertid en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig.

Fylkeskommunene bekrefter oftest at de tilbyr skolene tverrfaglige team som de kan kontakte for å få hjelp, mens kommunene oftest bekrefter at de har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig. Skoleledere og lærere bekrefter at skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig, men tilgang til et tverrfaglig team for å kunne få hjelp ved behov er ikke lærere like enige i at de tilbys.

Ifølge skolelederne tilbyr skolene i stor grad veiledning og kurs til lærere på hvordan de kan håndtere elever med psykiske vansker, noe lærere ikke er like enige i. Omtrent halvparten av skolene tilbyr imidlertid ingen systematiske tiltak eller program, hverken forebyggende, helsefremmende eller rettet spesielt mot elever som strever. Skoleledere er ikke spesielt tydelige på årsakene til dette, men at denne typen tiltak ikke passer med skolens arbeidsmetoder og at de ofte er dyre og arbeidskrevende oppgaver som årsak av noen. Samtidig er det et sterkt ønske om at skolen skal arbeide systematisk og forebyggende fra lærere. En mulig inngang til systematisk arbeid kan være å undersøke hva som faktisk er tilgjengelig av systematiske tiltak både med et helsefremmende og forebyggende perspektiv samt rettet spesielt mot elever med psykiske vansker. Eksempelvis er det utviklet en hjemmeside som heter Ungsinn.no (ledet av Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – RKBU Nord), der det er mulig å søke etter aktuelle tiltak ut fra skolens opplevde behov og ønsket tilnærming. Denne hjemmesiden kan med andre ord fungere som en slags «verktøykasse» for skoleeier, skoleleder og lærere. Alle tiltakene som er beskrevet i Ungsinn.no er vurdert av uavhengige forskere ut fra beskrevne, vitenskapelige kriterier, tiltakene har ulike metodiske og teoretiske tilnærminger og ulik grad av fleksibilitet. Noen kan gjennomføres av lærere mens andre krever annet personell, som skolehelsetjenesten eller andre.

Stort sett er lærere og skoleledere nokså samstemte i hva som er, og hva som ikke er, skolens oppgaver. De fleste mener at skolen spiller en viktig rolle når det gjelder å forebygge psykiske vansker hos barn og unge, og i å hjelpe dem som sliter. Lærere mener også at dette arbeidet vil ha en positiv effekt på læring, noe som bekreftes av skolelederne. Til tross for at de aller fleste er positive til at

skolen må forebygge og hjelpe elever med psykiske vansker, finner vi samtidig tilløp til bekymring; nesten halvparten av lærerne er litt eller helt enige i at det å arbeide systematisk for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag. Omtrent en av tre lærere synes i tillegg at dette ikke nødvendigvis er skolens oppgave, og at skolen bør fokusere på læring. Dette kan tyde på at lærere ønsker å hjelpe elever de ser strever psykisk, samtidig som de er bekymret for at det å bruke mye ressurser på dette arbeidet vil kunne ta ressurser og fokus fra skolens grunnleggende oppgave – nemlig å bidra til læring.

Den ambivalensen som her kommer til uttrykk er både forståelig og kanskje også viktig å merke seg. Kravene som er skissert i Kunnskapsløftet til hva elever skal oppnå av faglig kompetanse er forholdsvis omfattende i alle fag. Samtidig vil psykiske vansker hos elever kunne komme i veien for deres evne til å lære. Men dersom skolen og lærere skal bruke mye tid på å hjelpe enkelte elever med psykiske problemer, vil dette kunne gå utover tiden som lærere ønsker å benytte til å bidra til elevers læring. Denne undersøkelsen viser at både skoleledere og lærere er opptatt av dette dilemmaet.

Analysen som undersøkte hvilke faktorer som har størst betydning for at lærere tilrettelegger for elever med psykiske problemer, indikerer at det er lærernes holdninger, kompetanse og tid som er viktigst, både med hensyn på å støtte og tilrettelegge for barn og unge med psykiske vansker i undervisningen, og utenfor klassen. Spesielt er lærernes holdninger av betydning for hvordan de møter elever med psykiske vansker; de lærerne som mener at å hjelpe og støtte disse elevene er en del av deres oppgaver, tilrettelegger også i større grad både i og utenfor undervisningen. Dette er tilfelle både for lærere fra videregående skole og grunnskolen. Det er også interessant å merke seg at lærernes holdninger nøytraliserer helt eller delvis betydningen av skolens tilrettelegging, opplæring og tverrfaglige samarbeid. Det kan tenkes at skolen i dag i liten grad har psykisk helse som tema, og at lærere derfor opplever at de i liten grad får tilbud om kompetanseoppbygging og støtte. På spørsmål om hvordan skolen faktisk tilrettela for elever med psykiske vansker, var lærere gjennomgående minst enige i de påstandene som handlet om skolens aktive tilbud om støtte til lærere. Dette omfattet både tilbud om tverrfaglige team, veiledning og kurs, systematiske tiltak og tilrettelegging for samarbeid mellom lærere. Dermed kan det lett bli opp til den enkelte lærer og «ildsjel» hvordan elever med psykiske vansker blir møtt.

Konklusjon og veien videre

Samlet ønsker et stort flertall av lærerne at skolen skal arbeide systematisk forebyggende og fremme god psykisk helse hos elevene, samtidig som et mindretall av lærerne opplever at skolen faktisk gjør dette. Videre indikerer undersøkelsen at lærere i stor grad vet hvordan de kan oppdage elever som strever psykisk, og i tillegg at majoriteten av lærerne også ser flere av disse elevene. Svarene fra et mindretall lærere tyder imidlertid på at en del lærere ikke er oppmerksomme på denne typen problematikk. Lærere tilrettelegger også i stor grad for elever med psykiske vansker både i og utenfor undervisningssituasjonen, selv om mange opplever at de mangler kompetanse. Det er læreres holdninger som har størst betydning for i hvilken grad de tilrettelegger for elevene. Dette kan tyde på at det i dagens skole er «ildsjelene» blant lærere som bidrar mest, og at det derfor kan være tilfeldig hvordan elever med psykiske vansker blir møtt på skolen.

Flere lærere ønsker bedre støttefunksjoner på skolen enn det de opplever i dag, både med hensyn på tilgjengelig skolehelsetjeneste, tilgang til tverrfaglige team, tilrettelegging for samarbeid mellom lærere samt kurs og opplæring. Bedre tilrettelegging fra skoleleders og skoleeiers side, samt mer ressurser og kvalifisert støtte til lærere, vil kunne bidra til at spørsmål om hvorvidt skolen tilrettelegger for elever med psykiske vansker blir mindre avhengig av lærernes personlige synspunkter og initiativ. Videre vil et større fokus på psykiske vansker i skolen også kunne føre til at enda flere lærere blir oppmerksomme på elever som strever psykisk, noe som er avgjørende for å kunne hjelpe dem som allerede strever.

For å redusere risiko for faglige, sosiale og psykiske vansker, ekskludering, senere frafall i videregående og en påfølgende svakere posisjon i arbeidsmarkedet, er det viktig at lærere er i stand

til å se faresignaler tidlig, og til å sette i verk målrettet tilrettelegging og tiltak tidligst mulig for å hjelpe elever som er i faresonen (Major m.fl. 2011, Sagatun m.fl. 2014). I tillegg er det av stor betydning at skolen arbeider helsefremmende og forebyggende, da dette arbeidet har potensiale til å redusere forekomsten av framtidige psykiske vansker (Major m.fl. 2011). Forebyggende og indikert innsats vil kunne bidra til å øke barn og unges mestring både faglig og sosialt. I tillegg er dette arbeidet nødvendig for at skolen skal kunne oppfylle opplæringslovens krav om systematisk helsefremmende arbeid rettet mot elevene. Undersøkelsen tyder imidlertid på at lærere og skoleledere har behov for mer kompetanse, ressurser og bedre tilrettelegging for å kunne gjennomføre dette.

Denne rapporten bidrar til å gi en oversikt over hvordan skolene og skoleeierne forholder seg til temaet psykisk helse i skolen, både med hensyn på forebyggende arbeid og skolens møte med elever som har psykiske vansker. En dypere forståelse av hvorfor det ikke arbeides mer forebyggende og helsefremmende i skolen og hvordan det kan tilrettelegges for dette arbeidet på best mulig måte, vil imidlertid kreve en kvalitativ tilnærming. I tillegg vil et utvidet samarbeid mellom skoler og helsetjenesten kunne bidra til bedre kunnskap om hva som faktisk er tilgjengelig for skolene av kurs, støttesystemer og tilrettelegging.

Referanser

- Breslau J, Miller E, Joanie Chung WJ, Schweitzer JB (2011). Childhood and adolescent onset psychiatric disorders, substance use, and failure to graduate high school on time. *Journal of Psychiatric Research*, 45:295–301.
- Costello, E.J., Egger, H., & Angold, A. (2005). 10-year research update review: the epidemiology of child and adolescent psychiatric disorders: I. Methods and public health burden. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 44, 972-986.
- Currie, J., & Stabile, M. (2006). Child mental health and human capital accumulation: the case of ADHD. *Journal of Health Economics*, 25, 1094-1118.
- Drugli, May Britt; Kløckner, Christian; Larsson, Bo Sture. (2011) Do demographic factors, school functioning, and quality of student-teacher relationships as rated by teachers predict internalising and externalising problems among Norwegian school children?. *Evaluation and research in education*. 24 (4).
- Fletcher, J., & Wolfe, B. (2008). Child mental health and human capital accumulation: the case of ADHD revisited. *Journal of Health Economics*, 27, 794-800.
- Fletcher, J.M. (2010). Adolescent depression and educational attainment: results using sibling fixed effects. *Health Economics*, 19, 855-871.
- Gustafsson, J. E., Allodi Westling, M., Åkerman, A., Eriksson, C., Eriksson, L., Fischbein, S., ... & Persson, R. S. (2010). School, learning and mental health: a systematic review.
- Holte, A. (2012) Ti prinsipper for forebygging av psykiske lidelser, *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 49, 693-695.
- Jonsson, U., Bohman, H., Hjern, A., von Knorring, L., Olsson, G., & von Knorring, A.L. (2010). Subsequent higher education after adolescent depression: a 15-year follow-up register study. *European Psychiatry: the Journal of the Association of European Psychiatrists*, 25, 396-401.
- Major, E.F., Dalgard, O.S., Mathisen, K.S., Nord, E., Ose, S., Rognerud, M., Aarø L.E. (2011). *Bedre føre var - Psykisk helse: Helsefremmende og forebyggende tiltak og anbefalinger*. Rapport 2011/1. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Markussen, E., Frøseth, M.W., Sandberg, N., Lødding, B., & Borgen, J.S. (2011). Early leaving, non-completion and completion in upper secondary school in Norway. In S. Lamb, E. Markussen, R. Teese, N. Sandberg, & J. Polesel (Eds.), *School dropout and completion : international comparative studies in theory and policy* pp. 253-271). Dordrecht: Springer.
- Markussen, E. & I. Seland (2012). *Å redusere bortvalg – bare skolens ansvar? En undersøkelse av bortvalg ved de videregående skolene i Akershus fylkeskommune skoleåret 2010-2011*. Oslo: NIFU.
- Masten AS, Roisman GI, Long JD, Burt KB, Obradovic J, Riley JR, Boelcke-Stennes K, Tellegen A (2005). Developmental Cascades: Linking Academic Achievement and Externalizing and Internalizing Symptoms Over 20 Years. *Developmental Psychology*, 41,733–746.
- Miech RA, Caspi A, Moffitt TE, Wright BR, Silva PA (1999) Low socioeconomic status and mental disorders: A longitudinal study of selection and causation during young adulthood. *American Journal of Sociology*, 104:1096–1131.

- Mykletun, A., Knudsen, A.K., og Mathiesen, K.S. (2009). *Psykiske lidelser i Norge: Et folkehelseperspektiv* Rapport 2009/8. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Nordahl, T., Flygare, E. & Drugli, M. B. (2013). *Relasjoner mellom elever*. Utdanningsdirektoratet.
- NOVA (2013). Ungdata. Nasjonale resultater 2010-2012. Rapport 10/13. Oslo: NOVA.
- Patel, V., Flisher, A.J., Hetrick, S., & McGorry, P. (2007). Mental health of young people: a global public-health challenge. *Lancet*, 369, 1302-1313.
- Rumberger, R.W. (2011). *Dropping out: why students drop out of high school and what can be done about it*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Sagatun, Åse; Heyerdahl, Sonja; Wentzel-Larsen, Tore; Lien, Lars; (2014) Mental health problems in the 10th grade and non-completion of upper secondary school: the mediating role of grades in a population-based longitudinal study. *BMC Public Health*.
- Skogen, J. C. og Torvik, F. A. (2013). *Atferdsforstyrrelser blant barn og unge i Norge: Beregnet forekomst og bruk av hjelpetiltak*. Rapport 2013/4. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Skog, Ole-Jørgen (2004). *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Vatn, Audun S.; Bjertness, Espen; Lien, Lars (2007). Mobbing og helseplager hos barn og ungdom. *Tidsskrift for den Norske Legeforening* 15; 127.
- Vibe, N. (2013). *Spørsmål til Skole-Norge i 2013. Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere*. Rapport 2013/49. Oslo: NIFU.
- WHO Sixty-fifth world health assembly WHA65.4. (2012). The global burden of mental disorders and the need for a comprehensive, coordinated response from health and social sectors at the country level. Resolusjon. www.who.int/mentalhealth/Bufret.
- World Health Organization - WHO (2014). Mental health. Retrieved 1. March 2014, from: http://www.who.int/topics/mental_health/en/

Tabelloversikt

TABELL 2.1. NETTOUTVALGET I LÆRERUNDERSØKELSEN FORDELT ETTER SKOLESLAG OG KJØNN	15
TABELL 2.2. FORSKJELLER I SVARMØNSTRE ETTER KJØNN OG SKOLETYPE.	16
TABELL 2.3. SVARFORDELING MED OG UTEN BRUK AV VEKT.....	18
TABELL 4.1. LÆRERNES KJENNSKAP TIL ULIKE HJELPETILBUD, ETTER SKOLENIVÅ.....	29
TABELL 4.2. LÆRERNES ERFARINGER MED ULIKE HJELPETILBUD, ETTER SKOLENIVÅ.....	30
TABELL 4.3. GJENNOMSNIITTLIG ANTALL ELEVER SOM LÆRERNE MENTE HADDE PSYKISKE VANSKER OG TRENGTE HJELP I LØPET AV DE SISTE TRE ÅRENE, ETTER SKOLENIVÅ.	31
TABELL 4.4. I HVILKEN GRAD SKOLENE INFORMERER ANDRE SKOLER OM ELEVER MED PSYKISKE VANSKER VED OVERGANG MELLOM SKOLER, ETTER SKOLENIVÅ.	45
TABELL 4.5. SKOLELEDERNES SYN PÅ HVORDAN SKOLEEIER HAR TILRETTELAGT FOR SKOLENS ARBEID MED ELEVER MED PSYKISKE VANSKER, ETTER SKOLENIVÅ.	46
TABELL 4.6. GJENNOMSNIITTLIG ANTALL ÅRSVERK SOM IVARETAS AV PERSONALE SOM HAR EN ANNEN FORMELL KOMPETANSE ENN PEDAGOGISK UTDANNING ELLER LÆRERUTDANNING, ETTER SKOLENIVÅ. STANDARDAVVIK I PARENTES.	47
TABELL 4.7. HVORDAN SKOLEEIER VURDERER SAMARBEIDET MELLOM SKOLENE OG FØLGENDE HJELPETILBUD I KOMMUNEN, ETTER KOMMUNE FYLKESKOMMUNE.	52
TABELL 5.1. SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA LÆRERE I GRUNNSKOLEN PÅ SPØRSMÅLET: HVA GJØR DU I UNDERVISNINGSSITUASJONEN DERSOM DU HAR ELEVER MED PSYKISKE VANSKER I KLASSEN?	58
TABELL 5.2. SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA LÆRERE I VIDEREGÅENDE SKOLE PÅ SPØRSMÅLET: HVA GJØR DU I UNDERVISNINGSSITUASJONEN DERSOM DU HAR ELEVER MED PSYKISKE VANSKER I KLASSEN?	58
TABELL 5.3. SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA LÆRERE I GRUNNSKOLEN PÅ SPØRSMÅLET: HVA GJØR DU UTENFOR UNDERVISNINGSSITUASJONEN DERSOM DU HAR ELEVER MED PSYKISKE VANSKER I KLASSEN?	59
TABELL 5.4. SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA LÆRERE I VIDEREGÅENDE SKOLE PÅ SPØRSMÅLET: HVA GJØR DU UTENFOR UNDERVISNINGSSITUASJONEN DERSOM DU HAR ELEVER MED PSYKISKE VANSKER I KLASSEN?	59
TABELL 5.5. SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA LÆRERE I GRUNNSKOLEN PÅ SPØRSMÅLET: I HVILKEN GRAD ER DU ENIG I PÅSTANDENE NEDENFOR OM SKOLENS OPPGAVER?	60
TABELL 5.6. SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA LÆRERE I VIDEREGÅENDE SKOLE PÅ SPØRSMÅLET: I HVILKEN GRAD ER DU ENIG I PÅSTANDENE NEDENFOR OM SKOLENS OPPGAVER?	60
TABELL 5.7. SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA LÆRERE I GRUNNSKOLEN PÅ SPØRSMÅLET: HVORDAN HAR DIN SKOLE TILRETTELAGT ARBEIDET FOR Å STØTTE OG HJELPE ELEVER HAR PSYKISKE VANSKER?	61
TABELL 5.8. SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA LÆRERE I VIDEREGÅENDE SKOLE PÅ SPØRSMÅLET: HVORDAN HAR DIN SKOLE TILRETTELAGT ARBEIDET FOR Å STØTTE OG HJELPE ELEVER HAR PSYKISKE VANSKER?.....	61
TABELL 5.9. SKOLEN HAR STØTTESYSTEM OG RUTINER SOM BIDRAR TIL GODT PSYKOSOSIALT MILJØ	62
TABELL 5.10. LÆRER VET HVORDAN HÅNDTERE PROBLEMER SOM KAN SKADE PSYKOSOSIALT MILJØ	62
TABELL 5.11. LÆRER TILRETTELEGGER UNDERVISNINGEN SPESIET FOR ELEVER MED PSYKISKE VANSKER;	63
TABELL 5.12. LÆRER TILRETTELEGGER UTENOM UNDERVISNINGEN FOR Å HJELPE ELEVER MED PSYKISKE VANSKER	63
TABELL 5.13. LÆRERES HOLDNINGER	63
TABELL 5.14. OVERSIKT OVER FORKLARINGSVARIABLER.....	65
TABELL 5.15. HVA HAR BETYDNING FOR ET GODT PSYKOSOSIALT MILJØ? LINEÆR REGRESJONSMODELL, LÆRERE I GRUNNSKOLEN.....	67
TABELL 5.16. HVA HAR BETYDNING FOR ET GODT PSYKOSOSIALT MILJØ? LINEÆR REGRESJONSMODELL, LÆRERE I VIDEREGÅENDE SKOLE.	67
TABELL 5.17. HVA HAR BETYDNING FOR AT LÆRER VET HVORDAN HÅNDTERE PROBLEMER SOM KAN SKADE PSYKOSOSIALT MILJØ? LINEÆR REGRESJONSMODELL, LÆRERE I GRUNNSKOLEN.	67

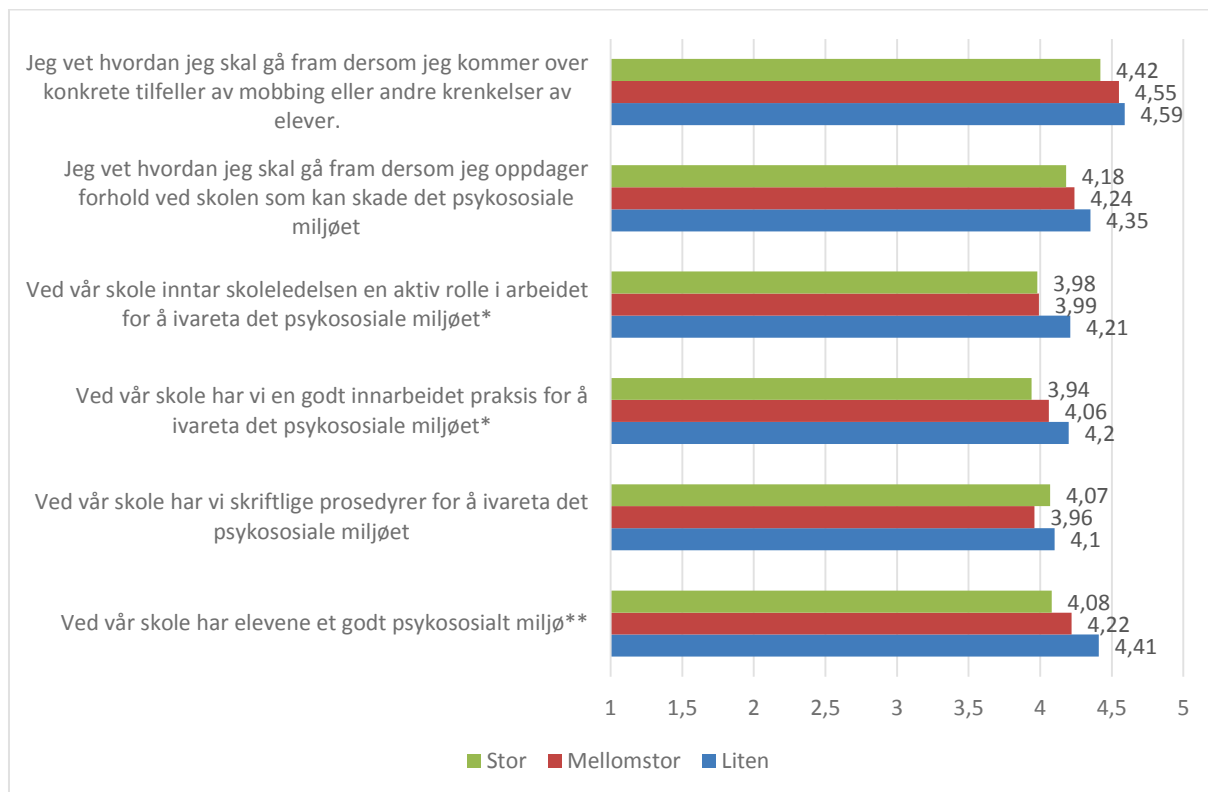
TABELL 5.18. HVA HAR BETYDNING FOR AT LÆRER VET HVORDAN HÅNDBERE PROBLEMER SOM KAN SKADE PSYKOSOSIALT MILJØ? LINEÆR REGRESJONSMODELL, LÆRERE I VIDEREGÅENDE SKOLE.	68
TABELL 5.19. HVA HAR BETYDNING FOR AT VI ARBEIDER SYSTEMATISK OG FOREBYGGENDE FOR Å FREMME GOD PSYKISK HELSE HOS ELEVENE? LINEÆR REGRESJONSMODELL, LÆRERE I GRUNNSKOLEN.	69
TABELL 5.20. HVA HAR BETYDNING FOR AT VI ARBEIDER SYSTEMATISK OG FOREBYGGENDE FOR Å FREMME GOD PSYKISK HELSE HOS ELEVENE? LINEÆR REGRESJONSMODELL, LÆRERE I VIDEREGÅENDE SKOLE.	69
TABELL 5.21. HVA HAR BETYDNING FOR AT LÆRER TILRETTELEGGER UNDERVISNINGEN SPESIELT FOR ELEVER MED PSYKISKE VANSKER? LINEÆR REGRESJONSMODELL, LÆRERE I GRUNNSKOLEN.	70
TABELL 5.22. HVA HAR BETYDNING FOR AT LÆRER TILRETTELEGGER UNDERVISNINGEN SPESIELT FOR ELEVER MED PSYKISKE VANSKER? LINEÆR REGRESJONSMODELL, LÆRERE I VIDEREGÅENDE SKOLE.	70
TABELL 5.23. HVA HAR BETYDNING FOR AT LÆRER TILRETTELEGGER UTENOM UNDERVISNINGEN FOR Å HJELPE ELEVER MED PSYKISKE VANSKER? LINEÆR REGRESJONSMODELL, LÆRERE I GRUNNSKOLEN.	71
TABELL 5.24. HVA HAR BETYDNING FOR AT LÆRER TILRETTELEGGER UTENOM UNDERVISNINGSSITUASJONEN FOR Å HJELPE ELEVER MED PSYKISKE VANSKER? LINEÆR REGRESJONSMODELL, LÆRERE I VIDEREGÅENDE SKOLE.	71
TABELL 5.25. HVA HAR BETYDNING FOR AT SKOLEN ER EN VIKTIG ARENA OG BIDRAGSYTER FOR Å HJELPE UNGE MED PSYKISKE VANSKER? LINEÆR REGRESJONSMODELL, LÆRERE I GRUNNSKOLEN.	72
TABELL 5.26. HVA HAR BETYDNING FOR AT SKOLEN ER EN VIKTIG ARENA OG BIDRAGSYTER FOR Å HJELPE UNGE MED PSYKISKE VANSKER. LINEÆR REGRESJONSMODELL, LÆRERE I VIDEREGÅENDE SKOLE.	72
TABELL 5.27. SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA SKOLELEDERE I GRUNNSKOLEN PÅ SPØRSMÅLET: I HVILKEN GRAD ER DU ENIG I PÅSTANDENE NEDENFOR OM SKOLENS OPPGAVER?	73
TABELL 5.28. SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA SKOLELEDERE I VIDEREGÅENDE SKOLE PÅ SPØRSMÅLET: I HVILKEN GRAD ER DU ENIG I PÅSTANDENE NEDENFOR OM SKOLENS OPPGAVER?	74
TABELL 5.29. SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA SKOLELEDERE I GRUNNSKOLEN PÅ SPØRSMÅLET: HVORDAN HAR SKOLEN TILRETTELagt ARBEIDET FOR Å STØTTE OG HJELPE ELEVER HAR PSYKISKE VANSKER?	75
TABELL 5.30. SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA SKOLELEDERE I VIDEREGÅENDE SKOLE PÅ SPØRSMÅLET: HVORDAN HAR SKOLEN TILRETTELagt ARBEIDET FOR Å STØTTE OG HJELPE ELEVER HAR PSYKISKE VANSKER?	76
TABELL 5.31 SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA SKOLELEDERE I GRUNNSKOLEN PÅ SPØRSMÅLET: HVORDAN TILRETTELEGGER SKOLEEIER FOR SKOLENS ARBEID MED ELEVER SOM HAR PSYKISKE VANSKER?	78
TABELL 5.32 SAMMENHENGER MELLOM SVAR FRA SKOLELEDERE I VIDEREGÅENDE SKOLE PÅ SPØRSMÅLET: HVORDAN TILRETTELEGGER SKOLEEIER FOR SKOLENS ARBEID MED ELEVER SOM HAR PSYKISKE VANSKER?	78
TABELL 5.33. SKOLELEDERES HOLDNINGER	79
TABELL 5.34 OVERSIKT OVER FORKLARINGSVARIABLER	80
TABELL 5.35. HVA HAR STØRST BETYDNING FOR AT SKOLEN ER EN VIKTIG ARENA OG BIDRAGSYTER FOR Å HJELPE UNGE MED PSYKISKE VANSKER? LINEÆR REGRESJONSMODELL, SKOLELEDERE I GRUNNSKOLEN ..	80
TABELL 5.36. HVA HAR STØRST BETYDNING FOR AT SKOLEN ER EN VIKTIG ARENA OG BIDRAGSYTER FOR Å HJELPE UNGE MED PSYKISKE VANSKER? LINEÆR REGRESJONSMODELL, SKOLELEDERE I VIDEREGÅENDE SKOLE.	81
TABELL 5.37. HVA HAR STØRST BETYDNING FOR AT SKOLEN ARBEIDER SYSTEMATISK OG FOREBYGGENDE FOR Å FREMME GOD PSYKISK HELSE HOS ELEVENE? LINEÆR REGRESJONSMODELL, SKOLELEDERE I GRUNNSKOLEN	81
TABELL 5.38. HVA HAR STØRST BETYDNING FOR AT SKOLEN ARBEIDER SYSTEMATISK OG FOREBYGGENDE FOR Å FREMME GOD PSYKISK HELSE HOS ELEVENE? LINEÆR REGRESJONSMODELL, SKOLELEDERE I VIDEREGÅENDE SKOLE	81

Figuroversikt

FIGUR 2.1. GJENNOMSNITTSVERDI PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5 FOR SPØRSMÅLET OM ELEVENES PSYKOSOSIALE MILJØ ETTER SKOLENS SVARPROSENT.....	17
FIGUR 4.1. ENIGHET I UTSAGN OM DET PSYKOSOSIALE MILJØET VED SKOLEN, ETTER SKOLENIVÅ. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	24
FIGUR 4.2. ANDEL LÆRERE SOM MENER AT FØLGENDE FORHOLD KAN HA POSITIV BETYDNING FOR ELEVENES PSYKISKE HELSE, ETTER SKOLENIVÅ. PROSENT.	25
FIGUR 4.3. ANDEL LÆRERE SOM MENER AT FØLGENDE FORHOLD KAN HA NEGATIV BETYDNING FOR ELEVENES PSYKISKE HELSE, ETTER SKOLENIVÅ. PROSENT.	26
FIGUR 4.4. LÆRERNES ENIGHET I UTSAGN OM INDIKASJONER PÅ PSYKISKE VAKER, ETTER SKOLENIVÅ. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	28
FIGUR 4.5. HVEM LÆRERNE KONTAKTER VANLIGVIS DERSOM DE MISTENKER AT EN AV DERES ELEVER KAN HA PSYKISKE VANSKER, ETTER SKOLENIVÅ. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER ALLTID OG 5 ER ALDRI.	32
FIGUR 4.6. HVA LÆRERNE GJØR I EN UNDERVISNINGSSITUASJON DERSOM DE HAR ELEVER MED PSYKISKE VANSKER I KLASSEN, ETTER SKOLENIVÅ. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	33
FIGUR 4.7. HVA LÆRERNE GJØR UTENFOR EN UNDERVISNINGSSITUASJON DERSOM DE HAR ELEVER MED PSYKISKE VANSKER I KLASSEN, ETTER SKOLENIVÅ. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	34
FIGUR 4.8. LÆRERNES SYN PÅ HVORDAN SKOLEN HAR TILRETTELAGT FOR ARBEIDET FOR Å STØTTE OG HJELPE ELEVER SOM HAR PSYKISKE VANSKER, ETTER SKOLENIVÅ. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	36
FIGUR 4.9. HVORDAN LÆRERNE MENER AT SKOLEN BØR TILRETTELEGGE FOR ARBEIDET FOR Å STØTTE OG HJELPE ELEVER SOM HAR PSYKISKE VANSKER, ETTER SKOLENIVÅ. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	37
FIGUR 4.10. LÆRERNES ENIGHET I PÅSTANDER OM SKOLENS OPPGAVER, ETTER SKOLENIVÅ. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	39
FIGUR 4.11. SKOLELEDERES ENIGHET I PÅSTANDER OM SKOLENS OPPGAVER, ETTER SKOLENIVÅ. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	40
FIGUR 4.12. LEDERNES SYN PÅ HVORDAN SKOLEN HAR TILRETTELAGT FOR ARBEIDET FOR Å STØTTE OG HJELPE ELEVER SOM HAR PSYKISKE VANSKER, ETTER SKOLENIVÅ. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	41
FIGUR 4.13. ÅRSAKER TIL AT SKOLENE IKKE HADDE TATT I BRUK SKOLEPROGRAM, ETTER SKOLENIVÅ. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	42
FIGUR 4.14. HVORDAN SKOLELEDERNE MENER AT SKOLEN BØR TILRETTELEGGE FOR ARBEIDET MED Å STØTTE OG HJELPE ELEVER MED PSYKISKE VANSKER, ETTER SKOLENIVÅ. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	44
FIGUR 4.15. HVORDAN SKOLEEIER HAR TILRETTELAGT FOR SKOLENE I DERES ARBEID MED ELEVER MED PSYKISKE VANSKER, ETTER KOMMUNE OG FYLKESKOMMUNE. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	48
FIGUR 4.16. HVA SKOLEEIERNE MENER DE BØR TILBY SKOLENE I DERES ARBEID MED ELEVER MED PSYKISKE VANSKER, ETTER KOMMUNE OG FYLKESKOMMUNE. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	50
FIGUR 4.17. HVILKE RUTINER ELLER RETNINGSLINJER KOMMUNEN HAR UTARBEIDET FOR SAMARBEID MELLOM UTDANNINGS- OG HELSESIDEN, ETTER KOMMUNE OG FYLKESKOMMUNE. GJENNOMSNITTSKÅRER PÅ EN SKALA FRA 1 TIL 5, HVOR 1 ER HELT UENIG OG 5 ER HELT ENIG.	51

Vedlegg

Vedlegg 1. Tabeller og figurer med oversikt over fordelinger

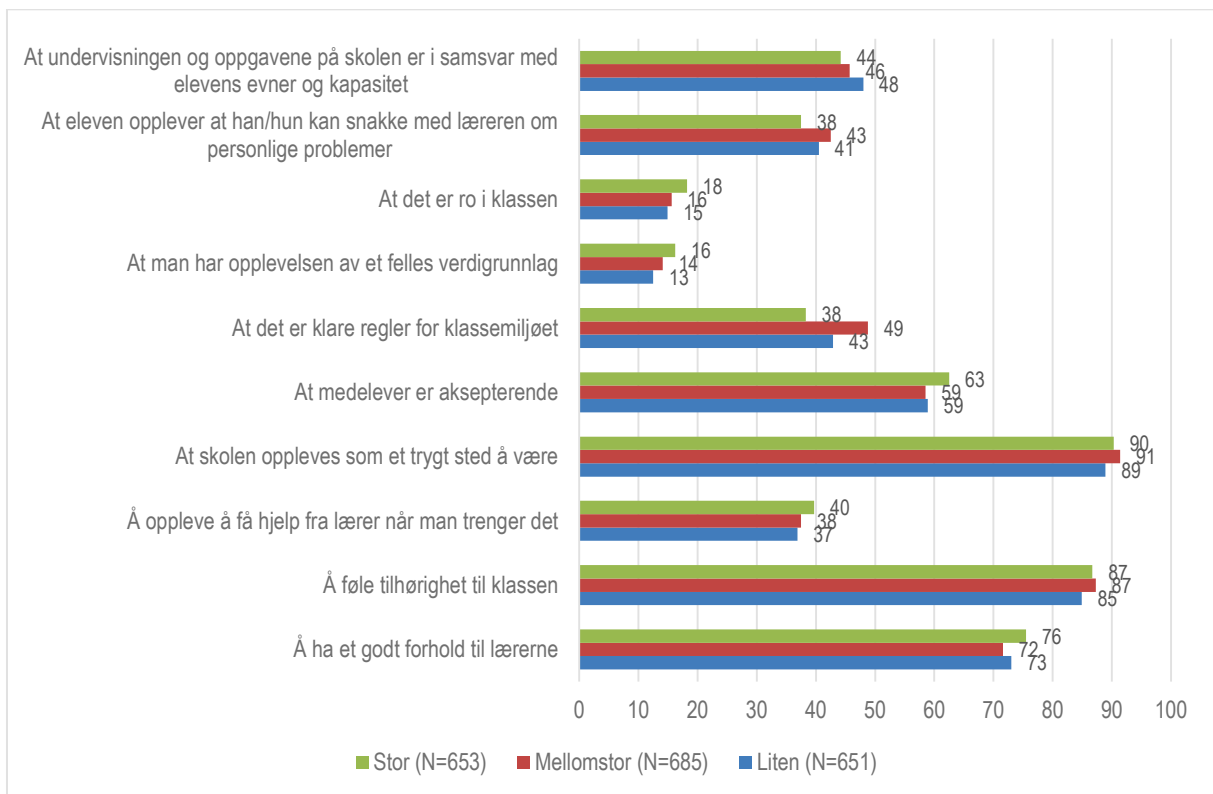
Figur 1. Enighet i utsagn om det psykososiale miljøet ved skolen, etter skolestørrelse. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig

Tabell 1. «Ta stilling til utsagnene nedenfor», etter skolenivå.

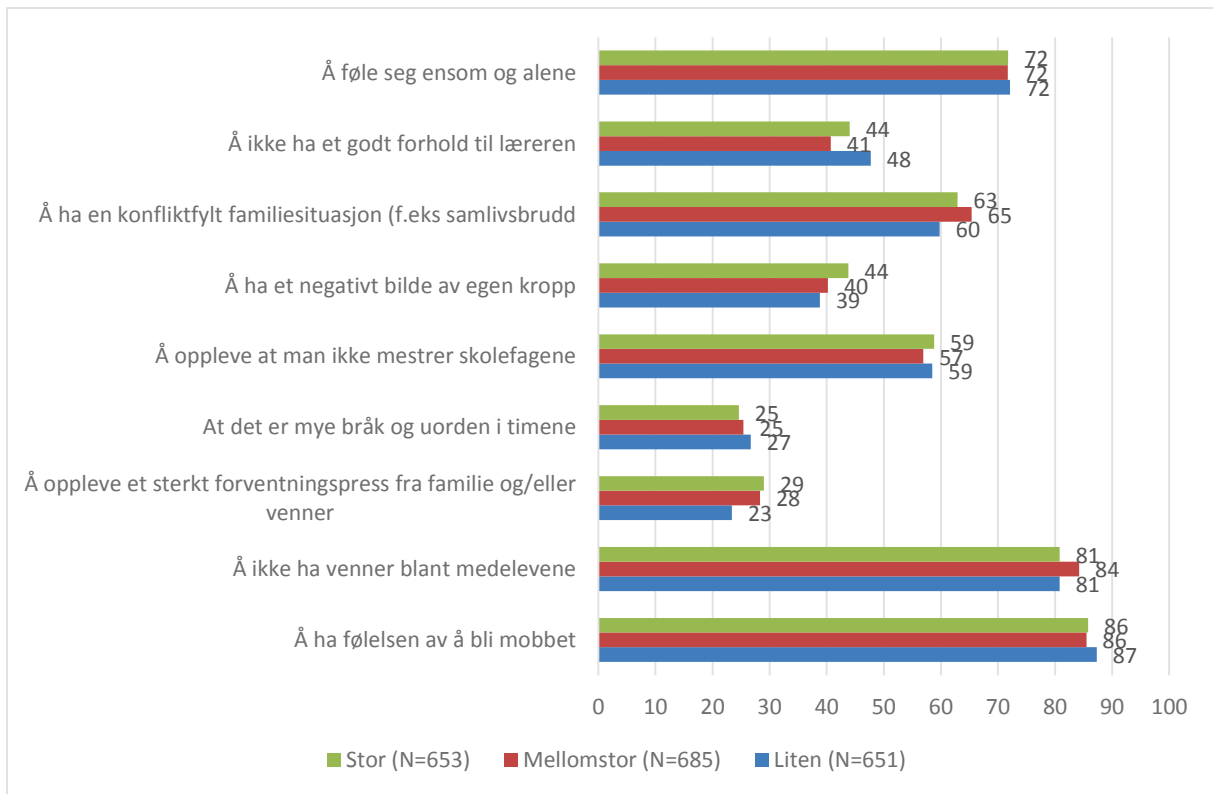
		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
GS	1. Ved vår skole har elevene et godt psykososialt miljø	2 %	5 %	8 %	42 %	43 %	854
	2. Ved vår skole har vi skriftlige prosedyrer for å ivareta det psykososiale miljøet	3 %	7 %	14 %	28 %	48 %	853
	3. Ved vår skole har vi en godt innarbeidet praksis for å ivareta det psykososiale miljøet	3 %	6 %	11 %	40 %	40 %	853
	4. Ved vår skole inntar skoleledelsen en aktiv rolle i arbeidet for å ivareta det psykososiale miljøet	3 %	7 %	12 %	30 %	48 %	852
	5. Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg oppdager forhold ved skolen som kan skade det psykososiale miljøet	2 %	5 %	8 %	32 %	53 %	853
	6. Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg kommer over konkrete tilfeller av mobbing eller andre krenkelser av elever.	2 %	2 %	3 %	22 %	71 %	853
VGS	1. Ved vår skole har elevene et godt psykososialt miljø	2 %	2 %	10 %	36 %	50 %	1122
	2. Ved vår skole har vi skriftlige prosedyrer for å ivareta det psykososiale miljøet	3 %	5 %	27 %	32 %	32 %	1114
	3. Ved vår skole har vi en godt innarbeidet praksis for å ivareta det psykososiale miljøet	3 %	4 %	18 %	40 %	35 %	1115
	4. Ved vår skole inntar skoleledelsen en aktiv rolle i arbeidet for å ivareta det psykososiale miljøet	4 %	7 %	18 %	37 %	34 %	1113
	5. Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg oppdager forhold ved skolen som kan skade det psykososiale miljøet	2 %	6 %	10 %	38 %	44 %	1114
	6. Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg kommer over konkrete tilfeller av mobbing eller andre krenkelser av elever.	3 %	3 %	7 %	32 %	56 %	1115

Tabell 2. «Ta stilling til utsagnene nedenfor», etter skolestørrelse.

		Helt uenig	Litt uenig	Verken/eller	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
L	1. Ved vår skole har elevene et godt psykososialt miljø	2 %	1 %	6 %	35 %	56 %	646
	2. Ved vår skole har vi skriftlige prosedyrer for å ivareta det psykososiale miljøet	3 %	5 %	17 %	27 %	47 %	640
	3. Ved vår skole har vi en godt innarbeidet praksis for å ivareta det psykososiale miljøet	2 %	5 %	11 %	37 %	45 %	642
	4. Ved vår skole inntar skoleledelsen en aktiv rolle i arbeidet for å ivareta det psykososiale miljøet	3 %	5 %	11 %	30 %	51 %	641
	5. Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg oppdager forhold ved skolen som kan skade det psykososiale miljøet	2 %	5 %	8 %	28 %	58 %	641
	6. Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg kommer over konkrete tilfeller av mobbing eller andre krenkelser av elever.	2 %	2 %	4 %	21 %	72 %	643
M	1. Ved vår skole har elevene et godt psykososialt miljø	1 %	4 %	8 %	46 %	41 %	680
	2. Ved vår skole har vi skriftlige prosedyrer for å ivareta det psykososiale miljøet	4 %	8 %	18 %	29 %	41 %	677
	3. Ved vår skole har vi en godt innarbeidet praksis for å ivareta det psykososiale miljøet	3 %	4 %	13 %	46 %	35 %	678
	4. Ved vår skole inntar skoleledelsen en aktiv rolle i arbeidet for å ivareta det psykososiale miljøet	3 %	8 %	17 %	32 %	41 %	676
	5. Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg oppdager forhold ved skolen som kan skade det psykososiale miljøet	2 %	3 %	10 %	38 %	47 %	677
	6. Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg kommer over konkrete tilfeller av mobbing eller andre krenkelser av elever.	2 %	1 %	4 %	25 %	68 %	676
S	1. Ved vår skole har elevene et godt psykososialt miljø	2 %	8 %	12 %	38 %	41 %	650
	2. Ved vår skole har vi skriftlige prosedyrer for å ivareta det psykososiale miljøet	2 %	6 %	18 %	31 %	43 %	650
	3. Ved vår skole har vi en godt innarbeidet praksis for å ivareta det psykososiale miljøet	3 %	9 %	16 %	35 %	37 %	648
	4. Ved vår skole inntar skoleledelsen en aktiv rolle i arbeidet for å ivareta det psykososiale miljøet	4 %	8 %	14 %	34 %	40 %	648
	5. Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg oppdager forhold ved skolen som kan skade det psykososiale miljøet	3 %	6 %	8 %	35 %	48 %	649
	6. Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg kommer over konkrete tilfeller av mobbing eller andre krenkelser av elever.	2 %	4 %	5 %	27 %	61 %	649

Figur 2. «Nedenfor finner du en liste over forhold som kan ha en positiv betydning for elevenes psykiske helse. Sett et kryss ved inntil fem forhold som du mener er særlig viktige», etter skolestørrelse. Prosent

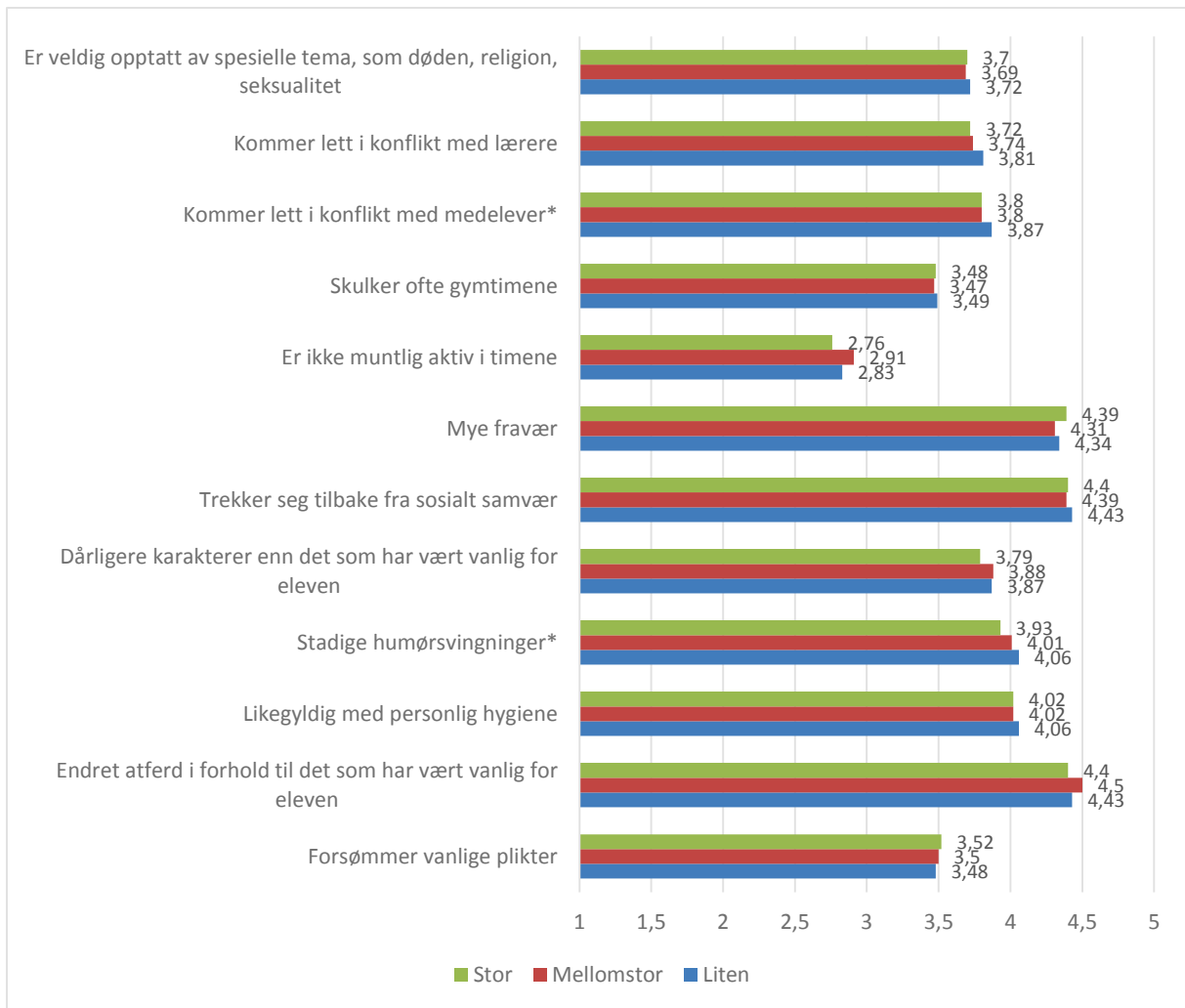
Figur 3. «Nedenfor finner du en liste over forhold som i noen tilfeller kan ha en negativ betydning for elevers psykiske helse. Sett et kryss ved inntil fem forhold som du mener er særlig viktige», etter skolestørrelse. Prosent

Tabell 3. «I hvor stor grad er du enig i at atferden listet opp nedenfor kan gi indikasjoner på at en elev har psykiske vansker?», etter skolenivå

		Helt uenig	Litt uenig	Verken/eller	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
GS	1. Forsømmer vanlige plikter	3 %	9 %	30 %	47 %	10 %	827
	2. Endret atferd i forhold til det som har vært vanlig for eleven	1 %	1 %	4 %	39 %	56 %	845
	3. Likegyldig med personlig hygiene	1 %	4 %	19 %	47 %	29 %	838
	4. Stadige humørsvingninger	1 %	5 %	15 %	49 %	30 %	834
	5. Dårligere karakterer enn det som har vært vanlig for eleven	1 %	4 %	20 %	55 %	20 %	835
	6. Trekker seg tilbake fra sosialt samvær	1 %	1 %	4 %	41 %	54 %	848
	7. Mye fravær	2 %	2 %	6 %	38 %	53 %	849
	8. Er ikke muntlig aktiv i timene	10 %	22 %	45 %	20 %	3 %	828
	9. Skulker ofte gymtimene	2 %	10 %	36 %	41 %	11 %	830
	10. Kommer lett i konflikt med medelever	2 %	4 %	21 %	52 %	22 %	843
	11. Kommer lett i konflikt med lærere	1 %	6 %	23 %	51 %	19 %	838
	12. Er veldig opptatt av spesielle tema, som døden, religion, seksualitet	1 %	4 %	29 %	45 %	20 %	839
VGS	1. Forsømmer vanlige plikter	3 %	11 %	29 %	44 %	12 %	1071
	2. Endret atferd i forhold til det som har vært vanlig for eleven	2 %	1 %	6 %	39 %	51 %	1103
	3. Likegyldig med personlig hygiene	2 %	3 %	16 %	38 %	41 %	1084
	4. Stadige humørsvingninger	1 %	6 %	20 %	45 %	28 %	1084
	5. Dårligere karakterer enn det som har vært vanlig for eleven	2 %	6 %	24 %	51 %	18 %	1080
	6. Trekker seg tilbake fra sosialt samvær	2 %	2 %	8 %	42 %	47 %	1099
	7. Mye fravær	2 %	2 %	11 %	39 %	46 %	1101
	8. Er ikke muntlig aktiv i timene	12 %	20 %	45 %	20 %	4 %	1059
	9. Skulker ofte gymtimene	3 %	10 %	38 %	40 %	9 %	1072
	10. Kommer lett i konflikt med medelever	2 %	5 %	29 %	52 %	12 %	1073
	11. Kommer lett i konflikt med lærere	1 %	8 %	32 %	48 %	11 %	1072
	12. Er veldig opptatt av spesielle tema, som døden, religion, seksualitet	4 %	8 %	38 %	35 %	15 %	1079

Tabell 4. «I hvor stor grad er du enig i at atferden listet opp nedenfor kan gi indikasjoner på at en elev har psykiske vansker?», etter skolestørrelse

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
L	1. Forsømmer vanlige plikter	3 %	11 %	32 %	45 %	10 %	616
	2. Endret atferd i forhold til det som har vært vanlig for eleven	2 %	1 %	5 %	38 %	55 %	639
	3. Likegyldig med personlig hygiene	1 %	3 %	19 %	42 %	35 %	628
	4. Stadige humørsvingninger	1 %	5 %	14 %	48 %	32 %	627
	5. Dårligere karakterer enn det som har vært vanlig for eleven	1 %	5 %	21 %	53 %	20 %	626
	6. Trekker seg tilbake fra sosialt samvær	1 %	1 %	5 %	40 %	53 %	636
	7. Mye fravær	2 %	3 %	8 %	37 %	51 %	635
	8. Er ikke muntlig aktiv i timene	9 %	22 %	49 %	16 %	4 %	614
	9. Skulker ofte gymtimene	1 %	10 %	40 %	34 %	14 %	618
	10. Kommer lett i konflikt med medelever	2 %	3 %	21 %	53 %	21 %	625
	11. Kommer lett i konflikt med lærere	2 %	5 %	23 %	52 %	18 %	621
	12. Er veldig opptatt av spesielle tema, som døden, religion, seksualitet	3 %	5 %	28 %	43 %	20 %	625
M	1. Forsømmer vanlige plikter	5 %	8 %	30 %	47 %	10 %	655
	2. Endret atferd i forhold til det som har vært vanlig for eleven	2 %	0 %	3 %	37 %	58 %	671
	3. Likegyldig med personlig hygiene	2 %	3 %	17 %	48 %	30 %	663
	4. Stadige humørsvingninger	2 %	3 %	17 %	50 %	29 %	662
	5. Dårligere karakterer enn det som har vært vanlig for eleven	2 %	3 %	20 %	54 %	21 %	664
	6. Trekker seg tilbake fra sosialt samvær	2 %	1 %	5 %	42 %	51 %	673
	7. Mye fravær	2 %	1 %	7 %	43 %	47 %	675
	8. Er ikke muntlig aktiv i timene	10 %	18 %	45 %	24 %	3 %	654
	9. Skulker ofte gymtimene	2 %	10 %	34 %	45 %	9 %	664
	10. Kommer lett i konflikt med medelever	1 %	5 %	25 %	51 %	19 %	660
	11. Kommer lett i konflikt med lærere	2 %	5 %	27 %	50 %	16 %	662
	12. Er veldig opptatt av spesielle tema, som døden, religion, seksualitet	2 %	5 %	33 %	44 %	17 %	664
S	1. Forsømmer vanlige plikter	2 %	11 %	29 %	46 %	11 %	627
	2. Endret atferd i forhold til det som har vært vanlig for eleven	1 %	1 %	5 %	42 %	51 %	638
	3. Likegyldig med personlig hygiene	1 %	5 %	19 %	42 %	33 %	631
	4. Stadige humørsvingninger	1 %	7 %	18 %	47 %	27 %	629
	5. Dårligere karakterer enn det som har vært vanlig for eleven	1 %	5 %	23 %	54 %	16 %	625
	6. Trekker seg tilbake fra sosialt samvær	2 %	1 %	5 %	41 %	52 %	638
	7. Mye fravær	2 %	3 %	6 %	34 %	56 %	640
	8. Er ikke muntlig aktiv i timene	12 %	24 %	42 %	20 %	3 %	619
	9. Skulker ofte gymtimene	2 %	10 %	36 %	43 %	9 %	620
	10. Kommer lett i konflikt med medelever	1 %	6 %	24 %	51 %	18 %	631
	11. Kommer lett i konflikt med lærere	1 %	8 %	26 %	49 %	17 %	627
	12. Er veldig opptatt av spesielle tema, som døden, religion, seksualitet	2 %	6 %	34 %	40 %	19 %	629

Figur 4. «I hvor stor grad er du enig i at atferden listet opp nedenfor kan gi indikasjoner på at en elev har psykiske vansker?», etter skolestørrelse. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig

Tabell 5 «Hvilken kjennskap har du til følgende hjelpetilbud?», etter skolestørrelse

		Tilbudet finnes ikke	Tilbudet finnes, men jeg kjenner det ikke	Tilbudet finnes og jeg har noe kjennskap	Tilbudet finnes og jeg har god kjennskap	Uveid N (=100 %)
L	1. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	1 %	8 %	53 %	38 %	643
	2. Psykiatrisk Ungdomsteam (PUT)	29 %	46 %	20 %	5 %	585
	3. Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)	0 %	2 %	28 %	70 %	640
	4. Helsestasjon for ungdom	9 %	21 %	37 %	33 %	623
	5. Kommunal psykisk helsetjeneste for barn og unge	17 %	41 %	29 %	13 %	590
	6. Skolehelsetjenesten	0 %	9 %	30 %	61 %	626
	7. Selvmordsforebyggende team	57 %	35 %	7 %	1 %	557
	8. Tverrfaglig team på skole og/eller kommunenivå	18 %	27 %	33 %	23 %	589
	9. Oppfølgingstjenesten (OT)	29 %	34 %	20 %	17 %	592
	10. Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer	22 %	10 %	22 %	47 %	615
M	1. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	1 %	3 %	51 %	45 %	679
	2. Psykiatrisk Ungdomsteam (PUT)	30 %	46 %	19 %	5 %	635
	3. Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)	0 %	2 %	25 %	73 %	681
	4. Helsestasjon for ungdom	8 %	26 %	34 %	33 %	666
	5. Kommunal psykisk helsetjeneste for barn og unge	19 %	42 %	25 %	15 %	636
	6. Skolehelsetjenesten	2 %	4 %	29 %	65 %	672
	7. Selvmordsforebyggende team	60 %	31 %	7 %	2 %	616
	8. Tverrfaglig team på skole og/eller kommunenivå	20 %	26 %	26 %	28 %	645
	9. Oppfølgingstjenesten (OT)	32 %	31 %	22 %	15 %	635
	10. Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer	20 %	8 %	19 %	53 %	657
S	1. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	1 %	6 %	50 %	43 %	647
	2. Psykiatrisk Ungdomsteam (PUT)	26 %	43 %	24 %	7 %	595
	3. Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)	0 %	3 %	32 %	65 %	644
	4. Helsestasjon for ungdom	4 %	23 %	43 %	31 %	639
	5. Kommunal psykisk helsetjeneste for barn og unge	18 %	42 %	32 %	8 %	600
	6. Skolehelsetjenesten	0 %	6 %	38 %	56 %	635
	7. Selvmordsforebyggende team	54 %	37 %	7 %	1 %	570
	8. Tverrfaglig team på skole og/eller kommunenivå	15 %	25 %	35 %	24 %	599
	9. Oppfølgingstjenesten (OT)	23 %	41 %	24 %	13 %	600
	10. Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer	5 %	8 %	22 %	65 %	633

Tabell 6 Erfaringer med ulike hjelpetilbud, etter skolestørrelse. Prosent

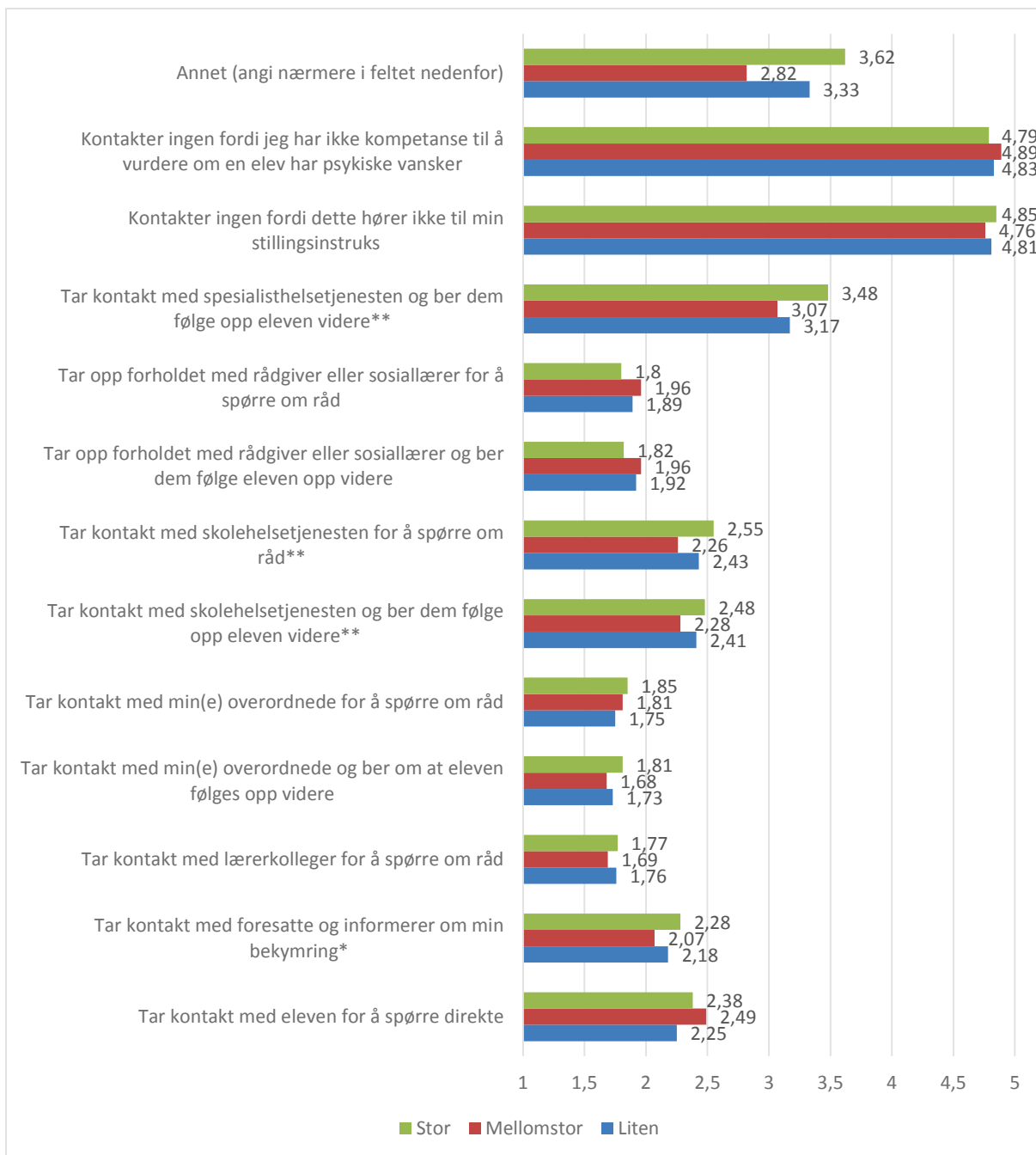
		Har ønsket samarbeid, men stoppes av taushetsplikten	Har ønsket samarbeid, men tjenesten har ikke kapasitet	Har samarbeidet, men det var ikke til hjelp	Har samarbeidet og det var til god hjelp	Ikke aktuelt	Uveid N (=100 %)
L	1. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	6 %	5 %	12 %	48 %	29 %	596
	2. Psykiatrisk Ungdomsteam (PUT)	2 %	1 %	1 %	3 %	94 %	558
	3. Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)	1 %	6 %	12 %	67 %	14 %	608
	4. Helsestasjon for ungdom	1 %	1 %	2 %	17 %	79 %	575
	5. Kommunal psykisk helsetjeneste for barn og unge	2 %	1 %	1 %	10 %	87 %	552
	6. Skolehelsetjenesten	1 %	3 %	6 %	67 %	23 %	594
	7. Selvmordsforebyggende team	1 %	1 %	1 %	1 %	98 %	555
	8. Tverrfaglig team på skole og/eller kommunenivå	1 %	2 %	6 %	33 %	59 %	564
	9. Oppfølgingstjenesten (OT)	0 %	1 %	2 %	16 %	82 %	571
	10. Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer	0 %	1 %	3 %	48 %	48 %	584
M	1. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	4 %	6 %	13 %	52 %	25 %	646
	2. Psykiatrisk Ungdomsteam (PUT)	1 %	2 %	1 %	4 %	93 %	611
	3. Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)	1 %	4 %	8 %	73 %	15 %	648
	4. Helsestasjon for ungdom	0 %	1 %	2 %	20 %	77 %	622
	5. Kommunal psykisk helsetjeneste for barn og unge	1 %	2 %	2 %	10 %	85 %	602
	6. Skolehelsetjenesten	1 %	2 %	6 %	68 %	23 %	633
	7. Selvmordsforebyggende team	0 %	1 %	1 %	2 %	96 %	607
	8. Tverrfaglig team på skole og/eller kommunenivå	1 %	2 %	6 %	38 %	54 %	620
	9. Oppfølgingstjenesten (OT)	0 %	1 %	2 %	12 %	85 %	623
	10. Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer	0 %	1 %	3 %	58 %	38 %	635
S	1. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	5 %	5 %	11 %	50 %	30 %	600
	2. Psykiatrisk Ungdomsteam (PUT)	1 %	2 %	1 %	4 %	93 %	576
	3. Pedagogisk-psykologisk rådgivnings- og oppfølgingstjeneste (PPT)	1 %	3 %	11 %	68 %	17 %	606
	4. Helsestasjon for ungdom	2 %	1 %	1 %	19 %	78 %	587
	5. Kommunal psykisk helsetjeneste for barn og unge	0 %	2 %	2 %	6 %	90 %	570
	6. Skolehelsetjenesten	2 %	2 %	5 %	60 %	30 %	602
	7. Selvmordsforebyggende team	1 %	0 %	1 %	1 %	97 %	577
	8. Tverrfaglig team på skole og/eller kommunenivå	0 %	2 %	6 %	33 %	59 %	589
	9. Oppfølgingstjenesten (OT)	0 %	1 %	2 %	14 %	83 %	587
	10. Sosialpedagogisk rådgiver eller sosiallærer	0 %	2 %	3 %	71 %	24 %	596

Tabell 7 «Hvem kontakter du vanligvis dersom du mistenker at en av dine elevene kan ha psykiske vansker?», etter skolenivå

		Alltid	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Ikke relevant	Uveid N (=100 %)
GS	1. Tar kontakt med eleven for å spørre direkte	24 %	28 %	23 %	9 %	9 %	7 %	604
	2. Tar kontakt med foresatte og informerer om min bekymring	39 %	33 %	19 %	2 %	1 %	6 %	613
	3. Tar kontakt med lærerkolleger for å spørre om råd	51 %	35 %	10 %	2 %	1 %	1 %	622
	4. Tar kontakt med min(e) overordnede og ber om at eleven følges opp videre	55 %	30 %	10 %	2 %	1 %	2 %	618
	5. Tar kontakt med min(e) overordnede for å spørre om råd	54 %	31 %	11 %	3 %	0 %	2 %	621
	6. Tar kontakt med skolehelsetjenesten og ber dem følge opp eleven videre	24 %	28 %	25 %	9 %	5 %	9 %	613
	7. Tar kontakt med skolehelsetjenesten for å spørre om råd	25 %	28 %	23 %	10 %	5 %	9 %	613
	8. Tar opp forholdet med rådgiver eller sosiallærer og ber dem følge eleven opp videre	32 %	25 %	10 %	4 %	3 %	26 %	606
	9. Tar opp forholdet med rådgiver eller sosiallærer for å spørre om råd	34 %	24 %	11 %	5 %	2 %	25 %	612
	10. Tar kontakt med spesialisthelsetjenesten og ber dem følge opp eleven videre	9 %	17 %	20 %	10 %	14 %	30 %	601
	11. Kontakter ingen fordi dette hører ikke til min stillingsinstruks	1 %	1 %	1 %	2 %	58 %	37 %	603
	12. Kontakter ingen fordi dette hører ikke til min stillingsinstruks	1 %	1 %	1 %	2 %	58 %	38 %	598
	13. Kontakter ingen fordi jeg har ikke kompetanse til å vurdere om en elev har psykiske vansker	1 %	0 %	0 %	3 %	59 %	36 %	602
	14. Annet (angi nærmere i feltet nedenfor)	3 %	1 %	2 %	1 %	6 %	88 %	335
VGS	1. Tar kontakt med eleven for å spørre direkte	33 %	26 %	27 %	7 %	4 %	3 %	870
	2. Tar kontakt med foresatte og informerer om min bekymring	11 %	20 %	30 %	20 %	9 %	10 %	848
	3. Tar kontakt med lærerkolleger for å spørre om råd	31 %	45 %	20 %	3 %	1 %	1 %	872
	4. Tar kontakt med min(e) overordnede og ber om at eleven følges opp videre	35 %	32 %	20 %	7 %	3 %	4 %	858
	5. Tar kontakt med min(e) overordnede for å spørre om råd	29 %	31 %	24 %	10 %	3 %	3 %	857
	6. Tar kontakt med skolehelsetjenesten og ber dem følge opp eleven videre	26 %	29 %	21 %	10 %	7 %	8 %	861
	7. Tar kontakt med skolehelsetjenesten for å spørre om råd	24 %	26 %	23 %	12 %	7 %	8 %	851
	8. Tar opp forholdet med rådgiver eller sosiallærer og ber dem følge eleven opp videre	45 %	32 %	13 %	3 %	2 %	6 %	874
	9. Tar opp forholdet med rådgiver eller sosiallærer for å spørre om råd	42 %	32 %	15 %	4 %	2 %	5 %	862
	10. Tar kontakt med spesialisthelsetjenesten og ber dem følge opp eleven videre	6 %	12 %	15 %	17 %	28 %	21 %	834
	11. Kontakter ingen fordi dette hører ikke til min stillingsinstruks	1 %	1 %	3 %	5 %	53 %	38 %	824
	12. Kontakter ingen fordi dette hører ikke til min stillingsinstruks	1 %	0 %	3 %	5 %	53 %	38 %	819
	13. Kontakter ingen fordi jeg har ikke kompetanse til å vurdere om en elev har psykiske vansker	1 %	0 %	3 %	6 %	53 %	37 %	827
	14. Annet (angi nærmere i feltet nedenfor)	4 %	2 %	4 %	1 %	5 %	85 %	429

Tabell 8 «Hvem man kontakter dersom man mistenker at en av dine elevene kan ha psykiske vansker?», etter skolestørrelse

		Alltid	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Ikke relevant	Uveid N (=100%)
L	1. Tar kontakt med eleven for å spørre direkte	33 %	24 %	24 %	9 %	5 %	6 %	475
	2. Tar kontakt med foresatte og informerer om min bekymring	35 %	26 %	22 %	10 %	4 %	3 %	470
	3. Tar kontakt med lærerkolleger for å spørre om råd	45 %	38 %	14 %	3 %	1 %	0 %	485
	4. Tar kontakt med min(e) overordnede og ber om at eleven følges opp videre	49 %	31 %	12 %	4 %	1 %	3 %	476
	5. Tar kontakt med min(e) overordnede for å spørre om råd	48 %	32 %	14 %	3 %	1 %	1 %	479
	6. Tar kontakt med skolehelsetjenesten og ber dem følge opp eleven videre	24 %	29 %	27 %	8 %	7 %	6 %	477
	7. Tar kontakt med skolehelsetjenesten for å spørre om råd	26 %	26 %	23 %	13 %	6 %	6 %	471
	8. Tar opp forholdet med rådgiver eller sosiallærer og ber dem følge eleven opp videre	32 %	20 %	11 %	3 %	3 %	30 %	481
	9. Tar opp forholdet med rådgiver eller sosiallærer for å spørre om råd	33 %	20 %	12 %	4 %	2 %	30 %	477
	10. Tar kontakt med spesialisthelsetjenesten og ber dem følge opp eleven videre	7 %	17 %	22 %	9 %	18 %	27 %	463
	11. Kontakter ingen fordi dette hører ikke til min stillingsinstruks	1 %	1 %	1 %	3 %	57 %	37 %	457
	12. Kontakter ingen fordi dette hører ikke til min stillingsinstruks	1 %	1 %	1 %	3 %	57 %	37 %	450
	13. Kontakter ingen fordi jeg har ikke kompetanse til å vurdere om en elev har psykiske vansker	1 %	0 %	1 %	5 %	58 %	35 %	455
	14. Annet (angi nærmere i feltet nedenfor)	3 %	2 %	2 %	1 %	6 %	87 %	250
M	1. Tar kontakt med eleven for å spørre direkte	24 %	26 %	25 %	10 %	8 %	8 %	512
	2. Tar kontakt med foresatte og informerer om min bekymring	34 %	29 %	19 %	6 %	3 %	9 %	511
	3. Tar kontakt med lærerkolleger for å spørre om råd	47 %	38 %	12 %	1 %	1 %	1 %	522
	4. Tar kontakt med min(e) overordnede og ber om at eleven følges opp videre	54 %	27 %	13 %	3 %	2 %	2 %	516
	5. Tar kontakt med min(e) overordnede for å spørre om råd	48 %	27 %	16 %	5 %	1 %	2 %	515
	6. Tar kontakt med skolehelsetjenesten og ber dem følge opp eleven videre	25 %	32 %	22 %	10 %	3 %	8 %	514
	7. Tar kontakt med skolehelsetjenesten for å spørre om råd	26 %	32 %	22 %	8 %	4 %	9 %	514
	8. Tar opp forholdet med rådgiver eller sosiallærer og ber dem følge eleven opp videre	32 %	28 %	10 %	5 %	3 %	22 %	513
	9. Tar opp forholdet med rådgiver eller sosiallærer for å spørre om råd	33 %	26 %	12 %	6 %	2 %	21 %	514
	10. Tar kontakt med spesialisthelsetjenesten og ber dem følge opp eleven videre	11 %	14 %	17 %	13 %	14 %	30 %	501
	11. Kontakter ingen fordi dette hører ikke til min stillingsinstruks	1 %	1 %	2 %	3 %	53 %	40 %	499
	12. Kontakter ingen fordi dette hører ikke til min stillingsinstruks	1 %	1 %	1 %	2 %	54 %	40 %	501
	13. Kontakter ingen fordi jeg har ikke kompetanse til å vurdere om en elev har psykiske vansker	0 %	0 %	1 %	4 %	56 %	39 %	504
	14. Annet (angi nærmere i feltet nedenfor)	4 %	2 %	1 %	1 %	3 %	90 %	260
S	1. Tar kontakt med eleven for å spørre direkte	25 %	32 %	24 %	6 %	8 %	4 %	487
	2. Tar kontakt med foresatte og informerer om min bekymring	25 %	31 %	26 %	7 %	4 %	8 %	480
	3. Tar kontakt med lærerkolleger for å spørre om råd	44 %	38 %	14 %	2 %	1 %	1 %	487
	4. Tar kontakt med min(e) overordnede og ber om at eleven følges opp videre	44 %	34 %	14 %	4 %	1 %	3 %	484
	5. Tar kontakt med min(e) overordnede for å spørre om råd	43 %	34 %	15 %	5 %	1 %	2 %	484
	6. Tar kontakt med skolehelsetjenesten og ber dem følge opp eleven videre	24 %	24 %	24 %	10 %	7 %	10 %	483
	7. Tar kontakt med skolehelsetjenesten for å spørre om råd	22 %	24 %	24 %	11 %	8 %	11 %	479
	8. Tar opp forholdet med rådgiver eller sosiallærer og ber dem følge eleven opp videre	43 %	31 %	12 %	4 %	3 %	9 %	486
	9. Tar opp forholdet med rådgiver eller sosiallærer for å spørre om råd	43 %	32 %	12 %	4 %	2 %	8 %	483
	10. Tar kontakt med spesialisthelsetjenesten og ber dem følge opp eleven videre	5 %	15 %	18 %	14 %	23 %	26 %	471
	11. Kontakter ingen fordi dette hører ikke til min stillingsinstruks	1 %	1 %	1 %	4 %	59 %	36 %	471
	12. Kontakter ingen fordi dette hører ikke til min stillingsinstruks	1 %	0 %	1 %	4 %	59 %	36 %	466
	13. Kontakter ingen fordi jeg har ikke kompetanse til å vurdere om en elev har psykiske vansker	1 %	0 %	1 %	4 %	58 %	35 %	470
	14. Annet (angi nærmere i feltet nedenfor)	2 %	1 %	4 %	1 %	7 %	85 %	254

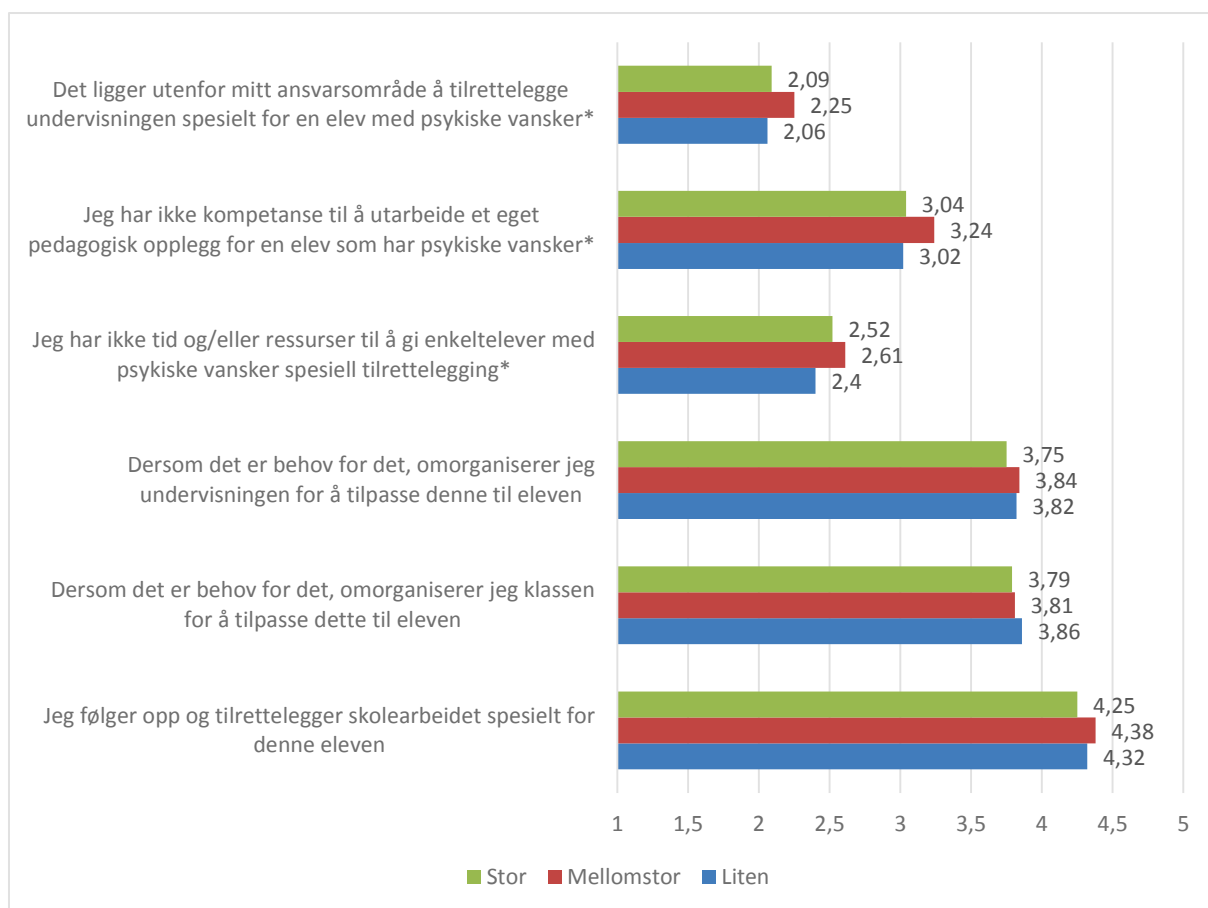
Figur 5 «Hvem kontakter du vanligvis dersom du mistenker at en av dine elever kan ha psykiske vansker?», etter skolestørrelse. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er alltid og 5 er aldri

Tabell 9 «Hva gjør du i en undervisningssituasjon dersom du har elever med psykiske vansker i klassen?», etter skolenivå

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
GS	1. Jeg følger opp og tilrettelegger skolearbeidet spesielt for denne eleven	1 %	2 %	7 %	43 %	48 %	820
	2. Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg klassen for å tilpasse dette til eleven	3 %	7 %	17 %	44 %	29 %	814
	3. Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg undervisningen for å tilpasse denne til eleven	2 %	8 %	19 %	47 %	25 %	816
	4. Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker spesiell tilrettelegging	30 %	22 %	17 %	28 %	4 %	811
	5. Jeg har ikke kompetanse til å utarbeide et eget pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske vansker.	13 %	20 %	17 %	39 %	12 %	817
	6. Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker	41 %	24 %	17 %	13 %	4 %	811
VGS	1. Jeg følger opp og tilrettelegger skolearbeidet spesielt for denne eleven	2 %	3 %	9 %	42 %	44 %	1047
	2. Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg klassen for å tilpasse dette til eleven	6 %	10 %	22 %	41 %	21 %	1043
	3. Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg undervisningen for å tilpasse denne til eleven	4 %	11 %	22 %	43 %	21 %	1035
	4. Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker spesiell tilrettelegging	31 %	25 %	18 %	22 %	5 %	1031
	5. Jeg har ikke kompetanse til å utarbeide et eget pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske vansker.	19 %	20 %	19 %	30 %	11 %	1032
	6. Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker	45 %	21 %	18 %	10 %	6 %	1029

Tabell 10 «Hva gjør du i en undervisningssituasjon dersom du har elever med psykiske vansker i klassen?», etter skolestørrelse

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
L	1. Jeg følger opp og tilrettelegger skolearbeidet spesielt for denne eleven	2 %	1 %	7 %	43 %	47 %	612
	2. Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg klassen for å tilpasse dette til eleven	3 %	9 %	16 %	44 %	29 %	608
	3. Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg undervisningen for å tilpasse denne til eleven	3 %	9 %	18 %	43 %	28 %	606
	4. Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker spesiell tilrettelegging	33 %	25 %	15 %	23 %	4 %	607
	5. Jeg har ikke kompetanse til å utarbeide et eget pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske vansker.	18 %	20 %	15 %	37 %	10 %	606
	6. Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker	45 %	23 %	17 %	10 %	5 %	606
M	1. Jeg følger opp og tilrettelegger skolearbeidet spesielt for denne eleven	1 %	2 %	6 %	41 %	50 %	644
	2. Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg klassen for å tilpasse dette til eleven	4 %	8 %	18 %	46 %	25 %	640
	3. Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg undervisningen for å tilpasse denne til eleven	2 %	6 %	21 %	50 %	22 %	638
	4. Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker spesiell tilrettelegging	28 %	21 %	17 %	31 %	4 %	631
	5. Jeg har ikke kompetanse til å utarbeide et eget pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske vansker.	11 %	20 %	16 %	39 %	14 %	636
	6. Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker	39 %	23 %	17 %	16 %	5 %	632
S	1. Jeg følger opp og tilrettelegger skolearbeidet spesielt for denne eleven	2 %	2 %	8 %	44 %	43 %	611
	2. Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg klassen for å tilpasse dette til eleven	4 %	8 %	21 %	39 %	28 %	609
	3. Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg undervisningen for å tilpasse denne til eleven	2 %	11 %	19 %	44 %	23 %	607
	4. Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker spesiell tilrettelegging	30 %	22 %	19 %	24 %	5 %	604
	5. Jeg har ikke kompetanse til å utarbeide et eget pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske vansker.	15 %	19 %	22 %	33 %	11 %	607
	6. Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker	43 %	23 %	19 %	11 %	4 %	602

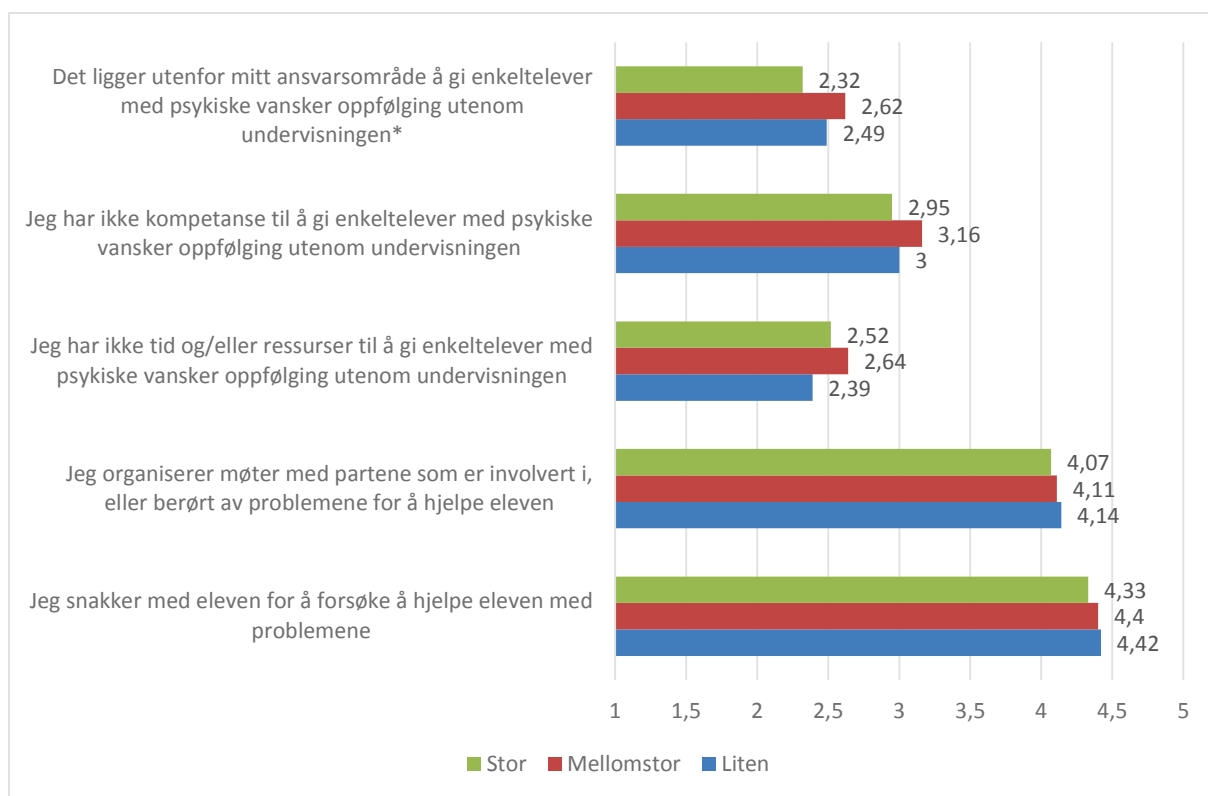
Figur 6 «Hva gjør du i en undervisningssituasjon dersom du har elever med psykiske vansker i klassen?», etter skolestørrelse. Gjennomsnittsskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig

Tabell 11 «Hva gjør du utenfor en undervisningssituasjon dersom du har elever med psykiske vansker i klassen?», etter skolenivå

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
GS	1. Jeg snakker med eleven for å forsøke å hjelpe eleven med problemene	2 %	2 %	7 %	28 %	61 %	817
	2. Jeg organiserer møter med partene som er involvert i, eller berørt av problemene for å hjelpe eleven	3 %	3 %	13 %	31 %	50 %	813
	3. Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	31 %	21 %	19 %	23 %	6 %	811
	4. Jeg har ikke kompetanse til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	15 %	18 %	22 %	34 %	11 %	814
	5. Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	33 %	22 %	19 %	17 %	9 %	809
VGS	1. Jeg snakker med eleven for å forsøke å hjelpe eleven med problemene	2 %	4 %	9 %	39 %	47 %	1046
	2. Jeg organiserer møter med partene som er involvert i, eller berørt av problemene for å hjelpe eleven	6 %	7 %	20 %	31 %	36 %	1033
	3. Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	31 %	21 %	18 %	24 %	6 %	1034
	4. Jeg har ikke kompetanse til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	20 %	19 %	19 %	30 %	13 %	1036
	5. Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	34 %	18 %	21 %	17 %	10 %	1026

Tabell 12 «Hva gjør du utenfor en undervisningssituasjon dersom du har elever med psykiske vansker i klassen?», etter skolestørrelse

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
L	1. Jeg snakker med eleven for å forsøke å hjelpe eleven med problemene	2 %	3 %	6 %	32 %	58 %	610
	2. Jeg organiserer møter med partene som er involvert i, eller berørt av problemene for å hjelpe eleven	5 %	3 %	13 %	29 %	49 %	608
	3. Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	36 %	20 %	17 %	23 %	5 %	602
	4. Jeg har ikke kompetanse til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	19 %	18 %	20 %	33 %	11 %	605
	5. Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	35 %	19 %	20 %	17 %	10 %	598
M	1. Jeg snakker med eleven for å forsøke å hjelpe eleven med problemene	3 %	2 %	8 %	28 %	60 %	641
	2. Jeg organiserer møter med partene som er involvert i, eller berørt av problemene for å hjelpe eleven	4 %	4 %	14 %	32 %	46 %	630
	3. Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	27 %	21 %	21 %	25 %	7 %	634
	4. Jeg har ikke kompetanse til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	14 %	17 %	23 %	35 %	12 %	635
	5. Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	28 %	22 %	20 %	20 %	10 %	632
S	1. Jeg snakker med eleven for å forsøke å hjelpe eleven med problemene	2 %	3 %	7 %	34 %	53 %	612
	2. Jeg organiserer møter med partene som er involvert i, eller berørt av problemene for å hjelpe eleven	4 %	5 %	17 %	31 %	44 %	608
	3. Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	30 %	23 %	19 %	22 %	7 %	609
	4. Jeg har ikke kompetanse til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	18 %	21 %	20 %	30 %	11 %	610
	5. Det ligger utenfor mitt ansvarsområde å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen	38 %	22 %	20 %	13 %	8 %	605

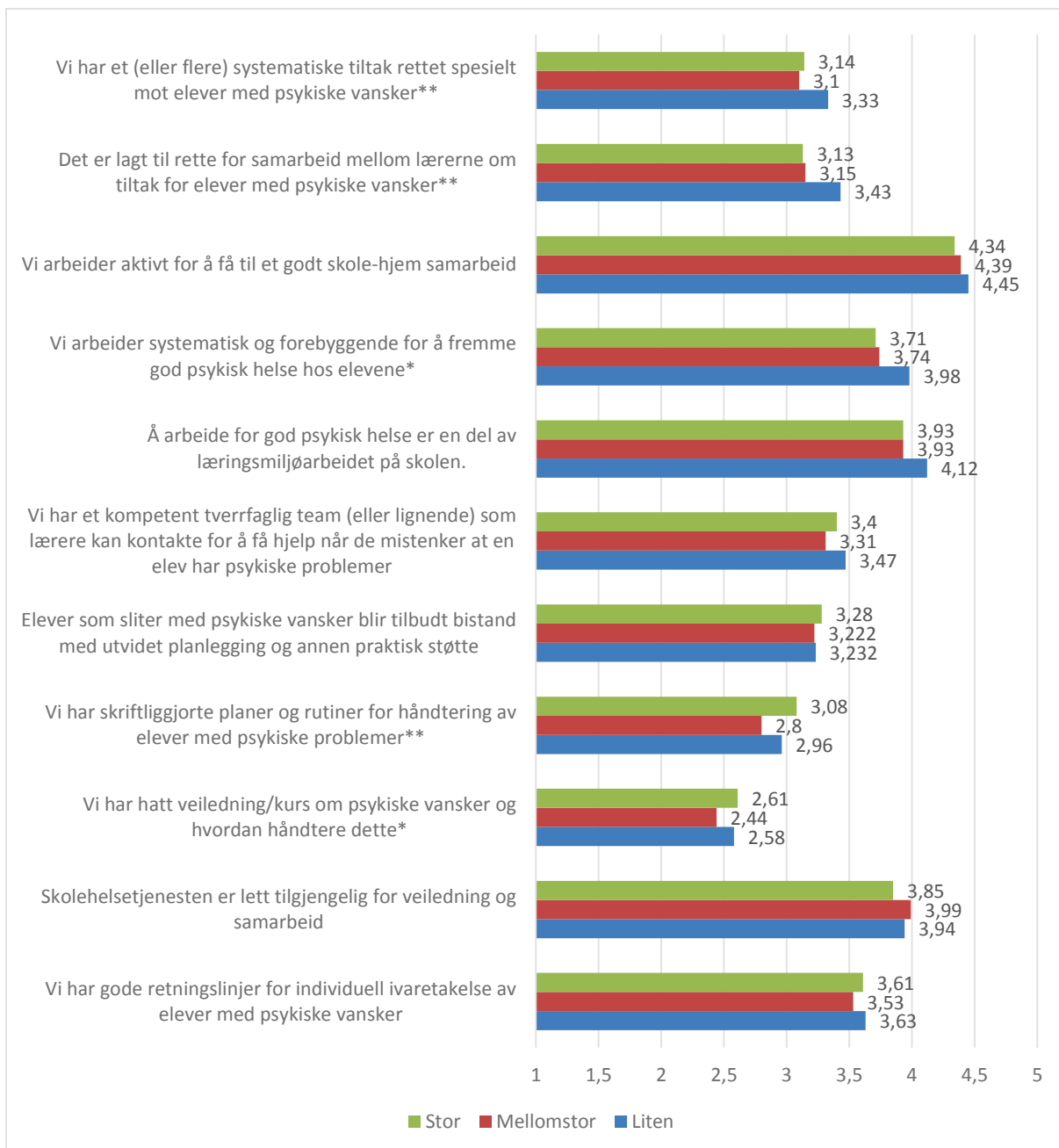
Figur 7 «Hva gjør du utenfor en undervisningssituasjon dersom du har elever med psykiske vansker i klassen?», etter skolestørrelse. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig

Tabell 13 Lærernes syn på hvordan skolen har tilrettelagt for arbeidet for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker, etter skolenivå

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
GS	1. Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	5 %	12 %	28 %	40 %	15 %	792
	2. Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	5 %	9 %	16 %	36 %	34 %	797
	3. Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	38 %	20 %	20 %	16 %	6 %	794
	4. Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	18 %	20 %	33 %	19 %	11 %	792
	5. Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	13 %	15 %	34 %	26 %	12 %	793
	6. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	14 %	14 %	22 %	27 %	23 %	794
	7. Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	4 %	7 %	17 %	32 %	40 %	796
	8. Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	4 %	8 %	19 %	40 %	29 %	796
	9. Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	1 %	1 %	8 %	29 %	61 %	793
	10. Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker	11 %	15 %	33 %	27 %	13 %	794
	11. Vi har et (eller flere) systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	12 %	14 %	38 %	23 %	13 %	794
VGS	1. Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	3 %	9 %	21 %	36 %	31 %	995
	2. Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	3 %	6 %	12 %	34 %	45 %	990
	3. Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	18 %	16 %	22 %	26 %	17 %	987
	4. Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	10 %	15 %	33 %	27 %	15 %	973
	5. Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	5 %	9 %	27 %	35 %	24 %	974
	6. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	8 %	11 %	23 %	27 %	31 %	984
	7. Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	3 %	6 %	20 %	34 %	37 %	989
	8. Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	3 %	8 %	26 %	37 %	25 %	987
	9. Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	1 %	3 %	16 %	39 %	41 %	979
	10. Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker	6 %	14 %	33 %	28 %	19 %	984
	11. Vi har et (eller flere) systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	6 %	11 %	37 %	29 %	16 %	971

Tabell 14 Lærernes syn på hvordan skolen har tilrettelagt for arbeidet for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker, etter skolestørrelse

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
L	1. Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	3 %	12 %	26 %	37 %	22 %	588
	2. Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	5 %	8 %	15 %	34 %	38 %	586
	3. Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	31 %	21 %	19 %	19 %	11 %	585
	4. Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	15 %	20 %	30 %	21 %	13 %	579
	5. Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	11 %	15 %	30 %	28 %	16 %	578
	6. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	12 %	12 %	21 %	28 %	27 %	587
	7. Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	2 %	6 %	15 %	33 %	44 %	587
	8. Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	2 %	7 %	19 %	38 %	35 %	589
	9. Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	0 %	2 %	8 %	33 %	57 %	584
	10. Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker	7 %	13 %	30 %	32 %	18 %	585
	11. Vi har et (eller flere) systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	9 %	12 %	35 %	27 %	18 %	579
M	1. Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	5 %	11 %	28 %	40 %	17 %	620
	2. Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	4 %	8 %	15 %	33 %	40 %	619
	3. Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	36 %	17 %	22 %	18 %	8 %	617
	4. Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	20 %	19 %	32 %	19 %	10 %	614
	5. Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	12 %	12 %	34 %	27 %	15 %	616
	6. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	15 %	14 %	20 %	26 %	25 %	618
	7. Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	4 %	8 %	18 %	32 %	38 %	620
	8. Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	5 %	8 %	21 %	41 %	25 %	618
	9. Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	1 %	2 %	10 %	31 %	56 %	613
	10. Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker	11 %	15 %	34 %	28 %	12 %	617
	11. Vi har et (eller flere) systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	11 %	15 %	38 %	24 %	12 %	612
S	1. Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	5 %	11 %	24 %	39 %	21 %	579
	2. Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	5 %	9 %	16 %	39 %	32 %	582
	3. Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	30 %	19 %	22 %	20 %	10 %	579
	4. Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	12 %	15 %	37 %	22 %	13 %	572
	5. Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	9 %	13 %	33 %	30 %	14 %	573
	6. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	10 %	15 %	25 %	27 %	23 %	573
	7. Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	5 %	5 %	20 %	34 %	36 %	578
	8. Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	4 %	10 %	24 %	37 %	26 %	576
	9. Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	2 %	2 %	11 %	32 %	54 %	575
	10. Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker	11 %	17 %	35 %	23 %	14 %	576
	11. Vi har et (eller flere) systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	11 %	14 %	39 %	23 %	13 %	574

Figur 8 Lærernes syn på hvordan skolen har tilrettelagt for arbeidet for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker, etter skolestørrelse. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig

Tabell 15 Hvordan lærerne mener at skolen bør tilrettelegge for arbeidet for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker, etter skolenivå

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
GS	1. Gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	1 %	1 %	5 %	18 %	75 %	794
	2. En skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	1 %	1 %	5 %	12 %	82 %	791
	3. Veiledning/kurs til lærere om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	2 %	2 %	6 %	21 %	69 %	795
	4. Skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	2 %	1 %	10 %	25 %	61 %	792
	5. Tilbud til alle elever som sliter med psykiske vansker om bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	1 %	2 %	12 %	25 %	61 %	792
	6. Et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	2 %	2 %	6 %	17 %	73 %	794
	7. Arbeid for god psykisk helse som en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	1 %	1 %	5 %	19 %	74 %	794
	8. Et systematisk og forebyggende arbeid for å fremme god psykisk helse hos elevene	1 %	1 %	5 %	18 %	75 %	790
	9. En aktiv innsats for å få til et godt skole-hjem samarbeid	1 %	0 %	3 %	11 %	85 %	794
	10. Lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker	2 %	1 %	7 %	19 %	71 %	791
	11. Et (eller flere) systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	2 %	1 %	10 %	23 %	65 %	793
	12. Tilrettelagt slik at lærere kan få ekstra tid til å hjelpe elever med psykiske vansker	3 %	2 %	8 %	16 %	72 %	792
VGS	1. Gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	0 %	2 %	8 %	22 %	68 %	979
	2. En skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	1 %	0 %	8 %	12 %	79 %	977
	3. Veiledning/kurs til lærere om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	2 %	3 %	14 %	26 %	57 %	973
	4. Skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	1 %	4 %	19 %	27 %	50 %	974
	5. Tilbud til alle elever som sliter med psykiske vansker om bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	1 %	2 %	15 %	28 %	55 %	974
	6. Et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	1 %	2 %	13 %	22 %	63 %	972
	7. Arbeid for god psykisk helse som en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	1 %	2 %	11 %	25 %	62 %	977
	8. Et systematisk og forebyggende arbeid for å fremme god psykisk helse hos elevene	1 %	2 %	12 %	24 %	62 %	973
	9. En aktiv innsats for å få til et godt skole-hjem samarbeid	0 %	1 %	12 %	27 %	60 %	974
	10. Lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker	1 %	2 %	14 %	28 %	55 %	968
	11. Et (eller flere) systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	1 %	3 %	19 %	27 %	51 %	971
	12. Tilrettelagt slik at lærere kan få ekstra tid til å hjelpe elever med psykiske vansker	3 %	5 %	16 %	22 %	55 %	969

Tabell 16 Lærernes enighet i påstander om skolens oppgaver, etter skolenivå

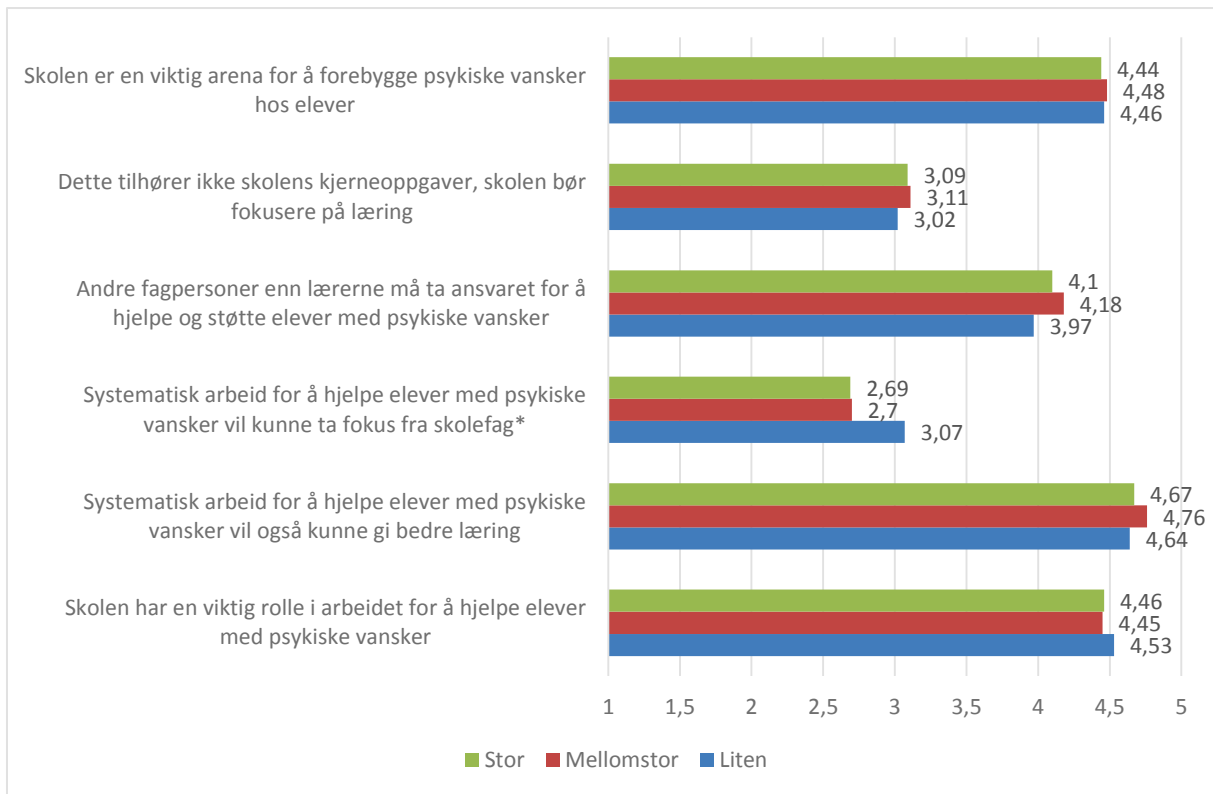
		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
GS	1. Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker	0 %	2 %	7 %	35 %	56 %	798
	2. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring	0 %	1 %	4 %	21 %	75 %	797
	3. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag	16 %	17 %	21 %	29 %	18 %	792
	4. Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker	2 %	5 %	14 %	40 %	39 %	791
	5. Arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker er ikke skolens oppgave, skolen bør fokusere på læring	23 %	28 %	19 %	23 %	7 %	794
	6. Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever	1 %	1 %	7 %	31 %	60 %	791
VGS	1. Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker	1 %	3 %	8 %	38 %	52 %	993
	2. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring	0 %	1 %	8 %	27 %	64 %	989
	3. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag	16 %	15 %	22 %	29 %	19 %	981
	4. Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker	2 %	8 %	15 %	40 %	34 %	987
	5. Arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker er ikke skolens oppgave, skolen bør fokusere på læring	28 %	30 %	15 %	19 %	8 %	985
	6. Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever	1 %	2 %	11 %	33 %	54 %	986

Tabell 17 Skoleleders enighet i påstander om skolens oppgaver, etter skolenivå

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
GS	1. Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker	1 %	2 %	6 %	32 %	60 %	407
	2. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring	1 %	1 %	2 %	19 %	77 %	406
	3. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag	26 %	20 %	18 %	24 %	13 %	404
	4. Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker	3 %	5 %	14 %	38 %	41 %	405
	5. Dette tilhører ikke skolens kjerneoppgaver, skolen bør fokusere på læring	13 %	25 %	17 %	29 %	16 %	406
	6. Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever	1 %	1 %	6 %	33 %	59 %	404
VGS	1. Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker	1 %	2 %	4 %	32 %	61 %	96
	2. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring	0 %	1 %	3 %	18 %	78 %	96
	3. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag	25 %	15 %	14 %	30 %	16 %	96
	4. Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker	1 %	5 %	11 %	45 %	39 %	96
	5. Dette tilhører ikke skolens kjerneoppgaver, skolen bør fokusere på læring	19 %	25 %	8 %	30 %	18 %	96
	6. Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever	2 %	3 %	6 %	27 %	62 %	97

Tabell 18 Skoleleders enighet i påstander om skolens oppgaver, etter skolestørrelse

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
L	1. Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker	0 %	2 %	4 %	33 %	61 %	146
	2. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring	2 %	1 %	1 %	25 %	71 %	146
	3. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag	18 %	18 %	19 %	28 %	17 %	145
	4. Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker	3 %	5 %	16 %	43 %	33 %	145
	5. Dette tilhører ikke skolens kjerneoppgaver, skolen bør fokusere på læring	12 %	31 %	14 %	29 %	14 %	146
	6. Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever	2 %	2 %	4 %	35 %	58 %	144
M	1. Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker	2 %	2 %	6 %	29 %	61 %	207
	2. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring	1 %	1 %	1 %	15 %	82 %	207
	3. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag	30 %	21 %	14 %	21 %	15 %	206
	4. Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker	2 %	4 %	10 %	42 %	42 %	206
	5. Dette tilhører ikke skolens kjerneoppgaver, skolen bør fokusere på læring	14 %	23 %	18 %	30 %	16 %	206
	6. Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever	2 %	1 %	5 %	31 %	61 %	207
S	1. Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker	1 %	2 %	6 %	33 %	58 %	150
	2. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring	1 %	1 %	4 %	18 %	76 %	149
	3. Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag	27 %	19 %	21 %	27 %	7 %	149
	4. Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker	2 %	7 %	15 %	31 %	45 %	150
	5. Dette tilhører ikke skolens kjerneoppgaver, skolen bør fokusere på læring	16 %	22 %	17 %	28 %	17 %	150
	6. Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever	0 %	2 %	9 %	31 %	58 %	150

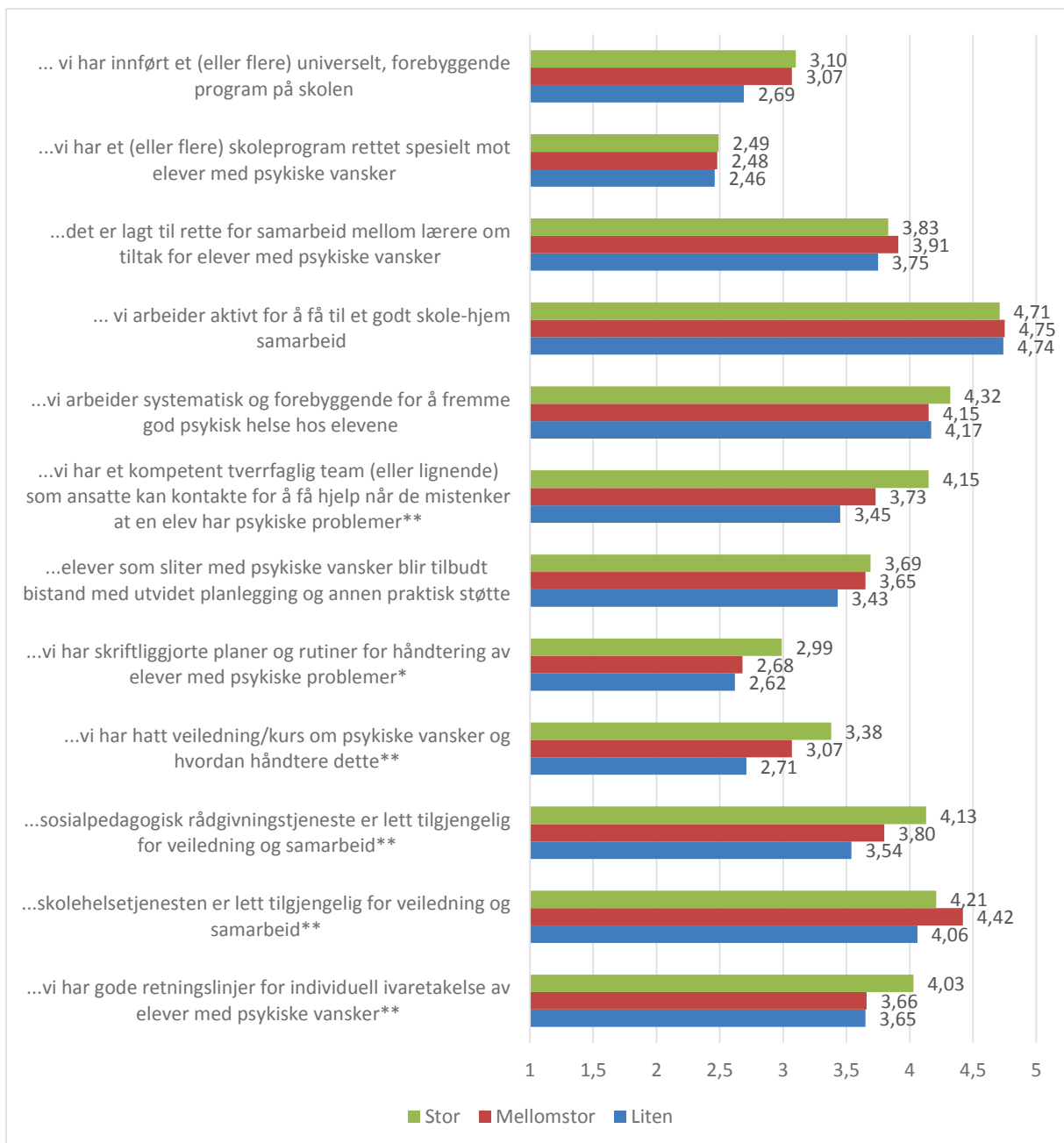
Figur 9 Skoleleders enighet i påstander om skolens oppgaver, etter skolestørrelse. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig

Tabell 19 Skoleledernes syn på hvordan skolen har tilrettelagt for arbeidet for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker, etter skolenivå

		Helt uenig	Litt uenig	Verken eller	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
GS	1. ...vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	2 %	9 %	24 %	44 %	20 %	397
	2. ...skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	3 %	7 %	5 %	34 %	52 %	401
	3. ...sosialpedagogisk rådgivningstjeneste er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	11 %	9 %	17 %	26 %	38 %	374
	4. ...vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	24 %	16 %	18 %	29 %	13 %	398
	5. ...vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	27 %	19 %	24 %	20 %	11 %	397
	6. ...elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	11 %	9 %	19 %	40 %	20 %	397
	7. ...vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	12 %	9 %	11 %	34 %	34 %	396
	8. ...vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	1 %	3 %	14 %	39 %	43 %	399
	9. ... vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	0 %	0 %	2 %	16 %	82 %	397
	10. ...det er lagt til rette for samarbeid mellom lærere om tiltak for elever med psykiske vansker	3 %	7 %	22 %	40 %	27 %	392
	11. ...vi har et (eller flere) skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	35 %	19 %	24 %	14 %	8 %	395
	12. ... vi har innført et (eller flere) universelt, forebyggende program på skolen	31 %	9 %	18 %	17 %	25 %	397
VGS	1. ...vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	2 %	0 %	10 %	53 %	34 %	96
	2. ...skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	2 %	8 %	6 %	30 %	55 %	97
	3. ...sosialpedagogisk rådgivningstjeneste er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	6 %	1 %	23 %	70 %	98
	4. ...vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	5 %	4 %	9 %	39 %	43 %	96
	5. ...vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	15 %	13 %	25 %	27 %	21 %	96
	6. ...elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	0 %	4 %	10 %	39 %	47 %	97
	7. ...vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	4 %	3 %	4 %	29 %	60 %	97
	8. ...vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	0 %	4 %	12 %	42 %	42 %	97
	9. ... vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	0 %	5 %	6 %	34 %	55 %	97
	10. ...det er lagt til rette for samarbeid mellom lærere om tiltak for elever med psykiske vansker	2 %	11 %	11 %	39 %	37 %	97
	11. ...vi har et (eller flere) skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	31 %	13 %	14 %	22 %	20 %	97
	12. ... vi har innført et (eller flere) universelt, forebyggende program på skolen	29 %	9 %	17 %	20 %	25 %	97

Tabell 20 Skoleledernes syn på hvordan skolen har tilrettelagt for arbeidet for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker, etter skolestørrelse

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
L	1. ...vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	5 %	9 %	22 %	44 %	20 %	143
	2. ...skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	4 %	10 %	5 %	39 %	43 %	145
	3. ...sosialpedagogisk rådgivningstjeneste er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	14 %	9 %	18 %	27 %	32 %	141
	4. ...vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	30 %	16 %	17 %	27 %	11 %	145
	5. ...vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	29 %	17 %	26 %	19 %	9 %	145
	6. ...elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	12 %	9 %	22 %	37 %	20 %	145
	7. ...vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	18 %	10 %	14 %	24 %	34 %	144
	8. ...vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	2 %	3 %	16 %	37 %	43 %	145
	9. ... vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	1 %	0 %	3 %	18 %	79 %	143
	10. ...det er lagt til rette for samarbeid mellom lærere om tiltak for elever med psykiske vansker	5 %	10 %	22 %	32 %	32 %	142
	11. ...vi har et (eller flere) skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	32 %	17 %	31 %	14 %	7 %	144
	12. ... vi har innført et (eller flere) universelt, forebyggende program på skolen	37 %	9 %	23 %	13 %	19 %	144
M	1. ...vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	2 %	8 %	28 %	45 %	16 %	203
	2. ...skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	2 %	4 %	5 %	31 %	59 %	205
	3. ...sosialpedagogisk rådgivningstjeneste er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	10 %	11 %	12 %	25 %	43 %	191
	4. ...vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	22 %	16 %	12 %	34 %	16 %	201
	5. ...vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	27 %	20 %	22 %	21 %	10 %	200
	6. ...elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	9 %	8 %	17 %	42 %	24 %	203
	7. ...vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	10 %	9 %	11 %	38 %	33 %	202
	8. ...vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	1 %	4 %	14 %	42 %	40 %	203
	9. ... vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	0 %	1 %	3 %	17 %	80 %	203
	10. ...det er lagt til rette for samarbeid mellom lærere om tiltak for elever med psykiske vansker	2 %	6 %	21 %	40 %	30 %	201
	11. ...vi har et (eller flere) skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	36 %	20 %	16 %	15 %	13 %	202
	12. ... vi har innført et (eller flere) universelt, forebyggende program på skolen	29 %	10 %	14 %	20 %	27 %	202
S	1. ...vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	0 %	6 %	16 %	47 %	31 %	147
	2. ...skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	3 %	8 %	7 %	30 %	52 %	148
	3. ...sosialpedagogisk rådgivningstjeneste er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	5 %	4 %	15 %	25 %	51 %	140
	4. ...vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	13 %	12 %	22 %	29 %	23 %	148
	5. ...vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	21 %	16 %	24 %	21 %	18 %	148
	6. ...elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	8 %	9 %	16 %	41 %	27 %	146
	7. ...vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	6 %	4 %	7 %	38 %	46 %	147
	8. ...vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	0 %	3 %	11 %	39 %	48 %	148
	9. ... vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	0 %	1 %	2 %	22 %	75 %	148
	10. ...det er lagt til rette for samarbeid mellom lærere om tiltak for elever med psykiske vansker	2 %	8 %	19 %	48 %	24 %	146
	11. ...vi har et (eller flere) skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	35 %	16 %	22 %	18 %	9 %	146
	12. ... vi har innført et (eller flere) universelt, forebyggende program på skolen	28 %	8 %	18 %	17 %	29 %	148

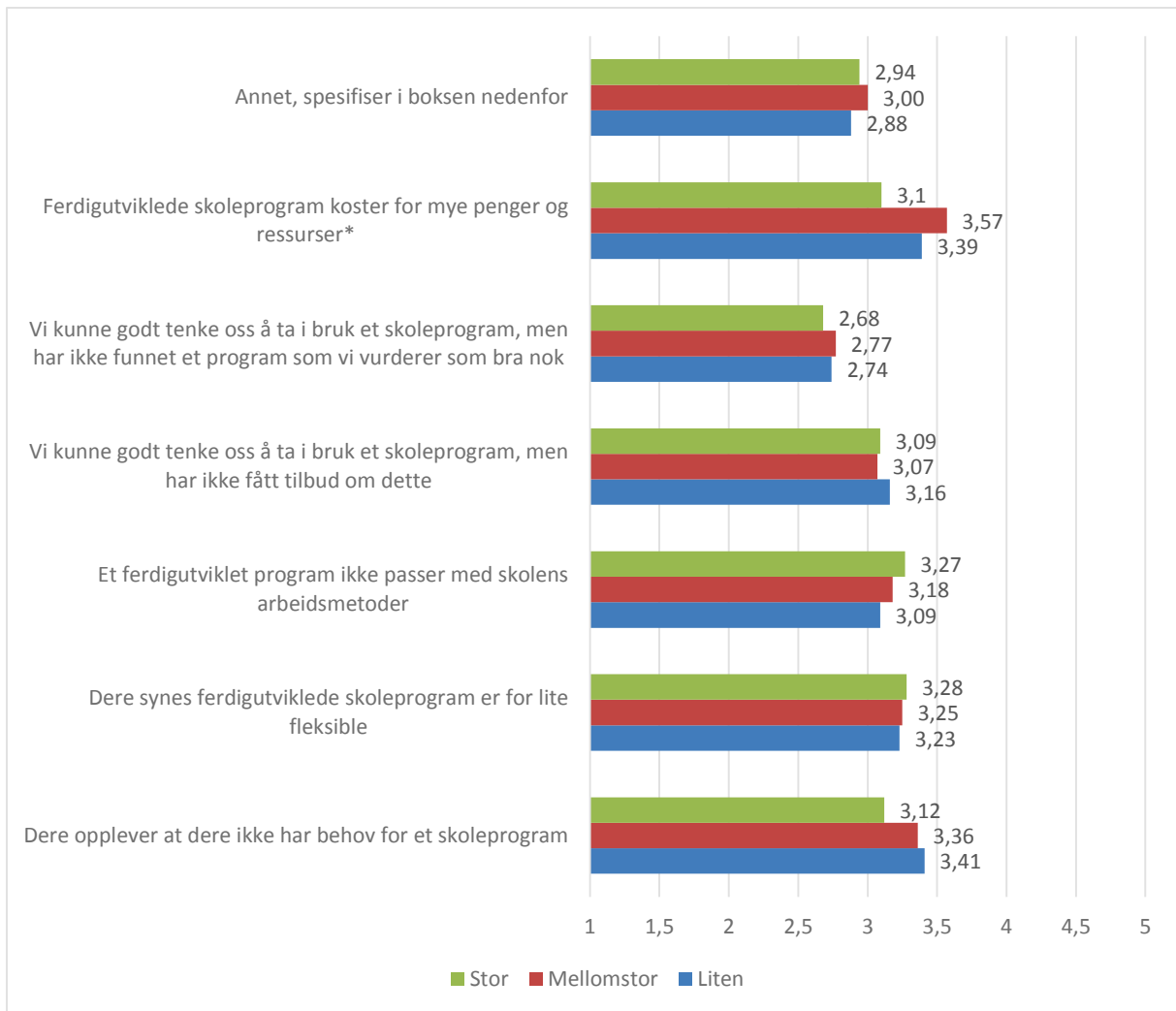
Figur 10 Ledernes syn på hvordan skolen har tilrettelagt for arbeidet for å støtte og hjelpe elever som har psykiske vansker, etter skolestørrelse. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig

Tabell 21 Årsaker til at skolene ikke hadde tatt i bruk skoleprogram, etter skolenivå

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
GS	1. Dere opplever at dere ikke har behov for et skoleprogram	11 %	6 %	39 %	28 %	17 %	211
	2. Dere synes ferdigutviklede skoleprogram er for lite fleksible	6 %	5 %	57 %	24 %	9 %	203
	3. Et ferdigutviklet program ikke passer med skolens arbeidsmetoder	6 %	7 %	61 %	18 %	9 %	203
	4. Vi kunne godt tenke oss å ta i bruk et skoleprogram, men har ikke fått tilbud om dette	13 %	10 %	38 %	28 %	11 %	208
	5. Vi kunne godt tenke oss å ta i bruk et skoleprogram, men har ikke funnet et program som vi vurderer som bra nok	17 %	12 %	57 %	10 %	5 %	202
	6. Ferdigutviklede skoleprogram koster for mye penger og ressurser	6 %	2 %	55 %	19 %	20 %	203
	7. Annet, spesifiser i boksen nedenfor	8 %	2 %	84 %	2 %	4 %	50
VGS	1. Dere opplever at dere ikke har behov for et skoleprogram	14 %	13 %	40 %	14 %	19 %	45
	2. Dere synes ferdigutviklede skoleprogram er for lite fleksible	7 %	0 %	56 %	31 %	6 %	44
	3. Et ferdigutviklet program ikke passer med skolens arbeidsmetoder	7 %	3 %	54 %	30 %	6 %	44
	4. Vi kunne godt tenke oss å ta i bruk et skoleprogram, men har ikke fått tilbud om dette	17 %	4 %	49 %	21 %	9 %	45
	5. Vi kunne godt tenke oss å ta i bruk et skoleprogram, men har ikke funnet et program som vi vurderer som bra nok	18 %	9 %	57 %	14 %	3 %	44
	6. Ferdigutviklede skoleprogram koster for mye penger og ressurser	8 %	14 %	62 %	14 %	3 %	44
	7. Annet, spesifiser i boksen nedenfor	8 %	0 %	80 %	0 %	12 %	15

Tabell 22 Årsaker til at skolene ikke hadde tatt i bruk skoleprogram, etter skolestørrelse

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
L	1. Dere opplever at dere ikke har behov for et skoleprogram	10 %	6 %	34 %	31 %	18 %	85
	2. Dere synes ferdigutviklede skoleprogram er for lite fleksible	5 %	1 %	63 %	28 %	3 %	79
	3. Et ferdigutviklet program ikke passer med skolens arbeidsmetoder	6 %	5 %	66 %	20 %	3 %	79
	4. Vi kunne godt tenke oss å ta i bruk et skoleprogram, men har ikke fått tilbud om dette	10 %	9 %	45 %	26 %	10 %	82
	5. Vi kunne godt tenke oss å ta i bruk et skoleprogram, men har ikke funnet et program som vi vurderer som bra nok	15 %	11 %	62 %	12 %	1 %	79
	6. Ferdigutviklede skoleprogram koster for mye penger og ressurser	5 %	3 %	55 %	21 %	16 %	79
	7. Annet, spesifiser i boksen nedenfor	9 %	5 %	81 %	0 %	5 %	22
M	1. Dere opplever at dere ikke har behov for et skoleprogram	9 %	7 %	42 %	24 %	18 %	104
	2. Dere synes ferdigutviklede skoleprogram er for lite fleksible	4 %	9 %	54 %	25 %	8 %	101
	3. Et ferdigutviklet program ikke passer med skolens arbeidsmetoder	5 %	9 %	59 %	16 %	11 %	102
	4. Vi kunne godt tenke oss å ta i bruk et skoleprogram, men har ikke fått tilbud om dette	15 %	10 %	36 %	30 %	9 %	103
	5. Vi kunne godt tenke oss å ta i bruk et skoleprogram, men har ikke funnet et program som vi vurderer som bra nok	15 %	12 %	59 %	9 %	5 %	100
	6. Ferdigutviklede skoleprogram koster for mye penger og ressurser	2 %	4 %	49 %	26 %	20 %	101
	7. Annet, spesifiser i boksen nedenfor	5 %	0 %	88 %	4 %	3 %	24
S	1. Dere opplever at dere ikke har behov for et skoleprogram	17 %	6 %	39 %	26 %	13 %	67
	2. Dere synes ferdigutviklede skoleprogram er for lite fleksible	10 %	2 %	54 %	20 %	14 %	67
	3. Et ferdigutviklet program ikke passer med skolens arbeidsmetoder	7 %	5 %	55 %	22 %	11 %	66
	4. Vi kunne godt tenke oss å ta i bruk et skoleprogram, men har ikke fått tilbud om dette	16 %	10 %	37 %	24 %	13 %	68
	5. Vi kunne godt tenke oss å ta i bruk et skoleprogram, men har ikke funnet et program som vi vurderer som bra nok	22 %	13 %	48 %	10 %	8 %	67
	6. Ferdigutviklede skoleprogram koster for mye penger og ressurser	12 %	2 %	65 %	5 %	16 %	67
	7. Annet, spesifiser i boksen nedenfor	12 %	0 %	79 %	0 %	9 %	19

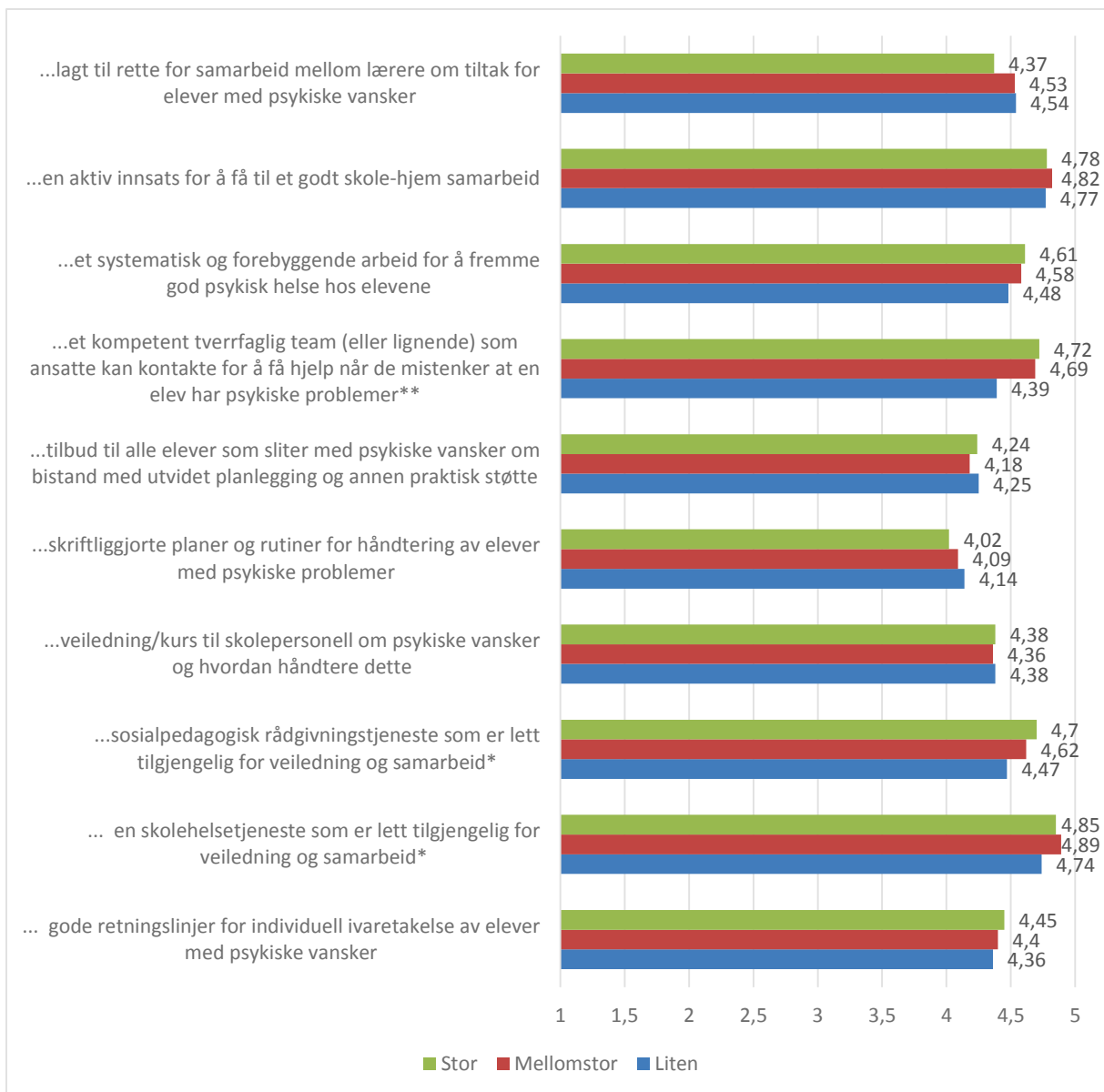
Figur 11 Årsaker til at skolene ikke hadde tatt i bruk skoleprogram, etter skolestørrelse. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig

Tabell 23 Hvordan skolelederne mener at skolen bør tilrettelegge for arbeidet med å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker, etter skolenivå

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
GS	1. ... gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	0 %	1 %	9 %	39 %	52 %	382
	2. ... en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	1 %	0 %	1 %	11 %	87 %	384
	3. ...sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	1 %	1 %	12 %	16 %	72 %	374
	4. ...veiledning/kurs til skolepersonell om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	1 %	2 %	11 %	33 %	54 %	384
	5. ...skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	2 %	3 %	18 %	36 %	41 %	383
	6. ...tilbud til alle elever som sliter med psykiske vansker om bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	1 %	1 %	18 %	35 %	45 %	383
	7. ...et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	1 %	1 %	8 %	19 %	72 %	381
	8. ...et systematisk og forebyggende arbeid for å fremme god psykisk helse hos elevene	0 %	1 %	8 %	24 %	68 %	383
	9. ...en aktiv innsats for å få til et godt skole-hjem samarbeid	0 %	0 %	2 %	13 %	85 %	383
	10. ...lagt til rette for samarbeid mellom lærere om tiltak for elever med psykiske vansker	1 %	1 %	8 %	30 %	61 %	377
VGS	1. ... gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	1 %	1 %	13 %	32 %	53 %	96
	2. ... en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	1 %	0 %	5 %	10 %	84 %	96
	3. ...sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	1 %	0 %	2 %	12 %	85 %	96
	4. ...veiledning/kurs til skolepersonell om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	1 %	2 %	11 %	29 %	58 %	96
	5. ...skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	5 %	6 %	17 %	42 %	30 %	96
	6. ...tilbud til alle elever som sliter med psykiske vansker om bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	2 %	3 %	10 %	37 %	47 %	95
	7. ...et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	2 %	1 %	3 %	24 %	70 %	97
	8. ...et systematisk og forebyggende arbeid for å fremme god psykisk helse hos elevene	1 %	2 %	11 %	31 %	56 %	96
	9. ...en aktiv innsats for å få til et godt skole-hjem samarbeid	0 %	2 %	11 %	19 %	69 %	94
	10. ...lagt til rette for samarbeid mellom lærere om tiltak for elever med psykiske vansker	1 %	3 %	10 %	29 %	57 %	95

Tabell 24 Hvordan skolelederne mener at skolen bør tilrettelegge for arbeidet med å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker, etter skolestørrelse

		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
L	1. ... gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	0 %	0 %	12 %	40 %	48 %	139
	2. ... en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	1 %	0 %	3 %	16 %	80 %	138
	3. ...sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	1 %	0 %	15 %	21 %	64 %	138
	4. ...veiledning/kurs til skolepersonell om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	1 %	1 %	12 %	32 %	54 %	138
	5. ...skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	2 %	4 %	17 %	35 %	43 %	138
	6. ...tilbud til alle elever som sliter med psykiske vansker om bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	1 %	1 %	20 %	29 %	50 %	138
	7. ...et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	1 %	1 %	16 %	23 %	60 %	136
	8. ...et systematisk og forebyggende arbeid for å fremme god psykisk helse hos elevene	0 %	1 %	13 %	25 %	62 %	138
	9. ...en aktiv innsats for å få til et godt skole-hjem samarbeid	0 %	0 %	5 %	13 %	82 %	136
	10. ...lagt til rette for samarbeid mellom lærere om tiltak for elever med psykiske vansker	0 %	0 %	10 %	27 %	64 %	135
M	1. ... gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	0 %	2 %	8 %	38 %	52 %	198
	2. ... en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	0 %	1 %	9 %	90 %	201
	3. ...sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	1 %	1 %	11 %	12 %	76 %	193
	4. ...veiledning/kurs til skolepersonell om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	1 %	3 %	9 %	35 %	53 %	200
	5. ...skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	2 %	4 %	16 %	41 %	37 %	199
	6. ...tilbud til alle elever som sliter med psykiske vansker om bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	1 %	3 %	17 %	35 %	44 %	198
	7. ...et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	1 %	0 %	4 %	19 %	76 %	200
	8. ...et systematisk og forebyggende arbeid for å fremme god psykisk helse hos elevene	0 %	1 %	7 %	24 %	68 %	199
	9. ...en aktiv innsats for å få til et godt skole-hjem samarbeid	0 %	0 %	2 %	13 %	84 %	200
	10. ...lagt til rette for samarbeid mellom lærere om tiltak for elever med psykiske vansker	0 %	1 %	8 %	29 %	62 %	197
S	1. ... gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	0 %	0 %	9 %	34 %	56 %	141
	2. ... en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	1 %	0 %	1 %	9 %	89 %	141
	3. ...sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	1 %	6 %	14 %	79 %	139
	4. ...veiledning/kurs til skolepersonell om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	0 %	3 %	11 %	30 %	56 %	142
	5. ...skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	4 %	2 %	22 %	34 %	39 %	142
	6. ...tilbud til alle elever som sliter med psykiske vansker om bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	2 %	1 %	14 %	41 %	44 %	142
	7. ...et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	0 %	1 %	3 %	18 %	77 %	142
	8. ...et systematisk og forebyggende arbeid for å fremme god psykisk helse hos elevene	0 %	0 %	5 %	25 %	69 %	142
	9. ...en aktiv innsats for å få til et godt skole-hjem samarbeid	0 %	0 %	3 %	15 %	82 %	141
	10. ...lagt til rette for samarbeid mellom lærere om tiltak for elever med psykiske vansker	2 %	2 %	9 %	33 %	55 %	140

Figur 12. Hvordan skolelederne mener at skolen bør tilrettelegge for arbeidet med å støtte og hjelpe elever med psykiske vansker, etter skolestørrelse. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig

Tabell 25 I hvilken grad skolene informerer andre skoler om elever med psykiske vansker ved overgang mellom skoler, etter skolestørrelse

		Stemmer ikke	Stemmer som regel	Stemmer helt	Ikke relevant	Uveid N (=100 %)
L	1. Vi mottar relevant og nyttig informasjon fra skolen en elev kommer fra dersom eleven har psykiske vansker	20 %	44 %	18 %	18 %	138
	2. Vi har rutiner for å gi relevant informasjon til andre skoler dersom en elev med psykiske vansker skal flytte fra vår skole til en annen	6 %	40 %	41 %	14 %	136
	3. Denne typen informasjon er for sensitiv, og vi informerer derfor bare om dette dersom de foresatte aktivt ber om det	42 %	24 %	17 %	17 %	137
M	1. Vi mottar relevant og nyttig informasjon fra skolen en elev kommer fra dersom eleven har psykiske vansker	13 %	62 %	15 %	10 %	200
	2. Vi har rutiner for å gi relevant informasjon til andre skoler dersom en elev med psykiske vansker skal flytte fra vår skole til en annen	7 %	41 %	48 %	4 %	199
	3. Denne typen informasjon er for sensitiv, og vi informerer derfor bare om dette dersom de foresatte aktivt ber om det	57 %	17 %	18 %	9 %	196
S	1. Vi mottar relevant og nyttig informasjon fra skolen en elev kommer fra dersom eleven har psykiske vansker	13 %	65 %	16 %	6 %	145
	2. Vi har rutiner for å gi relevant informasjon til andre skoler dersom en elev med psykiske vansker skal flytte fra vår skole til en annen	7 %	48 %	42 %	3 %	145
	3. Denne typen informasjon er for sensitiv, og vi informerer derfor bare om dette dersom de foresatte aktivt ber om det	51 %	23 %	19 %	7 %	144

L = Liten=inntil 20 lærere ved grunnskolene og inntil 70 lærere ved de videregående skolene.

M = Mellomstor=20 til 35 lærere ved grunnskolene og 70 til 100 lærere ved de videregående skolene.

S = Stor=mer enn 35 lærere ved grunnskolene og over 100 lærere ved de videregående skolene.

Tabell 26 Hvordan skoleeier har tilrettelagt for at skolene i deres arbeid med elever med psykiske vansker, etter kommune og fylkeskommune

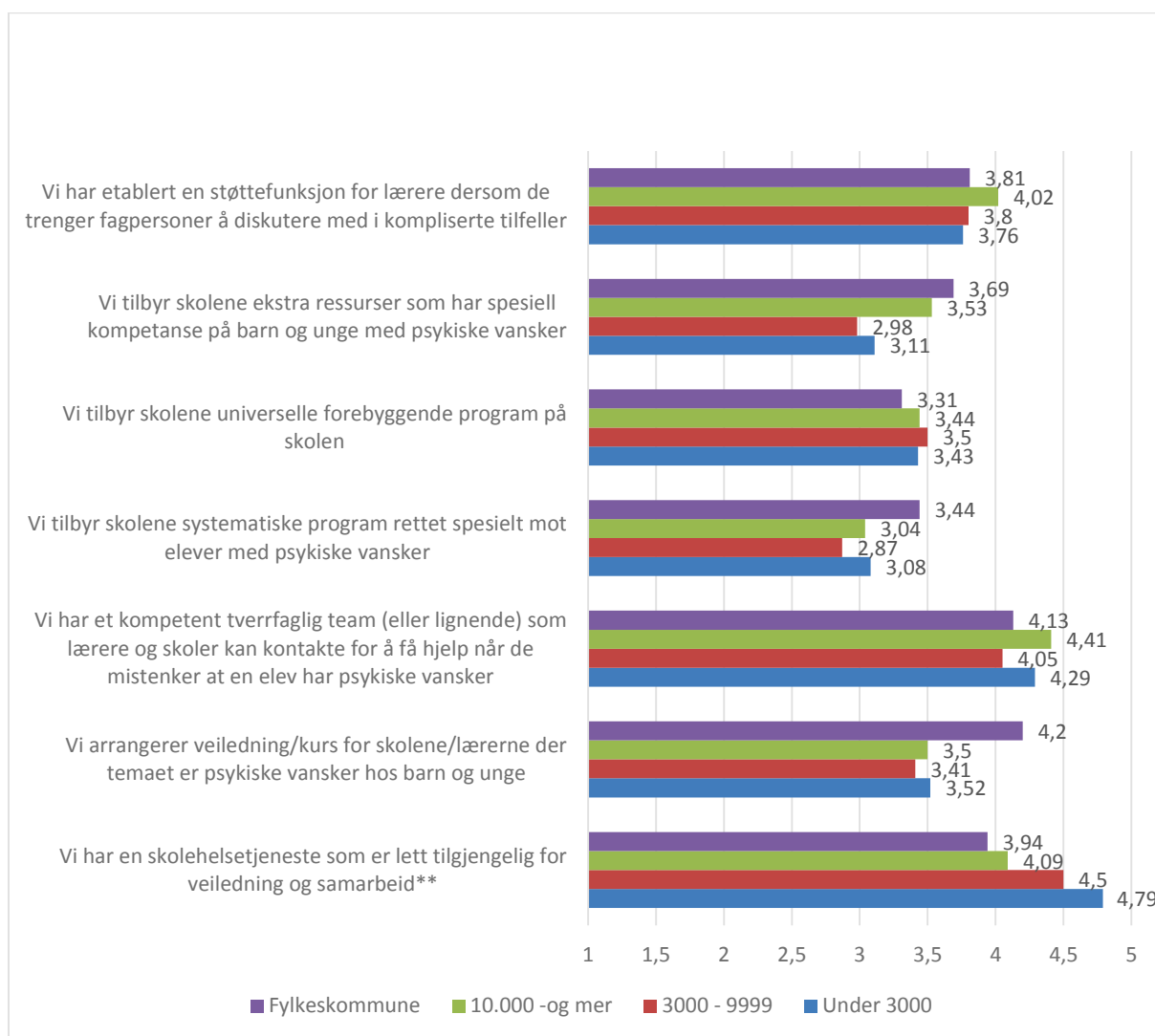
		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
Komm	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	4 %	4 %	32 %	59 %	85
	2. Vi arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	4 %	21 %	16 %	43 %	16 %	85
	3. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	1 %	7 %	7 %	35 %	50 %	86
	4. Vi tilbyr skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	17 %	19 %	25 %	27 %	13 %	86
	5. Vi tilbyr skolene universelle forebyggende program på skolen	12 %	14 %	15 %	36 %	23 %	86
	6. Vi tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	17 %	15 %	16 %	34 %	18 %	86
	7. Vi har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	7 %	11 %	8 %	35 %	38 %	86
Fylke	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	13 %	25 %	19 %	44 %	16
	2. Vi arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	0 %	0 %	20 %	40 %	40 %	15
	3. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	6 %	13 %	44 %	38 %	16
	4. Vi tilbyr skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	19 %	6 %	13 %	38 %	25 %	16
	5. Vi tilbyr skolene universelle forebyggende program på skolen	13 %	19 %	19 %	25 %	25 %	16
	6. Vi tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	19 %	0 %	13 %	31 %	38 %	16
	7. Vi har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	6 %	6 %	19 %	38 %	31 %	16

Tabell 27 Skoleledernes syn på hvordan skoleeier har tilrettelagt for skolens arbeid med elever med psykiske vansker, etter skolestørrelse

		Stemmer ikke	Stemmer, men tilbudet er ikke godt nok	Stemmer, men vi har ikke benyttet tilbudet	Stemmer, og tilbudet er til god hjelp	Uveid N (=100 %)
L	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	7 %	26 %	11 %	57 %	136
	2. Vi har en sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	34 %	12 %	10 %	44 %	134
	3. Skoleeier legger til rette for et godt samarbeid med de ulike hjelpetjenestene	12 %	26 %	17 %	44 %	135
	4. Skoleeier arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	44 %	22 %	15 %	20 %	133
	5. Kommunen har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	19 %	19 %	22 %	40 %	130
	6. Skoleeier tilbyr skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	67 %	9 %	14 %	10 %	134
	7. Skoleeier tilbyr universelle forebyggende program til skolen	63 %	8 %	11 %	18 %	132
	8. Skoleeier tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	71 %	9 %	9 %	12 %	133
	9. Kommunen har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	57 %	10 %	11 %	22 %	129
M	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	6 %	25 %	2 %	68 %	199
	2. Vi har en sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	24 %	23 %	4 %	50 %	192
	3. Skoleeier legger til rette for et godt samarbeid med de ulike hjelpetjenestene	13 %	38 %	5 %	44 %	193
	4. Skoleeier arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	51 %	22 %	8 %	18 %	194
	5. Kommunen har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	25 %	22 %	7 %	45 %	197
	6. Skoleeier tilbyr skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	77 %	8 %	7 %	9 %	192
	7. Skoleeier tilbyr universelle forebyggende program til skolen	72 %	8 %	5 %	15 %	193
	8. Skoleeier tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	76 %	11 %	3 %	10 %	195
	9. Kommunen har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	58 %	18 %	3 %	21 %	195
S	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	4 %	33 %	2 %	61 %	141
	2. Vi har en sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	15 %	25 %	3 %	57 %	136
	3. Skoleeier legger til rette for et godt samarbeid med de ulike hjelpetjenestene	17 %	35 %	4 %	44 %	140
	4. Skoleeier arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	40 %	28 %	9 %	23 %	141
	5. Kommunen har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	19 %	28 %	8 %	46 %	139
	6. Skoleeier tilbyr skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	75 %	11 %	6 %	9 %	139
	7. Skoleeier tilbyr universelle forebyggende program til skolen	65 %	11 %	7 %	17 %	137
	8. Skoleeier tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	68 %	18 %	2 %	12 %	139
	9. Kommunen har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	58 %	18 %	4 %	21 %	139

Tabell 28 Hvordan skoleeier har tilrettelagt for skolene i dere samarbeid med elever med psykiske vansker, etter landsdel

Landsdel		Helt uenig	Litt uenig	Verken eller	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
Oslo og Akershus	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	0 %	9 %	41 %	50 %	10
	2. Vi arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	9 %	27 %	9 %	41 %	14 %	10
	3. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	0 %	0 %	23 %	77 %	10
	4. Vi tilbyr skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	27 %	18 %	0 %	54 %	0 %	10
	5. Vi tilbyr skolene universelle forebyggende program på skolen	9 %	9 %	9 %	54 %	18 %	10
	6. Vi tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	18 %	9 %	18 %	32 %	23 %	10
	7. Vi har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	9 %	9 %	9 %	23 %	50 %	10
Øst-Norge	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	7 %	11 %	12 %	70 %	31
	2. Vi arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	4 %	16 %	19 %	45 %	17 %	31
	3. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	9 %	7 %	35 %	49 %	31
	4. Vi tilbyr skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	26 %	9 %	26 %	19 %	20 %	31
	5. Vi tilbyr skolene universelle forebyggende program på skolen	19 %	19 %	10 %	26 %	26 %	31
	6. Vi tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	16 %	16 %	22 %	23 %	23 %	31
	7. Vi har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	16 %	12 %	6 %	35 %	31 %	31
Sør- og Vest-Norge	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	8 %	11 %	26 %	56 %	36
	2. Vi arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	0 %	15 %	18 %	36 %	32 %	34
	3. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	8 %	8 %	45 %	40 %	36
	4. Vi tilbyr skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	8 %	10 %	29 %	35 %	18 %	36
	5. Vi tilbyr skolene universelle forebyggende program på skolen	5 %	5 %	26 %	42 %	22 %	36
	6. Vi tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	2 %	12 %	19 %	45 %	22 %	36
	7. Vi har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	2 %	12 %	12 %	40 %	34 %	36
Midt- og Nord-Norge	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	3 %	0 %	50 %	46 %	24
	2. Vi arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	4 %	20 %	15 %	48 %	12 %	25
	3. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	4 %	4 %	12 %	32 %	48 %	25
	4. Vi tilbyr skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	16 %	33 %	19 %	24 %	9 %	25
	5. Vi tilbyr skolene universelle forebyggende program på skolen	13 %	24 %	11 %	29 %	24 %	25
	6. Vi tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	35 %	13 %	4 %	32 %	17 %	25
	7. Vi har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	4 %	8 %	11 %	33 %	44 %	25

Figur 13 Hvordan skoleeier har tilrettelagt for skolene i deres arbeid med elever med psykiske vansker, etter innbyggertall. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig

Tabell 29 Hvordan skoleeier har tilrettelagt for skolene i deres arbeid med elever med psykiske vansker, etter innbyggertall

Antall innbyggere i kommunen		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
Under 3000	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	0 %	0 %	21 %	79 %	26
	2. Vi arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	4 %	19 %	16 %	42 %	19 %	26
	3. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	10 %	4 %	32 %	54 %	26
	4. Vi tilbyr skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	10 %	20 %	34 %	25 %	11 %	26
	5. Vi tilbyr skolene universelle forebyggende program på skolen	14 %	11 %	12 %	42 %	20 %	26
	6. Vi tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	19 %	19 %	16 %	26 %	21 %	26
	7. Vi har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	6 %	15 %	7 %	44 %	29 %	29
3000 - 9999	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	3 %	3 %	34 %	60 %	29
	2. Vi arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	0 %	26 %	17 %	47 %	10 %	29
	3. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	4 %	6 %	14 %	30 %	45 %	29
	4. Vi tilbyr skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	22 %	19 %	19 %	30 %	10 %	29
	5. Vi tilbyr skolene universelle forebyggende program på skolen	7 %	18 %	17 %	34 %	24 %	29
	6. Vi tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	24 %	17 %	10 %	35 %	14 %	29
	7. Vi har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	11 %	10 %	10 %	29 %	41 %	31
10.000 eller mer	1. Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	10 %	9 %	43 %	38 %	30
	2. Vi arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	7 %	18 %	15 %	40 %	20 %	31
	3. Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	3 %	3 %	45 %	50 %	31
	4. Vi tilbyr skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	19 %	18 %	21 %	25 %	17 %	31
	5. Vi tilbyr skolene universelle forebyggende program på skolen	14 %	13 %	15 %	32 %	26 %	31
	6. Vi tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	8 %	9 %	22 %	42 %	18 %	31
	7. Vi har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	5 %	10 %	8 %	30 %	46 %	31

Tabell 30 Hva skoleeierne mener kommunen bør tilby skolene i deres arbeid med elever med psykiske vansker, etter kommune og fylkeskommune

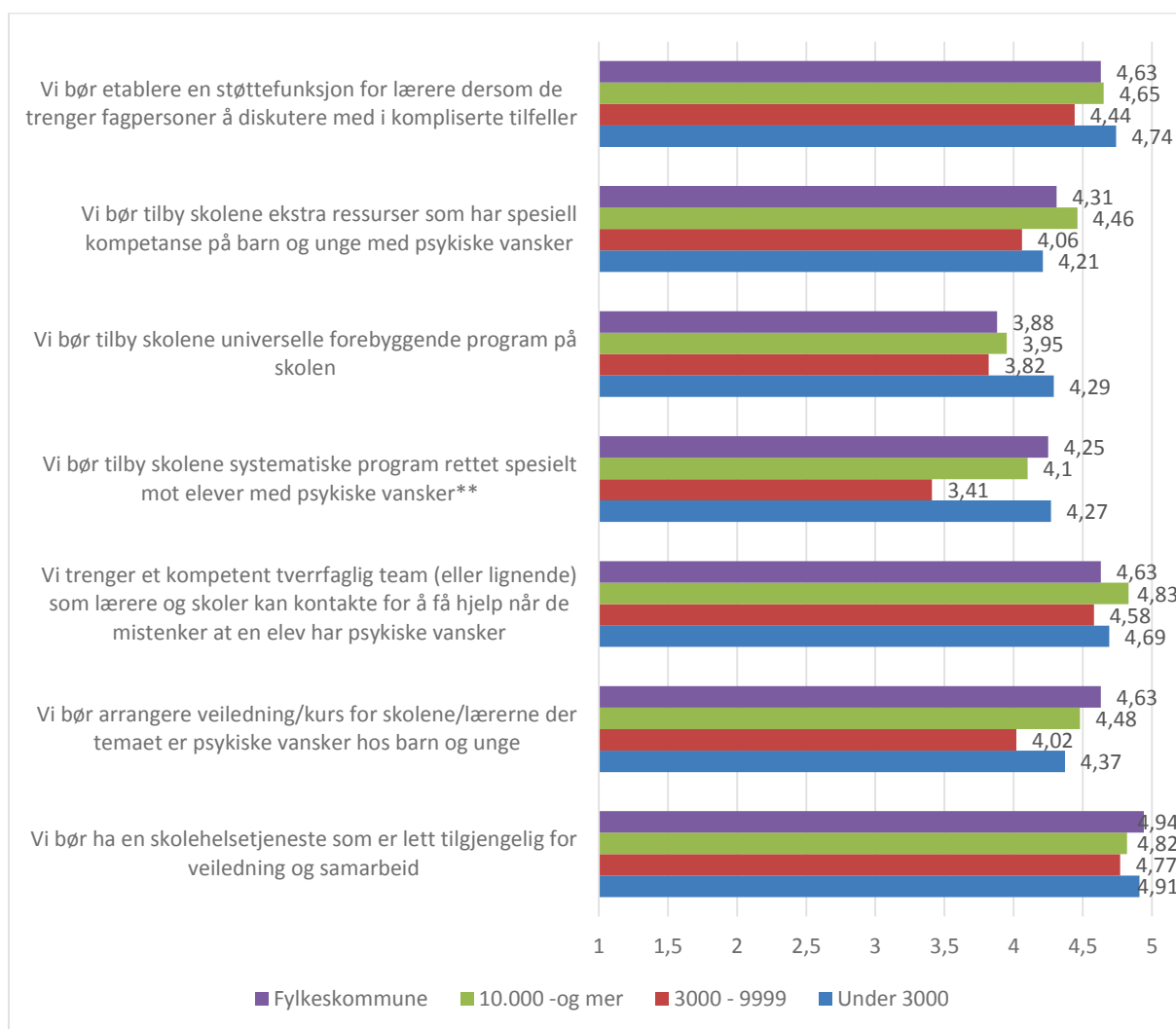
		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
Kommune	1. Vi bør ha en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	2 %	0 %	9 %	89 %	86
	2. Vi bør arrangere veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	0 %	2 %	13 %	40 %	46 %	86
	3. Vi trenger et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	2 %	3 %	19 %	77 %	86
	4. Vi bør tilby skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	1 %	8 %	27 %	25 %	39 %	86
	5. Vi bør tilby skolene universelle forebyggende program på skolen	2 %	5 %	25 %	22 %	45 %	86
	6. Vi bør tilby skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	0 %	4 %	19 %	26 %	51 %	85
	7. Vi bør etablere en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	0 %	1 %	8 %	19 %	72 %	86
Fylkeskommune	1. Vi bør ha en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	0 %	0 %	6 %	94 %	16
	2. Vi bør arrangere veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	0 %	0 %	0 %	38 %	63 %	16
	3. Vi trenger et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	0 %	13 %	13 %	75 %	16
	4. Vi bør tilby skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	0 %	0 %	25 %	25 %	50 %	16
	5. Vi bør tilby skolene universelle forebyggende program på skolen	0 %	0 %	44 %	25 %	31 %	16
	6. Vi bør tilby skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	0 %	0 %	13 %	44 %	44 %	16
	7. Vi bør etablere en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	0 %	0 %	6 %	25 %	69 %	16

Tabell 31 Hva skoleeierne mener kommunen bør tilby skolene i deres arbeid med elever med psykiske vansker, etter landsdel

Landsdel		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
Oslo og Akershus	1. Vi bør ha en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	0 %	0 %	0 %	100 %	10
	2. Vi bør arrangere veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	0 %	0 %	9 %	41 %	50 %	10
	3. Vi trenger et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	0 %	0 %	0 %	100 %	10
	4. Vi bør tilby skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	0 %	9 %	27 %	36 %	27 %	10
	5. Vi bør tilby skolene universelle forebyggende program på skolen	0 %	0 %	37 %	45 %	18 %	10
	6. Vi bør tilby skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	0 %	9 %	9 %	14 %	68 %	10
	7. Vi bør etablere en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	0 %	0 %	9 %	23 %	68 %	10
Øst-Norge	1. Vi bør ha en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	4 %	0 %	9 %	87 %	31
	2. Vi bør arrangere veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	0 %	0 %	6 %	51 %	43 %	31
	3. Vi trenger et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	3 %	3 %	28 %	65 %	31
	4. Vi bør tilby skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	4 %	9 %	31 %	17 %	39 %	31
	5. Vi bør tilby skolene universelle forebyggende program på skolen	7 %	3 %	32 %	25 %	33 %	31
	6. Vi bør tilby skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	0 %	3 %	16 %	30 %	51 %	30
	7. Vi bør etablere en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	0 %	0 %	6 %	31 %	63 %	31
Sør- og Vest-Norge	1. Vi bør ha en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	3 %	0 %	14 %	83 %	36
	2. Vi bør arrangere veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	0 %	5 %	13 %	35 %	47 %	36
	3. Vi trenger et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	3 %	7 %	24 %	67 %	36
	4. Vi bør tilby skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	0 %	5 %	25 %	31 %	39 %	36
	5. Vi bør tilby skolene universelle forebyggende program på skolen	0 %	3 %	32 %	25 %	41 %	36
	6. Vi bør tilby skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	0 %	5 %	25 %	24 %	46 %	36
	7. Vi bør etablere en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	0 %	3 %	17 %	10 %	71 %	36
Midt- og Nord-Norge	1. Vi bør ha en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	0 %	0 %	4 %	96 %	25
	2. Vi bør arrangere veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	0 %	0 %	12 %	32 %	56 %	25
	3. Vi trenger et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	0 %	3 %	4 %	93 %	25
	4. Vi bør tilby skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	0 %	4 %	23 %	25 %	48 %	25
	5. Vi bør tilby skolene universelle forebyggende program på skolen	0 %	8 %	18 %	12 %	61 %	25
	6. Vi bør tilby skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	0 %	0 %	13 %	38 %	49 %	25
	7. Vi bør etablere en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	0 %	0 %	0 %	20 %	80 %	25

Tabell 32 Hva skoleeierne mener kommunen bør tilby skolene i deres arbeid med elever med psykiske vansker, etter antall innbyggere i kommunen

Antall innbyggere i kommunen		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
Under 3000	1. Vi bør ha en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	0 %	0 %	9 %	91 %	26
	2. Vi bør arrangere veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	0 %	0 %	9 %	45 %	46 %	26
	3. Vi trenger et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	3 %	5 %	13 %	80 %	26
	4. Vi bør tilby skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	0 %	0 %	22 %	29 %	49 %	26
	5. Vi bør tilby skolene universelle forebyggende program på skolen	0 %	0 %	28 %	16 %	57 %	26
	6. Vi bør tilby skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	0 %	0 %	25 %	29 %	46 %	26
	7. Vi bør etablere en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	0 %	0 %	5 %	17 %	78 %	26
3000 - 9999	1. Vi bør ha en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	3 %	0 %	13 %	84 %	29
	2. Vi bør arrangere veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	0 %	6 %	15 %	48 %	30 %	29
	3. Vi trenger et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	3 %	3 %	26 %	68 %	29
	4. Vi bør tilby skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	0 %	21 %	36 %	27 %	17 %	29
	5. Vi bør tilby skolene universelle forebyggende program på skolen	3 %	11 %	23 %	28 %	36 %	29
	6. Vi bør tilby skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	0 %	10 %	17 %	31 %	42 %	28
	7. Vi bør etablere en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	0 %	3 %	10 %	27 %	60 %	29
10.000 eller mer	1. Vi bør ha en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	0 %	4 %	0 %	6 %	90 %	31
	2. Vi bør arrangere veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge	0 %	0 %	14 %	24 %	62 %	31
	3. Vi trenger et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	0 %	0 %	17 %	83 %	31
	4. Vi bør tilby skolene systematiske program rettet spesielt mot elever med psykiske vansker	4 %	3 %	23 %	20 %	51 %	31
	5. Vi bør tilby skolene universelle forebyggende program på skolen	4 %	5 %	26 %	24 %	42 %	31
	6. Vi bør tilby skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker	0 %	3 %	14 %	18 %	65 %	31
	7. Vi bør etablere en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller	0 %	0 %	11 %	13 %	76 %	31

Figur 14 Hva skoleeierne mener de bør tilby skolene i deres arbeid med elever med psykiske vansker, etter innbyggertall. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig

Tabell 33 Hvilke rutiner eller retningslinjer kommunen har utarbeidet for samarbeid mellom utdannings- og helsesiden, etter kommune og fylkeskommune.

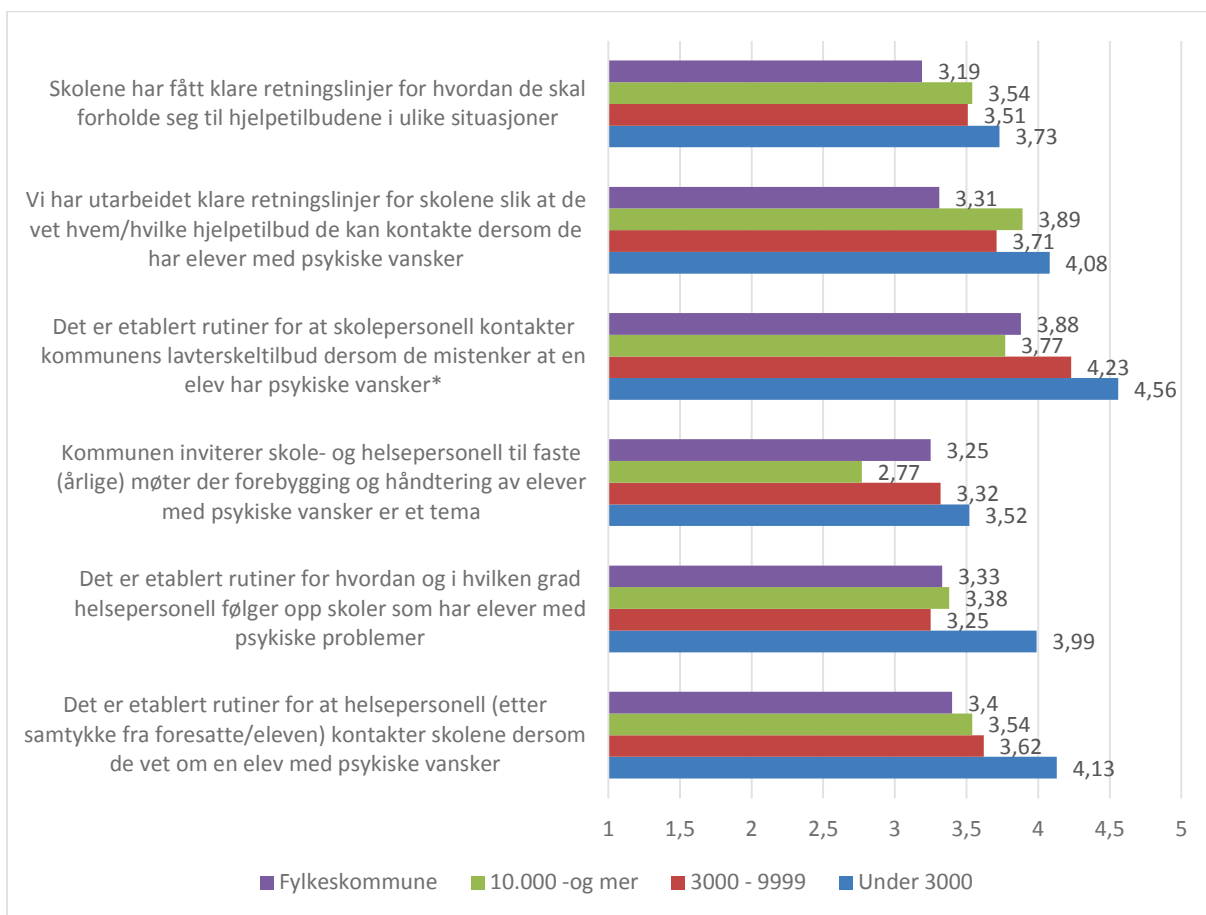
		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
Kommune	1. Det er etablert rutiner for at helsepersonell (etter samtykke fra foresatte/eleven) kontakter skolene dersom de vet om en elev med psykiske vansker	5 %	10 %	24 %	23 %	38 %	88
	2. Det er etablert rutiner for hvordan og i hvilken grad helsepersonell følger opp skoler som har elever med psykiske problemer	6 %	14 %	26 %	28 %	27 %	88
	3. Kommunen inviterer skole- og helsepersonell til faste (årlige) møter der forebygging og håndtering av elever med psykiske vansker er et tema	20 %	15 %	15 %	21 %	29 %	87
	4. Det er etablert rutiner for at skolepersonell kontakter kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker	2 %	6 %	14 %	25 %	54 %	88
	5. Vi har utarbeidet klare retningslinjer for skolene slik at de vet hvem/hvilke hjelpetilbud de kan kontakte dersom de har elever med psykiske vansker	7 %	5 %	17 %	34 %	37 %	88
	6. Skolene har fått klare retningslinjer for hvordan de skal forholde seg til hjelpetilbudene i ulike situasjoner	9 %	5 %	29 %	33 %	25 %	88
Fylkeskommune	1. Det er etablert rutiner for at helsepersonell (etter samtykke fra foresatte/eleven) kontakter skolene dersom de vet om en elev med psykiske vansker	7 %	7 %	40 %	33 %	13 %	15
	2. Det er etablert rutiner for hvordan og i hvilken grad helsepersonell følger opp skoler som har elever med psykiske problemer	7 %	13 %	33 %	33 %	13 %	15
	3. Kommunen inviterer skole- og helsepersonell til faste (årlige) møter der forebygging og håndtering av elever med psykiske vansker er et tema	13 %	6 %	44 %	19 %	19 %	16
	4. Det er etablert rutiner for at skolepersonell kontakter kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	0 %	31 %	50 %	19 %	16
	5. Vi har utarbeidet klare retningslinjer for skolene slik at de vet hvem/hvilke hjelpetilbud de kan kontakte dersom de har elever med psykiske vansker	6 %	19 %	19 %	50 %	6 %	16
	6. Skolene har fått klare retningslinjer for hvordan de skal forholde seg til hjelpetilbudene i ulike situasjoner	0 %	25 %	31 %	44 %	0 %	16

Tabell 34 Hvilke rutiner eller retningslinjer kommunen har utarbeidet for samarbeid mellom utdannings- og helsesiden, etter landsdel

Landsdel		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
Oslo og Akershus	1. Det er etablert rutiner for at helsepersonell (etter samtykke fra foresatte/eleven) kontakter skolene dersom de vet om en elev med psykiske vansker	0 %	0 %	9 %	45 %	46 %	10
	2. Det er etablert rutiner for hvordan og i hvilken grad helsepersonell følger opp skoler som har elever med psykiske problemer	0 %	9 %	23 %	18 %	50 %	10
	3. Kommunen inviterer skole- og helsepersonell til faste (årlige) møter der forebygging og håndtering av elever med psykiske vansker er et tema	18 %	0 %	41 %	14 %	27 %	10
	4. Det er etablert rutiner for at skolepersonell kontakter kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker	9 %	0 %	32 %	23 %	37 %	10
	5. Vi har utarbeidet klare retningslinjer for skolene slik at de vet hvem/hvilke hjelpetilbud de kan kontakte dersom de har elever med psykiske vansker	9 %	14 %	9 %	32 %	37 %	10
	6. Skolene har fått klare retningslinjer for hvordan de skal forholde seg til hjelpetilbudene i ulike situasjoner	9 %	14 %	18 %	41 %	18 %	10
Øst-Norge	1. Det er etablert rutiner for at helsepersonell (etter samtykke fra foresatte/eleven) kontakter skolene dersom de vet om en elev med psykiske vansker	0 %	14 %	33 %	12 %	41 %	31
	2. Det er etablert rutiner for hvordan og i hvilken grad helsepersonell følger opp skoler som har elever med psykiske problemer	0 %	17 %	19 %	36 %	28 %	31
	3. Kommunen inviterer skole- og helsepersonell til faste (årlige) møter der forebygging og håndtering av elever med psykiske vansker er et tema	13 %	22 %	16 %	20 %	30 %	32
	4. Det er etablert rutiner for at skolepersonell kontakter kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	10 %	13 %	28 %	50 %	32
	5. Vi har utarbeidet klare retningslinjer for skolene slik at de vet hvem/hvilke hjelpetilbud de kan kontakte dersom de har elever med psykiske vansker	6 %	6 %	18 %	37 %	32 %	32
	6. Skolene har fått klare retningslinjer for hvordan de skal forholde seg til hjelpetilbudene i ulike situasjoner	6 %	7 %	21 %	37 %	29 %	32
Sør- og Vest-Norge	1. Det er etablert rutiner for at helsepersonell (etter samtykke fra foresatte/eleven) kontakter skolene dersom de vet om en elev med psykiske vansker	5 %	14 %	25 %	32 %	24 %	36
	2. Det er etablert rutiner for hvordan og i hvilken grad helsepersonell følger opp skoler som har elever med psykiske problemer	7 %	17 %	22 %	36 %	18 %	36
	3. Kommunen inviterer skole- og helsepersonell til faste (årlige) møter der forebygging og håndtering av elever med psykiske vansker er et tema	17 %	11 %	20 %	22 %	31 %	35
	4. Det er etablert rutiner for at skolepersonell kontakter kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	3 %	22 %	36 %	39 %	36
	5. Vi har utarbeidet klare retningslinjer for skolene slik at de vet hvem/hvilke hjelpetilbud de kan kontakte dersom de har elever med psykiske vansker	5 %	9 %	21 %	33 %	31 %	36
	6. Skolene har fått klare retningslinjer for hvordan de skal forholde seg til hjelpetilbudene i ulike situasjoner	4 %	10 %	42 %	38 %	7 %	36
Midt- og Nord-Norge	1. Det er etablert rutiner for at helsepersonell (etter samtykke fra foresatte/eleven) kontakter skolene dersom de vet om en elev med psykiske vansker	11 %	3 %	26 %	24 %	36 %	26
	2. Det er etablert rutiner for hvordan og i hvilken grad helsepersonell følger opp skoler som har elever med psykiske problemer	11 %	8 %	42 %	16 %	24 %	26
	3. Kommunen inviterer skole- og helsepersonell til faste (årlige) møter der forebygging og håndtering av elever med psykiske vansker er et tema	27 %	12 %	18 %	23 %	20 %	26
	4. Det er etablert rutiner for at skolepersonell kontakter kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker	4 %	4 %	11 %	22 %	59 %	26
	5. Vi har utarbeidet klare retningslinjer for skolene slik at de vet hvem/hvilke hjelpetilbud de kan kontakte dersom de har elever med psykiske vansker	8 %	3 %	15 %	41 %	32 %	26
	6. Skolene har fått klare retningslinjer for hvordan de skal forholde seg til hjelpetilbudene i ulike situasjoner	12 %	7 %	26 %	27 %	29 %	26

Tabell 35 Hvilke rutiner eller retningslinjer kommunen har utarbeidet for samarbeid mellom utdannings- og helsesiden, etter innbyggertall

Antall innbyggere i kommunen		Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Uveid N (=100 %)
Under 3000	1. Det er etablert rutiner for at helsepersonell (etter samtykke fra foresatte/eleven) kontakter skolene dersom de vet om en elev med psykiske vansker	0 %	4 %	21 %	32 %	42 %	28
	2. Det er etablert rutiner for hvordan og i hvilken grad helsepersonell følger opp skoler som har elever med psykiske problemer	0 %	8 %	23 %	31 %	39 %	28
	3. Kommunen inviterer skole- og helsepersonell til faste (årlige) møter der forebygging og håndtering av elever med psykiske vansker er et tema	11 %	17 %	17 %	19 %	36 %	28
	4. Det er etablert rutiner for at skolepersonell kontakter kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker	4 %	0 %	0 %	28 %	68 %	28
	5. Vi har utarbeidet klare retningslinjer for skolene slik at de vet hvem/hvilke hjelpetilbud de kan kontakte dersom de har elever med psykiske vansker	7 %	4 %	9 %	34 %	46 %	28
	6. Skolene har fått klare retningslinjer for hvordan de skal forholde seg til hjelpetilbudene i ulike situasjoner	11 %	0 %	22 %	41 %	26 %	28
3000 - 9999	1. Det er etablert rutiner for at helsepersonell (etter samtykke fra foresatte/eleven) kontakter skolene dersom de vet om en elev med psykiske vansker	13 %	13 %	20 %	10 %	45 %	30
	2. Det er etablert rutiner for hvordan og i hvilken grad helsepersonell følger opp skoler som har elever med psykiske problemer	12 %	18 %	30 %	16 %	25 %	30
	3. Kommunen inviterer skole- og helsepersonell til faste (årlige) møter der forebygging og håndtering av elever med psykiske vansker er et tema	23 %	13 %	9 %	20 %	36 %	30
	4. Det er etablert rutiner for at skolepersonell kontakter kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker	0 %	9 %	16 %	18 %	57 %	30
	5. Vi har utarbeidet klare retningslinjer for skolene slik at de vet hvem/hvilke hjelpetilbud de kan kontakte dersom de har elever med psykiske vansker	6 %	9 %	21 %	34 %	29 %	30
	6. Skolene har fått klare retningslinjer for hvordan de skal forholde seg til hjelpetilbudene i ulike situasjoner	3 %	10 %	38 %	30 %	19 %	30
10.000 -og mer	1. Det er etablert rutiner for at helsepersonell (etter samtykke fra foresatte/eleven) kontakter skolene dersom de vet om en elev med psykiske vansker	3 %	14 %	32 %	26 %	24 %	30
	2. Det er etablert rutiner for hvordan og i hvilken grad helsepersonell følger opp skoler som har elever med psykiske problemer	6 %	16 %	27 %	37 %	14 %	30
	3. Kommunen inviterer skole- og helsepersonell til faste (årlige) møter der forebygging og håndtering av elever med psykiske vansker er et tema	28 %	15 %	18 %	27 %	11 %	29
	4. Det er etablert rutiner for at skolepersonell kontakter kommunens lavterskeltilbud dersom de mistenker at en elev har psykiske vansker	3 %	9 %	29 %	28 %	32 %	30
	5. Vi har utarbeidet klare retningslinjer for skolene slik at de vet hvem/hvilke hjelpetilbud de kan kontakte dersom de har elever med psykiske vansker	7 %	0 %	24 %	34 %	35 %	30
	6. Skolene har fått klare retningslinjer for hvordan de skal forholde seg til hjelpetilbudene i ulike situasjoner	12 %	6 %	28 %	25 %	30 %	30

Figur 15. Hvilke rutiner eller retningslinjer kommunen har utarbeidet for samarbeid mellom utdannings- og helsesiden, etter innbyggertall. Gjennomsnittskårer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig

Vedlegg 2. Oversikt over stikkord og påstander, lærere

Først noen spørsmål om det psykososiale miljøet ved din skole. Angi i hvilken grad du er enig i disse.

Stikkord	Påstand
Godt psykososialt miljø	Ved vår skole har elevene et godt psykososialt miljø
Skriftlige prosedyrer	Ved vår skole har vi skriftlige prosedyrer for å ivareta det psykososiale miljøet
Innarbeidet praksis	Ved vår skole har vi en godt innarbeidet praksis for å ivareta det psykososiale miljøet
Aktiv skoleledelse	Ved vår skole inntar skoleledelsen en aktiv rolle i arbeidet for ivaretagelse av det psykososiale miljøet
Vet hva gjøre-skole	Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg oppdager forhold ved skolen som kan skade det psykososiale miljøet
Vet hva gjøre-mobbing	Jeg vet hvordan jeg skal gå fram dersom jeg kommer over konkrete tilfeller av mobbing eller andre krenkelser av elever.

Nedenfor følger noen utsagn om hva du gjør i undervisningssituasjonen dersom du har elever med psykiske vansker i klassen. Angi i hvilken grad du er enig i disse.

Stikkord	Påstand
Følger opp og tilrettelegger	Jeg følger opp og tilrettelegger skolearbeidet spesielt for denne eleven
Omorganiserer klassen	Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg klassen for å tilpasse dette til eleven
Omorganiserer undervisningen	Dersom det er behov for det, omorganiserer jeg undervisningen for å tilpasse denne til eleven
Ikke tid/ressurser	Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker spesiell tilrettelegging
Ikke kompetanse	Jeg har ikke kompetanse til å utarbeide et eget pedagogisk opplegg for en elev som har psykiske vansker.
Utenfor ansvarsområde	Det hører ikke til min stillingsinstruks å tilrettelegge undervisningen spesielt for en elev med psykiske vansker

Nedenfor følger noen utsagn om hva du gjør utenfor undervisningssituasjonen dersom du har elever med psykiske vansker i klassen. Angi i hvilken grad du er enig i disse.

Stikkord	Påstand
Snakker med eleven	Jeg snakker med eleven for å forsøke å hjelpe eleven med problemene
Organiserer møter	Jeg organiserer møter med partene som er involvert i, eller berørt av problemene for å hjelpe eleven
Har ikke tid og/eller ressurser	Jeg har ikke tid og/eller ressurser til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen
Har ikke kompetanse	Jeg har ikke kompetanse til å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen
Utenfor mitt ansvarsområde	Det hører ikke til min stillingsinstruks å gi enkeltelever med psykiske vansker oppfølging utenom undervisningen

I hvilken grad er du enig i påstandene nedenfor om skolens oppgaver?

Stikkord	Påstand
Viktig rolle for å hjelpe	Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker
Systematisk arbeid vil gi bedre læring	Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring
Systematisk arbeid vil ta fokus fra skolefag	Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag
Andre fagpersoner må ta ansvaret	Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker
Skolen bør fokusere på læring	Dette er ikke skolens oppgave, skolen bør fokusere på læring
Viktig arena for forebygging	Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever

Hvordan har din skole tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever har psykiske vansker?

Stikkord	Påstand
Retningslinjer	Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker
Skolehelse-tjeneste	Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid
Veiledning-kurs	Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette
Skriftlige planer/ rutiner	Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer
Utvidet planlegging-støtte elev	Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte
Tverrfaglig team	Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer
Læringsmiljø	Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.
Systematisk-forebyggende	Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene
Hjem-samarb	Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid
Lærer-samarb	Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærere
Systematiske tiltak	Vi har et (eller flere) systematiske tiltak rettet spesielt mot elever med psykiske vansker

Vedlegg 3. Oversikt over stikkord og påstander, skoleledere

I hvilken grad er du enig i påstandene nedenfor om skolens oppgaver?

Stikkord	Påstand
Viktig rolle - hjelpe	Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker
Systematisk arbeid - bedre læring	Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring
Systematisk arbeid - fokus fra skolefag	Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag
Andre fagpersoner må ta ansvaret	Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker
Ikke skolens kjerneoppgaver, fokus på læring	Dette tilhører ikke skolens kjerneoppgaver, skolen bør fokusere på læring
Viktig arena - forebygge	Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever

Hvordan har skolen tilrettelagt arbeidet for å støtte og hjelpe elever har psykiske vansker? Ta stilling til i hvilken grad disse påstandene stemmer.

Stikkord	Påstand
Gode retningslinjer	Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker
Skolehelse-tjeneste	Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid
Sosped. rådgivning	Sosialpedagogisk rådgivningstjeneste er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid
Kurs- veiledning	Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette
Skriftlige planer-rutiner	Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer
Utvidet støtte – planlegging elev	Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte
Tverrfaglig team	Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som ansatte kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer
Arbeider systematisk - forebyggende	Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene
Skole-hjem samarbeid	Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid
Lærer-samarbeid	Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærere
Indikert program	Vi har et (eller flere) skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker
Universelt, forebyggende program	Vi har innført et (eller flere) universelt, forebyggende program på skolen

Hvordan har skoleeier tilrettelagt for skolens arbeid med elever som har psykiske vansker? Ta stilling til om påstandene nedenfor stemmer og hvorvidt dette har vært til hjelp for skolen.

Skala: Stemmer ikke; Stemmer, men tilbudet er ikke godt nok; Stemmer, men vi har ikke benyttet tilbudet; Stemmer, og tilbudet er til god hjelp

Stikkord	Påstand
Skolehelsetjeneste	Vi har en skolehelsetjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid
Sosialpedagogisk rådgivningstjeneste	Vi har en sosialpedagogisk rådgivningstjeneste som er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid
Samarbeid hjelpetjenestene	Skoleeier legger til rette for et godt samarbeid med de ulike hjelpetjenestene
Veiledning/kurs for skolene	Skoleeier arrangerer veiledning/kurs for skolene/lærerne der temaet er psykiske vansker hos barn og unge
Kompetent tverrfaglig team	Kommunen har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere og skoler kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske vansker
Indikerte program	Skoleeier tilbyr skoleprogram rettet spesielt mot elever med psykiske vansker
Universelle program	Skoleeier tilbyr universelle forebyggende program til skolen
Ekstra ressurser	Skoleeier tilbyr skolene ekstra ressurser som har spesiell kompetanse på barn og unge med psykiske vansker
Støttefunksjon for lærere	Kommunen har etablert en støttefunksjon for lærere dersom de trenger fagpersoner å diskutere med i kompliserte tilfeller

Vedlegg 4. Sammenhenger, tabeller

Sammenhenger mellom lærersvar grunnskolen på spørsmål om det psykososiale miljøet ved skolen

	Godt psykososialt miljø	Skriftlige prosedyrer	Innarbeidet praksis	Aktiv skoleledelse	Vet hva gjøre-skole
Skriftlige prosedyrer	,516				
Innarbeidet praksis	,686	,715			
Aktiv skoleledelse	,581	,667	,750		
Vet hva gjøre-skole	,529	,616	,654	,588	
Vet hva gjøre-mobbing	,526	,514	,583	,489	,746

Note. N = 1407-1413, Alle: p <,001; Pearsons R, Korrelasjonsmatrise

Sammenhenger mellom lærersvar i videregående skole på spørsmål om det psykososiale miljøet ved skolen

	Godt psykososialt miljø	Skriftlige prosedyrer	Innarbeidet praksis	Aktiv skoleledelse	Vet hva gjøre-skole
Skriftlige prosedyrer	,451				
Innarbeidet praksis	,607	,608			
Aktiv skoleledelse	,509	,592	,718		
Vet hva gjøre-skole	,477	,507	,612	,591	
Vet hva gjøre-mobbing	,514	,438	,517	,499	,722

Note. N = 554-557, Alle: p <,001; Pearsons R, Korrelasjonsmatrise

Vedlegg 5. Lærere vs. skoleledere, tabeller

Lærere sammenliknet med skoleledere, grunnskolen

Påstand	Lærere					Skoleledere					p
	N	Min.	Max.	Gj. snitt	Std. avvik	N	Min.	Max.	Gj. snitt	Std. avvik	
Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker	790	1	5	4,42	,755	66	3	5	4,69	,519	<,001
Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring	788	1	5	4,69	,591	66	4	5	4,81	,394	,016
Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag	788	1	5	3,20	1,331	66	1	5	2,99	1,484	n.s.
Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker	779	1	5	4,17	,899	66	1	5	4,01	1,054	n.s.
Arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker er ikke skolens oppgave, skolen bør fokusere på læring	785	1	5	2,74	1,263	66	1	5	2,91	1,283	n.s.
Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever	781	1	5	4,44	,766	66	1	5	4,55	,839	n.s.
Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	784	1	5	3,56	1,001	64	2	5	3,98	,792	<,001
Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	791	1	5	3,84	1,101	66	1	5	4,20	1,124	,005
Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	784	1	5	2,46	1,324	60	2	5	3,94	1,115	<,001
Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	786	1	5	2,88	1,245	66	1	5	3,14	1,354	,039
Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	785	1	5	3,20	1,151	66	1	5	2,86	1,359	n.s.
Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	788	1	5	3,41	1,339	64	1	5	3,47	1,139	n.s.
Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	791	1	5	4,02	1,063	66	1	5	3,99	1,154	n.s.
Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	790	1	5	3,90	1,028	66	1	5	4,25	,844	,009
Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	790	1	5	4,48	,761	66	3	5	4,79	,472	<,001
Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker	788	1	5	3,25	1,156	66	1	5	3,93	,989	<,001

Lærere sammenliknet med skoleledere, videregående skole

Påstand	Lærere					Skoleledere					p
	N	Min	Max	Mean	Std. avvik	N	Min	Max	Mean	Std. avvik	
Skolen har en viktig rolle i arbeidet for å hjelpe elever med psykiske vansker	431	1	5	4,36	,785	14	2	5	4,54	,846	n.s.
Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil også kunne gi bedre læring	429	1	5	4,54	,695	14	4	5	4,85	,369	,015
Systematisk arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker vil kunne ta fokus fra skolefag	426	1	5	3,22	1,323	14	1	5	2,52	1,568	n.s.
Andre fagpersoner enn lærerne må ta ansvaret for å hjelpe og støtte elever med psykiske vansker	429	1	5	3,98	,996	14	1	5	4,07	1,027	n.s.
Arbeid for å hjelpe elever med psykiske vansker er ikke skolens oppgave, skolen bør fokusere på læring	428	1	5	2,52	1,305	14	1	5	2,70	1,474	n.s.
Skolen er en viktig arena for å forebygge psykiske vansker hos elever	429	1	5	4,36	,813	14	1	5	4,50	,991	n.s.
Vi har gode retningslinjer for individuell ivaretagelse av elever med psykiske vansker	431	1	5	3,83	1,035	14	3	5	4,38	,663	,014
Skolehelsetjenesten er lett tilgjengelig for veiledning og samarbeid	430	1	5	4,15	,973	14	2	5	4,48	,883	n.s.
Vi har hatt veiledning/kurs om psykiske vansker og hvordan håndtere dette	428	1	5	3,10	1,361	14	2	5	4,68	,828	<,001
Vi har skriftliggjorte planer og rutiner for håndtering av elever med psykiske problemer	422	1	5	3,22	1,172	14	2	5	4,39	,911	<,001
Elever som sliter med psykiske vansker blir tilbudt bistand med utvidet planlegging og annen praktisk støtte	422	1	5	3,66	1,061	14	1	5	3,68	1,348	n.s.
Vi har et kompetent tverrfaglig team (eller lignende) som lærere kan kontakte for å få hjelp når de mistenker at en elev har psykiske problemer	427	1	5	3,63	1,242	14	3	5	4,58	,570	<,001
Å arbeide for god psykisk helse er en del av læringsmiljøarbeidet på skolen.	429	1	5	3,98	1,012	14	2	5	4,63	,707	,004
Vi arbeider systematisk og forebyggende for å fremme god psykisk helse hos elevene	427	1	5	3,76	1,020	14	2	5	4,40	,754	,016
Vi arbeider aktivt for å få til et godt skole-hjem samarbeid	424	1	5	4,19	,879	14	2	5	4,30	,985	n.s.
Det er lagt til rette for samarbeid mellom lærerne om tiltak for elever med psykiske vansker	427	1	5	3,43	1,115	14	2	5	4,26	,876	,007

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no